

شىنجاڭ بويىچە 3 - نۆۋەت باھالانغان ئىجتىمائىي پەن تۈرىدىكى مۇنەۋۋەر ژۇرنال

第三届新疆社科优秀期刊

2007.6

新玉文艺

NEW JADE LITERATURE

سەييارى قاسسىيىسى

قويىمىچى قويىچى

قىز بولۇپ تاشلانغۇن باغرىڭغا ھايات

پىڭتىلىك سۈپىتى ۋە پىڭتىلىك كىرىزىسى

پۈرەكتىن تۆكۈلگەن تىلەكلەر

پىلكىلىك دەرىجىدە ئەھمىيەت بېرىش

ISSN 1002-9206

9 771002 920009

خوتەن ۋىلايىتىدە ئەدەبىي ئىجادىيەت مۇھاكىمە يىغىنى ئېچىلدى

خوتەن ۋىلايەتلىك پارتكومنىڭ ھەيئىتى، تەشۋىقات بۆلۈمىنىڭ باشلىقى يولداش توك ۋېيدوك يىغىندا مۇھىم سۆز قىلدى.

خوتەن ۋىلايەتلىك پارتكومنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى، مەمۇرىي مەھكىمىنىڭ ۋالىيسى يولداش ئەركىن تۇنىياز يىغىن ئەھلىنى يوقلاپ مۇھىم سۆز قىلدى.

ئاپتونوم رايونلۇق ئىجتىمائىي پەنلەر ئاكادېمىيىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى يولداش ئابدۇرازاق سايىم يىغىندا قاتنىشىپ سۆز قىلدى.

خوتەن ۋىلايەتلىك پارتكوم تەشۋىقات بۆلۈمىنىڭ قۇرۇلۇشى، ۋىلايەتلىك ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسى ۋە «يىغىن قاشتېشى» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمىنىڭ تەشكىللىشى، خوتەن ناھىيەلىك پارتكوم، خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ ساھىبخانلىقىدا، خوتەن ۋىلايىتىنىڭ ئەدەبىي ئىجادىيەت مۇھاكىمە يىغىنى 24 - ، 25 - سىنتەبىر كۈنلىرى «ساغلاملىق ئارامگاھى» مېھمانخانىسىدا چاقىرىلدى. يىغىندا ئالاقىدار رەھبەرلەر، ۋىلايىتىمىزنىڭ ھەرقايسى سەپىرىدىن كەلگەن يازغۇچى، شائىرلاردىن 100 نەپەردىن ئارتۇق ئادەم قاتناشتى. ئاپتونوم رايونلۇق ئىجتىمائىي پەنلەر ئاكادېمىيىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى ئابدۇرازاق سايىم، «تارىم» ژۇرنىلىنىڭ باش مۇھەررىرى، شائىر ياسىن زىلال قاتارلىق يولداشلار تەكلىپ بىلەن قاتناشتى. يىغىندا خوتەن ۋىلايەتلىك پارتكومنىڭ ھەيئىتى، تەشۋىقات بۆلۈمىنىڭ باشلىقى يولداش توك ۋېيدوك مۇھىم سۆز قىلدى. خوتەن ۋىلايەتلىك پارتكومنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى، مەمۇرىي مەھكىمىنىڭ ۋالىيسى يولداش ئەركىن تۇنىياز ئالدىنقى ئىچىدىن ۋاقىت چىقىرىپ يىغىن ئەھلىنى يوقلىدى ۋە تاماقتا بىللە بولۇپ مۇھىم سۆز قىلدى.

يىغىندا باش شۇجى خۇجىستاننىڭ مەملىكەتلىك ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىنىڭ 8 - قۇرۇلتىيى ۋە جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ 7 - قۇرۇلتىيىدا قىلغان مۇھىم سۆزى، ئاپتونوم رايون ۋە ۋىلايىتىمىزنىڭ ئالاقىدار ھۆججەتلىرى ئۆگىنىلدى. يىغىن قاتناشچىلىرى ۋىلايىتىمىزنىڭ ئىقتىسادى ئۇچقاندەك تەرەققىي قىلىۋاتقان تارىخىي شارائىتىدا، ئەدەبىي ئىجادىيەتكە نېمىنى يېزىش ۋە قانداق يېزىش مەسلىسىنى چۆرىدىگەن ھالدا مۇھاكىمە ئېلىپ باردى. ۋىلايىتىمىزنىڭ يېزا ئىگىلىكى، مائىلە رىپ، سەھىيە - دورىگەرلىك، يىغى يېزا قۇرۇلۇشى جەھەتتە قولغا كەلتۈرۈلگەن نەتىجىلەرنى ئېكە كۆرسىتىپ قىلىپ مول ئىجادىيەت ماتېرىيالغا ئېرىشتى.

خوتەن ناھىيىلىك پارتكومنىڭ شۇجىسى يولداش خوجىنەن يىغىننىڭ خوتەن ناھىيىسىدە چاقىرىلغانلىقىنى تەبرىكلەپ سۆز قىلدى.

خوتەن ۋىلايەتلىك پارتكوم تەشۋىقات بۆلۈمىنىڭ دائىمىي ئىشلارغا مەسئۇل مۇئاۋىن باشلىقى يولداش ۋاڭ جىيەنجۈن يىغىندا رىياسەتچىلىك قىلدى.

خوتەن ناھىيىسىنىڭ مۇۋەققەت ھاكىمى يولداش ئەكبەر ئابدۇقادىر خوتەن ناھىيىسىنىڭ ئومۇمىي ئەھۋالىنى تونۇشتۇرماقتا.

«تارىم» ژۇرنىلىنىڭ باش مۇھەررىرى، شائىر ياسىن زىلال يىغىندا نېمىنى يېزىش ۋە قانداق يېزىش توغرىسىدا تەجرىبە تونۇشتۇرماقتا.

يېڭى قاسسىسى

2007 - يىللىق 6 - سان

قوش ئايلىق ئەدەبىي ژۇرنال
(29 - يىل نەشرى، ئومۇمىي 158 - سان)

پوۋېست

مەتتۇرسۇن ئوبۇلقاسم خالتا كوچا (3)

ھېكايىلەر

تۇرسۇنبەگ ئىبراھىم تايماش قويمىچى قويچى (27)
تاشقىن كەچلىك تۇرمۇش (34)

نەزمىي ئەسەرلەر

ئەخمەتجان تۇرۇپ بەگتۈرك قىز بولۇپ تاشلانسۇن باغرىغقا ھايات (38)
غوجامۇھەممەد مۇھەممەد غەزەللەر (39)
ئابدۇرېھىم زۇنۇن سۆيگۈ ناخشىلىرى (40)
ئابدۇلئەھمەد داۋۇت تۈركزات تەبىئەتتەك ياشاي مەن ھامان (42)
مامۇت زايىت ئىككى غەزەل (43)
ئەنۋەر مەگلىك بارخانلاردا چۈش كۆرىدۇ ئەر (43)
ئابدۇلكىم تالىپ ئىككى سونت (44)
مۇھەممەد توختى ئەھمەد ھاياتنىڭ مەنزىلى رەھىمدار (45)
مۇھەممەتتۇرسۇن ئەبەيدۇللا سەرساندۇر قارچۇقلار ئۇزاق يوللاردا (45)
ئابدۇخېلىل ئابدۇخېۋىر شېئىرلار (46)
ئابدۇلپىز توختىمۇھەممەت ئارقۇمى شېئىرلار (47)
ئابدۇرېشىت ئېلى ئاخىرقى ناخشا (48)
بۇخەلچەم نۇردى چوغسىمان يۈرەكنىڭ ئۆگمەكتە رەھىمى (48)
ئابدۇلھىم مەجىت ۋاپادار قەدەھتىكى يۇلتۇزلار (49)
مەھمەتئېزىز نۇرمۇھەممەت پارچىلار (50)
ئابدۇلھىم ياسىن غەزەل (51)

باش مۇھەررىر:

مەجىت باقى
(خوتەن ۋىلايەتلىك
ئەدەبىيات - سەنئەت -
چىلەر بىرلەشمىسىنىڭ
رەئىسى)

مۇئاۋىن باش مۇھەررىر:

تۇرسۇنجان مۇھەممەت
(كاندىدات ئالىي مۇھەررىر)

مۇھەررىرلەر:

مەتسېلىم مەتقاسم
داۋۇت ئادىل

مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى:
ئەكبەر سالىھ

ئىكرام قادىر كەنجى مەشئۇم تىنىقلار (51)

تۇرسۇنگۇل تەۋەككۈل خۇش بولدۇمۇ ئايرىلىپ مەندىن (51)

ئەمەر ماخسۇت شاھتۇرك سۆيۈلمىگەن ئەر (52)

زەيتۇنەم مەمتىمىن نېمانچە تەس ئەر كەك ئاتالماق (52)

نەسرلەر

تۇنساگۈل بارات يۈرەكتىن تۆكۈلگەن تىلەكلەر (74)

ئەركىن داۋۇت ئوغۇز ئاچچىق كۈلكە، ياغراق كۈي (75)

ئادالەت ئابدۇرېھىم نەسرلەر (78)

ئەركىن يازمىلار

مەتسېلىم مەتقاسىم مىللى ئەنئەنىمىزدىكى يىگىتلىك سۈپىتى ۋە نۆۋەتتىكى يىگىتلىك كىرىسى (53)

داۋۇت ئادىل مەسئۇلىيەت ۋە مەجبۇرىيەت ھەققىدە ئويلىنىش (72)

ئەسەر ۋە باھا

ئەنۋەر ھوشۇر ھاياتقا مۇھەببەت (67)

قېلىپەتونلار

مەمتىمىن رەجەپ نەشتەرى يۈكسەك دەرىجىدە ئەھمىيەت بېرىش (79)

تەرجىمە كۆزىنىكى

ئەيچىڭ شېئىرلىرىغا تەقىرىز مۇھەببەت چاۋار (ت) (81)

ئۈچ ئايال ۋە بىر قۇر كىيىم ئالمىجان ئابلىز (ت) (95)

خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى

مۇھەممەتئىمىن قۇربان يەر شارىدىن كۆچۈش پىلانى (89)

مۇقاۋا 1 - بەتتە: تارىمىدىكى ئوت ساۋ جىيەنىن سىزغان

مۇقاۋا خېتىنى يازغۇچى: قاينام جاپپار

كەھرىر ھەيئەتلەر:
(ئېلىپبە تەرتىپى بويىچە تىزىلدى)

ئابدۇللا سۇلايمان
ئابدۇلئەھدە قادىرى
ئالتۇنگۈل رەجەپ
ئەنۋەر ھوشۇر
ئەزىز مۇھەببەت شەمس
تۇرسۇنجان مۇھەببەت
سىدىق قاۋۇز
مىجىت باقى
مۇھەببەت چاۋار
مەتتىياز روزى
مەتقاسىم ئابدۇراخمان
مەتسېلىم مەتقاسىم
نۇر مۇھەببەت توختى
ئۆمەر رەجەپ
ئوبۇل ھاشىم

مەسئۇل كوررېكتورى:
ئابدۇرېھىم زۇنۇن
(تەكلىپ قىلىنغان)
تۇرسۇنجان مۇھەببەت

كومپيۇتېردا:
يالقۇن مۇھەببەتدرووزى

خانقا كويىدا

(پوۋېست)

(بېشى ئالدىنقى ساندا)

— ئۇنداقتا تېلېفوننى قويۇۋېتەي...
— ياق، ئالدىرماڭ، گەپ بولسا دەۋىرنىڭ، مەن
ئىشخانىدا يالغۇز...
— مۇنداق گەپ ئىدى، كەچتە زۆرۈر ئىشىڭىز
يوقتۇ؟

— ياق، باشقا ئىشىم يوق.
— ئەمەسە يىزنىڭ ئۆيگە شاققىدە بىر كېلىڭە.
— ماقۇل... مەن نېمىشقىدۇر ھاياجانلىنىپ
تېلېفوننى ئۈزۈۋەتتىم. ئۇنىڭ تېلېفون نومۇرىنى تاپال-
ماي، تولىمۇ تىت-تىت بولغانىدىم. مانا ئەمدى ئۆزى
تېلېفون ئۇرۇپتۇ. ھە راست، ئۇنىڭ نېمە گېپى باردۇ؟
زېرىككەنمىدۇبا؟ ئۇنىمۇ يوق دېگىلى بولمايدۇ، ھەر
ھالدا سالتاڭ ئەمەسمۇ؟... ياق، چوقۇم بىر ئىش بار... مەن
خىلمۇ خىل پەرەزلەرنى قىلغان بولساممۇ، ئەمما ھېچ-
قايسىسىغا كۆڭۈل توختىتالمىدىم. شۇنداقتىمۇ گۈلپەرى
بىلەن كۆرۈرۈش ئىستىكى قەلبىمنى چۇلغىۋالغاقچقا،
گۈلجامالغا كەچتە سىمنا قوشۇپ ئىشلەيدىغىنىمنى،
كەچرەك بارىدىغانلىقىمنى ئېيتىپ، تېلېفون بېرىۋەت-
كەندىن كېيىن، ئۇدۇل «يېڭى مەنزىل» تەرەپكە يول
ئالدىم.

— كېلىڭ، قېنى ئىچكىرىگە كىرىڭ، — مەن
ئىشىك ئالدىغا كېلىپ بولغىچە، ئۇ ئىشىكنى ئېچىپ،
ماڭا ئىللىق تەبەسسۇم قىلغاج، سەلگىنە ئېگىلىپ سالام
قىلغاندىن كېيىن، مېھمانخانا ئۆيىنى ئىشارە قىلدى. مەن
شەرەگە تىزىلغان نازۇ-نېمەتلەرگە قاراپ ھەيران بول-

— شۇ كۈندىن كېيىن، تەمبەت كۆرۈشىمدىم.
— يائۇللا، سەن تازا مۆرىمەس ماخما، ئاران ئىند-
دەككە كېلەي دېگەن قۇشقاچنى ئۈركىتىۋېتىپسەندە،
ئىستەي، ئىستە، تۇمۇچۇقنىڭ ئۆزىكەن ئۇ، — تۈرەك
باقى سۆزلىگەچ، ئېغىزىنى چاكىلدىتىپ قويدى —
ئوبدان پۇرسەتنى ئۆتكۈزۈۋېتىپسەن، بولمىسا ھېلىقى
كۈنى گاھ دېسەڭ، قونىدىغاندەك قىلاتتى. مەيلى، ھېلىمۇ
بىر ھەرىكەت قىلىپ باق.

ئۇنىڭ نېمە سەۋەبتىن، نېمە مەقسەتتە شۇ گەپ-
لەرنى دەۋاتقانلىقىنى بىلەلمىدىم. شۇنداقتىمۇ بېشىمنى
لىگىشتىپ قويدۇم.

كۈنلەر ئۆتكەنسېرى مېنى بىر خىل قىزغىنلىق
ئۆز ئىلكىگە ئالغىلى تۇردى. «بىر قېتىم... ئۇنىڭ بىلەن
بىر قېتىم كۆرۈشۈپ باقاي...»، «بۇ ئاخىرقى قېتىمقىسى
بولسۇن...» ئەمما گۈلپەرىنىڭ تېلېفون نومۇرىنى بىل-
مەيتتىم. دەل ئاشۇ كۈنلەردە ئۇنىڭدىن تۇيۇقسىز تېلې-
فون كېلىپ قالدى.

— ۋەي، مۇسا سادىقما؟
— ھەئە، مەن... سىز... سىز... توختاڭ، ئۆزۈم تا-
پاي، سىز گۈلپەرىغۇ. قانداق ئەھۋالىڭىز؟ ئۇنتۇپ قال-
مايسىز ھە!

— ھەر ھالدا ياخشى... ئۇنتۇپ قالمىدىغان سىزنى؟
شۇ تاپتا نېمە ئىش قىلىۋاتىسىز؟
— ئىشخانىدا...

دۈم.

— بۈگۈن مېھمان چاقىرىدىڭىزما؟ — سورىدىم
كۈلۈمسىرەپ تۇرغان گۈلپەرىدىن.
— ھەئە، چاقىردىم، سىز مەن ئۈچۈن مېھمان ئە-
مەسمە؟

— بۇ... بۇ... ئەمما...

— قېنى ئولتۇرۇڭ...

مەن ئولتۇردۇم. ئەمما، كۆڭلۈمدىكى تۈگۈن ھېچ
يېشىلمەيۋاتاتتى. ئۇنىڭ بۇنچە ھەشەم - دەرم قىلىپ
كېتىشىنىڭ سەۋەبىنى بىلەلمىدىم. شۇنىڭغىچەلىك ئۇ
ئۈدۈلۈمدىكى تېلېۋىزور جايلاشتۇرۇلغان ئۈستەلنىڭ
ئاستىن تارتىمىغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان VCD غا بىر پ-
لاستىنكىنى سېلىپ قويدى. شۇئان غەمكىن، ئادەمنىڭ
بۈزەك باغرىنى ئېزىدىغان، مۇڭلۇق كۈي ياڭرىشقا باش-
لىدى.

— قورسىقىڭىز قانداق؟ — سورىدى ئۇ بىردىنلا.

— قورسىقىم توق. بايلا تاماق يەۋالغان.

— «سوراپ بەرگۈچە ئۇرۇپ بەر» دەيتىكەن. ئۆزۈم
بىلىپ ئاچىقئۆپرەي... — ئۇ سىرتىكى ئۆيگە چىقىپ
كېتىپ، ھاياتىمغا يەتتە - سەككىز تال
سامسنى ئېلىپ كىردى.

— تېخى قىزىقكەن، قېنى، ئاۋۋال قورسىقىڭىزنى
توقلىۋېلىڭ.

— قورسىقىم توق ئىدى. مەيلى، بىر تال يەي،
قېنى سىزمۇ ئېلىڭ.

ئۇمۇ بىر تال سامسنى قولغا ئېلىپ ئولتۇر-
دى. دە، ئاستا ئېغىزىغا ئاپاردى. مەن ھەيران ئىدىم.
ئۇنىڭ نېمە سەۋەبتىن چاقىرىغىنىنى، ئۈستەلدىكى مول
نېمەتلەر...

— ئېلىڭ... يەنە بىرنى يەڭ، — دېدى ئۇ مېنىڭ
قولۇمدىكى سامسنى يەپ بولغانلىقىمنى كۆرۈپ.

— بولدى، ھېلىمۇ توق قورساققا بىرنى يەۋەتتىم.
— ئەمەسە زورلىماي، «ئاچلىقتىن توقلۇق يامان»

دېيىشىدىكەن. ئەمەسە ماۋۋنى قۇيۇڭ، — ئۇ بىردىنلا
ئېڭىشىپ، ئۈستەلنىڭ ئاستىدىن ئىككى بوتۇلكا ھاراق
ئالدى، — ئېقى سىزنىڭ، قىزىلى مېنىڭ.

ھەيرانلىقىم تېخىمۇ ئاشتى. بۇنى كۆرۈپ، ئۇ پ-
سىڭىدە كۈلدى. شۇئان مەڭزىدە بىر جۈپ زىناق پەيدا

بولدى. دە، ئۇ تېخىمۇ چىرايلىق، ئۇماقلىشىپ كەتتى.
— ھەيران بولماڭ، سىزگە قايسى كۈنى دېدىمغۇ،

مەن بۇ نەرسىنى شۇ چاغدا تۇنجى قېتىم ئېغىزىمغا ئال-
غان. ئەسلى بۈگۈنمۇ ئۇنداق نىيەتتىم يوق ئىدى. ئەمما،

ئىككىمىزلا ئولتۇرىدىغان بولغاچقا، دېيىشىدىغان گەپ-
لىرىمىزنى تاپالمايدىكەنمىز. شۇڭا، بىر - بىرىمىزنى

زورلاشماي ئىككى - ئۈچ رومكىدىن ئىچىشەيلى، قانداق،
بولامدۇ؟!... توۋا، سىزگە دېيىشنى ئۇنتۇپ قاپتىمەن.
بۈگۈن مېنىڭ تۇغۇلغان كۈنۈم...

— نېمە؟ بۇرۇنراق دېمەمسىز ئۇنداق گەپنى، قۇ-
رۇق قوللا كەپتىمەن مانا...

— ھېچقىسى يوق، سىزگە بايام تېلېفوندا دېگۈم
كەلمىدى. چىشىم چىقىپ تۇغۇلغان كۈنۈمنى ئۆتكۈزۈپ

باقىمىغان. ئەمما، بۈگۈن نېمىشقىكىن ئۆتكۈزگۈم كېلىپ
قالدى. ئۆيدە يالغۇز غېرىبىسىنىپ ئولتۇرۇپ ئۆتكۈزسەم -

مۇ ئۆتكۈزىدىكەنمەن. شۇڭا، سىزگە تېلېفون بەردىم، —
ئۇ تاتلىققىنە كۈلۈمسىرەپ قويدى، — قېنى قۇيۇڭ...

شۇ تاپتا ھاراققا مەيلىم يوق ئىدى. بىراق، گۈلپە-
رىنىڭ بۈگۈن تەشەببۇسكار ئورۇندا تۇرىۋاتقانلىقىنى

كۆرۈپ، «ئىچمەيمەن» دېيەلمىدىم - دە، بوتۇلكىلارنىڭ
ئېغىزىنى ئېچىپ، ئىستاكانلارغا ھاراق قۇيىدۇم.

— قېنى ئېلىڭ، تۇغۇلغان كۈنىڭىزگە مۇبارەك
بولسۇن.

— بىرگە بولسۇن، قېنى خوش...

— خوش...

رومكا ئورنىدا ئىشلىتىلگەن ئىككى ئىستاكان
يېنىك ئۇرۇلۇپ، بوشقىنە جىرىڭلىدى. مەن تېزلىكتە

رومكىنى بىكارلىغاندىن كېيىن، گۈلپەرىنىڭ ئۈستى-
كاننى ئالدىرىماي لېۋىگە تەككۈزۈپ، خۇددى ھاراقنىڭ

تەمىنى تېتىۋاتقاندەك، ئاز - ئازدىن سۈمۈرۈپ يۈتۈۋات-
قانلىقىغا قاراپ تۇردۇم.

— ھېلىقى كۈنى بەكلا ئاچچىق، قىرتاق تۈيۈل-
ۋېدى، — گۈلپەرى رومكىنى بىكارلاپ، ئالدىدىكى سو-

ۋۇغان چايدىن غۇرتىدە ئىچىۋەتكەندىن كېيىن دېدى،
— تۇنجى ئىچكەچكە، شۇنداق تۈيۈلدىمكىن - يا.

ئارىنى يەنە سۈكۈت باستى. تېلېۋىزوردا ناخشىچى
قىزنىڭ كۆرۈنۈشلىرى ئالمىشىپ تۇراتتى. گۈلپەرى

مۇشۇنداق مۇڭلۇق، يۈرەكنىڭ تارىنى چېكىدىغان ناخ-
شىلارغا ئامراقمۇ ياكى كۆڭلىدە بىراۋغا دېگىلى بولماي

دىغان ھەسرەتتى بارمۇ، ناخشىلار ئالمىشىپ تۇرغان بىلەن
مەزمۇنىدىن مۇڭ، دەرد، ھەسرەت، ئۆكۈنۈش ئىپادىلىرى

روشن بىلىنىپ تۇراتتى. مەن ناخشىغا زەن سېلىپ
ئولتۇردۇم، پىكىر - خىياللىرىم توختاپ قالغاندەك،

ھېچنېمىنى ئويلىيالمايدىغاندەك بولۇپ قالغانىدىم.
— ئولتۇرۇپلا كەتتىڭىزغۇ؟ — گۈلپەرى بىردىنلا

جىمجىتلىقنى بۇزدى، — سىقىلىۋاتامسىز - يا؟

— يا... ياق... ناخشىغا قۇلاق سېلىپ...

— يەنە بىرنى قۇيۇڭ، ئۆتكەنكىدەك ئازراق قى-
زىشىمىڭىز بولمىغۇدەك، ئۆزىڭىزنى قۇيۇۋېتىپ ئول-
تۇرۇڭ. يا بىز بۈگۈن كۆرۈشكەن ئادەم بولمىغاندىكىن،

ئۇنتۇپ قالماڭ، بۈگۈن مېنىڭ تۇغۇلغان كۈنۈم ماخما. — ياق، ئۇنتۇپ قالامدىغان... — مەن زورغا كۈ- لۈمىرىدىم، ئۆزۈمنىڭ ئۆيىدىكىدەك ئولتۇرۇۋاتىمەن- خۇ مانا.

— شۇغىنىسى تۇغۇلغان كۈن تورتى تەييارلىمى- دىم. دوستلىرىمنىڭ تۇغۇلغان كۈنىگە قاتناشقاندىمۇ، بۇ بىر ئارتۇقچە ئىش ئىكەن دەپ ئويلىغان. بۈگۈنمۇ نەچچە مەرتەم ئېلىۋالايۇ يا، دېگەننى ئويلىدىم — يۈ، ئەمما نې- مىشقىكىن ئالغۇم كەلمىدى.

— بۇمۇ بوپتۇ. ئادەم كۆڭلى تارتىمغان ئىشقا ئۆ- زىنى بەك زورلىسىمۇ بولمايدۇ. ئالتە كۈنلۈك ئالەمدە كۆڭۈل ئېچىلىدىغان ئىشلارنى قىلىش كېرەك...

كۈلپەرى كېيىمنىڭ تېكىگە يەتتىمۇ قانداق، «يالت» قىلىپ ماڭا قارىدىمۇ، ئەمما مېنىڭمۇ ئۆزىگە تىكىلىپ تۇرۇپ گەپ قىلىۋاتقانلىقىمنى كۆرگەندىن كېيىن كۆزلىرىنى ئېلىپ قاچتى — دە، بوش ئاۋازدا پى- چىرلاپ دېگۈدەك دېدى.

— لېكىن، كۆڭۈل تارتىدىغان ئىشلارنىڭ ھەم- مىسى ئادەمگە خۇشاللىق ئېلىپ كېلىۋەرمەيدۇ. تېخى بەزىلىرى ئادەمگە ئۆمۈرلۈك ئازاب، ھەسرەت بەخش ئې- تىپ، قانداق قىلىشنى بىلەلمەيدىغان ھالغا چۈشۈرۈپ قويدۇ.

مەن ئۇنىڭ بۇ سۆزلەرنى نېمە مەقسەتتە دەۋاتقان- لىقىنى چۈشەنمىگەچكە، ئالدىراپ سۆزلىدىم.

— ناتايىن، سىزنىڭ بۇ قارىشىڭىز بىر تەرەپلى- مىلىك. تۇرمۇش ئادەمگە بەكمۇ ئادالەتسىزلىك قىلىپ كەتمەيدۇ.

— بولدى تالاشمايلى، قېنى يەنە بىرنى قويۇڭ، مەن دېمىسەم، زورلىمىسام ھاراق قويمايدىغان ئوخشى- تامىسىز بۈگۈن... قورقماڭ، تۈگەپ قالسا، دىكىدە چى- قىپ ئەكىرىمەن.

— ئۇنداق ئەمەس، ئالدىرىماي ئىچەيلىمىكىن دەپ...

— مېنى يەنە مەست بولۇپ قالدۇ، دەپ ئويلاۋا- تامسىز؟ خاتىرجەم بولۇڭ، مەست بولساممۇ، سىزگە ئې- غىرلىقىم چۈشمەيدۇ، مۇشۇ يەردىلا ئۇخلاپ قالىمەن. — مەن ئۇنداق ئويلىمىدىم، قالايمىقان خىيال قىلماڭ.

— مەيلى قانداق ئويلاڭ مەن ئۈچۈن بەرىبىر، بۈگۈن ئاز — تولا كۆڭلۈم كۆتۈرۈلۈپ قالدى. ماڭا شۇنىڭ ئۆزى كۇپايە... — ئۇ سۆزلىگەچ مەن تەڭلىگەن ھاراقنى كۇپىيىدە كۆتۈرۈۋەتكەندىن كېيىن، ئورنىدىن تۇردى، — قېنى، تانسا ئوينايلى... كۈلپەرى تېزلىكتە پلاستىنكىنى ئالماشتۇرۇۋەتتى.

مەن قولۇمدىكى ھاراقنى ئىچىپ، ئورنۇمدىن تۇرغىچە، يەڭگىل، شوخ، ئۇدارى كۈچلۈك مۇزىكا ياڭراشقا باشلى- دى. بىز تانىغا چۈشتۇق. ئۇنىڭ ھەرىكىتى سىپايە، يېنىك بولۇپ، مۇزىكا رېتىمىغا ماسلاشقان ھالدا تانسا ئوينىماقتا ئىدى. مەن ھەيران بولدۇم. ئۇنىڭ تانىغا مۇنچىلىك كارامىتى بارلىقىنى ئويلاپ باقمىغانىدىم. مۇزىكا ئاخىرلاشقاندا، ئۇ ئاۋۋالقى ئورنىغا ئولتۇر- دى. تېخى ئەمدى ئۈچ رومكا ئىچكىنىمگە قارىماي، ھاراق تەسىر قىلىپ، قانلىرىم كۆۋەجەۋەتقاندەك، بەدەنلىرىم ئاز — تولا قىزىۋاتقاندەك تۇيۇلدى. كۈلپەرىمۇ بارغانسېرى قىزىرىپ كەتكەنىدى.

— قېنى بىرنى... — مەن ئۇنىڭغا ھاراق تەڭلى- دىم. ئۇ قولغا رومكىنى ئېلىپ، بىردىنلا ھەسرەتلىك ھالدا ئۇلۇغ — كىچىك تىنىپ قويدى.

— كىچىك چاغلىرىمدا مەھەللىمىزدە ئايدا — يىلدا بىر قېتىم كىنو كۆرەتتىم. شۇ چاغدا كىنودا بىر كىمنىڭ ھاراق ئىچكىنىنى كۆرسەم، ئۆزۈمچىلا بىر قىسما بولۇپ قالاتتىم. سەل ئەقلىمگە كېلىپ، تولۇق سىزدا ئوقۇۋاتقان چاغلىرىمدا، يېزا بازىرىدا بىرەرنىڭ كۆپ ئىچىپ مەست بولۇپ قالغىنىنى كۆرسەم، «ئاشۇن- داق ئاچچىق نەرسىنى نېمىشقا ئىچىدىغاندۇ بۇ ھاراق كەشلەر» دەپ ئويلاپ، ئۆزۈمچىلا سەسكىنەتتىم. مانا ئەمدى ئۆزۈممۇ بىلىپ — بىلمەي مۇشۇ يولغا كىرىپ قالدىم، — ئۇ بىردىنلا ئىستىھزا بىلەن كۈلدى. ئەمما، كۈلكىسىدە ھەسرەت، مۇڭ، نادامەت، ئەپسۇسلىنىش ئا- لامەتلىرى روشەن بىلىنىپ تۇراتتى، — بەلكىم سىزمۇ ئېغىزىڭىزدىن چىقىرىلمىغان بىلەن، «كۈلپەرىمۇ تازا بىر ئىچەرمەنمۇ نېمە؟» دەپ ئويلاپ قالغانسىز. ئەمما، مەن بۇلارنى سىزگە بىر — ئىككى ئېغىز سۆز بىلەن چۈشەن- دۈرۈپ بولالمايمەن. تەقدىر مېنى مۇشۇ قىسمەتلەرگە كىرىپتار قىلدى. لېكىن، مەن تەقدىردىن ئەمەس، ئۆ- زۈمدىن، ئۆزۈمنىڭ نادانلىقىمدىن ئۆكۈنمەن... قېنى، بۇنى كۆتۈرۈۋېتەيلى.

رومكىلار بىكار بولغاندىن كېيىن، بىز بىر — بىر رېمىزگە قارىشىپ ئولتۇردۇق. نېمىشقىكىن كۈلپەرى بىردىنلا شۈكەپ قالغانىدى. ئۇنىڭ كۆزلىرى قىزىرىپ، نەپىسى تېزلىشىشكە باشلىغانىدى. مەندىكى بايامقى قورۇنۇش تۈگىگەن بولسىمۇ، ئەمما ئۇنىڭ ھېچقانداق تىجارەتنىڭ يولىنى تۇتماي ھەممە ئادەم ئىنتىلىدىغان، كۆز تىكىدىغان ئاۋات رەستىدىن سېتىۋالغان تاۋار ئۆيىدە ئولتۇرۇۋاتقانلىقى مېنى ھەيران قالدۇرغانىدى.

— خىيالغا چۆمۈپ كەتتىڭىزغۇ؟ قارىغاندا ھاراققا خېلى كۆتۈرۈشلۈك ئوخشايسىز! گرادوسىڭىز ئۆرلىمى- گەن بولسا لىقراق قۇيۇپ بىرنى ئىچىۋېتىڭ بولمىسا...

— ياق، ئادەتتەمۇ كۆپ ئىچمەيمەن، كەم سۆزلە-
كىمدىن نېمە دېيىشنى بىلەلمەي قالدىم.

— نېمىلەرنى ئويلاۋاتقانلىقىڭنى بىلىمەن، با-
يام دېگەندەك تەقدىر دېگەن ئاجايىپ بولىدىكەن. شۇڭا،
ئىنسان ئۆز تۇرمۇشىنىڭ قانداق بولۇشىنى ئالدىن بى-
لمەلمەيدىكەن، كۆڭلىنى خۇش قىلىدىغان نۇرغۇن ئار-
زۇ-ئارمانلارنى قەلبىگە پۈكىدىكەنۇ، ئەمما نادانلىقتىن
ئۆزى بىلىمىگەن، سەزمىگەن ھالدا نۇرغۇن قىسمەتلەرنى
بېشىدىن كەچۈرۈپ، شور پېشانە بولۇپ قالىدىكەن...

ئۇنىڭ گەپلىرىنى ئاڭلاپ «بۇ خېلى ئوقۇغان ياكى
ماتېرىياللارنى كۆپ كۆرىدىغان قىز ئوخشايدۇ» دېگەن-
لەرنى خىيالىدىن ئۆتكۈزدۈم. دە، ئۇنىڭ كۆڭۈل يارد-
سىنى تاتىلاپ، شىكەستلەنگەن قەلبىنى ئازابلىماسلىق
ئۈچۈن گەپ تېمىسىنى يۆتكىمەكچى بولدۇم.

— بۇ ئىشلارنى ئويلاۋەرمەڭ، گۈلپەرى، ھايات بەل-
كىم سىز دېگەندەك قىسمەتلەرگە بايدۇ، ئەمما، ئۇ يەنىلا
گۈزەل، شۇڭا...

— ياق، — ئۇ بىردىنلا گېپىمنىڭ بېلىگە تەپتى،
— بەزىدە ئويلاپ قالغىمەن. مەن قايسى گۇناھم ئۈچۈن
مۇشۇنداق دىشۋارچىلىققا ئۇچرايمەن؟! قايسى گۇناھم
ئۈچۈن؟! ... ئويلىغانىمىز قەلبىم غەشلىككە تولۇپ،
بىئارام بولۇپ كېتىمەن. بەلكىم سىزمۇ مېنىڭ مۇشۇند-
اق ھەشەمەتلىك تۇرمۇش ئىچىدە يۈرۈپمۇ ھەسرەتلى-
نىشىمگە ھەيران بولىدىكەن. بۇنى ئېغىزىڭىزدىن چى-
قارمىغىنىڭىز بىلەن، بايام چىراي ئىپادىڭىزدىن سەزدىم.
كۆڭلىڭىزدىن نۇرغۇن گۇمانلار كەچتى. راست گەپنى
قىلسام، مۇشۇ تاپتا نېمىشقىكىن بېشىمدىن ئۆتكەن
كەچمىشلىرىمنى ئېيتىپ بەرگۈم كېلىۋاتىدۇ. قانداق،
ئاڭلاشنى خالامسىز؟

— خالايمەن، قۇلقىم سىزدە گۈلپەرى.

گۈلپەرى بىر دەم جىم بولۇپ قالدى. ئۇ شۇ تۇرقىدا
ئۆز قىسمىتىنى نەدىن باشلاشنى بىلمىگەندەك قىلاتتى.
ئۇ بىر ھازا ئولتۇرغاندىن كېيىن، بىردىنلا سۆزلەشكە
باشلىدى:

— مەن يىراق بىر شەھرادا تۇغۇلغان ئىكەنمەن.
ئەقلىمگە كەلسەم، دادام يوق ئىدى. ئۇ چاغلاردا ئۆيىمىزدە
ئانام بىلەن ئىككىمىزلا بار ئىدۇق. ئاق - قارىنى پەرق
ئەتكۈدەك بولغان چاغلاردا دادامنىڭ ھاشارغا چىققاندا،
ئۇلۇغ كەلكۈندە ئېقىپ كېتىپ، جەستى بىر كۈنلۈك
يىراقلىقتىكى لايداڭلىقتىن سۈزۈۋېلىنغانلىقىنى ئۇق-
تۇم. يۇرتىمىزدا قىز بالىنىڭ تۇپراق بېشىغا بارىدىغان
ئادىتى بولمىغاچقا، ئۇنىڭ قەبرىسىنىڭ قەيەردىكىنى
ئوقمايتتىم. ئانام بەزىدە ئالا گۈگۈمدا چىقىپ كېتەتتى -
دە، خېلى ھايات بولۇپ قايتىپ كېلىپ:

— داداڭنىڭ قەبرىسىنى يوقلاپ كەلدىم، قىزىم. ئۇ
بىچارىنىڭ بۇ دۇنيا، ئۇ دۇنيادا بىزدىن ئۆزىگە ھېچنې-
مىسى يوق، يۇرتىمىزدا ئايال كىشىنىڭ قەبرىە بېشىغا
چىقىشىنى يامان بىلىدۇ. ئەمما، ئۇ رەھىمەتلىك تولا
چۈشۈمگە كىرسە، تۇتقان - قويغىنىمنى بىلەلمەي قال-
دىكەنمەن. شۇڭا، مەنمۇ خالىغان ۋاقىتتا ئۇنىڭ قەبرى-
سىنى يوقلاپ، تۇپراق بېشىنى سىرىپ - سۈپۈرەلمەي-
مەن. سەن ئوغۇل بالا بولغان بولساڭ، قانداق ياخشى
بولاتتىكىن، ھېچ بولمىسا پەيشەنبە كۈنى مازار بېشىغا
بېرىپ، دۇئا قىلىپ يانساڭ، روھى قانچىلىك خۇشال
بولۇپ كېتەتتىكى ئۇ بىچارىنىڭ، — دېگىنىچە ئۇنىسىز
ياش تۆكەتتى. بۇنداق چاغدا ئانامغا بىردىنلا ئىچىم ئا-
رىپ قالاتتى. سىزگە راست گېپىمنى دېسەم، ئەگەر مۇم-
كىن بولسا، ئادەم مەڭگۈ چوڭ بولماي بالا پېتى تۇرسا
ياخشى دەپ ئويلاپ قالغىمەن. غەزەز ئوقمايدىغان چاغدا
ئادەم قورساق غېمى، تۇرمۇش ھەلەكچىلىكى، مۇھتاجلىق
دېگەنلەرنى ئويلىماي بىغەم ھالەتتە يۈرۈپىدىكەن. يىل-
لارنىڭ ئۆتۈشى بىلەن بارا - بارا ئەقلىمگە كېلىپ ئانامغا
ئىچىم ئاغرىشقا باشلىدى. ئەتىگەندە ئۇپۇق سۈزۈلمەستە
ئورنىدىن تۇرۇۋالسا، ئېغىر ياتقۇ بولغۇچە تېنىم تاپمايت-
تى. مېنى مەكتەپكە ماڭدۇراتتى. ماللارغا ئوت بېرەتتى.
ئەرلەردەك ئېتىزلىقنىڭ ئىشىنى قىلاتتى. ئەمما، بىرەر
قېتىم زارلانغىنىنى ئاڭلىمايتتىم. ئۇ دادامنىڭ يوقلى-
قىنى چاندۇرماسلىق ئۈچۈن ئوتۇمدا كۆيۈپ، سۈيۈمدە
ئاقاتتى. مەن تولۇقسىزنى پۈتتۈرگەندە، ئۇ يەنە ئۆرلەپ
ئوقۇشۇمنى خالىغان بولسىمۇ، ئەمما مەن كەسكىن رەت
قىلغانىدىم.

— ياق، ئانا، ئەمدى ئوقۇمايمەن، ئۆي ئىشلىرىغا
قارىشىپ بېرەي.

— ئۇنداق دېمە بالام، داداڭ رەھىمەتلىك داڭم:
«خان قىزىم تېزىرەك چوڭ بولسا، ۋەجى - خەجىمدىن
ئايىرلىپ قالمىمۇ، بېشى ئاقارغۇچە ئوقۇتسەن» دەيتتى.
مەرھۇمنىڭ روھى قورۇنۇپ قالمىسۇن.
— راست ئانا، مېنى نېمە دېسەڭ دە، تىللىساڭمۇ،
ئۇرساڭمۇ مەيلى، مەن ئەمدى ئوقۇمايمەن. قولۇمدىن
كېلىشىچە ساڭا ياردەملىشىپ، يۈكۈڭنى يەڭگىلى-
تىشكە تىرىشىمەن.

ئېسىمدە قېلىشىچە ئۇ شۇ چاغدا كەپتەر باچك-
سىدەك بوغۇلۇپ، دەمدەردەك بۇقۇلداپ يىغلاپ كەتكەن-
دى. ياشلىرى كۆزىدىنلا ئەمەس، پېشانىسىدىن، چاچلى-
رى ئارىسىدىن ئېقىۋاتقانداك ئىدى. مەنمۇ ئانامنىڭ
يىغىسىغا بەرداشلىق بېرەلمەي ئۇنىڭغا ئېسىلىپ يىغ-
لىغانىدىم.

— راست ئوقۇمامسەن، بالام؟

— ھەئە ئانا، ئەمدى تەبەت ئوقۇمايمەن.

— كېيىن پۇشايمان قىلىپ، «ئىست، ئىست، شۇ چاغدا ئانامنىڭ سۆزىگە كىرىپ، يۇقىرى ئۆرلەپ ئو- قۇسام بوپتىكەن» دەپ پۇشايمان قىلارسەنمىكەن؟
— ياق، پۇشايمان قىلمايمەن. بۇ چىن پىششىق سۆزۈم ئانا، مانا ئىشەن.

ئۇ مېنى كۆندۈرۈشكە خېلى تىرىشچانلىق كۆر- ستىپ باقتى، يالۋۇردى، پوپوزا قىلدى. ئەمما، مەن قەتئىي نىيەتكە كېلىپ بولغاچقا، سۆزىگە كىرگۈزەلمە- دى. شۇنداق قىلىپ مەنمۇ ئانامغا يانتاياق بولۇپ، تۇر- مۇشنىڭ رەھمىتىدە دەرياسىدا ئېقىشقا باشلىدىم. مالارغا ئوت ئالدىم. ئېتىزلىققا بېرىپ چامام يېتىدىغان ئىشلار- نىڭ ھەممىسىنى قىلدىم. بۇنىڭدىن ئانام خېلى خۇشال بولۇپ قالدى. مەكتەپتىن توختاپ، ئىككىنچى يىلى يازدا ئانام ئۇن تارتىمەن دەپ قوشنىمىزنىڭ ھارۋىسىنى تە- لەپ، تۈگمەنگە كەتتى. مەن ئۆيدە بىكار ئولتۇرغۇچە ئوت ئوتاي دەپ ئېتىزلىققا كەلدىم. دە، ئىشقا تۇتۇندۇم. بۇ بۇغدايلار قىر ياپقان، تازا بوغۇم سۈرۈپ، باش چىقىراي دېگەن مەزگىل ئىدى. بىزنىڭ يەر مەھەللىنىڭ ئاياغ تەرىپىدىكى شورلۇق ئويماندا بولغاچقا، يەر كەم قۇۋۋەت بولغاچقىمىكەن، ئوت بېسىپ كەتكەنىدى.

— ئوت ئېلىۋاتامسەن قىزىم؟ — تۈيۈقسىز يې- نىمىدىلا ئاڭلانغان ئاۋازدىن چۆچۈپ، بېشىمنى كۆتۈردۈم، ئالدىمدا قوشنىمىز خەلچەمخان ئانا كۈلۈمسىرەپ تۇرات- تى.

— ھەئە، — مەن قىسقىلا جاۋاب بەردىم.

— ئاناڭچۇ؟ ئۆيدە قالدىم؟

— ياق، تۈگمەنگە كەتتى.

— ھە... ئۇ بېشىنى لىڭشىتقاچ ماڭدىيۇ، ئەمما بىردىنلا قەدىمىنى توختىتىپ، يەنە سورىدى:

— بىر گەپ بار ئىدى بالام، ساڭا دېسەم بولارمۇ؟ ئۇنىڭ ئىككىلىنىش ئىپادىلىرى روشەن بىلىنىپ تۇرغان چىرايىغا قاراپ، ئاستا بېشىمنى لىڭشىتتىم. ئۇ يېنىمغا قايتىپ كەلدى. دە، ئېتىزنىڭ قىرىدىلا ئول- تۇردى.

— ئەسلى بۇ ساڭا دەيدىغان گەپ ئەمەستى بالام، ئەمما چوڭۇپ قالدىڭ، ئاق - قارىنى پەرق ئەتكۈچىلى- كىڭ بار. شۇڭا دەۋاتىمەن. ئۆزۈڭ بىلسەن، ئاناڭ بىچا- رىگىمۇ تەس بولۇۋاتىدۇ. داداڭ رەھىمىتى قازا قىلىپ كەتكەندىن كېيىن، ئۇ بىچارىنىڭ بىر كۈنمۇ تۇھ دەپ دەم ئېلىپ باققىنىنى بىلمەيمەن. بىر مورىدىن ئىس چىقىرىشنىڭ تەسلىكىنى ئۆي تۈتۈپ باققان ئادەم بى- لىدۇ. ئاناڭ بىچارىگىمۇ ئۇۋال، ئۇ سېنى زاكاڭدىكى چاغدىن باشلاپ، مۇشۇنچىلىك ئادەم قىلغۇچە ئاز جاپا

تارتىدى. كۆڭلى ئاغرىسىمۇ، مۇھتاجلىق تارتىسىمۇ، سېنىڭ بوپتۇڭنى باشقىلارنىڭ ئالدىدا قىسىلدۇرمىدى. ئۇنىڭغا بىزنىڭمۇ ئىچىمىز ئاغرىيدۇ. بەزىدە كۆڭلىگە تەسەللى بېرىمىز. ئەمما، نېمە ئامال؟ باشقىلار تارتقان دەردنى تەڭ تارتىشىپ بەرگىلى بولمايدىكەن. پەقەت قوللىرىدىن كېلىدىغىنى ئۇنىڭغا چىرايلىق گەپ قى- لىپ، دەرد تارتىپ، سۇ بولۇپ ئېقىۋاتقان كۆڭلىنى يە- ساشكەن، ساڭا دېسەم قىزىم، سەن ئۇنىڭ ئۈمىدى. شۇڭا، نۇرغۇن يەرلەردىن ئەلچى كەلسىمۇ، «قىزىمنى ئۆگەينىڭ قولىدا چوڭ قىلمايمەن» دەپ پەقەت ئۇنىمىدى...

ئۇنىڭ سۆزلىرى مېنى قىزىقتۇرۇپ قويۇۋاتاتتى. شۇڭا، قولۇمدىكى ئوتنى تاشلاپ، ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ ئولتۇردۇم.

— ئايال كىشى دېگەن ھامىنى ئايال كىشى بالام، بىر ئۆي دېگەندە، ئەر كىشى بولمىسا بولمايدۇ. بۇلارنى سەن ھازىر چۈشەنمەيسەن، كۈنلاردا «ئېيىق بولسىمۇ ئېرىڭ بولسۇن، ساتما بولسىمۇ ئۆيۈڭ» دېگەن گەپ بار. ئېغىرنى يېنىڭ، يىراقنى يېقىن قىلىدىغان ئادەم بولسا، ئاناڭ بىچارىمۇ بۇنىچىۋالا جاپا تارتمايتتى. بىراق، ئۇ سېنىلا ئويلايدىكەن. يېقىندىن بېرىمۇ نەچچە يەردىن ئەلچى كەلگەن ئوخشايدۇ. ئەمما، ئاناڭ «شۇنچە يىلدىن بېرى، قىزىمنى دەپ مۇشۇ كۈنگە كەلدىم. ئەمدى بۇ ئىشلارنى ئويلىماي، ئاۋۋال كۆزۈمنىڭ ئوچۇقچىلىقىدا قىزىمنى ياتلىق قىلىۋالاي، قالغان ئىشلارنى كېيىنچە بىر نەرسە دېيىشەيلى» دېگۈدەكمىش. مەنمۇ خېلى نە- سىھەت قىلدىم. بىراق، سۆزۈمنى ئاڭلايدىغاندەك ئەمەس. يەنىلا ساڭا تارتىشىدىكەن. سەنمۇ ئىككى - ئۈچ يىلدىن كېيىن، قانات - قۇيرۇقۇڭنى چىقىرىپ، ئۇچۇپ كېت- سەن، يەنىلا ئاناڭ بىچارە تىكەندەك يالغۇز قالىدۇ. ئۇ چاغلاردا ئوبدانراق يەردىن پاتەمخاننىڭ قامىدا، لايىقىدا لايىق چىقامدۇ - چىقامدۇ، بۇنى بىلگىلى بولمايدۇ. ئاناڭمۇ خەقلەر ئىززىتىنى قىلغاندا، بېشىنى ئوڭشۇۋال- سا، ساڭىمۇ ياخشى. ئاغرىغان چىشىنى قاچانلا بولمىسۇن تارتقۇزىۋەتكۈلۈك، بولسا بالدۇرلا تارتقۇزۇپ، دەرد - ئە- لەمدىن بىراقلا قۇتۇلغان ياخشى. شۇڭا، ئەگەر ئۆيدە مۇشۇ توغرىسىدا بىرەر سۆز بولۇپ قالسا، ئاناڭغا نەسىھەت قىل، ئەمدى جاھىللىق قىلمىسۇن.

مەن «ماقۇل» دېگەندەك بېشىمنى لىڭشىتتىم. ئۇ مېنى بىردىنلا باغرىغا باستى - دە، چاچلىرىمنى سىلاپ قويدى.

— سەنمۇ تېخى ئۈلۈشكۈنلا ئېغى ئوچۇق ئىشتان كىيىپ يۈرەتتىڭ، كۆزنى يۈمۈپ - ئاچقۇچىلىك چوڭلا ئادەم بولدۇڭ، ئەقىل تېپىپ قالدىڭ بالام، ئاق بىلەن قا- رىنى، پايدا بىلەن زىياننى ئاڭقىرىسەن، شۇڭا بۇ گەپ

كەتمسۇن. ھېلىمۇ سالتاڭ يۈرگىلى نەچچە يىل بولدى. ئەر كىشى يالغۇز ئولتۇرۇپ كەتسە ئوبدان بولمايدۇ ماخما.

— مەنمۇ شۇ ئويىدا، ئەمما ھېچ ئېپىدە بىرەر لايىق يوق. خۇدايىم بۇيرۇسا كۈزىچە بىر گەپ بولار. — كۈزۈمۈ كېلىۋاتىدۇ سايم سايم، ئىككى تىزىڭلىنى قۇچاقلاپ ياتقان بىلەن بولمايدۇ. يوتقاننى يالغۇز ئىسسىتالمايسىلە. شۇڭا، خىيالىڭىنى بىر يەرگە يىغىڭلار. — خۇدايىم بۇيرۇسا... —

مەن بۇنداق سۆزلەرنى كۆپ قېتىم ئاڭلىغانىدىم. ئەمما، نەچچە كۈز، قىش، ياز ئۆتۈپ كەتكەن بولسىمۇ، ئۇ ئۆيلۈك — ئوچاقلىق بولمىغانىدى. ئايال كىشى ھەر قانچە چىدام — غەيرەتلىك بولسىمۇ، دېھقانچىلىقنىڭ ھەممە ئىشلىرىنىڭ ھۆددىسىدىن چىقىپ بولالمايدىكەن. تېرىش، يىغىۋېلىش ۋاقىتلىرىدا ئۇ چاقىرىمىسىمۇ پەيدا بولاتتى — دە، ئىشلىرىمىزغا بىر — ئىككى كۈن قارىشىپ بېرەتتى. ئەمما، ئانام پۇل تەڭلىسە، ئالغىلى ئونىمايتتى. — يانلىرىغا سېلىپ قويسىلا پاتەمخان، مەن ئىشلىرىمنى پۇل ئۈچۈن قىلىمىدىم. مېنى مەدەكار دەپ كۆرمىسىلە...

سايىم ساقىنىڭ قايسى مەقسەتتە بۇنداق دېگەنلىك كىنىڭ سەۋەبىنى ئۇقمايتتىم. بەزىدە ئۇ توساتتىنلا پەيدا بولاتتى — دە، ئانام ئەتكەن تاماقنى ئىشتىھا بىلەن يەپ، ئۇزۇندىن — ئۇزۇن دۇئا قىلغاندىن كېيىن خوشلىشىپ چىقىپ كېتەتتى. خەلچىخان ئانام بۇغدايلىقتا ماڭا ھېلىقى گەپلەرنى قىلغاندىن كېيىن، سايىم ساقىنىڭمۇ شۇنداق خىيالى بارمۇ نېمە، دېگەنلەرنى ئويلايدىغان بولۇپ قالدۇم. ئەمما، بۇنداق گەپنى ئانامنىڭ ئۆزىدىن سورىيالمايتتىم. بىر كۈنى سايىم ساقى تۈيۈقسىزلا كەلدى. بۇ چاغدا ئانام سۇيۇقئاش ئەتكەن بولۇپ، سايىم ساقى ئىككى چىنە ئاشنى ئىچىۋەتكەندىن كېيىن، ئۆسكەلەڭ ساقاللىرىنى سىپاپ تۇرۇپ، دۇئا قىلىپ ئورنىدىن تۈردى.

— ئىيەدە پىتكە ئىشىم بار ئىدى. مەن ياناي، پاتەمخان.

— ئولتۇرماملا؟ — ئانام رەسمىيەت يۈزىدىن شۇنداق دېدى. — دە، سايىم ساقىغا لايىدە قارىدى.

— خوش، خۇدايىمغا ئامانەت. بىكار بولسام يەنە كېلەر مەن.

ئۇ كەتكەندىن كېيىن، ئانام داستىخاننى يىغىش تۇرۇشقا باشلىدى. دەل شۇ چاغدا خىيالىمدىن كەچكەن ئوي بىلەن ئانامدىن سورىدىم.

لەرنى دەۋاتىمەن. ئاناڭ بىچارىگە ئىچىڭ ئاغرىسۇن. ئۇنىڭ ھەر قانچە گۇناھى بولسىمۇ، مۇشۇ چاقىچە تارتقان دەردلىرى، ئازابلىرى يېتەر...

يۈزۈمگە بىردىنلا يالغۇز ياغقاندىكە، بىر تامچە ياش تامچىلىدى. مەن ئەندىككەندەك بېشىمنى كۆتۈردۈم. خەلچىخان ئانام يىغلىغانىدى.

— بولدى، كۆڭلىڭىزنى بۇزماڭ، مەن چوقۇم سىز دېگەندەك قىلىمەن.

— ئوبدان بالام، مانا غەرەز ئۇقىدىغان بولۇپ قاپ — سەن، رەھمەت ساڭا... مەن ماڭاي، ئېتىزلىقتا ئىشىم بار ئىدى.

ئۇ كەتكەندىن كېيىن قولۇم پەقەتلا ئۇشقا بارمىدى. ئانامنىڭ مېنى دەپ مۇشۇ چاقىچە چىداپ كەلگەنلىكىنى ئويلاپ، يۈرىكىم ئېچىشتى. شۇ چاغدا تۇنجى قېتىم «نېمىشقا ئوغۇل بولۇپ تۈرەلمىگەن بولغىيىتىم» دېگەنلەرنى ئويلىدىم. — دە، چوقۇم مۇۋاپىق پۇرسەتتە بۇ توغرىلىق ئېغىز ئېچىشنى نىيەت قىلدىم. شۇنىڭدىن كېيىن خېلى پەيت كۈتتۈم. ئەمما، نېمىشقىدۇر بۇ ھەقتە ئېغىز ئاچاي دېدىمىيۇ، لېكىن يەنىلا جۈرئەت قىلالىمىدىم. مەھەللىمىزدە سايىم ساقى دەيدىغان بىرى بار ئىدى. ساقال — بۇرۇتلىرىنى ھەپتە قاراردا ئالدۇرۇپ تۇرىمىغاچ قىمۇ، كىشىگە قېرىپ، ماغدۇرىدىن كەتكەندەك تۈيۈگۈ بېرەتتى. باشقىلاردىن ئۇنىڭ ئايالىنىڭ خېلى يىللار ئىلگىرى قازا قىلىپ كەتكەنلىكىنى، ئۆزى تەنھا ھالدا توقايلىقتىكى ئۆيىدە يالغۇز ياشايدىغانلىقىنى ئاڭلىغانىدىم. ئۇ ياۋاش ئادەم بولۇپ، مەھەللىدىكىلەر ئۆيلىرىدە ئىش چىقسا، دەرھال ئۇنى ئەسكە ئېلىشاتتى — دە، بالىلىرىنى بۇيرۇپ، چاقىرتىپ كېلىپ، ئىشلىرىغا ياردەم لىمەشتۈرەتتى. ھەتتا مەھەللىدىكى ئاياللار ئەرلىرى ئۆيىدە يوق چاغلىرىدا ئوتتۇن يېرىش، سۇ توشۇش دېگەندەك ئىشلارغا بۇيرىسىمۇ، غىڭ قىلماي ماڭاتتى — دە، ئۇلار سۇنغان بىرەر قاچا تاماق، بىرەر نانغا شۈكرى قىلىپ، يولغا جۈنەيتتى. مەن سايىم ساقىنى مەھەللىدە كۆپ كۆرەتتىم، ئۇ يەردىن ئۈستۈن قارىماي ماڭاتتى، بەزىدە مەھەللىدىكى بىكار تەلەپلەر ئۇنى كۆرسە گەپكە سېلىشقا باشلايتتى.

— سايىم ساقى، نەگە ماڭدىڭىز؟ — ئاۋۋۇ يەرگە... — ئۇ قولى بىلەن كېتىۋاتقان يۆنىلىشىنى كۆرسىتەتتى.

— بەك ئالدىراشقىمۇ؟ جىددى ئىش بارما؟... — ئەمدى شۇ ئىنسانچىلىق، ئادەم دېگەن مۇ.

شۇنداق ئالدىراش ياشايدىغان گەپكەن.

— مېڭىشقا مۇشۇنداق ئالدىرىغاندەك، خوتۇن ئېلىشقىمۇ ئالدىرايلى ئەمدى. ئۆمرۈڭلار بىكار ئۆتۈپ

— سايىمكام قانداقراق ئادەم ئانا؟

ئانام ماڭا قارىمايلا جاۋاب بەردى:

— بىلىپ تۇرۇپ سورايىسەنغۇ؟ ئۇ دېگەن خۇدا. يېمىنىڭ مۆمىن بەندىسى.

— مېنىڭمۇ شۇنداق دادام بولغان بولسا، ئوبدان بولاتتى — ھە، ئانا...

ئانام بىردىنلا كەينىگە ئۇرۇلۇپ، ماڭا چەكچىيىپ قارىدى — دە، بىردىنلا ئۇن سېلىپ يىغلاپ تاشلىدى.

بۇنى كۆرۈپ نېمە قىلارنى بىلمەي قالدىم. — بولدى، يىغلىما ئانا، مەن... مەن خاتا گەپ قىلدىم.

ئۇ بىر دەم ئېسەدەپ يىغلىغاندىن كېيىن، ئاۋازىنى پەسەيتتى.

— مېنى تىنچ، خاتىرجەم ياشسۇن دېسەڭ، بۇندىن كېيىن بۇنداق گەپلەرنى ئىككىنچى ئېغىزىڭغا ئالما بالام، داداڭ رەھمەتلىكنىڭ روھى قورۇنۇپ قالدۇ.

مەن «ماقۇل» دېگەندەك بېشىمنى لىگىشتىم — دە، شۇنىڭدىن كېيىن بۇ گەپنى ئېغىزىمغا ئالمايدىغان، ھەتتا خىيال قىلمايدىغان بولدۇم. شۇ ئىشتىن كېيىن قانچىلىك ۋاقىت ئۆتتى، تازا ئېسىمدە يوق. بىر كۈنى پېشىم مەھەلدە ئېتىزلىققا باردىم — دە، قۇناقلىقتا بىراۋ.

نىڭ ئۈنلۈك — ئۈنلۈك گەپ قىلىشىۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ، قەدىمىنى توختاتتىم.

— بۇنداق جاھىللىق قىلماڭ پاتەمخان، سىزگە بۇ گەپنى دېگىلى تۇرغىلى نەچچە يىل بولدى. لېكىن، بەك تاش يۈرەكلىك قىلىۋاتىسىز، ئۇنىڭ قارىسىنى قاچان خىجە تۇتىسىز...

مەن داڭ قېتىپ تۇرۇپلا قالدىم. بۇ مەھەللە باشلىقىنىڭ ئاۋازى ئىدى.

— «قېرىغاندا قېرى تاتۇق، قېلىقلىرى ئۇندىن ئارتۇق» دېگەندەك ئىش قىلمىسلا، نېمىشقا ماڭا بۇ دۇشقاقتەك چاپلىشىۋالدىلا؟

— كۆڭۈل دېگەننى باغلاپ قويغىلى بولمايدىكەن پاتەمخان، سىلى ھېچنېمىدىن خەۋەرلىرى يوق يۈرگەنلىرى بىلەن مەن سىلگە كۆيۈپ قالدىم ماخما. يا كېچىسى ئۇيقۇ يوق، يا كۈندۈزى ئارام...

— پوق يېمىسىلە، سىلى دېگەن بالا — چاقىلىرى بار، نەۋرە كۆرگەن ئادەم. ياش بۇ يەرگە يەتكەندە، «ئەسە تاغپۇرۇللا شەيتان، توۋا قىلدىم، توۋا» دېسە.

— توۋا قىلغانغا كۆڭۈل ئۇنىمايدىكەن، پاتەمخان، ئۇنداق قىلىپ كەتمىسىلە، بىر قېتىم بولسىمۇ... سول خۇن كۆڭلۈم ياشىرىپ قالسۇن.

— قوللىرىنى تارتىسلا دەيمەن. ھېلى باكا رەھمەتلىك ياقۇپاخۇننىڭ روھى ئۇرىدۇ سېلىنى...

— سىلىمۇ جاھىللىق قىلمىسلا، ھە دېسەلا

ئۆلگىلى نەچچە يىل بولغان ياقۇپنى ئېغىزلىرىدىن چۈشۈرمەيدىكەنلا، تەنۈر پېشانە بولمىسلا، ياش تۇرۇپ تۈل ئولتۇرمايتتىلا پاتەمخان، سىلىدىمۇ كۆڭۈل دېگەن نېمە باردۇ؟ كۆڭۈللىرىگە ئاز — تولا سۇ يۈگۈرۈپ...

— تۈفى، ئىززىتىنى بىلمەيدىغان سەت كوسا، مەھەللە باشلىقىكەن دېمىسەم، ھازىرلا ۋارقىراپ شەرمە ساز قىلاتتىم.

— ۋارقىراۋەرسىلە، بۇنداق تىنجىق ئىسسىقتا، قوناقلىق دېگەن كۆك سايغا كېلىدىغان ئادەم يوق. مەنمۇ ۋارقىراشلىرىدىن قورقمايمەن. كېچىگە كۆنسە... مۇ... شۇ... مۇشۇ بىر قېتىم بولسىمۇ...

— ھېلى بىكار... نېمىشقىمىن مېنى يىغا تۇتقاندەك بولدى — دە، ۋارقىردىم:

— ئانا... ئانا، سەن نەدە... شۇ ھامان قوناقلىقتا شالدۇر — شۇلدۇر قىلغان ئاۋاز ئاڭلاندى — دە، بىر دەمدىلا پەسىيىپ قالدى. خېلىدىن كېيىن ئانامنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى.

— گۈلپەرى، نەدىسەن قىزىم... مەن... مەن بۇ يەردە...

مەن ئاستا ئاۋاز چىققان تەرەپكە باردىم. ئانام ئېتىزلىقنىڭ قىرىدا ئولتۇراتتى. ئۇنىڭ يېنىدىكى بىر نەچچە تۈپ قوناق چەيلەنگەنىدى.

— كەلگىلى خېلى بولدىمۇ قىزىم، — سورىدى ئانام نېمىشقىدۇ ۋىللىدە قىزىرىپ.

— ياق، ھازىرلا كېلىشىم، — مەن قاراپ تۇرۇپ يالغان سۆزلىدىم.

— قېنى كەل بالام، يېنىمغا كەل... مەن ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ ياندىشىپلا ئولتۇردۇم.

ئانام مېنى بىردىنلا باغرىغا بېسىپ، بۇقۇلداپ يىغلاپ كەتتى. مەنمۇ ئۇنىڭ ھەسرەتلىك يىغىسىغا بەرداشلىق بېرەلمىدىم — دە، بوينىغا گىرە سېلىپ ئېسەدەشكە باشلىدىم.

شۇ يىلى كۈزدە مەھەللىمىزدە ئاجايىپ بىر ئىش يۈز بەردى. مەھەللە باشلىقلىرى «يېزىنىڭ قارارىنى ئىجرا قىلىمىز» دەپ، تېخى تولۇق تولىمىغان، ئۈسمىدەك كۆك قوناقلىرىنى چاپتۇرۇۋەتتى. ئۇلارنىڭ دېيىشىچە كۈزگى بۇغداينى بۇ يىل بۇرۇن تېرىيدىكەنمىز. ئەمما، يەرلەرنى ئاقارتىپ، تەييار قىلغاندا، يېڭى پەتۋا چىقار-دى. كىم شۇ يىللىق سۇ ھەققىنى تۆلىسە، ئوسا قىلىشقا سۇ بېرىدىكەن، بىزنىڭ سۇ ھەققىمىز ئىككى يۈز كوپ-دىن ئاشىدىكەن. شۇڭا، ئانامنىڭ بېشىغا تاغ يېقىلدى.

نەچچە قېتىم ئېغىلدىكى قوزىلىق قوينى ساتماقچىمۇ

...

...

...

...

...

...

...

...

...

بولدى - يۇ، چىدىمدى. باشقىلارنىڭ كۆزگىسى ئۇ -
نۇشكە باشلىغاندا بىز تېخىچە ئوسا قىلمىغاندۇق. بىر
كۈنى ئانام كەتمەننى كۆتۈرۈپ ئېتىزغا ماڭدى.
— يەر قوشنىمىز قۇۋان قوزى ھازىر يېرىگە سۇ
ئېلىۋېتىپتۇ بالام، مەن بىر بېرىپ باقاي...

— مەنمۇ بىللە بارايىمۇ ئانا؟

— ياق، سەن بارما، ئۆيدە ئولتۇرۇپ تۇر...

ئۇ كەتكەندىن كېيىن، ئۆينىڭ ئىشلىرى بىلەن
مەشغۇل بولدۇم. بىراق، كۈن پېتىپ، قاراڭغۇ چۈشكەن.
دىمۇ ئانام قايتىپ كەلمىدى. «ئېھتىمال يەرگە سۇ ئاچقان
ئوخشايدۇ، ھېلى كېلىپ قالارمىكىن...» مەن شۇلارنى
ئويلاپ ئانامنىڭ يولغا قاراپ ئولتۇردۇم. ئېغىر ئەل يات.
قۇمۇ تۈگەپ، خورازلار چىلاشقا باشلىغاندىمۇ قايتىپ
كەلمىدى. كۆڭلۈمگە كەلمىگەن خىياللار كېلىپ، ئې
تىزلىققا بېرىشنى نىيەت قىلدىم - دە، تالاغا چىقتىم.
ئەتراپ قاپقاراڭغۇ بولۇپ، ھېچنېمىنى ئىلغا قىلغىلى
بولمايتتى. بۇنى كۆرۈپ، مېنى سەل قورقۇنچ باستى.
شۇنداقتىمۇ نىيەتتىن يانماي، يولغا چىقتىم. شۇ
چاغدا بىر ماشىنا ھۇقۇيتقىنچە مەھەللىگە كىرىپ
كەلدى - دە، ھەممە ئادەمنىڭ شېرىن ئۇيقۇسىنى بۇزدى.
بىردىنلا يوللاردا قول چىراغ كۆتۈرۈۋالغان ئادەملەر پەيدا
بولدى.

— نېمە ئىش بوپتۇ؟ مەھەللىگە ساقچى ماشىنىسى

سى كەپتۇيا.

— تېخى ئۇقىدىڭلىما، پاتەمخان مەھەللى باش

لىقى قادىر جامالنى ئۆلتۈرۈپتۇ.

— ياپىر، قانداق بولۇپ؟

— قادىر جامال سۇ ياقلاپ ماڭسا، پاتەمخان ئۇچ

راپ قاپتۇ، ئۇ قېرىغىنىنى تۇيىمىغان پاتەمخانغا ساقال
تاشلىغانىكەن، پاتەمخان ئۇنىماپتۇ. شۇنىڭ بىلەن قادىر
جامال زورلۇق ئىشلىتىپتىكەن، پاتەمخان كەتمەن بىلەن
كالىسىغا بىرنى ساپتۇ. شۇ يەردىلا تىن تارتماي ئۆلۈپتۇ.
بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ، پۈت - قولۇمدا ماغدۇر قالمى -
دى - دە، يېقىلىپ چۈشۈم. ئەتىسى ئەتىگەندە كۆزۈمنى
ئاچقاندا، بېشىمدا سايىم ساقى بار ئىكەن. ئۇ يىغلىغان
ئوخشايدۇ، كۆزلىرى قىزىرىپ كەتكەنىدى.

— ھوشۇڭغا كەلدىڭمۇ بالام؟ مېنى بەك قورقۇت -

تۇڭ.

— ئانام... ئانام...

— ئاناڭ بار بالام... خاتىرجەم بول، — ئۇ ماڭا كۆپ

گەپلەرنى قىلدى. لېكىن، ھېچقايسىسى قوللىقىمغا كە -
رىدىغاندەك ئەمەس ئىدى. يىغلىغۇم، پەقەتلا يىغلىغۇم
كېلىپ تۇراتتى.

ئاشۇ ئىشتىن كېيىن ئانچە ئۇزۇن ئۆتمەي ئانامغا

يىگىرمە يىللىق ئۆي كېسۋەتتى. باشقىلاردىن ئاڭلى -
سام، ئانامدا قەستەنلىك يوقكەن، ئۆزىنى قوغداش ئۈچۈن
ئادەم ئۆلتۈرۈپتۇ. شۇڭا، ھۆكۈمەت كەڭچىلىك قىپتۇ،
ئەگەر ئىپادىسى ئالاھىدە ياخشى بولسا، كۆپ دېگەندە ئون
يىلدا ئۆيىنى تۈگىتىپ چىقىدىكەن. مەن ئەمدى يەك -

كە - يېگانە قالغاندىم. بىرەر ئادەم بار يەرگىمۇ بارغۇم
كەلمەيتتى. قەلبىمدە ئانامنى كۆرۈش ئىشقى يالقۇنچاپ
تۇرسىمۇ، بىراق خالىغان ۋاقىتتا كۆرۈشتۈرمەيدىغىنىنى
ئاڭلىغاندىم. نەچچە قېتىم ئۆلۈۋېلىشنى، بۇ دۇنيادىن
ئۇن - تىنىنىز كېتىشنى ئويلىغان بولساممۇ، ئەمما ئا -
نامنىڭ ياش يۇقى كۆزلىرى، ھەسرەتلىك چىرايى كۆز
ئالدىمغا كەلسلا، بۇ نىيەتتىن يانمايتتىم. مەھەللىدە -
كىلەر ماڭا ئىچ ئاغرىتىپ، كۈندە دېگۈدەك تاماق سۈنۈپ
تۇراتتى. سايىم ساقىمۇ ئىككى - ئۈچ كۈندە بىر كېلىپ،
بىر ھازا سۆزلەپ كۆڭلۈمنى ياساپ قويۇپ كېتەتتى. شۇ
كۈنلەردە خەلپەمخان ئانام مېنى تۇيۇقسىز ئۆيىگە چا -
قىرتىپتۇ، كىرىم ئۇ لەڭمەن ئەتكەنىكەن. ئۇ ئۇنىم -
غىنىمغا قويماي، مېنى يۇقىرىغا چىقاردى - دە، ئاش
سېلىپ بەردى. تاماقتىن كېيىن، داستىخان يىغلىغاندا،
ئۆيىدىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئورنىدىن تۇرۇشۇپ سىرتقا
مېڭىشتى. مەنمۇ ئورنۇمدىن تۇردۇم.

— سەن جىندەك تۇرۇپ تۇرغىنا قىزىم، ساڭا دەپ -

دىغان مەسلىھەت بار.

مەن ئۇنىڭ نېمە مەسلىھەتى بارلىقىنى ئاڭلاپ

يېقىش ئۈچۈن يەنە جايىمدىلا ئولتۇردۇم. ئۇ مېنى تە -
قەززا قىلماقچى بولغاندەك، بىر ھازا ئولتۇرۇپ كەتكەن
دىن كېيىن ئېغىز ئاچتى.

— ساڭا كۆپ گەپلەرنى قىلىپ، كۆڭۈل ياراڭنى

تاتلىغۇم يوق قىزىم، ئاناڭ بىچارىنىمۇ قارا باستى. كە -
شىنىڭ ھەققىگە كۆز قىرىنى سالمايدىغان، باشقىلارنىڭ
بەختىگە كۆز قىزارتمايدىغان، غەيۋەت - شىكايەتتىن
يىراق ئۇ مەزلۈمنىڭ بۇنداق ئاقسۆزەتكە دۇچار بولۇشنى
كىممۇ ئويلىغان قىزىم، ئەمدى قانچە پۇشايمان قىلساقمۇ
بىكار، لېكىن ساڭا دەيدىغىنىم، ئاناڭ گۇناھسىز، ئۇ
پاختىدەك ئاق ۋە پاك...

خەلپىخان ئانامنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ، مېنى يىغا

باستى - دە، كۆزلىرىمدىن ياش يېپى ئۈزۈلگەن مارجان -
دەك تۆكۈلۈشكە باشلىدى. بۇنى كۆرۈپ، ئۇمۇ يىغلاپ
تاشلىدى. ھەر ئىككىمىز يىغىمىزنى پەقەتلا باسالماي
قېلىشتۇق.

— بولدى قىل قىزىم. ئەمدى قانچە يىغلىساقمۇ،

ئاھ ئۇرۇپ، بېشىمىزنى يېرىۋەتسەكمۇ چىققان كۆز ئۆز
ئورنىغا كەلمەيدۇ. شۇڭا، ئۆزۈڭنى ئاسرىغىن. ئاناڭ ھەپ -
سىدىن چىققۇچە، ئۆلۈم - بالا ئىش بولسىمۇ، بەرداشلىق

بەرگىن.

ئۇ ئادەمنىڭ قەلبىنى ئىللىتىدىغان نۇرغۇن چىرايلىق گەپلەرنى قىلىپ، مېنى بەزلىدى - دە، مىڭبىر بالالىقتا يىغامنى توختاتتى.

— گەپنىڭ پوسكاللىسىنى دېسەم، ساڭا تەس بولدى بالام، رەسىدە بولغان قىز ئۆيىدە يالغۇز يۈرسە بولمايدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە مەھەللىمىزمۇ تىنچ ئەمەس، بەزى ئادەملەر كاسسىغا بىرنى ئۇرۇپلا، تۇخۇمدىن تۈك ئۈندۈرۈپ، ئادەمنى بىر دەمدىلا يۈزىنى كۆتۈرەلمەس قىلىۋېتىدۇ. شۇڭا، كۆپ ئويلىدىم. سېنى ئۆيگە ئەكەملىۋالاي دېگەنلەرنىمۇ خىيال قىلدىم. لېكىن، بۇنىڭمۇ نۇرغۇن قۇلايسىز تەرەپلىرى بار ئىكەن. كۆپ ئويلىغان بولساممۇ بىر قارارغا كېلەلمىدىم. قانداق قىلىشنى بىلمەيمەن تۇرسام، ناھىيە بازىرىدا سودىگەرچىلىك قىلىدىغان ئىنىم تۈنۈگۈن ئۆيىمىزگە كەپتۇ. ئۇيانىڭ، بۇ ياننىڭ گېپىنى قىلىشىپ ئاخىرى سېنىڭ گېپىڭ چىقىپ قېلىۋېدى، ئۇنىڭ ساڭا بەكلا ئىچى ئاغرىدى. كېتەر چاغدا «ئاشۇ گۈلپەرى بىلەن كۆرۈشۈپ باقسىڭىز، ئەگەر ئۇنىسا، بۇ يەردە غەربىسىنىپ يۈرگەندىن كۆرە، مېنىڭ ئۆيۈمدە تۇرسا، كېيىن ئۆيىمىز كۆڭلىگە ياقماي قالسا، قايتىپ كەلسىمۇ بولىدۇ» دەپ تۇرۇۋالدى. ساڭا دېسەم قىزىم، ئۇ بىر نەۋرە ئىنىم كاتتا باي. ناھىيە بازىرىدا يۈزى خېلىلا چوڭ. خېلى مەن - مەن دەپ كېرىلىپ يۈرۈپتۇغان بايلارمۇ ماللارنى ئۇنىڭدىن نىسى ئېلىپ، پايدىنى كۆرۈپ بولغاندىن كېيىن، ئاندىن پۇلنى تۆلەرمەش، ئۇ زىغۇ دېمىدى. ئەمما، باشقىلاردىن ئاڭلىسام، ناھىيىدىكى ھەر كۈنى تېلېۋىزوردا گىدىيىپ چىقىدىغان باشلىقلارمۇ بىرەر يەرگە گۆگۈر - مۇگۈر پاراڭلاشقىلى بارسا، ئاشۇ ئىنىمنى ئېلىۋالدىكەن. تېخى بەزىدە خۇسۇسىي ئىشلىرى توغرىسىدا ئىنىمدىن مەسلىھەت سورايدىكەن. مەن دېمەكچى قىزىم، ئۇ ئۆيگە بارساڭ تۇرمۇشنىڭ خورلىقىنى كۆرەيسەن...

ئۇنىڭ سۆزى مېنى نېمىشقىدۇر قىزىقتۇرۇپ قويدى.

— ئۇ يەرگە بارسام نېمە ئىش قىلىدىكەنمەن؟ — سورىدىم مەن.

— ئىنىمنىڭ ئايالى ئۆيىدە بىكار ئولتۇرىدۇ، ئۇنىڭ بىكارچىلىقتا ئىچى پۇشۇپ قالىدىكەن. سەن ئۇ ئۆيگە بارساڭ، ئاشۇ ئاچقاغا ھەمراھ بولىسەن. بىكار قالغان چاغلىرىڭدا ئىنىمنىڭ بالىسىغا قارايسەن.

— بومى بولامدېكەنمەن؟! — مەن مەھەللىدە كىلەردىن «شەھەرلىكلەر بالىسىنى باقتۇرۇشقا بومى سالىدىكەن» دېگەن گەپنى تولا ئاڭلىغاچقا، ئالدىراپ سورىدىم.

— تۇۋا دېگەن قىزىم. مېنىڭ سەن بىلەن ئېرىقنىڭ نېمىچىلىك ئۇرۇق - تۇغقانچىلىقىم بولمىسىمۇ، تۇغۇلغان ۋاقتىڭدىن باشلاپ ئالدىمدا چوڭ بولدۇڭ. ئاناڭ بىلەنمۇ بىر تۇغقاندىن چارە يېقىن تۇرساق، ئەلۋەتتە سەنمۇ مېنىڭ بالامغا ئوخشاش. شۇنىڭ سىڭىرى، مېنىڭ ئۇ ئىنىمنى سېنىڭ كىچىك داداڭ دېسەكمۇ بولىدۇ. شۇنداقكەن، بۇنى سەن دېگەندەك چۈشەنسەك بولماس؟...

مەن ئۇن دېمىدىم. ئەلۋەتتە، ئۇمۇ مېنى يامان يەرگە باشلىمايتتى. بىراق، نېمىشقىمىن كۆڭۈل توختىتالماي ۋاتاتتىم.

— ئۆي - ۋاقامنى، يەرلەرنى قانداق قىلىمەن؟ — سورىدىم مەن خىيالىمدىن كەچكەن بىر ئوي بىلەن. — نادانكەنەن بالام، ئۇيۇڭگە مانا مەن قارايمەن. يەرلىرىڭنىڭ كۆكىنى بىرەرگە سېتىۋەتسەك بولىدۇ ئەمەسمۇ؟

خەلچىخان ئانام ماڭا ئۇ ئۆيگە بارسام راھەت كۆردىغانلىقىم، ھېچنېمىدىن مۇھتاجلىق تارتماي، غەمىسىز ياشايدىغانلىقىم توغرىسىدا نۇرغۇن گەپلەرنى قىلىپ، بىر - ئىككى كۈن ئويلىنىپ جاۋاب بېرىشنى ئېيتتى. ئۇنىڭ ئۆيىدىن قايتىپ چىققاندىن كېيىن، قانداق قىلىشنى بىلمەيمەن گاڭگىراپلا قالدىم. خەلچىخان ئانام دەپ بەرگەن تۇرمۇش مېنى قىزىقتۇرسىمۇ، ئەمما كىنىدىكى قېنىم تۆكۈلگەن مەھەللىدىن ئايرىلغۇم يوق ئىدى. شۇ كۈنى سايىم ساقى ئۆيگە كەلگەندە، مېنىڭ نېمىشقىدۇر خىيال سۈرۈپ ئولتۇرغىنىمنى كۆرۈپ، نېمە ئىش بولغانلىقىمنى سورىدى. مەن ھېلىقى كېلىشمەسلىك يۈز بەرگەندىن بۇيان، كۈندە دېگۈدەك كېلىپ، ھالىمدىن خەۋەر ئېلىۋاتقان بۇ ئادەمگە ھەممىنى دېدىم.

— بۇغۇ بولىدىغان گەپكەن. ئەمما، كېيىن بىرەر شېتىلىسى چىقماس - ھە بالام، — دېدى ئۇ بىر دەم ئولتۇرۇپ كەتكەندىن كېيىن.

— قانداق دەيلا؟ — مەن بىردىنلا ئۇنىڭ ئويچان كۆزلىرىگە تىكىلدىم.

— ئۇقمايمەن قىزىم، كۆڭلۈمگە ئاشۇنداق تۇيۇلدى. لېكىن، بۇمۇ سۈنى كۆرمەي ئىشتان سالغاندەكلا بىر ئىش. ئەگەر خالىسىڭىز بېرىۋېرىڭ بالام. ئۆيىڭىزگە مەنمۇ قارايمەن. ئەگەر يەرنىڭ كۆكىنى ساتىدىغان ئىش بولسا، باشقىلار قانداق بەرسە، شۇ بويىچە ھەق تۆلەپ، يەرلىرىڭىزنى مەنلا تېراي. ئەمما، ناھىيە بازىرىغا بېرىپ ۋاقتى قاراردا سىزنى چوقۇم يوقلاپ تۇرىمەن.

ئىككى كۈندىن كېيىن خەلچىخان ئانام مېنى بىر نەۋرە ئىنىسىمنىڭ ئۆيىگە ئەكىرىپ قويدى. ئۆي ھەقىقەتەن ھەشەمەتلىك سېلىنغانىدى. مەن ئۇمۇرمۇدە بۇنداق

ئالدىغا كېلىپ، بىر ئاش پىشىم قاراپ ئولتۇرۇپ، كىرىم قىلىپ، ئۆزىنى تۈزەشتۈرۈپ سىرتلارغا چىقىپ كېتەتتى. ئەمما، ماڭدىغان چاغدا «ئاكىڭىزدىن تېلېفون كېلىپ قالسا، مېنى چوڭ ئۆيگە كەتتى. ھازىرلا قايتىپ كېلىمەن دېگەن، دەڭ» دېگەنلەرنى ئېيتىپ قويۇشنى ئۈنسىزلىك قىلىپ، ئۇ بەزىدە ئېغىر ياتقۇ مەھەلدە، بەزىدە باش ئەزان ئوقۇغان چاغلاردا ھارغىن ھالەتتە قايتىپ كېلەتتى. مەن ئۇنىڭ قايرىگە بېرىپ، نېمە ئىشلارنى قىلغانلىقىنى بىلمىسەممۇ، ئەمما ئىشكىنى ئاچقىلى چىققاندا، ئۆرە تۇرالمىدى دەلدۈگىنى تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ قولىمغا ئالغان چاغلىرىمدا بۇرۇنمۇ ئادەمنى سەسكەندۈرىدىغان پۇراقلار ئۇرۇلاتتى. لېكىن، مويۇن ئاكام ئۆيدە بار چاغلاردا ئۇ ئۆيدىن بىر قەدەممۇ ئايرىلمىتتى. بەزىدە ئەخ-تەرنىسا ئاچام مەندىن ئېۋەن تېپىپ چالۋاقاپ كەتكەن چاغلاردا ئۇ:

— ئاي - ھاي، تولا قاينىغان چۆگۈن ئۆزىنىڭ بويىغا تاشىدۇ ماخما، ئەختەرنىسا. بۇرۇن بۇنداق ئىشلارنى قىلىپ باقمىغان بالا تۇرسا بۇ، يا ئۆزۈڭلا قىلىڭلا، ئۆزۈڭلار قىلمىساڭلا ئاستا - ئاستا ئۆگىتىپ قويمايمسەن، دەپ مېنىڭ ياتىمنى ئالاتتى. ئايالى يوق چاغلاردا ماڭا ئۆزۈندىن - ئۆزۈن قاراپ ئولتۇرغاندىن كېيىن:

— بۇ ئايالنىڭ مېجەزى سەل ئوسالراق گۈلپەرى، ئاتا - ئانىسى كىچىكىدىن باشلاپ، كۆزىنىڭ تۆشكىگە قاراپ چوڭ قىلغاچقىمىكىن، دائىم مۇشۇنداق ئۆزى بى-شىمچى، شۇڭا ئۇنىڭ گەپلىرىنى ئانچە كۆڭلىڭىزگە ئالماڭ، دەپ تەسەللى بېرەتتى. بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ ئازار بېگەن كۆڭلۈم تەسكىن تېپىپ قالاتتى.

— ماقۇل، مويۇن ئاكا، دېگىنىڭىزدەك قىلاي.

— ئۇنداق دېمەڭ، مويۇن دېسىڭىز بولۇپ بېرىدۇ.

— سىز مەندىن چوڭ، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاكا دې-مەتلىك تۇرسىڭىز.

— چوڭ بولساممۇ مويۇن دەڭ، ھازىر مۇشۇنداق دېگىلى تۇرسىڭىز كېيىن ئۆزىڭە رەنەلمەيسىز.

مەن ئۇنىڭ نېمىشقا ئۇنداق دەيدىغانلىقىنى بىل-مەيتتىم. شۇ چاغدا سوراشمۇ خىيالىمغا كەلمىگەنلىكىن. ئۇ ئايالى ئۆيدە يوق چاغلاردا ماڭا بەكلا يېقىنچىلىق قىلىپ كېتەتتى. خەلپىخان ئانام بۇ ئۆيگە ئەكەلگەندە، ئايدا يۈز يۈەننى قولۇمغا تۇتقۇزىدىغانلىقى، ئەگەر پۇلغا ھاجىتىم بولمىسا، مېنىڭ نامىدا بانكىدا ئامانەت قويدىغانلىقىنى ئايالىنىڭ ئالدىدا ئېيتقان بولسىمۇ، بەزىدە قولۇمغا بىر مۇنچە پۇل تۇتقۇزۇپ قوياتتى.

— بۇنى يانچۇقىڭىزغا سېلىپ قويۇڭ. بىرەر نەرسە سېتىۋالارسىز!

— ياق... ياق، ئۇنداق قىلماڭ، مەن تالا - تۈزگىمۇ

چىرايلىق ئۆيىنى كۆرۈپ باقمىغانىدىم. شۇنداق قىلىپ، مېنىڭ يېڭى ھاياتىم باشلاندى. ئۆي ئىگىسى مويۇن راستىنلا كاتتا باي ئىكەن. ئۇنىڭ ئىككى - ئۈچ يەردە دۈككىنى بار ئىدى. دۈكاندا ئۇنىڭ ئۇرۇق - تۇغقانلىرى ئىشلەيتتى. ئۆزى بولسا مال كىرگۈزۈش، ھېساۋات قى-لىش دېگەندەك ئىشلارنى قىلاتتى. بەزىدە سىرلىرى پار-قىراپ تۇرىدىغان ماشىنىسىنى ھەيدەپ چىقىپ كەتسە، نەچچە كۈن يوقاپ كېتەتتى. بۇنداق چاغلاردا مەن ئۇنىڭ ئايالى ئەختەرنىسا بىلەن قالاتتىم. ئۇ چىرايلىق ئايال بولغىنى بىلەن ئىچىدە توڭگۇز قاترايتتى. مەن ئەتە-گەندىن كەچكىچە بىكار تۇرماي ئىشلىسەممۇ، ئادەمنىڭ قۇچىغىدىن چۈشمەي، قەغىشلىك قىلىدىغان، ئەمدىلا ئىككى ياشقا كىرگەن مەرداندىن بىر قەدەممۇ ئايرىلماي، نېمە دېسە رايىغا بېرىپ، دېگىنىنى خۇددى ئانام بۇيرۇ-غان ئىشتەك بىجا كەلتۈرسەممۇ، ئۇ پەقەتلا رازى بول-مايتتى. داۋاملىق قىلغان ئىشلىرىمدىن قۇسۇر چىقى-رىپلا تۇراتتى.

— ھەي ماڭا قارىڭ، ئۆيدىكى ئىشكايىلارنى پاكىز سۈرتىمەيسىز، ئۇ دېگەن بىر تۈمەنگە سېتىۋالغان چەت ئەلنىڭ ئىمپورت قىلىنغان ئىشكايىلىرى ماخما. ئۇنى لۆڭگە بىلەن سۈرتۈشتىن ئىلگىرى بۇلۇتنى يۇيۇپ، باسماي ئاستا - ئاستا سۈرتۈڭ، بىرەر يېرىنىڭ سىرى چۈشۈپ كەتسە، كۆرگىلىكىڭىزنى كۆرسىتىمەن.

— قاچا دېگەننى مەن - مەسلىق قىلماي شاق - شاق يۇمامدۇ كىشى، تېز بولۇڭ، مەردانجان ھوي-لىغا تاھارەت قىلىپ قويۇپتۇ، پاكىز ئادالەتتىڭ، ئاندىن ئاشۇ يەرنى پاكىز سۈرتۈپتىڭ.

— يائىلا، بۇ ئۆيدە نېمەنچە سوپۇن توشمايدىكىن دېسەم، سىز پاتمانلاپ تۆكۈدىكەنسىز ئەمەسمۇ؟ ماڭا قال-رىڭە خېنىم، بۇ ئۆيدە قۇۋۋەتلىك يەۋاتقاندىكىن قولل-رىڭىزنىڭ ماغدۇرۇ باردۇ؟ سوپۇن دېگەن پۇلغا كېلىدۇ مانداغ، شۇڭا سوپۇننى ئاز سېلىپ، قولنىڭىز بىلەن مۇ-جۇمامسىز...

— توۋا... توۋا. بالا تۇغۇپ باقمىغان ئادەم دېگەن مۇشۇنداق بولىدۇ زادى. مەردانجان بالام بەك يىغلاپ كەتتى. ئوغۇل بالا دېگەن چىڭقىلىپ يىغلىسا، بىر يېرى چىقىپ كېتىدۇ دەيمەن.

— ھەيلى نېمىلا ئىش قىلاي، ئۇ قۇسۇر ئىزلەپلا يۈ-رەتتى. بەزىدە مويۇن باي ئۆيدە يوق چاغلاردا مەرداننى ماڭا چاڭگاللىتىپ قوياتتى - دە، تىكلىمە ئەينەكنىڭ

كۆپ چىقىمىسام، سودىلىقىمۇ كۆپ بولمايدىكەن. — پۇل دېگەن لازىم بولىدۇ. ئادەم دېگەننىڭ ياند-چۇقىدا ئاز — تولا پۇل بولمىسا بولمايدۇ. راست، سىزگە پۇل بەرگىنىمنى ئاچكىزغا تەمبەت تىنماڭ ماخما، بولمىسا ئۇ ئالەمنى مالەم قىلىدۇ.

ئۇ مېنىڭ ئۈنىمىغىنىمغا ئۇنىماي، پۇلنى يانچۇ-قۇمغا سېلىپ قويماقتى. بەزى چاغلاردا مال ئەكىلىش ئۇ-چۈن كېتىپ قايىتىپ كەلگەندە ياغلىق، كىيىم-كېچەك دېگەندەك نەرسىلەرنى بېرەتتى.

— بۇخىڭىزغا مەھكەم چىگىڭ، ئاچكىز كۆرۈپ قالمىسۇن، ئەگەر سوراپ قالسا، بازاردىن ئالدىم دەڭ.

بۇنداق ئىشلار تەكرارلانغانسېرى مويۇن مېنىڭ قەلبىمدە مېھرىبان ئاكامدەك تۈيۈلىدىغان بولۇپ قالغا-ندى. شۇڭا، مەنمۇ ئۇنىڭدىن ئانچە تارتىنىپ كەتمەي-دىغان، كۆڭلۈمدىكى گەپلەرنى دېيەلەيدىغان بولىدۇم. بەزىدە ئەختەرنىسا ئاچام بازارغا سودىلىققا ياكى سەي-كۆكتات سېتىۋالغىلى چىقىپ كەتكەن چاغلاردا ئىككى-مىز مەردانغا قارىغاي پاراڭغا چۈشەتتۇق. ئۇ بۇنداق ۋا-قتتا بۆلەكچىلا ئېچىلىپ كېتەتتى. دە، قىزىقارلىق گەپلەر بىلەن ئۈچەيلىرىم ئۈزۈلۈپ كەتكۈدەك كۈلدۈرەت-تى. بەزىدە كۆڭلۈمنى ياسايدىغان گەپلەرنىمۇ قىلاتتى. بۇنداق ۋاقىتتا ئۇ قوللىرىمنى، ئۇ يەر — بۇ يەرلىرىمنى تۇتقاچ، ماڭا ئاجايىپ بىر خىل كۆيۈمچانلىق نەزىرىدە قاراپ كېتەتتى. ئاشۇنداق چاغدا خەلچىخان ئانامنىڭ «بىزنىڭ ئېرىقنىڭ نېمىچىلىك تۇغقانچىلىقىمىز بول-مىسىمۇ، يەنىلا ئۇرۇق — تۇغقانداك...» دېگەن سۆزلىرى كۆڭلۈمدىن كېچەتتى. دە، «مويۇن ئاكام ماڭا ئىچ ئاغرىتىۋاتىدۇ» دېگەنلەرنى خىيالىمدىن ئۆتكۈزۈپ، ئۇ-نىڭ قوللىرىنى ئىتتىرىۋەتمەيتتىم.

مەن بۇ ئائىلىگە كەلگەندىن كېيىن سايم ساقىمۇ ناھىيە بازىرىغا كىرسىلا، مېنى يوقلاپ كېلەتتى — دە، ئەھۋالىمنى سورايتتى.

— يامان ئەمەس تۇرىۋاتىمەن، — دەيتتىم مەن. — بۇ خەقنىڭ ئۆيى بالام، نېمىلا بولمىسۇن، ھەممە ئىشتا دىققەت قىلغىن، شۇنداق قىلساڭ مەنمۇ، ئاناڭ بىچارىمۇ خاتىرجەم بولىمىز.

ئۇنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ، بىر قىسىملا بولۇپ قالاتتىم — دە، بىر چاغدا ئانامدىن «سايم ساقى قانداق ئادەم؟» دەپ سورىغانلىرىم يادىمدىن كېچىپ، «بۇ ئا-دەمنىڭ ئانامغا كۆڭلى بار ئوخشىمامدۇ؟» دېگەنلەرنى ئويلاپ كېتەتتىم. ئىشقىلىپ نېمىلا بولمىسۇن، بۇ ئادەم مېنى يوقلاشنى ئۇنتۇپ قالمايتتى. مەنمۇ ھېچقانداق قانداشلىق مۇناسىۋىتىمىز يوق بۇ كىشىنىڭ خەيرخاھ-لىقىدىن مېنەتدار ئىدىم. بۇ ئۆيگە كەلگىلى بىرەر

يىلىنىڭ قارىسىنى ئالغان كۈنلەر ئىدى. مويۇن ئاكام تىجارەت بىلەن باشقا ياققا كەتكىلى بەش — ئالتە كۈن بولدى، ھەر كۈنى ئۆيگە تېلېفون ئېلىپ تۇراتتى. ئەخ-تەرنىسا ئاچاممۇ بۇ كۈنلەردە ناھايىتى ئالدىراش بولۇپ كەتكەن بولۇپ، ئەتىگەندىلا چىقىپ كەتسە، بەزىدە كەچتە، بەزىدە يېرىم كېچىلەردە قايتىپ كېلەتتى. بۇ-كۈن ئۇ تېخى ئورنىدىن تۇرمىغان چاغدا، تويۇقسىز تې-لېفون كېلىپ قالدى. مەن تېلېفوننى ئالايۇ يا ئۇنى ئويغىتايۇم، دەپ ئىككىلىنىپ قالدىم. ئەمما، ئۇنىڭ تاڭ ئاتارغا يېقىن قايتىپ كەلگەنلىكى يادىمغا يېتىپ، «بىر دەم ئۇخلىۋالسۇن، تېلېفوننى مەنلا ئالاي بولدى» دې-گەنلەرنى ئويلاپ، تېلېفون قويۇلغان ئۈستەلگە يېقىن-لاشتىم. شۇنىڭغىچەلىك ئۇمۇ سەل ئۆرە بولۇپ، ھېلىمەم ئويۇقسىزلاپ تۇرغان كۆزلىرىنى ئۇۋىلاپ، كىرىلىپ قوي-غاندىن كېيىن تېلېفون تۈرۈپكىسىغا قول سوزدى.

— ۋەي، كىمۇ؟ سىزمۇ؟ ئوبدان ئۇخلىدىڭىزمۇ دەپ سوراۋاتامسىز؟ ۋاي قېلىن... تېخى باياملا كەلدىمغۇ ئۇ يەردىن، يەنە بارامدىمەن؟ سېغىنىپ قالدىم دەڭ، دو-رىنىڭ تەسىرى كەتمەي، چىدىيالمى قاپسىزدە... ساراڭ-نىڭ دېگەن گېپىنى... — ئۇ كۈلگەچ بىردىنلا مېنى كۆردى — دە، قاپىغىنى تۈردى، — مېڭىڭ، باشقا ئۆي-لەرنى تازىلاڭ، بۇ يەردە تام تۈشۈكىدەك قاراپ تۇرماي... مەن ئۆيىدىن چىقىپ كېتىۋاتقاندا توساتتىن مۇنۇ سۆزلىرى قۇلىقىمغا كىرىپ قالدى:

— ياق... ياق، خاتا چۈشىنىپ قالماڭ، بىزنىڭ ئۆيىدىكى بومى يەمگە كۆنگەن پاقىدەك قاراپ تۇرىدۇ قاراڭ، نېمىلا دېگەن بىلەن غەرەز ئۇقۇپ قالدى ئەمەسمۇ؟ ئېھتىيات قىلىمىسام بولمايدۇ. ئالمادىس مويۇن دېگەن لاتا بەلگە دەپ سالسا...

ئاچچىقتىن تىترەپ كەتتىم — دە، دالان ئۆيگە چىقىپلا، كارۋاتتا ئولتۇردۇم. مېنى يىغا چىرمىۋالغان، قەلبىمنى گۇمان تۇمانلىرى ئورنىۋالغانىدى.

— ئوھۇش، ئولتۇرۇپسىزغۇ، — تويۇقسىز يېنىمدا ئەختەرنىسا پەيدا بولدى، — ئۆيىدىكى ئىشلار تۈگىدىمۇ؟ — ياق تېخى...

— مەردانچۇ؟ — بايام ئويغىنىۋېدى، ناشتىنى بەرسەم يەنە ئۇخلىغان، تېخى ئويغانمىدى.

ئۇنىڭغا قاراپ ھەيران بولىدۇم. ئۇ تۈجۈپىلەپ يا-سانغان بولۇپ، يەنە سىرتقا چىقىدىغاندەك قىلاتتى. — ناشتا قىلامسىز ئاچا؟ — دېدىم مەن ئۇنىڭ نېمىشىقىدۇر ئالدىراپلا تۇرغان تۇرقىغا قاراپ.

— ياق، ناشتىنى ھېلى ئادىمىگە چىلىككە بارغاندا قىلارمەن، ئۆيىڭىزغا ئوبدان قاراڭ ماخما، قورسىقى ئې-

چىپ قالمسۇن.

—ماقۇل، دېگىنىڭىزدەك قىلاي.

—ئىشكىنى ئىچىدىن مەھكەم ئېتىپ ئولتۇرۇڭ.

تونۇمايدىغان ئادەملەر كەلسە ئىشكىنى ئاچماڭ.

ئۇ بۇنداق گەپلەرنى بىرەر ئىش سەۋەبلىك سىرتقا

ماڭسىلا تەكرارلايدىغان بولغاچقا، بېشىمنى لىگىشتىم.

—يەنە ئاڭىڭىزدىن تېلېفون كېلىپ قالسا، مېنى

«بىر دوستىڭ ئادىمىگەرچىلىكىگە كەتتى. ھايال بول

مايمەن دېگەنتى» دەڭ.

ئەختەرنىسا ئاچام كەتكەندىن كېيىن ئۆيىڭ ئى

شىغا يەنە تۇتۇندۇم. خېلىدىن كېيىن مەردانمۇ يىغلى

غىنىچە ئويغاندى. مەن ئۇ ياتقان ئۆيگە قاراپ يۈگۈردۈم.

كۈن پېتىپ، ئەتراپنى قاراڭغۇلۇق قاپلىغاندەك، شۇ

كۈنى تېلېۋىزوردا بېرىلىدىغان پروگراممىلار ئاخىرلاش

قاندىمۇ ئەختەرنىسا ئاچام قايتىپ كەلمىدى. مەن مەردانغا

قارىغىنىمچە ئولتۇردۇم. گەرچە كۆزلىرىمگە ئۇيقۇ يام

شىپ، بېشىم گاراڭشىپ كەتكەن بولسىمۇ، ئەختەرنىسا

ئاچام قايتىپ كېلىپ، ئىشكىنى ئۇرسا، ئويغىنالمىي قې

لىشىمدىن قورققاندىم. بۇ بەزىدە قوشنىلارنىڭ ئويغى

نىپ كېتىشىدىن قورققانداك ئىشكىنى بوشقىنە ئۇرات

تى. مەن ئاڭلىماي قېلىپ، ئىشك تۈۋىدە سەللا ئۇزۇن

تۇرۇپ قالسا، ئىشك ئېچىلغاندا گەپ — سۆز قىلمىغىنى

بىلەن ئۆيگە كىرگەندە، ئادەم ئېغىزىغا ئېلىشىقىمۇ نو

مۇس قېلىدىغان گەپلەر بىلەن تىللاشقا باشلايتتى، مەن

بارلىق دەردلىرىمنى كۆزۈمدىن ئېلىپ يىغلايتتىم. «مۇ

شۇ چاغدىمۇ قايەردە يۈرىدىغاندۇ؟ ئەمدى قايتىپ كەلسە،

مەنمۇ قېنىپ ئۇخلىۋالسام بولاتتى»، مەن ئاشۇلارنى

خىيال قىلىپ ئولتۇرغىنىمدا بىردىنلا ئىشك ئۇرۇلدى.

تېزلىكتە ئورنۇمدىن تۇردۇم — دە، ھويلىغا قاراپ يۈگۈر

دۇم، ئىشكىنى ئۇرغىنى ئاچام ئەمەس، مويىدۇن ئاكام ئى

كەن. ئۇ ئۆيگە كىرىپ ئايالىنىڭ يوقلىقىنى كۆرگەندىن

كېيىن سورىدى:

—ئەختەرنىسا قايەردە كەتتى؟

مەن ئۇنىڭ ئۆگەتكىنى بويىچە جاۋاب بەردىم.

—قاچانراقتا ماڭغان؟ — سورىدى ئۇ سۆزۈمگە

ئىشەنمىگەندەك سائىتىگە قاراپ قويۇپ.

—خېلى بولدى.

ئۇ قايىقىنى تۇرۇپ، بىر دەم تۇرۇپ قالدى — يۇ،

بىردىنلا ئۇرۇلۇپ، ياتاق ئۆيگە ماڭغاچ دېدى:

—ئۇخلاۋېرىڭ.

مەن ياتاق ئۆيۈمگە كىرىپ ياتتىم — دە، بىر دەمدىلا

ئۇخلاپ قالدىم. تۇيۇقسىز كۆكسۈمنىڭ ئاغرىغانلىقىنى،

يۈزلىرىمنى ئاللىقانداق بىر نەرسىنىڭ يالاۋاتقانلىقىنى،

بەدىنىمنىڭ تۇيۇقسىزلا ئېغىرلاپ كەتكەنلىكىنى ھېس

قىلىپ ئويغاندىم.

—ۋاي... ۋايجان... ئاكا...

—بولدى، ۋارقىرىماڭ، بۇ مەن... مويىدۇن...

—چۈشۈڭ، چۈشۈپ كېتىڭ، خوش بولاي...

—جىم... جىم يېتىڭ، گۈلپەرى، مەن سىزنى

ياخشى كۆرىمەن... — ئۇ سۆزۈمدىن چىققان ئۆكۈزدەك

نەپەسلىرىنى يېتىشتۈرۈلمەي قالغان بولسىمۇ، ئۈزۈپ —

ئۈزۈپ سۆزلىگەچ، ئاللىقانداق يەرلىرىمنى تارتىشتۇرات

تى. تۇيۇقسىز ئۇنىڭ نېمە قىلماقچى بولغانلىقىنى

پەملەپ، ئاقىۋىتىنى ئويلاپ يەتتىم — دە، ئۇنىڭغا يالۋۇر

دۇم:

—خۇش بولاي مويىدۇن ئاكا، ئۇنداق قىلماڭ...

—مەن سىزگە بۇرۇنلا مېنى «ئاكا دېمەڭ» دەپ

تاپلىغان گۈلپەرى، مېنىڭ سىزگە بۇرۇنلا كۆڭلۈم

چۈشكەن. ئىشقىڭىزدا باغرىم كاۋاپ بولاي دېدى.

بۇنىڭدىن قۇتۇلالمايدىغانلىقىمغا كۆزۈم يەت

تى — دە، خىيالىمغا كەلگىنى بويىچە دېدىم:

—ئاچام... ئاچام كېلىپ قالىدۇ...

—قورقماڭ، ئۇ كەلمەيدۇ، مەن... مەن بىلىمەن...

ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ، مېنى تېخىمۇ قورقۇنۇچ

باستى. شۇنىڭ بىلەن بار كۈچۈم بىلەن تىرىكشىشكە

باشلىدىم. ئەمما، چۈچىنىڭ خورازغا كۈچى يېتەمدۇ

دەيسىز؟ مېنىڭ ئۇرۇنۇشلىرىم بىكار كېتىۋاتاتتى...

شۇ كۈنى ئەختەرنىسا ئاچام خېلى بىر مەھەلدە قاب

تىپ كەلدى. شۇنىڭغىچە چىلىك مويىدۇنمۇ ياتاق ئۆيگە

چىقىپ كەتكەندى. شۇ كۈندىن باشلاپ، ئۇ ماڭا تېخىمۇ

يېقىنچىلىق قىلىشقا باشلىدى. بەزى كۈنلىرى ئەت

گەندىلا ئايالىغا «بۈگۈن ئىشلىرىم جىددى تۇرىدۇ،

چۈشتە كېلەلمەيمەن» دەپ قويۇپ چىقىپ كېتەتتى.

بۇنى ئاڭلاپ ئەختەرنىسا ئاچام ئىنكاس قايتۇرماي ئول

تۇراتتى — بۇ، ئەمما ئۇنىڭ قارىسى يوقالغان ھامان ئال

لىكىملىرىگە تېلېفون بېرىپ، بىر دەمدىلا جابدۇنۇپ،

سىرتقا ماڭاتتى. ئەمما، ئۇ ئۆيدىن چىقىپ ھاياللىشىپلا

مويىدۇن ئاسماندىن چۈشكەندەكلا پەيدا بولاتتى — دە،

مېنىڭ قوللىرىمنى چىڭ تۇتقىنىچە ياتاق ئۆي تەرەپكە

سۆرەيتتى. مەن دەسلەپ قورقتۇم. بۇ ئىشلارنى ئەختە

رنىسا ئاچامنىڭ سېزىپ قېلىشىدىن ئەنسىرەيدىغان بو

لۇپ قالدىم. شۇڭا، بەزىدە ئۇنىڭغا يالۋۇراتتىم:

—ئۇنداق قىلماڭ، گۇناھ بولىدۇ، مەن بۇ ئۆيىڭ

تۈزىنى يەۋاتقان ئادەم، بۇ تۈز يەپ تۈزلۈققا تاھارەت

قىلغاندەك ئىش.

—بۇنىڭدىن سىز قورقماڭ پەرىشتەم، سىز يېگەن

تۈز مېنىڭ قان — تەرىم بەدىلىگە كەلگەن. شۇڭا، نې

رى — بېرىنى ئازراق ئويلاڭ.

بەل باغلىدىم - دە، ئۇدۇل يېزىمىزغا ماشىنا قاتنايدىغان ئاچا يول ئېغىزىغا كېلىپ، ساقلاشقا باشلىدىم. دەل شۇ چاغدا ئاسماندىن چۈشكەندەكلا سايىم ساقى پەيدا بولدى. — بۇ يەردە تۇرۇپسىزغۇ قىزىم، كۆزىڭىز قىزىرىپ كېتىپتۇ، بىرەر ئىش بولدىمى؟ ...

ئۇ ئاشۇ گەپلەرنى ئېغىزىدىن چىقىرىپ بولغۇچە، بىردىنلا سايىم ساقىنىڭ بويىغا ئېسىلىپ يىغلاشقا باشلىدىم.

— ئۆزىڭىزنى تۇتۇۋېلىڭ، ئاۋۇ ئادەملەر بىزگە قارمىغىلى تۇردى. ھەقچان ناشتا قىلمىغانسىز، مېڭىڭ، ناشتا قىلغاچ پاراڭلىشىلى.

ئۇ مېنى بىر ئاشخانىغا باشلاپ ماڭدى. مەن يولدا كېتىۋاتقاچ ھەممىنى ئۇنىڭغا دېدىم. ئۇ ئۇن چىقارماي ماڭماقتا ئىدى. بىز يول بويىدىكى بىر ئاشخانىغا كىردىم. دۇق تېخى ئەتىگەن بولغاچقىمىكىن، ئاشخانىدا ئادەم يوق ئىدى. ئۇ كىرىپلا تاماق بۇيرۇتقاندىن كېيىن سۈرىدى.

— ئەمدى قانداق قىلاي دەيسىز؟

— يېزىمىزغا كېتەيمىكىن، شۇڭا...

— ياق، ھازىرچە بارماڭ، مۇنداق بارسىڭىز مەھەللىسىدە سۆز - چۆچەككە قېلىپ، يۈزىڭىزنى كۆتۈرۈپ يۈرۈپلەيسىز. ئەڭ ياخشى ناھىيە بازىرىدا تۇرۇڭ، مەن بۇنىڭ ئامالىنى قىلاي...

— بۇ يەردە بىزنىڭ ئۇرۇق - تۇغقانلىرىمىز يوق، قايرەدە تۇرىمەن؟

— سىز خاتىرجەم بولۇڭ، مەنلا بولىدىكەنمەن ئالما تېپىلىدۇ، — ئۇ بىردىنلا ئورنىدىن تۇردى - دە، ماڭا «تاماق يېگەچ تۇرۇڭ، ھايال بولمايلا قايتىپ كېلىمەن» دەپ چىقىپ كەتتى. خېلىدىن كېيىن ئۇ بۇيرىغان تاماق ئالدىمغا كەلگەن بولسىمۇ، يېگۈم كەلمىدى. كالىمىدىن ھەر خىل خىياللار كېچەتتى. سايىم ساقى كەلمىگەنسىرى ئەندىشەمۇ كۈچەيمەكتە ئىدى. ئاشخانىغا كىرگەنلەرمۇ ماڭا يەر تېگىدىن قارىشىپ، ئاللىنىمىلەرنى پېچىرلىشەتتى. ئارىدىن ئىككى - ئۈچ ئاش پىشىم ۋاقىت ئۆتۈپ كەتتىمكىن، سايىم ساقى ئاشخانىغا كىردى - دە، ماڭا قاراپ سۇس كۈلۈمسىرەپ قويغاندىن كېيىن، سوۋۇپ كەتكەن تامىقىنى ئالدىراپلا يەپ، قىسقىلا دۇئا قىلغاندىن كېيىن ئورنىدىن تۇردى.

— جۈرۈڭ قىزىم، ئۆيىڭىزگە بارايلى.

مەن ھەيران بولۇپ، ئۇنىڭغا قارىدىم، ئەمما ئۇ گەپ قىلمايلا، باش ياغلىققا ئورنىۋالغان، كىيىملىرىمنى كۆتۈرۈپ ماڭدى.

— نەگە بارىمىز؟ سايىم دا... دا؟ — بۇ گەپنىڭ ئېغىزىدىن قانداقلارچە چىقىپ كەتكەنلىكىنى تۇپمايلا

ئۆزۈمنىڭ بىتەلەيلىكىنى دەپ بۇلارنىڭ ئارىسىغا سۈرۈپ چىقىشقا سېلىپ، ئۆيىمنى خانىۋەيران قىلىۋەتەي» دېگەنلەرنى ئويلاپ نىيىتىمدىن ۋاز كەچتىم.

— كەت، ھازىرلا كۈدە - كۆرۈپلىرىڭنى يىغىش تۇرۇپ، كۆزۈمدىن يوقال.

— بۇ كېچىدە نەگە بارىدۇ، كەتسىمۇ ئەتە كەت. سۇن، — باياتىن بېرى زۇۋان سۈرمەي تۇرغان مويۇن ئاخىرى ئېغىز ئاچتى، — بىرەر يىلدىن بېرى خىزمەتتىكى قىلغىنىنىڭ يۈزىنى قىلىپ بولسىمۇ، بولدى قىل، ئۆلۈم - بالا ئىش بولسىمۇ، ئەتە كەتسۇن.

— ساڭا گەپ قىلىمىدىم. تېگى پەس پالاندى ئوغرى، بۇرۇن بەدىنىڭدىن كىر - قاسماق، پىت ئاجرىمايدىغان، يانچۇقۇڭدا سىنىڭ تايىنى يوق لاتا قاسقاس ئىدىڭ. مېنى ئېلىپ، ئاز - تولا راھەت كۆرۈپلا دوپپامغا جىگدە سالاي دېدىڭمۇ؟ بىلىپ قوي، مەن ئۇنداق موللا بوزەكلەردىن ئەمەس، سەندەك سەھرالىق تومپايلارغا تېتىپ چىققۇچىلىكىم بار مېنىڭ... — ئۇ بىردىنلا قولىنى ئېگىز كۆتۈردى - دە، مويۇنىنىڭ يۈزىگە يەنە بىر شاپىلاق سالدى. «قاس» قىلغان ئاۋاز بىلەن مويۇنىنىڭ يۈزىدە يەنە ئۇنىڭ بەش بارمىقىنىڭ ئىزى قالدۇ. مويۇن ئۇنىڭغا تازا چەكچىيىپ قاراپ قويغاندىن كېيىن، بىردىنلا ئەختەرنىڭ ئۇدۇل كەلگەن يېرىگە ئۇرۇشقا باشلىدى.

— ئۇ... ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈۋەت، كۈنىنى ئۇنتىغان ئوغرى، ھۇ خامىغا دۈم چۈشكەن شاپاقچى، پاسكىنىنىڭ قولىدىن چىققان تاماقنى يەپ، ئەقلى دۈمبىسىگە ئۆتۈپ قالغان لىڭناسما... خوتۇننىڭ دوستىغا پاي قويغان لاتا بەل... ئەختەرنىسا بىشەملىك بىلەن ۋارقىراپ يىغلايتتى.

— مېڭىڭ، چىقىپ يېتىڭ، — مويۇن ئايالىنى ئۇرغاچ، ماڭا بۇيرۇق قىلدى. ياتاق ئۆيگە يېنىپ چىقتىم. ياندىكى ئۆيدىن ئەختەرنىسا ئاچامنىڭ يىغلاپ ۋارقىراشلىرى، مويۇننىڭ چىڭقىلىپ دەۋاتقان گەپلىرى ئاڭلىنىپ تۇراتتى. «كېتەي، بۇ ئۆيدىن ئەتە ئەتىگەندىلا كېتەي...» مەن قەتئىي نىيەتكە كېلىپ، كىيىم - كېچەكلىرىمنى يىغىشتۇرۇشقا باشلىدىم. ئەمما، ياندىكى ئۆيدىن باش توخۇ قىچقارغىچە قالايمىقان ئاۋازلار بېسىلىمىدى.

ئەتىسى ئەتىگەندىلا ئۆيدىن چىقىپ كەتتىم. مەن ماڭغاندا، ئۇلار تېخى ئورنىدىن تۇرمىغانىدى. قاياققا بېرىشنى بىلمەيتتىم. باشقا جايلارغا بېرىپ، بىر مەزگىل تۇرماقچىمۇ بولدۇم. ئەمما، بىلمەيدىغان يەرنىڭ ئوي چوققۇرى كۆپ، بىرەر پىشكەللىككە ئۇچراپ قالماي دەپ كۆز قورقۇتتۇم. ئاخىرى يېزىمغا - ئۆيۈمگە كېتىشكە

قالدىم. ئۇ ئىنتىك ئېلىۋاتقان قەدىمىنى بىردىنلا توختىتىپ، چىرايىغا تىكىلدى. دەل شۇ چاغدا ئۇنىڭ كۆزىدىن مۆللىدە ئېتىلىپ چىققان ئىككى تامچە ياش مەڭزىنى بويلاپ ئاستا سرغىدى.

— ئۇ... ئۆيگە قىزم، — ئۇنىڭ ئۆپكىسى ئۆرۈلگەندەك، ئاۋازى بىردىنلا تىترەپ چىقتى — دە، كۆزلىرىنى مەندىن ئېلىپ قېچىپ، يولىنى داۋام قىلدى. مەنمۇ ئۇنىڭغا ئەگىشىپ مېڭىشقا مەجبۇر بولدۇم. سايىم ساقى مېنى بازارنىڭ ئاۋات كوچىلىرىدىن ئۆتكۈزۈپ، ئۇدۇل مۇشۇ ئۆيگە باشلاپ كەلدى.

— مانا بۇ سىزنىڭ ئۆيىڭىز قىزم، بۇندىن كېيىن مۇشۇ ئۆيدە تۇرىسىز، — دېدى ئۇ.

— مېنىڭ ئۆيۈم؟ بۇ قانداقلارچە مېنىڭ ئۆيۈم بولىدۇ؟ — سورىدىم مەن ھېچنېمىنى چۈشەنەلمەي ھەيرانلىقتا.

— بايام مويىدۇن بىلەن كۆرۈشتۈم، ئۇنىڭغا «ئەمدى گۈلپەرنىڭ ئىشىغا ئىگە بولساڭ بول، بولمىسا سېنى سەبىي قىزنى ئازدۇرۇپ، پوخۇرلۇق قىلغان گۇناھىڭ ئۈچۈن قولغا ئالدۇرۇپتىمەن» دېسەم، ئۇ دەسلىپىدە كۆكەملىك قىلدى. كېيىن پايدا — زىيىنىنى چۈشەندۈرسەم، ئۇششۇك تەككەن كاۋا غازىگىدەك سولشىپ، بىر ھازا ئولتۇرغاندىن كېيىن، «مەن پوق يەپتىمەن، مېنى كەچۈرسىلە» دەپ كىچىك بالدەك يىغلاپ كەتتى. مەن: «بۇنداق يىغاڭنى خوتۇنىڭنىڭ ئالدىدا يىغلا، ھازىر گۈلپەرنىڭ تۇرىدىغان يېرى يوق، دەرھال بىر ئامال قىل» دېسەم، بىر ھازا ئولتۇرۇپ كېتىپ، نەچچە يەرگە تېلېفون بەردى. شۇنىڭ ئىچىدە بىرى يېقىن ئاغىنىسى ئوخشايدۇ. ئۇ «ماقۇل، مەن ئۆيۈمنى بېرەي، ئاچقۇچنى ئېلىۋال» دېدى. مويىدۇن مېنى تۇرغۇزۇپ قويۇپ، قوڭغۇز ماشىنىسى بىلەن كەتتى — دە، ھايال بولمايلا قايتىپ كېلىپ، مېنى بۇ ئۆيگە ئەكەلدى.

— بۇ بىر ئاغىنەنىڭ ئۆيى ئىدى. يېقىندا ئايالى بىلەن ئاجرىشىپ كېتىپتۇ. ئەسلى ئۆيىنى سېتىۋالغاندا قەرز ئالغانىكەن. ئەمدى ئاشۇ قەرزلىرىنى تۆلەش ئېغىر كەلگەن ئوخشايدۇ. مەن ئۇنىڭ قەرزلىرىنى تۆلەيدىغان بولدۇم. بۇ ئۆي بۇندىن كېيىن گۈلپەرنىڭ، — دېدى. مەن بۇنىڭغا «ساڭا قانداق ئىشىنىمەن؟» دەپ سورىسام، مانا ماۋۇ ھۆججەتنى يېزىپ بېرىپ، «بۇ گەپلەرنى ئاچام ۋە ئۇرۇق — توغقانلار ئاڭلىمىسا» دەپ بەك يالۋۇرۇپ كەتتى. قىزم، بۇندىن كېيىن مۇشۇ ئۆيدە تۇرۇڭ، بۇ ئۆي سىزنىڭ، مەڭگۈ سىزنىڭ ئۆيىڭىز بولىدۇ.

شۇنىڭدىن كېيىن مانا مۇشۇ ئۆيدە ئولتۇرۋاتىمەن، مۇسا سادىق، بەزىدە سايىم ساقى كېلىپ يوقلاپ تۇرۇۋاتىدۇ. ئۇنى ھازىر خۇددى ئۆز دادامدەك ھېس قىلىمەن.

لىدىغان بولۇپ قالدىم. كۈلپەرى بىردىنلا سۆزىنى توختىتىپ، ئۇلۇغ — كىچىك تىندى. مەن ئۇنىڭ ئۈمىدىسىز چىرايىغا قاراپ ئولتۇرغاندىن كېيىن سورىدىم:

— شۇنىڭدىن كېيىن، مويىدۇننى ئۇچراتتىڭىزمۇ؟ — ئۇچراتتىم. ئۇ بۇ ئۆيگە ئىككى — ئۈچ قېتىم كەلدى. ھەر كەلگىنىدە چىرايلىق گەپلەرنى قىلىپ، مېنىڭ مۇزلىغان يۈرىكىمنى ئېرىتمەكچى بولدى. مەن ئۇنىڭ ئۆيىدىن چىققان چېغىمدا، مەرھۇم دادامنى ئېغىزىمغا ئېلىپ تۇرۇپ قەسەم ئىچكەچكە، گەپلىرىگە قۇلاق سالمىدىم. ئەمما، ئۇ بىردىنلا قورسقىمىدىكى با — لىنى شىپى كەلتۈرۈپ تۇرىۋالدى.

— راست، ئۇ بالا قانداق بولدى؟ — سورىدىم مەن ئالدىراپ.

— چۈشۈپ كەتتى. بىر كۈنى كەچتە ئېھتىيات سىزلىقتىن كارىدوردىكى پەلەمپەيدىن دوملاپ كېتىپ، ئۆزۈمنى زەخمىلەندۈرۈۋالدىم. شۇ چاغدا چۈشۈپ كەتكەن. ئادەم دېگەن تولىمۇ غەلىتە بولىدىكەن. مەن ئىلىگىرى مويىدۇننى يوشۇرۇن بولسىمۇ ياخشى كۆرگەن، قاچانلا ئېغىز ئاچسا، ھەتتا كۈندۈزى بولسىمۇ تەلپىنى يەردە قويىمىغانىدىم. ئەمما، بۇ ئۆيگە كەلگەندىن كېيىن، ھەتتا مويىدۇننىڭ پۇلغا كەلگەن ئۆيىدە ئولتۇرۇۋاتقان بولساممۇ، سۆزىنى ئىلىك ئالمىدىم. ھەتتا «يەنە زورلايدىغان بولسىڭىز، ئالدىڭىزدا ئۆلۈپ بېرىمەن» دەپ قىتقراقنى قولۇمغا ئېلىۋالدىم. مانا تۆت — بەش ئاي بولدى، چىرايىنى كۆرۈپ باقمىدىم. ئىچكىرىدە ئوقەت قىلىۋاتقان ئوخشايدۇ.

پىلاستىنكىدىكى ناخشىلار ئاللىقاچان تۈگىگەن بولدى. بىز بىر — بىرىمىزگە قاراپ ئولتۇراتتۇق. ئۇمۇ سۆزلەپ ھارغان بولسا كېرەك، ئالدىدىكى سوۋۇپ كەتكەن چايدىن بىر ئوتلام ئىچىپ قويغاندىن كېيىن گەۋدىسىنى يۇمشاق ئورۇندۇقنىڭ يۈلەنچۈككە تىرىدى — دە، ئۇ — لۇغ — كىچىك تىندى. مەن ئورنۇمدىن تۇرۇپ، پىلاستىنكىنى ئالماشتۇرۇپ قويدۇم. گۈلپەرى يەنە ئېغىز ئاچتى.

— ئون گۈلۈمنىڭ بىرى ئېچىلماي تۇرۇپ، مۇ — شۇنداق دىشۋارچىلىققا ئۇچرىدىم. ھازىر ئويلىسام، بىر شىمدىن خېلى جىق ئىشلار ئۆتۈپتۇ. بۇندىن كېيىن مېنى يەنە قانداق قىسمەتلەر كۈتۈۋاتىدۇ، بىلىمەيمەن. — ياخشى كۈنلەر ئالدىڭىزدا گۈلپەرى، بەل قويۇ — ۋەتمەڭ.

— بەلكىم شۇنداقتۇر. ئەمما، مەن ئۆزۈمنى بىر قاراڭغۇ ئۆڭكۈر ئىچىگە كىرىپ قالغاندەك سېزىۋاتىمەن. ھېلىقى كۈنى سىز كەتكەندىن كېيىن شۇنداق ھېس قىلىمەن.

ئۇ ماڭا قاراپ تاتلىق كۈلۈمسىردى - دە، قولۇمدىن تۇتۇپ، ئۆيىگە باشلىدى.

— قېنى ئۆيىگە كىرىڭ.

مەن ئۇنىڭ يېتىلىشى بىلەن مېھمانخانىغا كىردىم. ئۇ يېنىمدا ئولتۇردى.

— سائەت چىرايلىق ئىكەن. ئەمما، بەك كايىپسىز، ئەسلى تۇغۇلغان كۈنۈم ئۇتۇپ كەتكەندىكىن ئالسىمىز گىزمۇ بولاتتى.

— نېمە دېگىنىڭىز؟ ئەسلىدە ئاشۇ كۈنلا ئالسام ئوبدان بولاتتى. بىخەۋەر ھالدا كېلىپ قاپتىمەن.

— سىز قىلمۇتاقانلىرىڭىزنىڭ ئەخمىققانە ئىش ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىدىڭىزمۇ؟ — ئۇ بىردىنلا كۆزلىرىمگە تىكىلدى. مەن ئۇنىڭ نېمە دېمەكچى بولغانلىقىنى پەرەز قىلىپ، ئويلىنمايلا جاۋاب بەردىم:

— ياق، مەن ئەزەلدىن قىلغان ئىشلىرىمغا پۇ-شايمان قىلىپ باققان ئەمەس.

— بۇنىڭدا ئىشنىڭ خاراكتېرىگە قاراش كېرەك. ماڭا مەلۇم، مەن ئاچا يول دوقمۇشىدىكى ئادەم، مەيلى قايسى يولغا ماڭاي، نەتىجىسى ئوخشاشلا بولىدۇ. شۇڭا، مەن ئۈچۈن بىر كۈن ئۆتسە، شۇ ئەۋزەل، ھازىرقى چاغ لاردا ئويلايدىغىنىم پەقەت ئانام بىلەن ساق - سالامەت كۆرۈشۈپلىش، ئۇندىن باشقا چوڭراق ئارزۇيۇمۇ يوق. ئەمما، سىز ماڭا ئوخشىمايسىز. بىر دەملىك كۆڭۈل خۇشى ئۈچۈن ھەممە نېمىنى دوغا تىككۈپتىدىغان قىمارۋازدەك ئىش قىلىشىڭىز بولمايدۇ. راست، مېنىڭ سىزدەك ئوقۇغان، بىلگەن ئادەملەرگە سۆزلەش سالاھىيىتىم يوق. مەن ھاياتتىن قىلچە خۇۋلۇق كۆرمىگەن ئادەم...

— بولدى گەپ قىلماڭ، — مەن ئۇنىڭ ئېغىزىنى قولۇم بىلەن تۇتۇۋالدىم، — بۇ مېنىڭ ئىختىيارىمدىكى ئىش. مەن سىزنى ياخشى كۆرۈپ قالدىم. راستلا...

— بۇنىڭغا مەن بىر نەرسە دېيەلمەيمەن. قارىغاندا سىزنى توسۇپمۇ بولالمىغۇدەك مەن. بۇ ئۆيىگە قاچانلا كەلسىڭىز قولۇم كۆكسۈمدە، ئەمما بىر ئىش يادىڭىزدا تۇرسۇن. بۇ سىز ئۈچۈن مەڭگۈ تۈيۈك يول... شۇڭا، كېيىن ئەقلىڭىزنى تاپقاندا، بۇ يولدىن قايتىشىڭىز، سىزدىن ھەرگىز رەنجىمەيمەن.

مەن بۇ گەپنى ئاڭلاپ گۈلپەرنىڭ چىرايىغا قارىدىم. ئۇ نېمىشقىدۇر كۆزلىرىنى مەندىن ئېلىپ قاچتى. شۇنىڭدىن كېيىن، گۈلپەرنىڭ ئۆيىگە تۇلا بارىدىغان، ئۇنى كۆرۈشنى ئىستەيدىغان، ئىشخانىدا قولۇم سەللا بىكار بولسا، ئۇنى خىيال قىلىدىغان بولۇپ قالدىم.

— بەك ئالدىراشقۇ مۇسا سادىق، يېقىننىڭىياقى قارىسام تۇتقان - قويغىنىڭىلىنىمۇ بىلەلمەيدىغان بولۇپ

سىياتقا كېلىپ قالدىم. — ئۇنداق دېمەڭ، بۇ قاراڭغۇ ئۆڭكۈر ئەمەس، مەن... مەن سىزنى ياخشى كۆرىمەن، — مەن بىردىنلا ئورنۇمدىن تۇرۇپ، ئۇنىڭ يېنىغا كەلدىم - دە، يۇمشاق ئالغانلىرىنى ئاستا سىلىدىم، — بولۇپمۇ بايام كەچ-مىشلىرىڭىزنى ئاڭلىغاندىن كېيىن سىزگە بولغان تەل-پۈنىشىم يەنىمۇ كۈچەيدى.

— بۇ ياخشى كۆرۈش ئەمەس، ئىچ ئاغرىتىش، سىز ئۆيلۈك - ئوچاقلىق بولغان ئادەم، خۇددى مويىدۇندەك... مەن نېمىشقىدۇر دېكىلى گەپ تاپالماي قالدىم ۋە ئۇنى بىردىنلا باغرىمغا باستىم. ئۇمۇ قارشىلىق كۆر-سەتمەي، پەس ئاۋازدا پىچىرلىدى:

— چىڭ... چىڭراق قۇچاقلاڭ. مەن توڭۇپ كەت-كەندەك ھېسسىياتقا كېلىۋاتىمەن.

دەل شۇ چاغدا يانفونۇم سايراپ كەتتى. گۈلپەرى تېزلا بېشىنى كۆتۈرۈپ، ئالدىراپ ئېغىز ئاچتى.

— ئېلىڭ، تېز بولۇڭ.

مەن ئۇنى قويۇۋېتىپ، يانفونۇمنى قولۇمغا ئېلىپ، نومۇرىغا قارىغۇچ دېدىم.

— ئۆيىدىن كەپتۇ، بالىلار ئوخشايدۇ.

— بېرىڭ، ئالەممۇ بىر ۋاخ بولدى. ئۇلار ئەنسىرەپ قالىدۇ.

مەن تېلېفون كۈنۈپكىسىنى بېسىۋەتتىم - دە، ئۇنى يەنە قۇچاقتىم.

— ئۇنداق قىلماڭ، سىزگە لازىم بولىدىغىنى يەنىلا ئاشۇ ئۆي. ھازىر كېتىڭ، كېيىن ۋاقتىڭىز بولسا كې-لەرسىز...

مەن ماقۇل دېگەندەك بېشىمنى لىڭشىتتىم - دە، گۈلپەرنىڭ لەۋلىرىگە ئەسەبىيلەرچە سۆيۈشكە باشلىدىم.

ئارىدىن ئىككى كۈن ئۆتكەندە، ئاشۇ كۈنى سورد-ۋالغىنىم بويىچە گۈلپەرنىڭ ئۆيىگە تېلېفون بەردىم.

— ۋەي، كىمۇ؟ — سورىدى ئۇ.

— مەن، مۇسا سادىق، ئۆيىڭىزگە باراي دېگەننىم، بارسام بولارمۇ؟

— كېلىڭ، مەن ئۆيدە.

ئىشتىن چۈشۈپلا ئۇنىڭ ئۆيىگە كەلدىم. ئىككى كۈندىن بېرى تاللاپ يۈرۈپ سېتىۋالغان سائەتنى قولغا سېلىپ قويدۇم.

— نېمە بۇ؟ — ھەيران بولۇپ سورىدى گۈلپەرى.

— تۇغۇلغان كۈنىڭىزگە قۇرۇق قول كەلگەننىم. بۇ ئورنىنى تولدۇرغىنىم بولسۇن.

— بۇنداق قىلمىسىڭىزمۇ بولاتتى.

— كۆڭلۈم ئۇنىمايدىكەن.

مەن ئىشخانغا كىرگەندە، تۈرەك باقى ماڭا قاراپ ھىجايىدى.

— مۇشۇ كۈندە غەلىتە بولۇپ قېلىۋاتسىلەر ماخما، بۇرۇن بىرەر كىمدىن تېلېفون كەلسە، ئىشخاندا سۆزلىشىۋېرەتتىڭلا، ئەمدىلىكتە خالىي جاي بولمىسا، تېلېفوننى ئالمايسىلەر، قارىغاندا ئىشلار مۇرەككەپلىك شۈبھىتتۇ — دە! سەل ئېھتىيات قىلىڭلار، بولمىسا... ئۇ گېپىنىڭ ئاخىرىنى يۈتۈۋەتتى. مەنمۇ «ماقۇل» دېگەندەك باش لىگىشتىپ قويدۇم.

گۈلپەرى بىلەن كۆرۈشۈشكە كېلىشكەن كۈنى ناشتا قىلىپ بولۇپلا، سائىتىمگە قارىدىم — دە، ئورنۇمدىن تۈردۈم.

— كەچتە بۇرۇنراق كېلەرسىز، — دېدى ئايالىم، ھېيت يېقىنلىشىپ قېلىۋاتىدۇ. رۇخسەت سورايدىسەم، بىزنىڭ ئىدارىدىمۇ ئىشلار كۆپىيىپ قالدى. شۇڭا، بەزى تەييارلىقلارنى قىلىۋالايلى.

— نېمە تەييارلىق قىلىمىز؟ — سورىدىم مەن ئۇنىڭغا قارمايلا، ھېيتنىڭ تەييارلىقى دېگەن ئايال كىشىنىڭ ئىشى.

— توۋا دەڭا، ھېيتنىڭ تەييارلىقىنى ئايال كىشى قىلىدۇ دېگەن گەپنى نەدىن ئاڭلىدىڭىز ئەمدى؟ بۇ ئۆيىنچۈ، ئىككىمىز تۇتقان، شۇڭا قايسىمىز بىكار بولساق، قولىمىزدىن كېلىشىچە بىر ئىش قىلساق يامىنىغا كەتمەس؟

— ماڭا قارماي ئۆزۈڭ بىر ئىش قىل. كەچتە ئىشلەپ قالامدىمەن تېخى، — مەن سۆزلىگەچ سىرتقا ماڭدىم.

— مۇشۇ كۈندە بىر قىسىملا بولۇپ قالدغۇ بۇ ئادەم، يا ئۆيگە ۋاقتىدا كەلمىگەن، يا بالىلار بىلەن بىر دەم — يېرىمدەم گوڭۇر — مۇڭۇر پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇمغان، قاچانلا قارىسا تالادىن كىرەلمىگەن...

ئۇنىڭ گېپىنى ئاڭلىمىغانغا سېلىپ ئۆيىدىن چىقىۋالدىم — دە، ئىدارىغا قاراپ ماڭدىم. ئىشخانغا كەلگەندىن كېيىن، قولۇم ئىشقا بارمىدى. كاللام زىددىيەتلىك خىياللار بىلەن تولۇپ كەتكەن بولۇپ، قانداق قىلىشنى بىلمەي قالغانىدىم. ئالدىنقى ئايدا ئىش ھەق قىمىنى ئېلىپ، گۈلپەرىنىڭ ئۇنىمىغىنىغا قارماي، بىر يۈرۈش گىرىم بۇيۇملىرىنى ئېلىپ بەرگەندىم. گۈلجامال مەن تەڭلىگەن پۇلنى ئېلىپ، دائىملىق ئادىتى بويىچە ساناپ كۆرۈپ سورىغانىدى.

— بۇ پۇل كەمغۇ مۇساجان، خاتالاشمىسام ئىككىمىزنىڭ ئىش ھەققى تەڭ ئىدىغۇ؟

— ئاۋۋ كۈنى ئىدارىدىكىلەر بىلەن ئولتۇرغاندا، يانچۇقۇمغا پۇل سېلىۋالماپتىكەنمەن. ماڭا تېگىشلىك

قايسىلەر، بىرەر ئىش بولمىغاندۇ؟ — دەپ سورايىتى تۈرەك باقى ئىشخاندا يالغۇز قالغاندا.

— ياق، نېمە ئىش بولماقچىدى، بۇرۇنقىدەك شۇ. — خوتۇن، بالا — چاقا، خىزمەتتىن باشقىسىنى بىلمەيدىغان بىر مۇرىمەس كالا ئىدىڭلار، مانا ئەمدى قانات قۇيۇۋىقىڭلار چىقتى — ھە، مۇسراخۇن. بىرەر يەردە ئولتۇرساڭلار مېنىمۇ توۋلاپ قويۇڭلار مانداغ، قولنى يۇغان قول يۈزىنىمۇ يۇيۇپ باقسۇن بىر قېتىم...

بۈگۈن تولىمۇ ئالدىراش بولدۇم. چۈشلۈك تاماققا مۇ چىقماي، بۆلۈم باشلىقى تاپشۇرغان ۋەزىپىنى ئىشتىن چۈشەرگە يېقىن تاماملاپ بولدۇم — دە، ئەتىگەندىن بۇيان ئۈستەلگە يېيىلغان قەغەزدىكى ئىمىر — چىمىر سىزىقلاغا قاراپ تېلىپ، چىڭقىلىپ كەتكەن كۆزلىرىمنى ئۇۋىلاپ قويغاندىن كېيىن، قوللىرىمنى ھەرىكەتلەندۈرۈشكە باشلىدىم. دەل شۇ چاغدا يانفونۇم سايراپ كەتتى. تېلېفوننىڭ ئېلىڭلا مۇسراخۇن، — دېدى تۈرەك باقى كۆزىنى ئالدىدىكى گېزىتتىن ئۈزۈپ، — تازا بەلەن يېرىگە كەلگەندە، ئادەمنىڭ دىققىتىنى چىچۈۋەتتى دېسە...

مەن يانفونۇمنى قولۇمغا ئېلىپ، نومۇرىغا قارىغاندىن كېيىن، يېشىل كۈنۈپكىنى باسقاق كاردورغا چىقتىم.

— ۋەي، بۇ سىزمۇ؟

— ھەئە، مەن، شۇ تاپتا نېمە ئىش قىلىۋاتىمىز؟ ئىشتىن چۈشەيمىكەن دەپ تۇرىۋاتىمەن. بىكار بولسىڭىز بارايىمۇ؟

— ياق، بۈگۈن ئەمەس، كېيىنكى ھەپتىدە ھېيت كېلىدىكەن. ئېھتىمال ھېيتتا بەك ئالدىراش بولۇپ كېتىسىز. شۇڭا، ئەتە — بۈگۈن بىر كۆرۈشسەك بولىتىكەن. — ماقۇل، دېگىنىڭىزدەك بولسۇن، «ۋىسال» غا بارامدۇق يا «رىشتە» رېستورانىغىمۇ؟

— بولدىلا، ئۇ يەرگە بېرىپ نېمە قىلىمىز؟ رېستوران دېگەندە ئادەم خەجلىگەن پۇلغىمۇ ئىچى سىرىلىپ كېتىدىكەن. يا قورۇمىلارغا قورساق تويىمىغان. ئۇنىڭدىن كۆرە ئۆيىدىلا ئولتۇرايلى بولدى. ئاشۇ يەردە خەجلىگەن پۇلنىڭ يېرىمىنى خەجلىسەك سېسىق كېلىپ كىرىپ كېتىمىز. سىز مېنىڭ ئۆيۈمگىلا كېلىڭە.

— ئەمەس تەييارلىقلىرىنى مەن قىلغىچ باراي. ئەگەر يەنە ئورۇنلاشتۇرۇشىڭىز بولسا، سىز نېمە دېسىڭىز قوشۇلىمەن.

— مەن ئۆيىدە بىكار بولغاندىكىن تەييارلىقلىرىنى ئۆزۈم قىلىمەن. سىز ئىشتىن چۈشۈپ ۋاقتىدا كەلسىڭىز بولىدى.

— شۇنداق قىلايلى ئەمەس، خوش.

لەيدىكەنمىز دەپ سىرتقا يۈگۈرگىنىڭىز يۈگۈرگەن. راست ئوخشايدۇ دەپ ئىشخانىڭىزغا تېلېفون بەرسەم ئا. لىدىغان ئادەم يوق...

بۇ گەپنى ئاڭلاپ چۆچۈپ كەتتىم. مەن گۈلجامالى سۆزۈمگە شەكسىز ئىشىنىدۇ، مەندىن گۇمانلانمايدۇ دەپ ئويلىغانىدىم. بىراق، «مەن ئىشخانىدا» دېگەن چاغلىرىمدا تېلېفون بېرىشىنى نەدىن بىلەي...

— سەن قاراپ تۇرۇپ يالغان ئېيتما، مەن ئىشخانىغا بارماي نەگە بېرىپتىمەن؟ — يۈرىكىم ئەنسىز سو. قۇپ تۇرسىمۇ، ئاسانلا تەن بەرگۈم كەلمىدى، — بىكار. دىنلا قارا چاپلاپ، ماڭا ئۇۋال قىلما.

— مەن ئۇۋال قىلدىمما؟ مال ئىكسىدىن ئوغرى كۈچلۈك دېگەن شۈكەندە، سىزنىڭ ئىشخانىڭىزغا بار. ماي، نەلەردە نېمە ئىش قىلىۋاتقىنىڭىزنى بىلىسەم، ھەرگىز سوراپ ئولتۇرمايتتىم. ئىشقىلىپ خىيالىڭىزغا

شامال تەگدى. يېقىننىڭىغا ئۆيدە بىرەر ھەپتە بېسىپ ئولتۇرۇپ باققان چاغلىرىڭىز بارما؟ تېلېفونىڭىز ساپ را. سايرىمايلا ئۆيىدىن چىقىپ كەتسىڭىزمۇ ھېچنېمە دېمىسەم، مېنى سەزمىدى، بىلىمدى دەپ ئويلىغانىدىم.

گۈلجامالنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ، يۈرىكىم سەل كۆتۈرۈلگەندەك بولدى. «ئۇ مېنىڭ ئىشلىرىمنى ئۇق مايدىكەن، پەقەتلا گۇمان ئېلىپ قالغاندەك تۇرىدۇ»، شۇلارنى خىيال قىلىپ، يېنىك نەپەس ئالدىم.

— دېگىنىڭىمۇ توغرا خوتۇن، يىل ئاخىرى ئە. مەسمۇ، ئىدارىدا ئىشلار غولداپ قېلىۋاتىدۇ. ھەممىمىز. نىڭ ۋەزىپىسى بار، ئېھتىمال سەن تېلېفون بەرگەن چاغلاردا مەن يا باشلىقنىڭ ئىشخانىسىدا، يا كۆپەيتىپ

بېشىش بۆلۈمدە. گۈلجامال مېنىڭ سۆزۈمنى ئاڭلاپ، كۆڭلى ئاز. — تولا تەسكىن تېپىپ قالغاندەك، غۇدۇڭشىدى.

— «بىر ئۆيگە كىرسەڭ بالادا قالدىڭ، كىرمىسەڭ تالادا» دېگەن مۇشۇ، بىر چاغلاردا بەختلىك ئائىلە قۇر. مېز، مەن ئۇنداق قىلمەنەي، مەن مۇنداق قىلمەنەي، دېگەن تاتلىق گەپلىرىڭىزگە ئىشەنمىگەن بولسام، بۇ تارتقۇلۇقمۇ يوق ماڭا، مانا ئەمدى بىر ئۆيىنىڭ يۈكى شۇنداقلا قالدغۇ؟

گۈلجامالنىڭ مەجەزىنى بىلگەچكە، گەپ قىلمايلا تاماكا تۇتاشتۇردۇم. ئۇ ئۆزىگە بىر ھازا قاينىغاندىن كې. يىن، تاماكا ئىسغا چىدىيالمىغاندەك قۇرۇق يۈتلىپ چىقىپ كەتتى. مەن قورققان، چاندۇرۇپ قويۇشۇمدىن ئەنسىرىگەن بىر مەيدان بوران. چاپقۇن ئاخىرى ئۆتۈپ كەتكەچكە، بىردىنلا يېنىكلىشىپ قالدىم. ئەمما، كېيىن يەنە مۇشۇنداق ئەھۋالغا دۇچ كەلسەم قانداق قىلىمەن؟!...

نى تۈرەك باقى تۆلۈۋەتكەن. نەچچە قېتىم سەندىن پۇل سوراپ بېرىۋېتەي دەپ ئويلىدىم، ئەمما يەنىلا ئاي ئاخىرىدا قىيىنچىلىق تارتىپ قالارمىزمىكەن دەپ ئېغىز ئاچمىغانىدىم. شۇڭا، ئىش ھەققىمنى ئېلىپلا بېرىۋەت. تم.

— ئۈچ. — تۆت يۈز يۈەنلىك ئولتۇرغانما؟ سورۇن. نىڭ جىمى پۇلىنى سىز تۆلىدىڭىزما؟ — گۈلجامال ئى. شەنمىگەندەك كۆزلىرىنى چەكچەيتتى.

— ياق، مەن ئۆزۈمگە تېگىشلىكىمنى تۆلىدىم. — ئەمەسە بۇ پۇل يەنىلا كەمغۇ؟ — توۋا، ما خوتۇننىڭ زىغىرلاپ كەتكىنىنى، ئەر خەخنىڭمۇ ئۆزىگە چۈشلۈك خەرجى بولىدۇ مانداغ، كۈ. نېگە بىر قايتىن تاماكا چەكسەم، بىر ئايدا قانچىلىك بولىدىكەن، ھېسابلاپ باقە، سەن بىر ئىدارىنىڭ بۇغال تېرى بولغاندىكىن.

— ھېسابلىماي قالاتتىكى، تېخى ئىككى ھەپتە ئىلگىرىلا «بىر ئايلىق تاماكام» دەپ، تۆت بولاق تاماكا ئالدىلغۇ، تېخى ئەتىگەن قارىساممۇ پىچىتى بۇزۇلمى. غىنىدىن ئىككى بولاق تۇراتتى؟

گەپ يورغىلىتىمەن دەپ، گۈلجامالنىڭ گۇمانىنى قوزغاپ قويۇشتىن ئەنسىرەپ، قاپىغىمنى تۈردۈم. — نېمە كارا. — كاراڭ بۇ! ئايال كىشى بولغاندىكىن تېپىپ بەرگىنىمنى خەجلەپ، يەپ. — ئىچىپ ئولتۇرە. خۇددى مەن قىمار ئويناپ ئوتتۇرىۋەتكەندەك، يا بىرەرگە خەجلەپ بېرىۋاتقانداك گەپ قىلماي...

گۈلجامال بىردىنلا مەڭدەپ قالدى. دە، ماڭا سەل كىنە قاراپ تۇرغاندىن كېيىن، چاڭلىداپ سۆزلەپ كەت. تى:

— ھېلىمۇ سىزگە گەپ قىلىدىم، مۇساجان، نەچچە ئاينىڭ ياغى ھەر ئايدا پۇلنى كەم ئەكىرىۋاتىسىز، يا دېگەن سەۋەبلىرىڭىز چەك باسمايدۇ. مەنمۇ سىزدىن ھېساب ئالماقچى ئەمەسمەن. بىر ئۆي دېگەندە، ھېساب لىق ئىش قىلساق، ئىش ھەققىمىزنى بۇ ئايدىن ئۇ ئايغا ئۇلاپ، ئاز. — تولا ئېشىنچە توپلىۋالساڭ، كېيىنچە بال. لارنى ئوقۇتساڭمۇ، يا بېشىمىزغا كۈن چۈشكەندە ئىش. لەتسەكمۇ بولار دېمىسەم، سىزدىن بۇ گەپلەرنى سوراپ نېمە قىلىمەن. بوپتۇ، بۇ ئايدىغۇ ئاغىنىلىرىڭىز بىلەن ئولتۇرۇپسىز؟ ئالدىنقى ئايدىچۇ؟!...

— ماڭا ئىشەنمىدىڭما؟ ئىدارىدىن تۇتۇۋالدى. يەنە ئىشەنمەيدىغان بولساڭ، ئەنە ئىدارىنىڭ كاسسىرى بى. لەن كۆرۈش.

— شۇنداق قىلمايمۇ بولمايدۇ زادى. نەچچە ئايدىن بېرى بىر قىسىملا بولۇپ قالدىڭىز، ھە دېسىلا ئاغىنىلەر بىلەن ئولتۇرىدىكەنمىز، كەچتە سىمنا قوشۇپ ئىش.

— كۆڭۈل پۇل — مال بىلەن ئۆلچەنمەيدۇ. سىز-
نىڭ ۋاقت چىقىرىپ كېلىپ، مەن بىلەن پاراڭلىشىپ
شىڭىزمۇ ماڭا ئالەمچە خۇشاللىق ئېلىپ كېلىدۇ.
— ماقۇل، دېگىنىڭىزچىلا بولسۇن. بۇندىن كېيىن
دىققەت قىلىپمۇ بولىدىغاندۇ؟! ...
ئۇ رازىمەنلىك بىلەن بېشىنى لىڭشىتقاچ كۈلۈم
سىرىگەندى.

ئىشخانىدا خېلى ئۇزۇن ئولتۇردۇم، ئارقا- ئارقىدىن
دىن تاماكا چېكىپ مۇلاھىزە قىلغان بولساممۇ، يەنىلا
قانداق قىلىشنى بىلمەيتتىم. گۈلپەرى ھېلىقىمۇ
سۆزلەرنى دېگەن بولسىمۇ، ئەمما، قۇرۇق قول بېرىشقا
كۆڭلۈم ئۇنىمايتتى. ھېيت يېقىنلاپ كېلىۋاتىدۇ.
بۇنداق چاغدا ئاتا- ئانىغا، ئۇرۇق- تۇغقانلارغا بىرەر
نەرسە سوۋغا قىلىش ھېيتنىڭ يارىشىقى ھېسابلىنىدۇ.
شۇڭا، مېنىڭمۇ گۈلپەرىگە بىر نەرسە سوۋغا قىلغۇم بار.
بىراق، ھازىرنىڭ ئۆزىدە قانچىلىك ۋەجىم بارلىقى
كۆڭلۈمگە بەش قولىدەك ئايان ئىدى. شۇنچە يىلدىن
بېرى بىرەر نەرسە سېتىۋالساممۇ، گۈلجامالدىن ئۇدۇللۇق
پۇل ئېلىپ كۈنۈپ قالغاچقا، يېقىندىن بۇيان ھە دېسىلا
يانچۇقۇمغا كۈندە نەچچە رەت قارايدىغان بولۇپ قالغانىدىم.

— ئوغۇل بالا دېگەننىڭ ئۈچ نەرسىسى بولۇش
كېرەك، — دەيتتى تۈرەك باقى پو ئېتىپ، — بىرى،
ئايالى بىلمەيدىغان ئىككى- ئۈچ مىڭ يۈەن پۇلى؛
ئىككىنچىسى، ھەگە - ھە بولالايدىغان قىز دوستى؛ ئۈ-
چىنچىسى، جانغا ئەسقاتىدىغان، بېشىغا كۈن چۈشكەندە
خاپىلىقىنى تەڭ تارتىشىپ بېرەلەيدىغان بىر ياكى ئىككى
كى ئاغىنىسى...

بۇنداق گەپلەرنى ئاڭلىغاندا ئۆزۈمنى ئاشۇ شەرت-
لەرگە سېلىشتۇرۇپ، ئىچىمدە كۈلكەندىم. ھالال جۈپ-
تۈگدىن يوشۇرۇپمۇ يۈل ساقلىغۇلۇقمۇ؟ بىر ئۆيىگە
كىرگەن، بىر ياستۇققا باش قويغان ئىكەنمەن، بىر -
بىرىگە ئىشىنىشنىڭ كېرەك. يەنە تېخى «ھەگە - ھە
بولالايدىغان قىز دوست» بولۇشى كېرەككەن، تازا كۈل-
كىلىك گەپ بولدىغۇ بۇ! ئۇنىڭدىن كۆرە چىرايلىق مودا
كېيىنگەن ئۈچىنچى شەخستىن بىرنى تاپ دەپ ئاشكارا
دەۋەرسە بولمامدۇ؟! ...

مانا ئەمدى بۇرۇنقى ئىشلارنى ئويلىسام، نادانلىق-
قىمغا، ئىش ئوقمايدىغانلىقىمغا ئۆكۈنۈۋاتاتتىم. شۇ تاپتا
يانچۇقۇم قۇرۇق دېگۈدەكلا ئىدى. بازارغا چىقساممۇ
گۈلپەرىگە يارايدىغان سوۋغات ئېلىشقا كۆزۈم يەتمەيتتى.
ئىشخانىدىكىلەردىن يېقىندىن بۇيان تولا پۇل سوراپ،
بەزىلەرنىڭكىنى يۈزۈمنى داپتەك قىلىپ، گۈلجامالغا ياك

زادى قانداق؟ بۇ ھەقتە كۆپ ئويلىغان بولساممۇ بىرەر
ئەپلىك چارە تاپالمىدىم - دە، سۇنىڭ ئېقىشىغا قاراپ
ئىش تۇتماقچى بولدۇم. مانا ئەمدى...
ئىشخانىغا كىرىپمۇ قولۇم ئىشقا بارمىدى. نۇرغۇن
چارىلەرنى، جاۋابلارنى ئويلىغان بولساممۇ، ئەمما ھېچ
قايسىسىغا كۆڭۈل توختىتالمىدىم.

— بۇندىن كېيىن بىر نەرسە كۆتۈرۈپ كەلمەك،
— دېگەندى گۈلپەرى ئالدىنقى قېتىم ئاچچىقلانغاندەك
چىرايىنى تۈرۈپ، — بۇنداق قىلغىلى تۇرسىڭىز، ئۆ-
زۈمنى نېمىشقىدۇر ھېلىقى ئاياللاردەك ھېس قىلىپ
قالدىكەنمەن، ئۆزۈم نامرات بولساممۇ، خەتنىڭ نەرسە-
سىنى بۇنداق ئېلىۋەرسەم بولىايدۇ. مۇشۇ كۈنلەردە بۇ
دۇنيادا ئۆزۈمنى تەنھا سېزىپ، يالغۇزچىلىقتا غەرىب-
نىپ قالغان بولسام، سىزنىمۇ بۇ ئۆيگە يولاتمايتتىم.
ئەمما، قانداق قىلىمەن؟ ئايال كىشى دېگەن مۇشۇنداق
ئاجىز ئىكەن. ئاتا- ئانىم بولمىسىمۇ، بىرەر ئۇرۇق -
تۇغقىنىم بولغان بولسا...

— بولدى، كۆڭلىڭىزنى بۇزماڭ، بۇ تەرىپىنى
ئوبدان بىلىمەن. لېكىن، مېنىڭمۇ كۆڭلۈم ئۇنىمايدى-
كەن. سىز غەيرى خىياللاردا بولماي، بۇنى سىزداش
دوستۇمنىڭ كۆڭلى دەپ چۈشىنىڭ...

— بوپتۇ، ھازىرچە شۇنداقمۇ دەيلى، ئەمما، ئۆز-
گىزىڭىزنىڭ ھېلىمۇ بىر ئۆيىنىڭ بېشى ئىكەنلىكىڭىزنى
ئۇنتۇپ قالماڭ...

— ئۇنتۇپ قالامدىغان، ھەرگىز ئۇنتۇپ قالمايەن
گۈلپەرى...

— مەنمۇ مۇنداق تۇرۇشقا خۇشتار ئەمەس. ئەمما،
قانداق قىلىمەن؟ بەزىدە ئۆز ئاجىزلىقىمغا جەڭ ئېلان
قىلاي دەيمەن، ئەمما ئىشنى قايرىدىن باشلاشنى بىلمەي-
مەن، ئىچىم پۇشىدۇ. كۆڭلۈم سىقىلىپ، ئۆزۈمنى بۇ
دۇنياغا ئارتۇق تۇغۇلۇپ قالغاندەك سېزىمەن. بىرەر كىم
بىلەن مۇڭداشقۇم، پاراڭلاشقۇم، كۆڭۈل تۈگۈنچىلىرىم-
نى ئېيتىپ، يول سورىغىم، قەلبىمنى تاتلاۋاتقان زىد-
دەيتلىك، ئىزتىراپلىق تۇيغۇلىرىمنى بايان قىلىپ،
ئاز - تولا يەڭگىلەپ قالغۇم كېلىدۇ. بىراق، بۇ تۆت تام
ئىچىدە سولنىپ ئولتۇرۇۋاتسام، بۇنى كىمگە دەيمەن؟!
سايىم دادام ھەپتە قاراردا بىر كېلىپ كەم كوسلىرىمنى
قىلىپ بېرىۋاتىدۇ. بىراق، ئۇنىڭغا ھەممە گەپنى دېگىلى
بولمايدىكەن. شۇڭا، سىزنى كۆرسەم، پاراڭلاشسام، ئوي-
لىغانلىرىمنى دېسەم، ئىچ پۇشقىم تۈگەپ، يەڭگىلەپ
قالدىكەنمەن، بىراق، سىز داۋاملىق بىر نەرسە كۆتۈرۈپ
كەلگىلى تۇرسىڭىز، خىجىل بولماي تۇرالايمدەن؟
— بايام دېدىمغۇ؟ بۇ راستىنلا مېنىڭ كۆڭلۈم...

رېپ بولدۇمغۇ!... تۈرەك باقى چىرايمىدىكى ئۆزگىرىشىنى سەزگەن بولسا كېرەك، كۈلكىسىنى توختاتتى - دە، چىرايىنى بىر دەمدىلا ئۆزگەرتىپ، پىچىرلاپ دېگۈدەك دېدى:

— ھېساب ئۆلمەيدۇ ئاداش، ئادەم بار يەردە چاند دۇرماي ماڭغىنە...

ئۇنىڭ ئۈتۈنۈشمۇ، يالۋۇرۇشمۇ ئارىلىشىپ كەتكەن گېپىنى ئاڭلاپ سىرتقا قاراپ ماڭدىم.

كۈنلەر قېلىپتا قۇيغان خىشتەك بىر خىل ئۆتۈۋال-تاتتى. بۇ كۈنلەردە خىزمەتلەرمۇ ئالدىراش ئىدى. شۇنداقلىقىمۇ ناگان - ناگاندا ئۆيگە ۋاقتىدا قايتقىنىمنى ھېسابقا ئالمىغاندا گۈلپەرى بىلەن ھەپتىدە ئۈچ - تۆت قېتىم كۆرۈشۈشنى تەرك ئەتمىگەندىم.

— مۇشۇ كۈنلەردە بەك ئالدىراشلا بولسۇناتتىم - سىز - ھە؟ - سوراپ قوياتتى بەزىدە گۈلجامال.

— ھەئە، ئىشخانىنىڭ ئىشلىرى كۆپىيىپ قالدىغۇ تاڭ، «بىلىدىم تۇتۇلدۇم، بىلىمدىم قۇتۇلدۇم» دېگەندەكلا ئىشلار بولسۇناتتىدۇ. بەزىلەر بىلمەيدىكەنمىز، قولىمىزدىن كەلمەيدىكەن دېسە، بۆلۈم باشلىقىمۇ مېنى ئانى تاپقاندا ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى دېگۈدەكلا ماڭا ئارتىپ قويۇۋاتىدىغۇ تاڭ...

— سالامەتلىكىڭىزنى ئاسراڭ، سىز ساقلا بولسىڭىز، نى - نى ئىشلارنى قىلالايسىز، ئۆيگىمۇ ۋاقتىدا قايتىپ كېلىڭ، بالىلارمۇ بەزىدە «دادام نېمىشقا باشقا ئاداشلىرىمنىڭ دادىسىدەك سائەت توشقان ھامان ئۆيگە قايتىپ كەلمەيدۇ ئانا؟» دەپ سوراپ كېتىدىكەن.

— ئۇلارغا «داداڭنىڭ ئىشلىرى ئالدىراشكەن» دېسەڭ بولمامدۇ؟

— دېمەي قالامدىمەن؟ بەزىدە ئاكا - ئۇكا ئىككى كەيلەن بولىڭىزغا قاراپ بىر چاغقىچە ئۇخلىمايدۇ. بۇنداق چاغلاردا گۈلجامال كۆزۈمنىڭ تېگىگە قارىپ، ئۇلۇغ - كىچىك تىنىپ قوياتتى.

مەن گۈلپەرىگە ھەقىقەتەن ئۆگىنىپ قالغانىدىم. ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشكەن چاغلاردا، گىرىم قىلىنىمىغان بولسىمۇ، ئادەمگە تەبىئىيلا چىرايلىق كۆرۈنىدىغان يۈزلىرىگە، چىرايغا قاراپ، «گۈلجامالمۇ گۈلپەرىنىڭ ھازىرقىدەك يېشىدا مۇشۇنداق چىرايلىق، تارتىملىق قىز ئىدى. ئۇنى بىر كۈن كۆرمىسەم، بىر نەرسەمنى يوقىتىپ قويغاندەك تۇتقان، قويغىنىمنى بىلمەلمەيدىغان ھالغا كېلىپ قالاتتىم» دېگەنلەرنى خىيال قىلىپ كېتەتتىم - دە، ئارقىدىن يەنە، «مەن نېمە بولسۇناتتىمەن زادى؟ كونا خاناننى سورىغىنىمنىڭ نېمە پايدىسى؟ ئۆتكەن كۈنلەرنى ئەسلىپ يۈرگىچە ئالدىمىدىكى بەختلىك كۈنلەر -

غان سۆزلەپ يۈرۈپ بېرىۋەتكەن بولساممۇ، ئەمما شىلەمدە يەنە خېلىلا قەرز بار ئىدى. شۇڭىمىكىن ئۇلار قانچان پۇل تۇتۇپ قالار، كىن دېگەندەك دەككە - دۈككەگە چۈشۈپ، خۇدۇكىسىرەپ يۈرۈۋاتاتتىم. ئۇنىڭ ئۈستىگە «بۇ ئايلىق ئىش ھەققىنى ھېيتقا ئۆلگۈرتۈپ بەرمەيدىكەن» دېگەن گەپلەر بولسۇناتقاچقا، ئۇلارنىڭ ماڭا قەرز بېرىش - بەرمەسلىكىگە ئىشەنچ قىلالمايتتىم. شۇڭا، خېلى كۆپ كۆڭۈل يۈگۈرتۈپ ئاخىرى باشقا ئىدارىدا ئىشلەيدىغان بىر ئاغىنەمنى يادىمغا ئالدىم - دە، بىردىنلا خۇشال بولۇپ ئورنۇمدىن تۈردۈم.

— ھە، نەگە ماڭدىڭلا؟ - سورىدى تۈرەك باقى مېنىڭ ئورنۇمدىن تۇرۇپلا سىرتقا ماڭغىنىمنى كۆرۈپ.

— سىرتقا چىقىپ، تاماكا ئېلىپ كىرەيمىكىن، ئېغىزىمغا كەلگىنى بويىچە ئۇدۇللا جاۋاب بەردىم.

— يولۇمنى قىسقارتتىڭلا مانا، ئەتىگەن يانچۇ - قۇمغا تاماكا سېلىۋالماپتىكەنمەن. ئىدارىنىڭ ئالدىدىكى بوتكىغا چىقىشمۇ خۇش ياقماي ئولتۇرغان، ھېلىقى - ئۈچ بەش» ماركىلىق تاماكىدىن بىر قاپ، ياق بىراقلا ئىككى قاپ ئالغاچ كىرىڭلار.

مەن ئۇنىڭ ئىش ئۈستىلىنىڭ يېنىدا شاققىدە توختىدىم. ئورنۇمدىن تۇرغان چاغدا ئاۋۋال قەرز ئېلىش، ئاندىن بازار ئايلىنىپ، گۈلپەرىگە سوۋغات سېتىۋېلىشنى نىيەت قىلغانىدىم.

— بىرەر ئىش بارما؟ - سورىدى تۈرەك باقى مېنىڭ بىردىنلا توختاپ، ئۆزىگە تىكىلىپ تۇرغانلىقىمنى كۆرۈپ.

— ياق... ياق... باشقا ئىشقا يوق.

— يانچۇقۇمغا پۇل سېلىۋالماپتىكەنمەن، - دېدى ئەتراپقا ناھايىتى تېزلىك بىلەن قارىۋەتكەندىن كېيىن، ئاۋازىنى پەسەيتىپ، مۇغەمبەرلىك بىلەن ھىجايغاچ، ئىككى قاپ تاماكا دېگەننى ئەكىرىۋېرىڭلا، ئىككىمىز ھېسابلىشىۋالسىمىز. تۇرمۇشتا بۇنداق ئۆتسە - يېرىم ئىشلار بولۇپ تۇرىدۇ. مەنمۇ باشقىلار بىلەن ئوينىغاندا قەرزلىرىنى تۆلەپ قويغان.

ئانچىقىم كېلىپ تىترەپ كەتتىم. ئاشۇ چاغدا ئۇ مەن بىلەن توختى تۆمۈرنى ھۆل خىشقا دەسەتكەن تۇرۇقلۇق، يەنە دەۋاتقان گېپىنى قارا، ھۇ نائەھلى، ئىنسانىنى يوقاتقان توڭگۇز. سەن تاز دېگۈچە، مەن دەۋالاي دەپتۇ - دە، ئەگەر شۇ چاغدا گۈلپەرى مەست بولۇپ قالماي بولسا، تازا ئەدىپىنى بېرەتتىم بۇ تويىمغۇرنىڭ، ھېلىمۇ بۇ گەپنى مەيلى ئاشكارە، مەيلى يوشۇرۇن نەچچە قېتىم دەۋالدى. مەنمۇ ئاشۇ يىگىرمە يۈەن پۇل ئۈچۈن «ئۈچ بەش» ماركىلىق تاماكىدىن بەش، ئالتە قاپ ئەكىم.

چىشمسۇن، چىدىغانغا چىقارغان ئويۇن بۇ... مەن شۇلارنى ئويلاپ، خېلىلا يىراقلىشىپ كەتكەن تۈرەك باقىغا قاراپ قاقھلاپ كۈلۈۋەتتىم... گۈلجامامۇ ئۆيىدە پات - پات كۈتۈلدايدىغان بولۇپ قالدى.

— ئاياللار بايرىمغا ئىدارىدىكى ئاياللارنىڭ ھەممىسى پارقىرىتىپ كىيىم - كېچەك سېتىۋاپتۇ.

— سەنمۇ سېتىۋالساڭ بولىدىغۇ؟

— بۇ ئايدا ئوغللىمىزنىڭ سۇغۇرتا پۇلىنى تاپشۇرمىز، چىقىش قىلالىغۇدەكمىز.

— ئەمەس ئالمايلا قوي. ھېلىمۇ ئۆيىدىكى نەرسەلىرىڭنى تىزسا بىر دوكان ئاچقىلى بولىدۇ.

— ئاشۇ كونا كىيىملەر بىلەنمۇ؟ توۋا دەگە مۇسا.

جان. مۇشۇ نەچچە يىلدىن بېرى ئۆز قوللىغىز بىلەن نېمە ئېلىپ بەردىڭىز ماڭا؟

— ئالغۇڭ بولسا كۈتۈلداپ، قۇلاق مېڭەمنى يېپ

گۈچە ئېلىۋەر، مەمەن؟ پۇل سەندىغۇ؟ ھەر ئايدا قولۇڭغا تۇتقۇزىۋاتىمەن.

— بۇي تۇتۇپ باقمىغان ئادەمدەك گەپ قىلىدۇ

كەنسىز، بىر ئۆي دېگەندە ھاۋادىن باشقىسىنىڭ ھەممىسىگە پۇل كېتىدۇ. ھېلىمۇ پۇلنىڭ ئالدى - كەينىگە قاراپ، موچەنلەپ خەجلەپ يۈرۈۋاتىمەن.

— ئاشۇنداق بولغاندىكىن ئۆزۈڭنى باشقىلار بىلەن سېلىشتۇرۇپ يۈرمەي، كۆرۈۋاتقان كۈنۈڭگە شۈكۈرى قىل...

— تولۇمدىن توقماق چىققاندا كەپلەرنى قىلىپ،

نەشتىرىڭىزنى سانچىغۇچە، چىرايلىق گەپ قىلىڭ، بىر ئۆيۈم، بالا - چاقام، ئېرىم دەپ چاشقاندا كىيىمىسام، ئا - شۇلاردىن قالغىچىلىكىم بارمۇ مېنىڭ؟ — گۈلجامال بىردىنلا كۆزلىرىگە لۆمىدە ياش ئالدى، — ھېلىمۇ نەچچە يىل ئىلگىرى كىيگەن كىيىملەرنى كىيىپ يۈرۈۋاتىمەن. باشقىلارنى قويۇپ، ئىدارىڭىزدىكى ئاياللارغا قاراپ بېقىڭ، خۇددى مودىللاردا كۈندە نەچچە خىل يۈرىشىدۇ. ئېشەك ئېشەكتىن قالسا قوللىقىنى كەس، دېگەن گەپمۇ بار...

— سەن ئېشەك بولمىغاندىكىن، ئۇلارغا ئۆزۈڭنى ئوخشاتما، — بۇ گەپ بىلەن ئۇنىڭ چىرايى سەل ئېچىلغاندەك بولدى.

— سىزنىڭ دېگىنىڭىزغۇ توغرا، ئەمما، دوست بار يەردە دۈشمەن بار مۇساجان، شۇڭا...

— ئۆزۈڭ بىل، ئاياللار بايرىمغا بىر نەرسە ئالام

سەن، ئالمامسەن، ئىختىيارىڭ... لېكىن، ھەممە ئىش ھەللىسىدە بولىسۇن.

ئۇ بىردىنلا جىم بولۇپ قالدى. گۈلجامالنىڭ مە...

نى، شېرىن مەنۇتلارنى خىيال قىلسام بولمامدۇ؟ ھەي ئەخمەقلىقىم، ئەخمەقلىقىم... دېگىنىمچە ئۆزۈمنى ئەيىبلەيتتىم. ئەمما، ماڭغان يولۇمنىڭ تۇيۇق يول ئىكەنلىكىنى بىلىپ تۇرساممۇ، يەنىلا ئۇنىڭ قانداق نەتىجە بىلەن خاراكتېرلىنىدىغانلىقىنى ئويلاپ قويمايتتىم.

— بۇ گۈلنى ئايالىڭىغا سېتىۋالدىڭىلما؟ — مەن ئەمدىلا گۈل دۈكىنىدىن چىقىپ، تونۇش - بىلىشلەر ئۇچراپ قالغىنىدى، دېگەندەك ئەتراپىمغا قاراۋاتقاندا، تۈرەك باقى ئاسماندىن چۈشكەندەك پەيدا بولدى.

— ھەئە، — دېدىم مەن بىردىنلا ھودۇققاندا.

— قاراڭلا قىزىرىپ كەتكىنىڭىلنى، دېسەم - دېمىسەم بۇ گۈل ھېلىقى تومۇچۇقنىڭ، ئاپلا، ئۇنتۇغاقلىقىمنى قاراڭلار، بۈگۈن «ئاشۇق - مەشۇقلار بايرىمى» ئەمەسمۇ؟ مۇشۇ گۈل بىلەن ئۇنىڭ كۆڭلىنى بىر ئالاي دەپسىلىدە...

مەن ئېھتىيات يۈزىسىدىن باشقىلار ئىشتىن چۈشۈپ كېتىپمۇ خېلى ۋاقىتنى ئۆتكۈزۈپتېتىپ، ئاندىن گۈل دۈكىنىغا يول ئالغانىدىم. «قورققان يەردە جىن بار» دېگەندەك، مانا ئەمدى تۈرەك باقىغا ئۇچراپ قالغانلىقىمنى قارىمامدىغان، مەن نېمىشىقىدۇر ئۇھىسىنىپ قويىدۇم.

— «بۇرۇن چىققان قۇلاقتىن، كېيىن چىققان مۈڭگۈز ئېشىپ كەتتى» دېگەن شۇ، مۇشۇ كۈنلەردە -

كۆڭۈل شوخ» دەڭلا، ئوغۇل بالا دېگەنغۇ ئارغامچىغا ئۇن تىقىش، نوغۇچتا ئوت پۈۋەش، مورىدىن تەتۈر چۈشۈش تىن باشقا ھەممە ئىشنى قىلىپ باققۇلۇق. لېكىن، ئا - داش، ھەممە ئىش ھەللىسىدە بولغىنى ياخشى. ئىزدەش كەن ۋاقىت بەك ئۇزىراپ كەتسە، ھەممە ئىش خۇپىيانە بولغان تەقدىردىمۇ باختا ئىچىدە چوغ ساقلىغىلى بولمىغاندەك ھامان ئاشكارا بولۇپ قالىدۇ. سېلىنىڭ ئىللىق ئائىلەڭلار بار ئادەم، بىكاردىن - بىكار سورۇقچىلىق تارتىپ قالماڭلار، ئۇنداقلارنى بارغۇ، كۆيدۈم - پىشتىم دەپ قويۇپ، ئۈچ - تۆت ئايدىلا كەشنى توغرىلىغۇلۇق. بولمىسا كېيىن پۇشايماننى ئالغىلى قاچا تاپالماي قالسىلەر...

ئۇ سۆزىنى تۈگىتىپلا يېنىمىدىن كەتتى. «ئىچىڭ ئېچىشىپ كېتىۋاتقان ئوخشايدۇ تۈرەك باقى، سەندەك كىرىلىق قىلىپ، باشقىلارنى بايلاشنىڭلا كويىدا يۈرىدىغان ئادەم ئاياللارنىڭ كەشنى توغرىلاپ بولغۇچە، ئۇلار تەبىئىيلا سېنىڭ كەشنى توغرىلاپ قويىدۇ. بۇ شۇنداق گەپ ئۆزى، باشقىلارنىڭ خۇشال يۈزىنى، ئويۇن - تاماشانىڭ جايىدا بولۇۋاتقىنىنى كۆرۈپ ئىچىڭ ئېچىش...

جەزىنى ئاياقتىكى ئاشتەك ئېنىق بىلگەچكە، ئەمدى گەپ قىلىشنىڭ ئارتۇقىچە ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىپ قالدىم. ئەمما، ئارىدىن ئىككى كۈن ئۆتە - ئۆتمەيلا، گۈلجامال بۇ گەپلەرنى بىر ئەمەس، نەچچە قېتىم ئېغىزىغا ئالغان بولسىمۇ، تىنماي تۇرۇۋالدىم - يۇ، ئۆزۈمچە گۈلپەرىنىڭ كۆڭلىنى قانداق ئېلىشنى ئويلىدىم.

— ئاياللار بايرىمىڭىزغا نېمە سوۋغا قىلسام بولار؟ — سورىدىم ئۇنىڭ بىلەن ئۇچراشقاندا، — ئەسلىدىغۇ سورىمىسام بولاتتى. ئەمما، نېمە سوۋغا قىلىشنى بىلەلمەي قالدىم.

— كۆڭلىڭىز تېگىل بولدى. ئارتۇقىچە ئاۋارە بولماڭ.

— بۇنداق گەپلەرنى ئاز قىلىڭ. ئادەمدە كۆڭۈل دېگەن گەپمۇ بار. بوپتۇ ئەمەس، سىزدىن مەسلىھەت سورىمىغان بولاي، قالدىسىنى ئۆزۈم بىلەي - ھە!

مەن گۈلپەرىگە شۇ ۋەدىلەرنى بېرىۋاتقاندىمۇ كۆڭلۈمدە ئېنىق سان يوق ئىدى. ئۇنىڭغا ئوبدانراق سوۋغا تەقدىم قىلىپ، ئۇنى ھەيران قالدۇرۇشنى ئويلايتتىم. ئاخىرى ئۇنىڭ بىر چاغلاردا «دىلاربا بىر مېدالىئون سېتىۋاپتۇ قاراڭ، جىڭ مالمۇ، يا ساختا مالمۇ بىلەلمىدىم. دېدەك مۇنچاق ئاسسا، چىقىمىغان دۆڭ قالماس، دېگەندەك، ئاتايىن ئاشۇ نەرسىنى كۆز - كۆز قىلغىلى ئۈيۈمگە كەپتۇ» دېگىنىنى ئەسلەپ قالدىم - دە، دىلاربا ئالغىنىدىنمۇ ياخشىراق مېدالىئوندىن بىرنى سېتىۋېلىپ، ئۇنى ھاڭ - تاڭ قالدۇرۇش نىيىتىگە كەلدىم. ئەمما، يانچۇقۇم بوش ئىدى. يەنە تېخى ئىككى كۈندىن كېيىن بايرام يېتىپ كېلەتتى.

— ئاڭلىدىڭىزمۇ مۇساجان؟ — سورىدى گۈلجامال ئىشتىن يېنىپ ئەمدىلا ئۆيگە كىرىشىمگە، — ئانام كېسەل بولۇپ قاپتۇ، بۈگۈن دوختۇرخانىغا ئاپارغانىكەن، بالىنىستقا ئاپتۇدەك. تېخى ھېلىلا چوڭ ئۆيىدىن تېلېفون كەلدى.

ئۇنىڭ ئانىسىنىڭ نەپەس يوللىرى ياللۇغى كېسىلى بولغاچقا، ئانچە ئەنسىرەپ كەتمەيلا سورىدىم:

— يەنە شۇ كونا كېسىلى قوزغىلىپتىمۇ؟ — شۇنداق ئۇخشايدۇ. تېلېفوندىمۇ ئېنىق ئېيتىمىدى، چۈشتىن كېيىن ۋاقىت چىقارسىڭىز، بىرگە بېرىپ كەلسەك بولارمىكەن.

— بايام بۆلۈم باشلىقى چۈشتىن كېيىن يىغىن ئاچمىز دەۋاتقان، ئېھتىمال رۇخسەت بەرمەسمىكەن؟ سىلى بېرىۋېرىڭلار، ئەگەر ۋاقىت چىقىرسام سىلىگە تېلېفون قىلاي.

گۈلجامال گەپ قىلمىدى. شۇ كۈنى كەچتىمۇ، ئە.

تسى ئەتىگەندىمۇ ئۇ مېنىڭ دوختۇرخانىغا بېرىشىمنى ئوتتۇرىدى. «نېمىلا بولمىسۇن دوختۇرخانىغا بىر بېرىپ كېلىڭ مۇساجان، ئانام سىزنى بەك سوراۋاتىدۇ. مەن يالغان ئېيتىپ بولالماي قالدىم». مەن «ماقۇل» دېگەندەك بېشىمنى لىگىشتىتىمىيۇ، ئەمما خۇشاللىقتا سەكرىۋەت كىلى تاسلا قالدىم. ئۇنىڭ ئاشۇ سۆزى ماڭا بىر ئەقىلىنى ئۆگەتكەنىدى. «بۇنىڭدىن ئارتۇق باھانە بولمايدۇ. شۇنداق قىلاي، چوقۇم شۇنداق قىلىشىم كېرەك». كۆڭلۈم بىردىنلا يۈرۈپ كەتكەندەك بولۇپ، خۇشاللىقىمدا ئال - قانلىرىمنى بىر - بىرىگە ئۇرۇپ قويدۇم.

— ئانام كېسەل بولۇپ، بالىنىستقا يېتىپ قالدى ئاداش، ئادەم دېگەنگە بۇنىڭدىن ئارتۇق كۈن يوق ئىكەن. قولۇم قىسقا بولۇپ قالدى. شۇڭا، ئازراق پۇل بەرگەچ تۈرە، كېلەركى ئايدا قايتۇرۇۋېتىمەن.

— ساڭا نەچچىلىك لازىم؟ — ئۈچ - تۆت مىڭ يۈەن بولسا يېتىدۇ. — مەندە ئۈچىلىك يوق، ئىككى مىڭ يۈەن دېسەڭ بېرەي.

— مەيلى ئەمەس، شۇنى بەرگەچ تۈرە، ھۆججەت يېزىپ بېرەي، قالدىسىنى بىر ئامال قىلارمەن.

— شۇنداق قىلىپ ئىككى - ئۈچ ئاغىنەمدىن ئۆزۈم پەرەز قىلغان پۇلنى قەرز ئالدىم - دە، بازاردىكى نەچچە دۇكاندىن تاللاپ يۈرۈپ، گۈلپەرىگە ئالماس كۆزلۈك مېدالىئوندىن بىرنى سېتىۋالدىم. ئەپسۇس...

بىردىنلا ئۇلۇغ - كىچىك تىنىدىم. شۇ تاپتا يۈرىكىم ئەلەمدىن يېرىلىپ كېتەي دېگەنىدى. تۈرەك باقىنىڭ زورلىشى بىلەن ئاچ قورساققا ئىچىلگەن ھاراق ھەممىنى كۆپۈككە ئايلاندۇرۇپ، شىللەمگە يەنە خېلىلا قەرزنى ئارتىپ قويغانىدى. ئەمدى قانداق قىلىشىمنى، بۇ پۇل لارنى قانداق قايتۇرۇشىمنى بىلمەيتتىم. شۇڭىمىكىن، ئىككى قولۇم بىلەن بېشىمنى قاماللاپ، خېلى ئۇزۇن ياتقان بولساممۇ، بىرەر چارە تاپالمىدىم. شۇ ئەسنادا تۈ - يۇقسىز ئىشىك ئېچىلىپ، ئوغلۇم سۆزلىگىنىچە كىرىپ كەلدى:

— ئوڭشىلىپ قالدىڭمۇ دادا؟ — ئۇنىڭ سۆزى بىلەن ئاستا ئورنۇمدىن تۇردۇم - دە، ئەتىگەن گۈلجامال تەييارلاپ قويغان چايدىن بىر يۇتۇم ئىچكەندىن كېيىن، خىيالىمدىن لاپ قىلىپ كەچكەن ئوي بىلەن سورىدىم:

— مېنى ئاخشام ئۆيگە كىم ئەكىلىپ قويدى؟ — سەن بىلەن ئىشلەيدىغان تۈرەك باقى دېگەن ئادەم ھاپىش قىلىپ ئەكەپتۇ. ئىشىكىنى گۈمبۈرلىتىپ بىر

ئۇرغىلى تۇرۇپتى، بەك قورقۇپ كەتتۇق دېگەنە، ئۇ ئا- دەمنى بەك جىق تىللاپ كەتتىڭ دادا...

ئوغلۇمنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ئۇن دېمىدىم، يۈزۈم بىردىنلا قىزىشقانداك بولدى - دە، كۆزۈمنى ئۇنىڭدىن ئېلىپ قاچتىم.

— ئانامۇ بىر كېچە ئۇخلىماي چىقتى. سەن ئورنۇڭدىن تۇرىۋېلىپ بىر كىمىنىڭ ئۆيىگە بارىمەن دەپ بەك خاپا قىلدىڭ، ئانام بىر يىغلىغىلى تۇرۇپتى، بىزمۇ ئۇخلىيالمىدۇق.

ئۆزۈمنى قوبارغا يەر تاپالماي قالدىم. «مەسلىكىمدە ھەممىنى دەپ تاشلاپتىمەن مانا، نادان تۈلكە تۇمشۇق- دىن ئېلىنىپتۇ، دېگەن شۇ، مۇشۇ چاققىچە بۇ ئىشلار- نىڭ ئىس - بۇسنى چىقارماي كەلگەن ئادەم، يېرىم جىڭ ھاراقنى كۆتۈرەلمەي، بىر تاختا قوغۇننى بىر پۇل قىپتىمەن...» ئويلىغانسىرىم پۇتى كۆيگەن توخۇدەك بولۇپ، يۈرىكىم ئەنسىز سوقۇپ كەتتى. كۆز ئالدىم قا- راڭغۇلاشقانداك، پۇت - قوللىرىمنىڭ ماغدۇرى قاچقان- دەك، ئۆي چۆرگىلەۋاتقانداك بىلىندى.

— راست، يانچۇقۇڭدا بىر قۇتا بار ئىكەن. ئانام ئاۋۋۇ تارتىمغا سېلىپ قويدى، — ئوغلۇم سۆزلىگەچ تام ئىش- كاپىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى بىر تارتىمنى ئاچتى - دە، بابا- تىن بېرى مېنى غەم - غۇسگە سالغان يۈرەك شەكىللىك نەپىس ئىشلەنگەن قىزىل دۇخاۋا قۇتىنى ئالدى، — ئاخشام بۇنى بىرىگە سوۋغا قىلىمەن دەپتىڭ، ئانام قو- لۇڭدىن تارتىۋالدى.

ئوغلۇم تەڭلىگەن قۇتىنى قولۇمغا ئالغان بولساممۇ، ئەمما نېمىشقىدۇر خۇشال بولالمىدىم. ئۇنىڭ گەپلىرى مېنى تىك يار لېۋىدە تۇرۇپ، يا ئالدىغا، يا كەينىگە مې- ئىشىنى بىلەلمەي قالغان ئادەمگە ئوخشىتىپ قويغانىدى. شۇ تەرىقىدە قانچىلىك تۇرغانلىقىمنى بىلەلمىدىم. ئەمما، ئوغلۇمنىڭ چاڭلىداپ سۆزلىشى بىلەن خىيال كەپتىرىم ئۈچۈپ كەتتى. — ئانام... ئانام كەلدى.

كۆزۈمگە ئىشەنمەيلا قالدىم. ئىشىكتىن گۈلجامال ئەمەس، ئانام كىرىۋاتاتتى. بۇنى كۆرۈپ، پۇت - قوللىرىم دىرىلدەپ تىترەپ، يۈرىكىم ئەنسىز سوقۇپ كەتتى. «- ئاخشامقى ئىش ئۈچۈن ئەمدى ئانامنى باشلاپ كەپسەندە؟ نەچچە يىللىق ئەر - خوتۇنچىلىقىمىزنىڭ يۈزىنى قى- لىپ بولسىمۇ، بۇ ئىشنى ئانامغا ئېيتماي، مېنى ئۇر- ساڭمۇ، تىللىساڭمۇ بولاتتىغۇ؟ ئەمدى بۇ ئىشلارنى ئا- نامغا قانداق چۈشەندۈرىمەن؟ بۇ يۈزۈمنى قەيەردە كۆتۈ- رۈپ يۈرىمەن؟ نى ئات، نى نومۇس...؟»

— ساقىيىپ قالىدىڭمۇ بالام، — دېدى ئانام ئال-

دىمغا كېلىپ، چىرايمىغا قاراپ، — بايام گۈلجامال قى- زىم «ئاخشام موتسېكىلىتنىڭ چىرىغى يانماي يېقىلىپ چۈشۈپتۇ» دېگەنتى، بەكلا ئەنسىرىدىم. ھازىر ئەھۋالنىڭ قانداقراق بالام؟ يۈزۈڭدىكى جاراھەتلەر ئاغرىۋاتامدۇ؟... «بالا - قازا مۇڭرەپ كەلمەس، پۇت - قولنى ساڭگىلى- تىپ» دېگەن مۇشۇ بالام، ماينى ئازراق بېرىپ، ئاستىراق ھەيدىگەن بولساڭ، بۇ ئىشمۇ يوق...

نېمە دەپ جاۋاب بېرىشنى بىلەلمەي قالدىم - دە، كۆزۈمنىڭ قۇيرۇقىدا گۈلجامالغا قارىدىم. ئەمما، ئۇ ئى- شنىڭ تەرەپكە قاراپ تۇرغاچقا، چىرايىنى كۆرەلمىدىم. — يا... ياخشى... سىز... سىزنىڭچۇ؟

— يەنە شۇ كونا كېسەل قوزغىلىپ قېلىپ دوخ تۇرغانغا بارسام، «ياتاقتا يېتىڭ» دەپ تۇرىۋالدى. بول- مىسغۇ ئۆزۈمنىڭ ئەھۋالى ئۆزۈمگە ئايان، دوختۇرخانىدا ياتمايمۇ، بىر مەزگىل دورا يېسەم ئوڭشىلىپ قالاتتىم. بىراق، مۇشۇ كۈندە دوختۇرلارغا نېمە بولىدىكەن، بىرەر- سىنى پاشا چىقىۋالسىمۇ دوختۇرخانىدا يېتىڭ دەپ تۇ- رىۋالدىكەن. ئاڭلىسام ئۇلارنىڭمۇ بىمارلارنى ياتاقتا ياتقۇزۇپ پۇل تېپىش ۋەزىپىسى بارمىش. شۇنچە چۈ- شەندۈرسەممۇ، ھېلىقى دوختۇر بالا پەقەتلا ئۇنىمىدى. «كېسىلىڭىزگە سەل قارىماڭ، ھېچ بولمىسا بىرەر يېرىم كۈن كۆزىتىپ باقايلى» دەپ تۇرىۋالدى. شۇنىڭ بىلەن مەيلى دېدىم. تۈنۈگۈن گۈلجامال بېرىپتىكەن، سېنى خىزمىتى بەك ئالدىراش دېدى. مانا بۈگۈن دوختۇرمۇ باشقا چوڭ چاتاق تاپالماي، ياتاقتىن چىقىپ كەتسىڭىز بولىدىكەن، دەپ تۇرۇشىغا يەنە بېرىپتۇ، رەسمىيەتلەرنى تۈگىتىپ بولغاندا، بىردىنلا تۇغۇلغان كۈنى ئىكەنلىكى ئېسىمگە كېلىپ، گۈلجامالنىڭ ھەم تۇغۇلغان كۈنىنى، ھەم بايرىمىنى تەبرىكلىگەچ ئۇلاش - چولاش تاماق ئې- تىپ يەيلى دەپ كېلىشىم...

ئانامنىڭ گەپلىرى قۇلىقىمغا ھېچ كىرمەيتتى. ئەسلى مەن قېيىنانامنى كېسەل بولۇپ قالغان ئوخشايدۇ، دەپ ئويلىغانىدىم. مانا ئەمدى...

— بۇنى ئايالىڭغا ئالدىڭمۇ بالام؟ بەك ئوبدان قىپسەن. ھېلىمۇ بۇ قىزىمنىڭ تالا - تۈزدە سالغۇدەك ھالقا - مۇنچاق دېگەندەك نەرسىلىرى يوقتى. ئايال كى- شنىڭ مۇشۇنداق زىبۇزىنەت، كىيىم - كېچەك بىلەن كۆڭلى ئېچىلىدىكەن، — ئۇ سۆزلىگەچ قولۇمدىن قۇ- تىنى ئالدى - دە، ئېغىزىنى ئاچتى، — پاه - پاه، كۆزۈڭ مال تونۇيدۇ جۇمۇ سېنىڭ، بەك چىرايلىقكەن. گۈلجامال قىزىم بۇنى تاقىسا، چوقۇم تېخىمۇ چىرايلىقلىشىپ كېتىدۇ.

مەن تولىمۇ مۇشكۈل ئەھۋالدا قالغانىدىم. قارىغاندا

گۈلجامال ئاخشامقى ئىشلارنى ئانامغا ئېيتىمغاندەك قىلاتتى.

—قېنى ئال ئوغلۇم، بۇنى ئۆز قولۇڭ بىلەن ئايا-
لىڭغا بەرگىن، — ئانام قۇتىنى قولۇمغا تۇتقۇزدى —
بۈگۈن ئۇنىڭ تۇغۇلغان كۈنى، ھەم بايرىمى، سېنىڭ بۇ
سوۋغاڭدىن ئۇ چوقۇم خۇشال بولىدۇ.

ماڭا «يەر قاتتىق، ئاسمان يىراق» ئىدى. ئانامنىڭ
سۆزىنى يىرالمايتتىم. ئەمما، مۇشۇ چاققىچە ماڭغان
قىڭغىر يوللىرىمدىكى سەۋەنلىكلەرنى، ئاخشامقى ئىش-
لىرىمنى ئۇ كۆڭلىدىن كۆتۈرۈپتەلمەيدۇ يوق، بۇنىڭغا
بىر نەرسە دېيەلمەيتتىم. مىدالىئونى گۈلجامال قوبۇل
قىلامدۇ يوق، بۇمۇ ماڭا قاراڭغۇ ئىدى.

—نېمە قاراپ تۇرسەن بالام، سوۋغاڭنى ئايالىڭغا
بەرگىن.

پۈتۈمغا تۈگمەن تېشى باغلاپ قويۇلغاندەك، قە-
دەملىرىمنى ناھايىتى تەستە يۆتكىدىم — دە، ئۇنىڭ يې-
نىغا باردىم. ئەمما، نېمە دېيىشنى بىلمەيتتىم. كۆزۈم
ئۇنىڭ مېھرى كۈچىنى ھېلىھەم يوقاتمىغان ئاھۇنىڭ
كىدەك چىرايلىق كۆزىدىن سرغىپ چىققان ئىككى
تامچە ياشقا چۈشۈش بىلەنلا، يۈرىكىم «جىغغىدە» قە-
لىپ قالدى. ئاشۇ دەقىقىدە گۈلجامالغا تۇنجى رەت سۆيگۈ
تەلىپى قويغان ۋاقتىم، بىز قولتۇقلىشىپ ماڭغان، ھايات،
بەخت توغرىسىدا تالىشىپ تۇرۇپ دېيىشكەن گەپلەر،
مەن ۋىسال شەرىپتىگە ئېغىز تەگكەن تۇنجى ئاخشام،
ئايىدىڭ كېچىدە مەجنۇن تال ئاستىدىكى تاش ئورۇندۇقتا
ئولتۇرۇپ بېرىشكەن شېرىن ۋەدىلەر كۆز ئالدىمىدىن
كىنو كارتىنلىرىدەك ناھايىتى تېزلىكتە ئۆتتى — دە،
مېنىڭمۇ كۆزلىرىمگە ياش يۈگۈردى.

—بۇ... بۇنى... — مەن نېمىشقىدۇر گەپ قىلال-
ماي قالدىم. قىزىل قۇتىنى تۇتقان قوللىرىمۇ بىردىنلا
تېرەپ كەتتى.
—ماڭا ئالدىڭىزما؟ — گۈلجامال توساتتىنلا سو-
راپ قالدى.

—ھە... ھەئە... بۇنى سىز... سىزگە ئالدىم.
ئۇ ئانامدىن ھېيىقتىمۇ ياكى كۆڭلۈمنى ئاۋايلاپ،
ئوسال قىلغۇسى كەلمىدىمۇ، ئەيتاۋۇر قولىنى ئاستا-
سوزدى. شۇ ئەسنادا ئىككىمىزنىڭ قولى بىردىنلا تىگ-
شىپ كەتتى. شۇئان بۇنىڭدىن ئون نەچچە يىللار ئاۋۋال
مەن ئۇنىڭ قولىنى تۇتۇپ تۇرۇپ توي قىلىش تەكلى-
پىنى قويغان ۋاقتىمىدىكىدەك، بىر ئىللىق ئېقىم پۈتكۈل
جىسمىمنى ئېلىپكىتەر دولقۇنلىرىدەك ناھايىتى تېزلىكتە
كۆيدۈرۈپ، بەدەنلىرىمگە ئىختىيارسىز تىترەك ئولاشتى.
—رەھمەت، — گۈلجامال بىردىنلا چىرايىمغا تە-

كىلدى. بايامقى ئىككى تامچە ياش مەڭزىدە سۇس لى-
غىرلايتتى. قوي كۆزلىرىدە بولسا ئوتلۇق تەلپۈنۈش،
ئىنتىزارلىق، كۈچلۈك بىتاقەتلىك ئارىلىشىپ كەتكەن
ھاياتلىق ھېس — تۇيغۇ لاپ قىلىپ يانغاندەك بولدى.
بۇنى كۆرۈپ، دىمىغىم ئېچىشقاندەك، بوغۇزۇمغا بىر
نەرسە كەپلىشىپ قالغاندەك ھېسسىياتقا كېلىپ قال-
دىم. دە، ئۆيىدە ئانام بىلەن ئوغلۇم بولمىسا، باغرىمغا
باسقۇم، ماڭا تونۇش بولۇپ كەتكەن، ئالەمچە ھۇزۇر،
سۆيگۈ، بەخت، كۆڭۈل ئازادلىكى ئاتا قىلىدىغان ھىد-
لىرىنى يېنىش — يېنىشلاپ يۈرىغىم كېلىپ كەتكەن
بولسىمۇ، ئۆزۈمنى ئاران — ئاران تۇتۇۋالدىم.

دەل شۇ چاغدا گۈلپەرنىڭ «سىزنىڭ مېڭىۋاتقىد-
ىڭىز تۇيۇق يول مۇسا، سىز دېگەن ئايالى، بالا — چاق-
لىرى بار ئادەم، ئائىلىڭىزگە مەسئۇل بولمىسىڭىز بول-
مايدۇ. قاچانلاردىدۇر قىلىۋاتقىنىڭىزنىڭ خاتا ئىكەنلى-
كىنى ھېس قىلىسىڭىز، يېنىمدىن جىمىلا كەتسىڭىز
بولىدۇ. مەن سىزدىن قىلچىمۇ رەنجىمەيمەن»، دېگەن
سۆزلىرى قۇلاق تۈۋىمىدە جاراڭلىدى. مەن ئېغىر خۇر-
سىنىپ قويدۇم.

—سىزگە يۈز كېلەلمەيمەن. گۈلپەرى، — پى-
چىرلىدىم ئۆزۈمگە، — سىز دېگەندەك مەن ماڭغان يول
مېنى بىر خالدا كوچىغا ئەكىلىپ تاشلىدى. ئەمدى ھو-
شۇمنى تاپمىسام بولمىغۇدەك، ياراتقان ئىگەم سىزنىمۇ
بىر يولدا قوياي، مۇرادىڭىزغا يەتكۈزەر.

—ئانا، تاماق ئەتەمسەن؟ — ئوغلۇم تۇيۇقسىز
ئېغىز ئاچتى، — ھېلى سائەت توشۇپ قالسا...
—ماقۇل بالام، مانا ھازىرلا، — گۈلجامال قۇتىنى
چىڭ سىقىمىدىغىنچە ئاشخانا تەرەپكە ماڭدى.

—مىدالىئونى ۋاقتىدا بوينىڭىزغا ئېسىۋېلىڭە
قىزىم، — دېدى ئانام تېزلا.
—تاماقنى ئېتىپ بولۇپ ئاساي، — دېدى گۈل-
جامال.

—تاماققا مەنمۇ ياردەملىشىي، — مەن ئۇيۇقسىنى
قېنىپ ئۇخلىغان ئادەمدەك بىردىنلا ئېغىز ئاچتىم —
مۇشۇنداق قۇتلۇق كۈندە ھەممىمىز ئولاش — چولاش
تاماق يەيلى، راست، دادامغا، قىينانام بىلەن قىينانامغىمۇ
تېلېفون بېرەي، ئۇلارمۇ كەلسۇن.

ئانام سۆزۈمدىن مەننۇن بولغاندەك كۈلۈمسىردى.
مەن بايام ئوغلۇم قىزىل قۇتىنى ئالغان تارتىمىدىن يان-
فونۇمنى ئالدىم — دە، كۈنۈپكىلىرىنى باسقاچ، گۈلجامال
نىڭ كەينىدىن سۇڭدىشىپلا ئاشخانا ئۆيىگە ماڭدىم.
(ئاپتور: كېرىيە ناھىيىلىك سىياسى كېڭەش ئارخى مانېرىياللىرى كومىتېتىدا)
تەھرىرى: تۇرسۇنجان مۇھەممەت

قويمىچى قويچى

(ھېكايە)

تۇردى. تەكلىماكان قۇملىقىدىن سۈرىلىپ كەلگەن تىنچىق ھاۋا، ئۈستى ئوچۇق بۇ ئۇلاغ بازىرىنى تونۇر-دەك قىزىتقۇن تەكەندى. بىر - بىرىگە سۈۋۈشۈپ ساند-چاق - سانچاق تۇرۇپ كەتكەن قوي - ئۆچكىلەر گويى مەرەشكىمۇ مادارى يەتمىگەندەك تىللىرىنى چىقىرىپ تىنماي ھاسىرايتتى. بەزىلەر ھەتتا ئۆزىنى تاشلاپلا يەتتۇراتتى. ئەمما، ئىگىلىرى ئۇرۇپ - تارتقۇشلاپ يەنە ئورنىدىن قوپىراتتى. ساۋۇت ئاكتىنىڭ قىرى قوچقىرىمۇ بىر نەچچە قېتىم يېتىۋېلىشقا تەمشەلگەندى، يەر يۈزىنى بىر ئالغان مايلاق بىلەن سۈيىدۈككە مىلىنىپ سەتلىشىپ كەتسە، خېرىدارنىڭ كېتىپ قېلىشىدىن ئەنسىرىگەن ساۋۇت ئاكا ياتقىلى قونمىدى.

ئۇ ئۆزىمۇ ھېرىپ كەتكەندى. پات - پات زوڭ ئولتۇرۇپ باقاتتى. لېكىن، پۈتلىرى تېلىپ يەنە ئۆرە بولۇشقا مەجبۇر بولاتتى. خېرىدارلار ئارىلاپ - ئارىلاپ قوچقارنىڭ باھاسىنى سوراپ قويسىمۇ، لېكىن چىشىنى كۆرۈپلا «قىرىكەن» دەپ كېتىپ قالاتتى. ئۇ بىر ئىزدا تۇرۇپ زېرىكتى. قوچقارنى يېتىلەپ، نەدە سودا قىرىغان بولسا، شۇ بەرگە بېرىپ تۇردى. ئايلىنىپ - ئايلىنىپ ئاخىرى داڭلىق قويلار سېتىلىدىغان تەرەپكە كېلىپ قالدى. تەكلىماكان گىرۋىكىدىكى بۇ ئۇلاغ با-زىرى تەبىئىي ھالدا بىر نەچچە بۆلەككە بۆلۈنگەن بو-لۇپ، بىر تەرەپتە، ئات - كالا قاتارلىق چوڭ چارۋىلار سېتىلسا، يەنە بىر تەرەپتە، قوي - ئۆچكە قاتارلىق ئۇششاق چارۋىلار سېتىلاتتى. ئۇششاق چارۋىلار سېتى-لىدىغان تەرەپمۇ يەنە ئىككىگە ئايرىلغان بولۇپ، بىر تەرەپىدە ئادەتتىكى قوي - ئۆچكىلەر سېتىلسا، يەنە بىر تەرەپىدە باھاسى ئادەتتىكى قويلارنىڭكىدىن نەچچە ئون نەسەسە، ھەتتا نەچچە يۈز ھەسسە ئارتۇق بولغان داڭلىق قويلار سېتىلاتتى. ئادەتتىكى قويلار سېتىل-

قوچقىلارنى قويمىچى دېسە، چوقۇمكى ئۇلارنىڭ قويغا چېچى تىك تۇرىدۇ. دېمىسىمۇ قوچقىلارنىڭ جا-پاسى ئۇنداق - مۇنداق جاپالاردىن ئەمەس. بىراق يايلا-قلاردىن شەھەر - بازارلارغا تۈركۈم - تۈركۈملەپ قوي يۆتكەپ ساتىدىغان قوچقىلارنىڭ بولدا تارتقان جاپال-رىنى ۋە دېھقانلارنىڭ قويلارنى ئېلىپ، بورداپ سات-دىغان قوچقىلارنىڭ ئېغىل - قوتاندىكى جاپاللىرىنى قويۇپ تۇرۇپ، ئەۋلادىمۇ ئەۋلاد نەسل ياخشىلاش ئاسا-سېدا بېقىپ كۆپەيتىپ ساتىدىغان ھەقىقىي مەندىكى قوچقىلارنىڭ جاپاسىنى مىسال ئالغاندىمۇ، بىر قوينى قوچقارغا قويغاندىن تارتىپ تاكى قوزىلىغىچە بولغان 150 كۈن داۋامىدا، ئاز دېگەندىمۇ ھەر بىر قوينىڭ يېنىغا مىڭ قېتىمدىن بېرىشقا توغرا كېلىدۇ. شۇڭلاشقا، مەي-لى قايسى خىلدىكى قويچى بولسۇن، ھەر بىر تۇياق قوينىڭ تەننەرخىنى ئىنچىكە ھېسابلاپ، ئازدۇر - كۆپتۇر پايدا چىقىمسا ھەرگىزمۇ ساتمايدۇ.

ساۋۇت ئاكا گەرچە يۇقىرىدا تىلغا ئېلىنغان قوي-چىلار خىلىنىڭ ھېچقايسىسىگە تەۋە بولمىسىمۇ، لې-كىن ئۆمۈر بويى بەش - ئون قويدىن ئايرىلماي كېلى-ۋاتقان دېھقان قويچى ئىدى. بۈگۈن ئۇ قېرىپ كەتكەن قوچقىرىنى بازارغا ئېلىپ كېتىۋېتىپ، كۆڭلىدە ئىن-چىكە ھېساۋات قىلىپ كۆردى: «تۆت يىلنىڭ ئالدىدا 450 كويغا ئالغان چېغىمدا ئالتە ياش ئىدى، مانا ئەمدى قېرىپ قوي قوغلاشتىن قالدى بۇ كاساپەت، خوش، ھا-زىرقى بازاردا 550 كويدىن 650 كويغىچە ساتسام، ئۇ پۇلغا يەنە 3-4 يۈز قوي قوشۇپ، قوي قوغلىغىدەك شاشراق قوچقاردىن بىرنى ئالمىسام، قوتاندىكى قويلار قىتسى قالسا، زىيان چىقىدۇ...»

ئۇ قوي - كالىلارنىڭ كۆپلىكىدىن تاپان باسقۇ-دەك يەر قالمىغان ئۇلاغ بازىرىدا توپتوغرا بىر كۈن

— 80 كوي.

— ئۈچۈز سەكسەن كويما؟

— ۋاي ياق، 480 كوي.

— بېرىۋەت ئاكا، — دېدى ھېلىقى سالاپەتلىك

سالاجى ئارىلىشىپ، — قوچقىرىڭنىڭ تويى بولۇپ

كېتىپتۇ. بازار دېگەندە نى — نى قوچقارلار تۇرسا، سې-

نىڭ قېرى قوچقىرىڭنى ئۇنىڭدىن ئارتۇق كىم ئالات-

تى؟

— ھاجىم راست دەيدۇ، — دېدى يەنە بىر سالاجى

ئالتۇن چىشلىرىنى پارقىرىتىپ، — بۇ قوچقارنى ئۇ-

نىڭدىن ئارتۇق ئالمايدۇ، بېرىۋەت ئاكا.

ساۋۇت ئاكا ئەتراپقا قارىدى. بىر دەمنىڭ ئىچىدە

ئون — يىگىرمە ئادەم ئولاشقان بولۇپ، ئۇلارنىڭ ھەم-

مىسى ئاغزى — ئاغزىغا تەگمەي سالا قىلىشماقتا ئىدى.

— ئابلانجان، — دېدى ھېلىقى سالاپەتلىك ھا-

جىم قوتان ئىگىسىگە قاراپ، — يەنە ئون كوي ئېلىڭلا.

ئابلانجان قوبۇن يانچۇقىدىن بىر كالىك پۇلنى

ئېلىپ، ئارىسىدىن ئون كوينى ئايرىدى ۋە ھاجىمغا

بەردى.

— ئەمدىغۇ بولغاندۇ؟ — دېدى ھاجىم ساۋۇت

ئاكىغا پۇلنى بېرىۋېتىپ ھۈرپەيگەندەك قاراپ.

— كەم بولا.

— تازا بىر جاھىل ئادەمكىنا بۇ، ئاكاۋە، ھاجىم-

نىڭ گېپىنى ئىلىك ئالمايدىغان ئادەم يوق جۇما، بۇ

بازاردا...

— ئابلانجان، — دېدى ھاجىم قىزارغاندەك قى-

لمىپ، — يەنە ئون كوي ئېلىڭلا.

ئابلانجان ھېلىقى پۇلدىن يەنە ئون كوينى ئايرىپ

ھاجىمغا بەردى.

— ئەمدى ياق دەپ باققىنا قېنى، — دېدى ھاجىم

ساۋۇت ئاكىنىڭ كۆزىنىڭ ئىچىگە تىكىلىپ قاراپ.

سالاجىلار تەرەپ — تەرەپتىن سالا قىلىشماقتا ئى-

دى. ساۋۇت ئاكا گويا بىر توپ ۋات — ۋات خوتۇنىنىڭ

ئارىسىغا كىرىپ قالغان يالغۇز ئىزدەك قورۇنۇپ، نېمە

دېيىشنى بىلمەي قالدى. سالاجىلاردىن بىرى كېلىپ

ساۋۇت ئاكا بىلەن ئابلانجاننىڭ قوللىرىنى بىر — بىرىگە

تۇتقۇزۇپ «رازى بولدۇڭلارمۇ؟» دەپ سىلكىسە، يەنە

بىرى قوچقارنىڭ بوينىدىكى ئارغامچىنى يېشىپ، قو-

تانغا سولتۇۋەتتى.

ئەمدى يەنە گەپ قىلىپ ئولتۇرۇشنىڭ ئورنى

قالمىغانلىقىنى ھېس قىلغان ساۋۇت ئاكا، پۇلنى قوپ-

نىغا سېلىپ، ئارغامچىنى بېلىگە باغلاپ، ئۇلاغ بازى-

رىدىن چىقىپ كەتتى.

— كۆزنى يۇمۇپ — ئاچقۇچە ئارىدىن بىر ھەپتە ئۇ-

دىغان تەرەپنىڭ ئۈستى ئوچۇق بولغاچقا، بىچارە قويلار بۈگۈنكىدەك تومۇز ئىسسىقتا ئۆلمەي تۇرۇپ كاۋاپ بو- لۇشقا ئاز قالسا، داڭلىق قويلار سېتىلىدىغان تەرەپكە داڭلىق قويچىلار ئايرىم — ئايرىم قوتان قىلىپ ئۈستىنى ياپتۇرغاچقا، بۇ تەرەپتىكى قىممەت باھالىق قويلار خۇددى كىشىلىك جەمئىيەتتىكى ئېسىل زادىلەرگە ئوخشاش، قىشتا قار، يازدا يامغۇر كۆرمەيتتى. ساۋۇت ئاكىمۇ بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ، بىر قوتاننىڭ سا- يىسىدا پاناھلاندى.

— قوچقار قانچە پۇل؟ — دېدى قوتان ئىگىسى قوتاندىن چىقماي تۇرۇپ.

— بازار ئەھۋالىنى مەندىن ئوبدان بىلىلا ئۇكام،

قېنى ئۆزلىرى ئىنساپ بىلەن بىر نەرسە دېسە، —

دېدى ساۋۇت ئاكىمۇ قوچقارنى ئوقۇپ قويۇپ.

— مال ئىگىسى ئېغىزلا نىمسا خېرىدار نېمە

دەيدۇ؟ ھە، قېنى دەۋەرسە.

— ئەتىگەننىڭ ياقى جىق ئادەم كۆرۈپ، ئۇنى —

بۇنى دېدى. راست گەپنى قىلسام 520 كويغا ساتمىدىم

ئۇكام.

— خەق دېگەن دەۋىرىدۇ، پۇل سانسا ھېساب،

پۇل!

— قېنى، سىلىمۇ ئاتىغانلىرىنى دەپ باقسىلا،

قوچقارنىڭ رىزقى سىلىنىڭ قوتاندا بولسا قويۇپ كې-

تەرمەن، بولمىسا...

— تولا گەپ قىلغاننىڭ پايدىسى يوق، قوچقارنى

480 كويغا ساتاملا؟

— كەم بولا ئۇكام، 520 كويغا ساتماي 480 كويغا

ساتسام، خەق ساراڭكەن دەر...

— بۇ دېگەن بازار، بازار دېگەننىڭ قېلىپى يوق.

ئۆتكەن يىل 10 مىڭ كويغا ئالغان قوينى مەنمۇ ئۆتكەن

ھەپتە ئىككى مىڭ كويغا ساتتىم، مانا ماۋۇ پۇلنى سا-

نسىلا.

ساۋۇت ئاكا بېشىدىكى بادام دوپپىسىغا ياغ تەپ-

چىپ چىققان، پاكار بويىغا سېمىزلىكى زادىلا ياراشم-

غان تاز چىراي ئادەم تەڭلەپ تۇرغان پۇلنى قولغا ئې-

لىۋېتىپ سورىدى.

— قانچە پۇل بەردىلە؟

— ئاۋۋال ساناپ باقمىلا، تېپىۋالغان پۇلنىمۇ

سانىۋال دەيدىغان گەپ بار، ھە، قېنى ساناپ باقسىلا.

— كەم بولا ئۇكام، — دېدى ساۋۇت ئاكا پۇلنى

ساناپ كۆرگەندىن كېيىن، — قالغاندا قوچقارنىڭ

رىزقى تېخى كۆتۈرۈلمىگەن ئوخشايدۇ.

— قانچە پۇل بەردىڭلا؟ — دېدى ئەتراپقا ئولا-

شقانلاردىن بىرى سالچىلىقنى باشلاپ.

— بۇ ئىككى قوينى ئالدىنقى ھەپتە تىللا باداڭنىڭ بالىلىرىدىن 5 مىڭ 300 كويغا ئالغانىدىم. مانا كۆرگەنسۇز، ئىككىلىسى بوغازكەن. بازارنىڭ ئەھۋالى ئۆزىڭىزگە ئايان...

ئۇلار ئاشۇ گەپنى قىلىشىپ بولغىچە، ئەتراپقا بىر دەمدە يەنە 20 — 30 ئادەم يىغىلدى. تاھىر ئىسىملىك ئادەم گويىا سالچىلاردىن بىزار بولغاندەك، ئەتراپتىكىلەرگە بىر خىل سوغۇق نەزەر بىلەن قاراپ قويۇپ، قوي ئىككىسىگە تېخىمۇ يېقىنراق كېلىپ دېدى:

— قېنى، نەخ گەپنى دەڭا، بۇ قويغا قانچە پۇل بېرىمەن؟

— سىزمۇ بەلنىنى ئالدىڭىز، بۇ قويغا 3600 كوي بېرىسىز.

«تاھىركام» كالتە يەڭلىك ئاق كۆڭلىكىنىڭ مەيدە يانچۇق تۈگمىسىنى يېشىپ، قاتلانغان كونا كوتۇپىرنىڭ ئىچىدىن يۈز سوملۇق پۇلدىن بىر مۇنچە ساناپ ئايرىدى. دە، ئېزىزجانغا تەڭلىدى.

— قانچە پۇل بەردىلە؟ — دېدى چېكە چاچلىرىنى شەپكىسىدىن چىقىرىپ تارىۋالغان ياش بىر بالا.

— ئوتتۇز قەغەز، — دېدى «تاھىركام» ئۇنىڭغا قارىماي تۇرۇپ.

— ئوتتۇز قەغەز؟ ... ھە، 3000 كويما؟ بەرمەيدۇ، 3000 كويغا بۇ قوينى ھەرگىز بەرمەيدۇ.

— قوينى ئېزىزجان بىلەن شىرىك ئالغانىدىڭلا؟ — دېدى «تاھىركام» تەنە بىلەن.

— شىرىك ئالساق — ئالمساق، بۇ قوينى 3000 كويغا ھەرگىز بەرمەيدۇ.

— بەرمىسە قوينىڭ ئىككىسى بەرمىسۇن، قانداق ئېزىزجان، بوپتۇما؟

— كەم بولا تاھىركام...

— قانداق، مەن دېمىدىممۇ؟ — دېدى ھېلىقى چېكە چېچىنى شەپكىسىدىن چىقىرىۋالغان بالا.

3000 كويغا يەنە 100 كوي قاتسىمۇ بەرمەيدۇ. — بەرمىسە ئالىمىدىم، زوقمەن بولغانلا ئېلىۋال.

سۇن. — قايسى قوينىڭ گېپى؟ — دەپ سورىدى سا.

لاچىلار سېپىگە يەنە بىرى قىستاپ كىرىپ، ساۋۋت ئاكا ئۇنىڭ ئاۋازىنى تونۇش ھېس قىلىپ، ئىختىيارسىز بېشىنى بۇراپ قاراپ بېقىۋېدى، ئۆتكەن ھەپتە قوچقىرىنى ئالغان ھېلىقى ئابلاجان ئىسىملىك قوچقىچى بولۇپ چىقتى.

— قالاپ تۇرۇپ مۇشۇ قوينى 3000 كوي دېدىما؟ — دېدى ئابلاجان بولۇنغان گەپ — سۆزلەرنى چالا.

پۇلا ئاڭلاپلا، — مېنىڭ مۇشۇنداق قويۇم بولۇپ، 3000

تۈپ كەتتى. ساۋۋت ئاكا ئالدىنقى ھەپتە ئېلىشقا ئۇلا. كۆرمىگەن قوچقىرىنى بۈگۈنكى يەكشەنبە ئالمىسا، ئې. خىلىدىكى قويلارنى قوچقارغا قويۇش ۋاقتى ئۆتۈپ كېتەتتى. شۇڭا، ئۇ ئەتكەندىلا ئېشەك ھارۋىسىنى قوشۇپ يولغا چىقتى. ھارۋىنى ئۇلاغ بازىرى يېنىدىكى بىر دەڭگە ئامانەتكە قويۇپ، بازارغا كىرگەن چېغىدا كۈن قوزا چۈش بولۇشقا ئاز قالغانىدى.

ئۇ ئالارمەندىن ساتارمەن كۆپ بولغان بۇ بازاردا، گەرچە قانداقلىكى قوينىڭ يېنىغا كەلسە قوي ئىككىسى «ۋاي كەلسە»، «بۇ قوينى ئالسلا» دەپ يېلىنىپ تۇرسىمۇ، لېكىن بىرەر سائەتكىچە ئارىلاپ يۈرۈپمۇ كۆزىگە سىغقۇدەك بىرەر قوچقىرىنى ئۇچرىتالمىدى. ئۆتكەن يەكشەنبە بىلەن بۇ يەكشەنبىنى سېلىشتۇرۇپ تەبىئىي ھالدا شۇنى ھېس قىلدىكى، قوي سېتىشتىن قوي ئېلىش كۆپ ئاسانكەن. قوي باققان ئادەم تارتقان جاي — مۇشەققەتتى يەتمىگەندەك، قوينى ساتىدىغان چاغدا خېرىدارغا يېقىنچىلىق قىلىپ يالۋۇرۇشقا توغرا كېلىدىكەن؛ ئەكسىچە قوي ئالدىغان ئادەم بايۋەتچە. لەردەك كىدىيىپ، تاللاپ تۇرۇپ ئالدىكەن...

ئۇ ئۇيان چۆرگىلەپ، بۇيان چۆرگىلەپ، ئۆزىمۇ سەزمىگەن ھالدا بازارنىڭ داڭلىق قويلار سېتىلىدىغان تەرىپىگە بېرىپ قالدى. قاچاندۇر بىر چاغدا ئۇ بىر تۇياق داڭلىق قوچقىرىنى 500 مىڭ كويغا ئىككىسى ساتقىلى ئۇنىمىپتۇ دەپ ئاڭلاپ، ئىشەنگۈسى كەلمىگەندى. بۇ گۈن بۇ داڭلىق قويلارنىڭ سودىسىنى ئۆز كۆزى بىلەن بىر كۆرۈپ باقماقچى بولدى. ئەتراپى ياغاچ قاشالار بىلەن توسۇلۇپ، ئۈستى بورا بىلەن يېپىپ قويۇلغان بىر — بىرىگە تۇتاش قوتانلاردا، سېمىزلىكتىن قۇيرۇقلىرى لىرى لىغىلداپ تۇرغان قوچقىرلار ساغلىقلارنىڭ ساءەرىسىنى پۇراپ، ئاغزىنى بىر قىسما قىلىپ پۇرۇشتۇر. گىنىچە ئاسمانغا قاراپ چىشلىرىنى ھىككايتىپ يۈرەتتى. تۇرۇپ — تۇرۇپ ساغلىقلارغا ئارتىلاتتى. ئەمما، ساغلىقلار جىم تۇرغىلى ئۇنىمىغاچقا، ئىككى پۈتى بىلەن تۆت پۈتلۈك ساغلىقلارغا يېتىشەلمەي چۈشۈپ قالاتتى.

ئۇزاق ئۆتمەي، ئۇ كېلىپ يۆلىنىپ تۇرغان قوتاندىكى بىر قوي ئۈستىدە سودا بولۇشقا باشلىدى:

— بۇ قوي قانچە پۇل؟ — دەپ سورىدى خېرىدار بولغۇچى تەرەپ قوي ئىككىسىدىن.

— ئاۋۋال بىر كۆرىشۈۋەتمەيلىمۇ تاھىركام. — دېدى قوي ئىككىسى قولىنى تەڭلەۋىتىپ.

— ھە، قېنى باھاسىنى دەپ بېقىڭا ئېزىزجان، — دېدى قول ئېلىشىپ كۆرۈشۈپ بولغاندىن كېيىن تاھىر ئىسىملىك ئادەم.

كوي دېسە، شۇنداق ئادەمگە ئوبدان گېپىم بارتى. قوي ئىككىسىنىڭ گېپى بولسا، پۇل ئىگىسىدە نىڭ گېپى يوقىمىدۇ؟ — دېدى «ناھىركام» ئېزىزجان قايتۇرۇپ بەرگەن پۇلنى يانچۇقىغا سېلىۋېتىپ. — گېپى بولسىلا ھېساب ئەمەس، ئۇنداق گېپى بارلاردىن بىرەر يۈزگە دەرس بېرىمىز بىز!

— راست دەيلا، ئامېرىكا زۇڭتۇڭى بۇش، ب د ت دىن ئاننان قاتارلىقلارمۇ ھەر ھەپتىدە بىر كېلىپ، سىلدىن قوتاندا دەرس ئاڭلاپ كېتىدۇ دەپ ئاڭلاپتىم... ئابلانجان بۇ سۆزگە چىدىمىدى بولغاى، شۇ ھامان توقامنى قارىغا ئالدى:

— قوتان — قوتان دەيسىنا ۋە گۇي! قوتاندا بىر كىمنىڭ بېدىسىنى خام ئورۇپتىمەنما؟!

ئۇ شۇنداق دېگىنىچە ئېتىلىپ كېلىپ، «ناھىركام» نىڭ ياقىسىغا ئېسىلدى. ساۋۇت ئاكا ئۇلارنىڭ ئەلپازغا ۋە ھەر ئىككىسىنىڭ يېنىدىكى غىلاپتا ساڭا-گىلاپ تۇرغان پىچاقلارغا قاراپ، بىرەر ۋەقە چىقىمىغىدى دەپ ئەنسىرىگەنىدى، لېكىن ئابلانجاندىن خېلىلا ئېگىز بولغان «ناھىركام» مۇشتۇمنى چەللەپ كۆتۈرۈپ بولۇپ «خەير!» دېگىنىچە توختاپ قالدى. ناۋادا ئۇ ئۆزىنى تۇتۇۋالماستىن بىرنى ئۇرغان بولسا، ئۇنىڭغا بويمۇ — قولمۇ يەتمەيۋاتقان قىزىققان ئابلانجان ساۋۇتكامنىڭ نەزىرىدە دەرھال يېنىدىن پىچىقنى چىقارغان بولاتتى. دە، ئىشنىڭ ئاقىۋىتىنى تەسەۋۋۇر قىلىش تەس ئىدى. شۇڭا، ساۋۇتكام دەرھال بېرىپ ئىككىسىنى ئاج-رىتىشقا كىرىشتى، يەنە بىر نەچچە يەلەن ئارىغا چۈشتى. شۇنداق قىلىپ بەكمۇ تەستە ئۇلارنى ئاجرىتىۋېلىشتى. ساۋۇتكامنىڭ يەنە داۋاملىق بازار كۆرۈشكە ھەپ-سىلىسى قالمىغانىدى. ئالدىنقىنى ئېلىپ تېزىرەك كېتىۋېلىش ئۈچۈن، جېدەل بولغان يەردىن نېرىراق بېرىپ، بىر قوتاندىكى قويلارغا سەپالدى. چوڭلىرى توپاقتەك، كىچىكلىرىمۇ ئۆرنىڭ ئۆتكەن ھەپتە ساتقان قوچقىرىدەك كېلىدىغان قويلار، بوينىدىكى ئالاھىدە ئىشلەنگەن رەڭدار ئەگىۋېلىغا ئورنىتىلغان كىچىك قوڭغۇراقلارنى جىرىڭلىتىپ، تىمىسقىلاپ يۈرىشەتتى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى يېڭىدىن قىرقلانغان كىچىكرەك بىر قوچقارنى كۆرسىتىپ، قوتاندىكى ياش بالىدىن با-ھاسىنى سورىدى.

— كۆرسىلە ئاكا، كۆرسىلە، — دېدى ئۇ بالىمۇ خۇددى چوڭ قوچقىلارغا ئوخشاش تەلەپپۇزدا، — ھېلىمى 500 مىڭ كويغا ساتماپتۇ دېگەن قوچقارنىڭ گېپىنى ئاڭلىغانمۇ؟ ھە، بۇ قوچقار شۇ داڭلىق قوچقارنىڭ نەۋرىسى، ئالامەت بالا تارتىدۇ بۇ كاساپەت... بالىنىڭ گېپى تۈگەيدىغاندەك ئەمەس ئىدى. سا-

ۋۇت ئاكا داڭلىق قويلار سېتىلىدىغان بۇ تەرەپتىكى قوچقىلارنىڭ چوڭ - كىچىك ھەممىسىنىڭ تولىمۇ سۆزمەن ئىكەنلىكىنى، بىر قوينى سېتىش ئۈچۈن بىر نەچچە سائەت ھېكايە سۆزلەيدىغانلىقىنى ھېس قىلدى. — باھاسىنى بىر دەڭا ئۇكام، — دېدى ئۇ ئاخىرى تاقەت قىلىپ بولالماي.

— باھاسى ئەرزان ئاكا، مىڭ بەشىۈز كوي بەر-سىڭىز بولىدۇ.

ساۋۇت ئاكا كۆڭلىدە 800 كوي دېمەكچىدى، لېكىن سودا كەينىگە سۈرۈلۈپ كەتسە، يەنە ئۆتكەن ھەپتىدىكىدەك سالاجىلار ئارىسىدا قېلىشتىن ۋە بايەقىدەك جېدەل چىقىپ قېلىشتىن ئەنسىرەپ، ئىختىيارسىزلار مىڭ كوي دەۋەتتى.

— كەم دەپ قويدىلا ئاكا، مىڭ كويغا بېرىدىغان قوچقارنى سىلگە مىڭ بەش يۈز كوي دېمەيمىز. بوپتۇ، مەنمۇ ئازراق يول قويماي، ئالغىلىرى بولسا، مىڭ تۆت يۈزنى بېرىپ قوچقارنى ئېلىپ كەتسە. — يېنىمدا بارى شۇ ئۇكام، بەرسىڭىز ئالاي، بولمىسا كېتەي.

ساۋۇت ئاكا شۇنداق دەپلا كەينىگە بۇرۇلۇپ ماڭغانىدى، كىمدۇر بىرى توۋلىدى:

— توختىغىنا ۋە ئاكا، توختاپ تۇر، قوچقارنى بەكمۇ ئالغىڭ كەلدى. ھە؟ بوپتۇ، ئىككىسى ساتمىسا مانا مەن ساتتىم!

قوتان سىرتىدىكى دوغىلاق كەلگەن سېمىز بىر ئادەم شۇنداق دېگىنىچە كېلىپ، قوتاننىڭ ئىشىكىنى ئاچتى ۋە قوچقارنى يېتىلەپ چىقىپ ساۋۇت ئاكاغا تۇتقازدى.

— ئىككىسى گەپ قىلمايۋاتسا، — دېدى ساۋۇت ئاكا ئارىسالدى بولۇپ.

— ئىككىسى دېگەن مانا مەن، مۇشۇ يەردىكى ھەممە قوچقى گۇۋاھ، قېنى ئالغىڭ بولسا پۇلۇڭنى چىقار.

ساۋۇت ئاكا ھېلىقى بالا يەنە كەم بولا دەپ قالسا، ئاستا كېتىۋالارمەن، دېگەن ئوي بىلەن ئۇنىڭغا قارىغا. ئىدى، لېكىن:

— بوپتۇ، — دېدى ئۇ بالىمۇ دەرھال ئۆزگىرىپ، — باشقا ئادەمگە بەرمىسەممۇ مۇشۇ دېھقان ئاكامغا بىر بېرەي، بىرى مىڭ بولۇپ كەتسۇن ئاكا...

ساۋۇت ئاكاغا ئەمدى باشقا باھانە قالمىغانىدى. بايا دەپ سالغان گېپىدىن يېنىۋالاي دېسە، تاياق يېمىگەن تەقدىردىمۇ تىل — ئاھانەت ئاڭلىشى كۆزىگە كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ھەش — پەش دېگۈچە پەيدا بولغان بىر نەچچە سالانچىنىڭ قوچقار ئەتراپىغا ئولشىشى، ئۇنى تېخىمۇ

ئالدىراتماقتا ئىدى. كىرلىشىپ كەتكەن كونا بەلۇبىغىنى بېشىپ، قول ياغلىققا چىڭ ئورالغان پۇلىنى سانىمايلا ئۇزاتتى.

— ماۋۇ پۇلىنى سانىۋال، — دېدى ھېلىقى دوغىم-لاق ئادەم پۇلىنى ساۋۇتكامنىڭ قولىدىن ئېلىپ قوتاندىكى بالغا تەڭلەۋىتىپ.

بالا پۇلىنى ساناپ بولغىچە ئۇ قوچقارنىڭ بويىدىكى رەڭلىك كۆز مۇنچاق بېسىپ كىچىك قوڭغۇ-راقلار ئورنىتىلغان تاسما ئەگىۋېتىنى سۇغىرىۋالدى.

— بۇنى ئېلىۋالساڭلا قوچقارنى قانداق ئەكىتىمەن؟ — دېدى ساۋۇت ئاكا خاپا بولۇپ.

— شۇنچە ياشقا كەلگىچە، قوي ساتسا باشۇبىغىنى بەرمەيدىغانلىقىنى بىلمەمسەن ئاكا؟ ئېشەدە تانا ساتىدۇ، بىر كوي بەرسەڭ بەش مېتىر بېرىدۇ.

— بىر كوي دېگەندىن مېڭىنى قاتار قىلىپ سىلىگە بېرىۋەتتىم، ئەمدى سېرىق سىنتىمۇ قالمىدى مەندە.

— مانا ماۋۇ بىر كوينى ئال، — دېدى ھېلىقى دوغىلاق ئادەم ساۋۇتكامنىڭ يېنىۋېلىشىدىن قورققانداك. ساۋۇت ئاكا يەنە گەپ قىلىشنىڭ ئورنى قالمىغانلىقىنى ھېس قىلدى.

بىر كوينى ئېلىپ ئاق دوپپىسىنىڭ ئۈستىگە سېلىپ، دوپپىنى بېشىغا كىيدى. قوچقارنى بەلۇبىغىنىڭ بىر ئۇچى بىلەن باغلاپ، بازاردىن چىقىپ كەتتى.

كەچتە ساۋۇت ئاكا روھى چۈشكەن ھالدا ئۆيگە يېتىپ بارغاندا، ئوغلى ئوبۇلجان ھويلىدىكى باسما قۇ-دۇقتىن سۇ تارتىۋاتاتتى. ھارۋىدىكى قوچقارنى كۆرۈپ، «قانچە پۇلغا ئالدىڭ» دېگىنىچە كېلىپ ساۋۇت ئاكىغا ياردەملەشتى. چۈشەپ قويۇلغان پۇتلىرى يېشىلىپ يەرگە ئېلىنغان قوچقار، سوزۇپ مەرىگىنىچە ئۇدۇل قوتانغا قاراپ يۈگەردى.

— توۋا، — دېدى ئوبۇلجان ھەيران بولۇپ، قوي دېگەن كەلمىگەن يەرگە كەلسە ھۆركۈپ تالغا قا-چىدىغان، بۇ قوچقار قوتاننى بىلىدىغاندەك ھەجەپ ئۇدۇل قوتانغا يۈگۈرەۋاتىدۇ — يا؟

— قوتاندىكى قويلارنى كۆرۈپ يۈگۈرگەندۇ بالام. — مەرىشىمۇ بىزنىڭ قوچقارنىڭ دەل ئۆزى، ئاينىكا، سەنمۇ ئاڭلاپ باققىنا ئاتا.

ساۋۇت ئاكا بىر ئىشىنىپ، بىر ئىشەنمەي قوتان-نىڭ ئالدىغا كەلدى. دېگەندەك قوچقار ئوڭ پۇنى بىلەن قوتان ئىشىكىنى چاپچىپ تارقىشىپ، ساۋۇت ئاكىنىڭ قولىغا سىڭىپ كەتكەن تونۇش ئاۋازدا سوزۇپ مەرە-ۋاتاتتى. ساۋۇت ئاكا قوچقارنى كاپ تۇتۇپ، سول قۇل-قىنىڭ ئىچىگە قارىدى. قۇلاقنىڭ قاپ ئوتتۇرىسىدىكى

چىگىتتەك سېرىق مۇنچاق مانا مەن دەپ تۇراتتى. بۇ ساۋۇت ئاكىنىڭ قوچقارنىڭ ئۆزىگە خاس بىر بەلگە-سى ئىدى. كۆزلىرىگە ئىشەنمىگەن ساۋۇت ئاكا، قوچ-قارنىڭ ئاغزىنى قايرىپ ئېچىپ، چىشلىرىغا قاراپ تې-خىمۇ ھەيران قالدى. چۈنكى، بۇ قوچقارنىڭ يېشىمۇ دەل ئالدىنقى قوچقار بىلەن ئوخشاش ئىدى.

— ماۋۇ قويمىچىلارنىڭ ئۈستىلىقىنى كۆرمە-دىغان، — دېدى ساۋۇت ئاكا ئېغىر ئۇھسىنىپ — ئۆزۈمنىڭ قوچقارنى ئۆزۈمگە سېتىپتۇ ئەمەسمۇ!

ئۇلارنىڭ قوتان تۈۋىگە كېلىۋېلىپ قىلىشۋاتقان پارىڭنىڭ تۈگىمەي كەتكىنىدىن كۆڭلى بىر نەرسىنى تۇيغان توختىغان ھەدىمۇ ئىچكەركى ئۆيدىن چىقىپ، پاراڭغا ئارىلاشتى. دەسلىپىدە قوچقارنىڭ پاكىز قىر-قىپ، ئۇن سويۇندا قايتا-قايتا يۇيۇپ پارقىرىتىۋېتىل-گەن يۈڭلىرىغا ۋە چىكىسىدىكى تاراپ قويغاندەك رەت-لىك تۇرغان تۈكلىرىگە قاراپ، ساۋۇت ئاكىنىڭ گەپلە-رىگە ئىشەنمىگەندى. لېكىن، قوتاندىكى قويلار بىلەن

قىلچە ياتلاشماي بىخارامان ئوت يەۋاتقان قوچقارنىڭ قۇلاق ئىچىدىكى سېرىق مەڭنى كۆرۈپ، مەرىشىنى ئاڭلاپ، ئۇمۇ ھەيران قالدى.

— بولدى بەس، — دېدى ساۋۇت ئاكا ئاخىرى دەردىنى ئىچىگە يۇتۇپ، — بولغۇلۇق بوپ بولدى، ئەمدى بېشىمىزنى تاشقا ئۇرساقمۇ باكا، ماڭا بىر دەم ئاراملىق بېرىڭلا...

ئۇلار جىمىپ قېلىشتى. لېكىن، تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرۈپ دېھقان بولغان ئوغلى ئوبۇلجاننىڭ بۇ ئىشنى بولدى قىلغۇسى يوق ئىدى. ھېچ بولمىغان-دىمۇ يۈڭلىرى ياخىيىپ كەتكەن كۆرۈمىسىز بىر قېرى قوچقارنى بىر ھەپتە ئىچىدە ھەتتا ئۆز ئىكسىمۇ تو-نۇيالمىغۇدەك چىرايلىق قىلىۋېتەلەيدىغان قويچىنى بىر كۆرۈپ باققۇسى كەلدى. بىر نەچچە كۈننى ئۆتكۈزۈپ-تىپ، ئاتىسىدىن چاندۇرماي سوراپ، ئۇ قويچىنىڭ ئىسمى، بوي-تۇرقى، بازاردىكى قوتىنىنىڭ نەدىلە-كىنى پىششىق بىلىۋالدى.

ياندۇرقى يەكشەنبە كۈنى ئۇ ئەتكەندىلا قوي با-زىرىغا كەلدى. ئاتىسىدىن سورىۋالغىنى بويىچە، بازار-نىڭ سول تەرىپىدىكى داڭلىق قويلار سېتىلىدىغان قوتانلارنىڭ ئەڭ ياخشىدىكىنى تاپتى. دېگەندەك پاكىز، سېمىز، تاز چىراي بىر ئادەم قوتان ئىچىدە تەرلەپ-پىشىپ بىر قوينىڭ دۈمبىسىگە ئاغزى بىلەن بىر نە-سىلەرنى پۈركىۋاتاتتى. ئۇنىڭ ئارقا تەرىپى بىلەن چاندۇرماستىن يېقىنلاپ كېلىپ، ئۇششاق سۇقۇلغان ئاق ناۋاتىنى قىرغىغان قوينىڭ دۈمبىسىگە سۇ بىلەن پۈركۈپ، يىرىك تاغاققا خۇددى ھۆسن تۈزەش ساتراچ-

3500 دىن كەم ساتمايمەن دەپ تۇرىۋالدى. يەنە 200 كوي قاتسامغۇ گەپ يوق بېرەتتى. لېكىن - زە، گەپ تاللىشىپ قىزىرىشىپ قالدۇق. شۇڭا، ئەمدى ماڭا 3000 كويغا بېرىشىمۇ تەس. قالسام ئۆزلىرى خېلى ئىش ئۇقىدىغان ئادەمدەك تۇرىلا. ماۋۇ 50 كويغا ياللىغا گۆش ئېلىپ بەرسىلە. بېرىپ ئاشۇ قوينى 3000 غا بەرسە ماڭا بىر ئېلىپ بەرسىلە. ئەگەرچەندە 2800 گە بېرىپ قويسا، 200 كوي سىلىنىڭ بولسۇن. سىلە - بىز ئوغال بالا ئەركەك، ساقال چىققاندا گېيىمىزدىن ھەرگىز يېنىۋېلىشىمىز يوق...

شاپ بۇرۇت ئادەم دەسلەپتە تازا ئىشەنمىگەندەك قىلدى. كېيىن ئىككىلەندى. ئاخىرىدا بولسا ئابلانجانغا ئەگىشىپ ھېلىقى قوتانغا قوينى كۆرۈپ باققىلى ماڭدى.

— ئاۋۇ ئۇزۇن قۇلاق قوي شۇ، — دېدى ئابلانجان قوتانغا ئاز قالغاندا قولى بىلەن كۆرسىتىپ تۇرۇپ — بايا دېگەندەك مەن بارسام سودا بۇزىلىدۇ. مەن مېشەدە مىدىرلىماي تۇرۇپ تۇراي، قېنى بېرىپ بىر سۆزلىشىپ باقسىلا.

شاپ بۇرۇت ئادەم ئابلانجاننىڭ تۇرۇپ تۇرماقچى بولغان يېرىنى ئوبدان كۆرۈۋېلىپ، ئۈدۈل ھېلىقى قوتانغا باردى. قوزلىق قوينى كۆرسىتىپ باھاسىنى سورايدى. ئەمەلىيەتتە بۇ قوتان ۋە قوتاندىكى قويلار ئابلانجاننىڭ ئىدى. بۇ بازارنىڭ ئادىتى بويىچە، ھەش - پەش دېگۈچە يەنە 20 — 30 سالاچى يىغىلىپ، ئۇ ئۇنى دەپ، بۇ بۇنى دەپ يۈرۈپ، ئاخىرى قوينىڭ باھاسىنى 2900 كويغا مۇقىملاشتۇردى. شاپ بۇرۇت ئادەم بېشىنى سوزۇپ قاراپ، ئابلانجاننىڭ بايا دېيىشكەن ئورۇندا تۇرغانلىقىنى كۆرگەندىن كېيىن، خاتىرجەم ھالدا قويۇن چانچۇقىدىن پۇل ئېلىپ سانشقا كىرىشتى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ چېھرىدىكى خاتىرجەملىكتىن، بايا ئالدىن ئالغان 50 كوي بىلەن ھازىرقى سودىدىن چىققان يۈز كوي پايدىنىڭ ئۇنى خۇشال قىلىۋەتكەنلىكىنى كۆرۈۋېلىش تەس ئەمەس ئىدى.

بىراق، ئۇنىڭ چېھرىدىكى خاتىرجەملىك ۋە خۇشاللىق ئۇزاق داۋاملىشالمىدى. قوزلىق قوينى يېتىلەپ ئابلانجان تۇرۇپ تۇرماقچى بولغان يەرگە كېلىپ چىرايى ئۆگىدى. چۈنكى، ئۇ يەردە ئابلانجان يوق تۇراتتى. ئۇ يېتىلەككە تازا ماڭمايۋاتقان قوينى دارقىرىتىپ سۆرەپ، ئۇيان - بۇيان يۈگۈرۈپ باقتى. ئەمما، ئابلانجاننىڭ قايسى جايغا كۆرۈنمىدى. ئۆزىنىڭ ئالدىنقىلىقىغا كۆزى يەتكەن شاپ بۇرۇت ئادەم قوينى يېتىلەپ ئاخىرى قوتانغا قايتىپ كەلدى ۋە پۇلنى قايتۇرۇۋالماقچى بولدى. — نېمە دېدىلە؟ — دېدى بايا ئۇنىڭدىن پۇلنى

خانىسىدىكى ھۈنەرۋەنلەردەك ئۈستىلىق بىلەن تاراۋاتقانلىقىنى كۆرگەن ئوبۇلجان، ئۆز قوچقىرىنىڭ يىرىك يۈڭلىرىنىڭ بىر چىرايلىق بۇدرە بولۇپ قېلىشىدىكى سىرنى چۈشەنگەندەك بولدى.

— ھە، نېمە گەپ؟! — دېدى قويچى ئوبۇلجان. نىڭ ئۆز ھۈنرىنى بىلىپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ. — قوي كۆرۈدۇق، — دېدى ئوبۇلجانمۇ چاندۇر. ماسلىققا تىرىشىپ.

— خەقنى كۆرۈۋالساڭ سۇن دەپ كۆرگەزمىگە ئاچىق. قان قويلار ئەمەس بۇ، باكاغا كۆرۈۋەرسە كۆز تېگىدۇ... ئوبۇلجان ئەسلىدە «ئەمەس، بىكارغا كۆرۈۋىشكە رۇخسەت يوق، كۆرىدىغانلار پۇل تۆلەپ كۆرۈڭلار، دەپ ۋېۋىسكا ئېسىپ قويۇڭلار» دېمەكچى ئىدى. لېكىن، ئۇرۇشۇپ قالماستىن ئۈچۈن، تىلىنىڭ ئۈچىدىكى گەپنى يۈتۈۋېتىپ:

— ئۇنچىۋالا ئەنسىرەيمۇ كەتسە، ھەممە قوينىڭ بويىنىدا كۆز مۇنچاق باركەنغۇ؟ — دېگىنىچە باشقا قوتان تەرەپكە كەتتى.

باشقا قوتانلارنىڭ كۆيىنچىسى قۇرۇق بولۇپ، تېخى ئەتىگەن بولغاچقا، قويچىلار قويلارنى ئەچىقىپ بولالمىغانىدى. ئوبۇلجان ئۇيان ئارىلاپ، بۇيان ئارىلاپ بازارنىڭ ئادەتتىكى قويلار سودىسى بولىدىغان ئوڭ تەرەپكە ئۆتۈپ قالدى.

— ئەمەس شۇنداق قىلىمىز - ھە! — دېگەن بوش ئاۋاز ئاڭلاندى ئۇنىڭ قۇلىقىغا ئارقا تەرەپتىن.

ئۇ بۇ ئاۋازنى تونۇش ھېس قىلىپ ئارقىسىغا بۇرىلمىۋېدى، ئابلانجاننىڭ يېشى ئۆزىدىن چوڭراق چىقىمىمۇ، چىرايى ئوپمۇ ئوخشاش بىر ئادەم بىلەن بىر ئىش توغرىلىق يوشۇرۇن پۈتۈشۈۋېلىپ، ئىككىسىنىڭ ئىككى تەرەپكە كەتكىنىنى كۆرۈپ، تېخىمۇ قىزىقىپ قالدى. ئۇلارغا ئۆزىنى كۆرسەتمەسلىككە تىرىشىپ يىراقتىن ئەگەشتى. ئابلانجان كىشىلەر ئارىسىدىن بىر بىرلەپ ئۆتۈپ، كالا بازىرى تەرەپتىكى بىر بوش يەردە چىقىرىپ قويۇلغان رېزىنكە چاقلىق ھارۋىدا موخۇركا چېكىپ ئولتۇرغان ئوتتۇرا ياشلىق بىر شاپ بۇرۇت ئادەمنىڭ يېنىغا كەلدى. ئوبۇلجانمۇ ئۇنىڭ نېمە قىلىدىغانلىقىنى ئېنىق بىلىشكە قىزىقىپ، ئۇنىڭ گېيىنى ئاڭلىيالىغۇدەك يەرگە كېلىپ، باشقا ياققا قاراپ تۇردى. ئابلانجان شاپ بۇرۇت ئادەم بىلەن گويى كونا تونۇشلاردەك قىزغىن سالاھىيەت كۆرۈشكەندىن كېيىن، ئەسلى مۇددىئىغا ئۆتتى:

— ئېشەدە بىر قوتاندا بىر قوزلىق قىرغىزەك بار ئىكەن، بەك ئىچىم كۆيىدى دېسە، لېكىن - زە، ئىككىسى بەك قىممەت دەپ تۇرىۋالدى. 2800 كوي قىلىسام،

ئادەم، — قوچىنىڭ كۆڭلىگە كەلمسۇن دەپ مەن دېمىگەندىم. قوچىلارنىڭ بىر تەرىپى راستلا قويىمىغا چىغا ئوخشايدۇ. بۇ مەشەدىكى قوچىلارغىلا قارىتىلغان گەپ ئەمەس. ھەممىمىز قاسساپتىن گۆش ئالىمىز. ئىلى گىرىكى چاغلاردا قاسساپنىڭ يېنىغا بارساق، «ياغدىن ئازراق قوشۇۋەتسە» دەپ يېلىناتتۇق. ئۇ چاغلاردا قوچىنىڭ ياغلىرى ئاپئاق لىغىلداپ تۇراتتى. ئادەمگە زىيان قىلمايتتى. مانا ھازىر قاسساپنىڭ ئالدىغا كەلسەك، «ياغ ئورنىغا سۆڭەك بەرسە» دەپ ياغدىن قاچىدىغان بولدۇق، دېمىسىمۇ ھازىرقى قوچىلارنىڭ يېنى كونا بەگىنىڭ چىشىدەك سېرىق چىقىدىغان بولدى، بۇ- نىڭمۇ سەۋەبى بار. مەخسۇس ئورۇق قوچىلارنى ئېلىپ، كۈنچىرە، شاكالدا زەپلەپ بېقىپ سەمرىتىپ، قاسساپقا ساتىدىغان بوداقچىلار پەيدا بولدى. باشلىقلارنى بوداقچى بۇزغاندەك، قوي گۆشىنىمۇ بوداقچى بۇزىۋاتىدۇ. بۇمۇ بىر خىل قويمىچىلىق...

ئوبۇلجانغا بۇ گەپلەر شۇنچىلىك ياراپ كەتتىكى، گەرچە شاپ بۇرۇت ئادەم قوينى يېتىلەپ ئاللىقاچان چىقىپ كەتكەن ۋە سالماقچىلارمۇ بىر - ئىككىدىن تاراپ كەتكەن بولسىمۇ، لېكىن ئۇ گويا مېخلاپ قويغاندەك بىر ئىزىدا تۇرۇپ قالدى، «قويمىچى قوچى» دېدى ئۇ ئىچىدە ئۆز - ئۆزىگە پىچىرلاپ، «توغرا، ئۇنىڭغا بۇ ئىسىم خىزىر قويغاندەك يارىشىدىكەن... ئەمما ئۇنىڭ جىسمىغا يۈزدە - يۈز ماس كەلگەن بۇ مۇبارەك ئىسىمنى مۇشۇ يەردىكىلەردىن باشقا ھېچكىم ئوقىمىسا، بۇ تازا ئەپسۇسلىنارلىق ئىش بولمامدۇ؟... توغرا، شۇنداق قىلىپ، ھازىر مەيلى قانداقلىكى تىجارەت بىلەن شۇغۇل لانسۇن، ۋېتسكا ئېشىش بىر قۇدا بولسۇنمۇ؟ 10—20 كوي زىيان بولسىمۇ مەيلى، ھازىرلا چىقىپ كېرەكلىك نەرسىلەرنى سېتىۋالاي، ئاخشاملىققا ئۆيدە چىرايلىق قىلىپ، «قويمىچى قوچى» دەپ بىر ۋېتسكا يېزىپ، ئەتىگەندە كېلىپ بۇ قوتاننىڭ پىشانىسىگە مىقلاپ قويماي...

ئۇ ئۆزىنىڭ بۇ ئويلىرىدىن مەمنۇن بولۇپ كۆ- لۈمىسىرىگىنىچە، چارۋا بازىرىدىن چىقىپ، ئۇدۇل قە- غىز - قەلەم ساتىدىغان ماگىزىنغا قاراپ ماڭدى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ كۆڭۈل ئېكراندىن كېلەر يەكشەنبە كۈنى قوي بازىرىدىكى كىشىلەرنىڭ «قويمىچى قوچى» دېگەن ۋېتسكا ئېسىلغان قوتان ئەتراپىغا ئولتۇرۇلۇپ قە- لىشىۋاتقان كۈلكە - چاقچاقلىرى بىر - بىرلەپ ئۆت- مەكتە ئىدى.

(ئەپتۇر: مەكتە ناھىيىلىك كۈتۈپخانىدا)

تەھرىرى: تۇرسۇنجان مۇھەممەت

سانىۋالغان ئادەم ئەلپازنى بۇزۇپ، — مەن سىلگە قا- راڭغۇدا قوي ساتمىدىم. كۆپ - كۈندۈزدە ئوتتۇز - قە- رىق ئادەمنى گۇۋا قىلىپ قوي ئېلىپ، ئەمدى پۇلۇمنى قايتۇرۇۋالسىمەن دېگەن قانداق گەپ؟ قويۇۋالغان بۇرۇتقا ياراشقۇدەك گەپ قىلىلى...

ئۇلار ئاۋۋال ئۆزئارا چۈشەندۈرۈشتى، ئاندىن ۋار- قىراشتى ۋە ئاخىرىدا ياقىمۇ سىقىشتى. لېكىن، چىراي شەكلى ئابلاجانغا ئوخشايدىغان ئۇ ئادەم پۇلنى قايتۇرۇپ بېرىدىغاندەك ئەمەس ئىدى.

— قېنى، مېشىدىكى قوچىلار بىر باھالاپ باق- سۇن، — دېدى ئۇ كىشىلەر ئاجرىتىۋەتكەندىن كېيىن، — ئەگەرچەندە قوي ئۆلچەمگە توشمايدىغان بولۇپ، مەن ئادەتتىكى قوينى قىرغىزەك قاتارىدا قىممەت سېتىۋالغان بولسام، بىرگە ئوننى تۆلەيمەن. مانا قوي مۇشۇ، قوزىسى تېخى ئانىسىدىن بەلەن.

— قوي «ئۇچ ق» غا توشىدىكەن، — دېدى قوي- چىلارنىڭ بىرى قوينىڭ قۇلقىنى ئېڭىكى بىلەن تەڭلەشتۈرۈۋېتىپ، — مانا، قۇلقى ئېڭىكىدىن قىسقا ئەمەسكەن. قاڭشىرى ئېڭىز، ئوغاق قاڭشاكەن. قۇيرىقى ھەم ئۈستۈن، ھەم ئاچماق ئىكەن. بۇ قوينى 3000 كويغا بۈگۈنكى بازاردا قىممەت دېگىلى بولمايدۇ. قانداق دې- دىم؟

سالماقچىلار بەس - بەس بىلەن سالا قىلىشقا كە- رىشتى. ئۇلارنىڭ ھەممىسى قوي بىلەن قوزىنى ماخ- تىشانتى. «يەنە 2—3 ئاي باقسا، قوزىسىمۇ 2—3 مىڭ كويغا يارمايدۇ» دېگەندەك گەپلەرنى ئاڭلاۋېرىپ، شاپ بۇرۇت ئادەممۇ ئىككىلىنىپ قالدى.

— بويتۇ، — دېدى ئارقىدىن بىرى شاپ بۇرۇت- نىڭ دولىسىغا شاپاللاپ، — ئەر كىشى دېگەن قىمار ئويناپمۇ ئۇتتۇرۇۋېتىدۇ. قالسام خېلى مەرد ئادەمدەك تۇرىلا. قوي دېگەن جەننەتتىن چىققان ھالال نەرسە. ئاپىرىپ بېقىپ قويماملا؟ بالىلىرىنىڭ تەلىسى بولسا، بۇ قىرغىزەك قوچىلارنىڭ باھاسى ئۆتكەن يىلىدەك ئۆرلەپ كەتسە، ئانا - بالا ئىككىسى 10—20 مىڭغا ياراپ قالمىدۇ تېخى...

— راست دەيلا، — دېدى شاپ بۇرۇت ئادەم تەنە ئارىلاش، — قوي دېگەن راست جەننەتتىن چىققان ھالال نەرسە، ئەمما - زە، ھالال نەرسىدىن ھارام پۇل تا- پىدىغان قويمىچىلار پەيدا بولدى بۇ زاماندا.

— راست دەيلا، — دېدى قوي ساتقان ئادەممۇ، — قويمىچى دېگەننىڭ بىر يەرلىرى قويمىچىغا ئوخشا- يدۇ. بۈگۈنكى كۈندە قويمىچىلىق قىلىشىمۇ قىلىپ پۇل تاپقان نوچى بولۇپ قالدى. — ئۆزۈم ئېتىراپ قىلدى ئاينا، — دېدى بايقى

كەچلىك تۇرمۇش

(ھېكايە)

تېرىلدى دېگەن گەپ. بىر قېتىم يىغىن ئېچىش پىلانلاندىمۇ، بولدى، ھەممىدىن بەك ھالىمىزنى قويمايدىغىنى شۇ. باشلىقلارنىڭ يىغىن نۇتقىدىن يېزىش ئۈچۈن مۇناسىۋەتلىك بۆلۈم - ئىش-خانىلارنىڭ غۇدۇراشلىرىغا قارىماي ئۇلاردىن كېرەكلىك خام ماتېرىياللارنى، يېڭى سان - سىفىرلارنى يىغىمىز، ئاندىن ئۇلارنى ھاي - جايغا كەلتۈرۈپ قۇراشتۇرۇپ، چىرايلىق گىرىم قىلىنغان «كاتتا» نۇتۇقتىن بىر نەچچىنى تەييارلايمىز. چۈنكى، يىغىن بىر بولغىنى بىلەن سەھنىدە ئولتۇرىدىغان باشلىقلار كۆپ، ھەممىسىنىڭ سۆزلىگىسى، بىر ئىشلارنى ئورۇنلاش-تۈزۈش، كۈچەيتىپ تەكىتلىگىسى كېلىدۇ. بىرى، ئېچىلىش نۇتقى سۆزلىسە، بىرى، خۇلاسە سۆزى سۆزلەيدۇ؛ بىرى، بۇندىن كېيىنكى ئىشلارنى ئوتتۇرىغا قويىدۇ، بىرى، بىر قانچە نۇتۇقنى تەكىتلەپ ئۆتىدۇ، يەنە بىرى، يىغىننىڭ ئاخىرلىشىش نۇتقىنى دېمىسە، يىغىن خۇددى قۇيرۇقى يوق قۇشقا ئوخشاپ قالىدۇ. ھەممىسىگە بىر - بىرىگە ئوخشاپ قالمايدىغان سۆز ئورگىنالى كېرەك بولىدۇ. مەيلىلا، ھەممەي بىلەن خىزمەتنىڭ «ئۈنۈمدارلىقى» نى كۆزلەيدۇ ئەمەسمۇ؟ بۇ كەمدە كىشىلەرمۇ بۇرۇنقىدەك ئاڭلىق بولماي قالدى، يىغىننىڭ كۆپ ھەم ئۇ - زۇن ئېچىلغانلىقىغا قارىماي، يەنە قايتا - قايتا دەپ تۇرمىسا، ئاشۇنداق ئىنچىكە، قاتلاممۇ قاتلام ئورۇنلاشتۇرۇپ، سۈيىلەپ تۇرمىسا، ئىش ئاقماي - دىغان بولۇپ كەتتى. يەنە تېخى يىغىندىن ئاۋۋال تەييارلايدىغان ئوتقاشتەك قىزىل لوزۇنكا،

ئەتىكى ماتاگدەك سوزماق يىغىننىڭ ما - تېرىيال تەييارلىقىنى پۈتكۈزۈپ بولالماي، ئۆ - زۇممۇ ماتاگدەك سوزۇلۇپ، ئىشتىن خېلىلا كەچ چۈشتۈم. ئىشخانىمدا تاپشۇرۇقنى ئىشلەپ بولغاندىن كېيىن ئويىناپ زېرىككەن يەتتە ياشلىق قىزىم: «دادا، قورسىقىم ئېچىپ كەتتى، ئۆيگە كېتەيلى!» دەپ پېشىمنى نەچچە قېتىم تارتقاندىلا، ئاندىن رەت - رېتى بىلەن ئايرىپ تەييارلانغان، ئەتە يىغىندا سۆزلىنىدىغان، تارقىتىلىدىغان دۆۋە - دۆۋە ماتېرىياللارغا يەنە بىر رەت كۆز يۈگۈرتىۋەتكەندىن كېيىن، كۈندە نەچچە قېتىم ئاچقۇچ تىقىپ تولغىشىمىزغا مەڭگۈ ۋاي دېمەيدىغان، ئۇپراپمۇ قالمايدىغان چىداملىق تۆمۈر قۇلۇپنى ئىشىككە مەھكەم سېلىپ، ئىشخانىدىن ئايرىلدىم. ئاڭلىسام: «ئىشخانا» دېگەن گەپ «ئىش قىلىدىغان ئۆي» دېگەن مەنىدە ئىش، ھەقىقەتەن ئىسمى - جىسمىغا لايىق قويۇلغان نام ئىكەن. كەلگەن ئىشىمۇ، چىققان ئىشىمۇ ئىشخانىغا بىر قېتىم «سالام» قىلىۋەتمىسە كۆڭلى زادىلا ئارام تاپمايدىكەن. بۇ كىشىنىمۇ پۇتلاشتۇرۇپ، سالامغا دوڭغايىتىپ ھالىنى قويمايدىكەن. بىر ئىشنى قىلىۋاتسا، يەنە بىر ئىش كونا تامنىڭ كەينىدىن ئىت سەكرىگەندەك پارتاققىدە يۈگۈرۈپ چىققان. ئورۇنلاشتۇرىدىغانلار كۆپ، ئىجرا قىلىدىغانلار ئاز. بىرەر تېلېفون، بىرەر پاكىس كەلسە، ياكى بىرەر مۇبارەك باش ئىشىكتىن كۆرۈنۈپ، كالا پۈكىنى بىر نەچچە قېتىم مىدىرلىتىپلا قويسا، بولدى، نەچچە كۈن ئارام يوق، پاتپاراقچىلىق

ئىككىگە بۆل دېسە قولى تىترەيدىغانلار ئۆز غېمىنى قانداق قىلىشنى ھەممىدىن ئوبدان بىلىدۇ. ئۇلار تاپ-پۇراپ يۈرگەن لالما ئىتتەك باشقىلارنىڭ ئىزىنى تىمسىقلاپلا يۈرىدۇ. چى-قىمچىلىق، خۇشامەتچىلىك ئۇلارنىڭ جان ساقلاشتىكى ئەڭ ئۈنۈملۈك قورالى. بىرەر گەپ - سۆزنى ئاڭلاپلا قالسا، بىرنى ئىككى قىلىپ، تۇخۇمدىن تۈك ئۈندۈرۈپ، كىگىز ئۈس-تىمدىن قىل تېرىپ، شۇ ھامان ئاپىرىپ چاقىدۇ، چېقىپ توختىمىغىچە كۆزىگە زىنھار ئۇيىقۇ كەلمەيدۇ. ئۇلار گەپ بورداشتا تەجرىبىلىك بورداقچىدىن ھەرگىز قېلىشمايدۇ. ئۇلار ۋاقتى كەلسە ئۆز مەنپەئەتى ئۈچۈن ئاتا - ئانىسىنىڭ يۈزىگە تۈكۈرۈشتىن، ئىككىچە - سىڭىللىرىنى باشقىلارغا تۈتۈپ بېرىشتىنمۇ نومۇس قىلمايدۇ. ئاللا ئۇلارنى پېشانىسىدە قاشقىسى بار ياراتمىغانىكەن، شۇڭا بىزدەك ئاجىز مەخلۇقلارنىڭ ئۇنداقلارنى پەرق ئەتمىكى بەسى مۈشكۈل ئىكەن، شۇڭا ھەر جايدا ئېھتىيات قىلغان تۈزۈك. نۆۋەتچى تۆمۈر دەرۋازىنى شاراقىشتىپ قۇلۇپلاپ ئىدارىدە قالدى. مەن نەچچە يىلدىن بېرى مېنى كۈنراپ كەتكەن موتسكىلىتىمنى مېنى. يېڭىدىن ماي ياتقۇزۇلغان، پېشقەدەملەر يىلدا بىر قانچە قېتىم ئۆتكۈزۈلۈپ تۇرىدىغان چاي - سۆھبەت يىغىنلىرىدا ئۆتمۈشتىكى كا-تاڭ يوللار بىلەن سېلىشتۇرۇپ يىغلاپ كېتىدىغان، كوچا چىراغلىرى چاقىپ تۇرغان ئازادە يولغا چىقتىم. موتسكىلىتىم شەھەرنىڭ گۈزەل مەنزىرىسى ئالدىدا چېنىپ قالغانلىقىدىن نو-مۇس قىلغاندەك، پات - پات غىچىرىلغان، تاراق-لىغان ئاۋازلارنى چىقىرىپ قوياتتى. ئەمما، نا-گان - ناگاندا ئۇچراپ قالدىغان ئېشەك ھارۋى-لىرى خۇددى كەچلىك بەزمىگە ئالدىرىغان سە-تەڭلەرنىڭ توپىلىدەك تاكاسلىغان ئاۋازلارنى كەينىدە قالدۇرۇپ، غېمىدە يوق ئۆتۈشۈپ تۈ-راتتى.

قىزىم توڭلىغان بولسا كېرەك، ماڭا چىڭ چاپلىشىپ ئولتۇردى، مەن موتسكىلىتىنى ئىمكان بار ئاستا، سىلىق ھەيدەپ ئۆيگە قاراپ يۈرۈپ كەتتىم. ئۆيگە يېتىۋالسا قىزىم ئىسسىق چاي، مېزىلىك تاماققا داخىل بولالايدۇ، ئاتا - ئانا مېھرىگە قېنىپ ئوينىۋالالايدۇ، ئەركىلىۋالالايدۇ، بالىلىق قىلىقلىرى بىلەن ئۆي ئىچىنى بازار-دەك قىزىتۇپتىدۇ. بۇ ئەقەللى بىر ئائىلىۋى

ئۇنىڭغا يازىدىغان، چاپلايدىغان خەت، يېزىلغان ماتېرىياللارنى تەرجىمە قىلىش، غەلۋىردىن ئۆت-كۆرۈش، كۆپەيتىش، تۈپلەپ تىكىش، يىغىن سەھنىسىگە تىزىدىغان ئىچىملىك، يەل - يې-مىش مەسىلىسىنى ئورۇنلاشتۇرۇش، يىغىن ۋاق-تىدىكى پېلىموتتەك سۆزلەرنى مۇكجىسىپ ئولتۇرۇپ ئىت قوغلىغاندەك تېزلىكتە خاتىر-لەش، يىغىندىن كېيىن لاققا - لۇققىلارنى جاي - جايغا يىغىشتۇرۇش، يىغىن خاتىرىسە-نى يەنە بىر قانچە «بالا خاتىرىلەر» گە ئېرىنمەي كۆچۈرۈپ، كېيىنكى تۈرلۈك تەكشۈرۈشلەرگە دەسمىي تەييارلاپ قويۇش قاتارلىقلارنى دېمەيلا قويماي. ھېلىقى گېپىم ئەجەب شاخلاپ، ئۇزىراپ كەتتى.

شۇنداق قىلىپ قىزىمنى يېتىلگەنچە ئاخىرى ئىشخانىدىن چىقتىم. سىرتتا قاراڭغۇ چۈشەي دەپ قايتۇ، بىنادىكى كارىدورنىڭ ئى-چىدە ھېچنېمىنى پەرق ئەتكىلى بولمىغاچقا، پەلەمپەيدىن چۈشكىچە قىزىم بۇدۇرۇققىنە بار-ماقلىرى بىلەن تولا خەت يېزىپ ئۇيۇشۇپ كەتكەن قولۇمنى مەھكەم تۇتۇۋالدى. بىنادىن چۈشسەم ئىدارىدا نۆۋەتچىدىن باشقا ئادەم قال-ماپتۇ. «ھەر كۈنى دېگۈدەك مۇشۇنداق كەچ قا-لىسىز، قىزىڭىز ئاشقازان كېسىلى بولۇپ قال-مىسۇن يەنە» دېدى نۆۋەتچى خادىم كۆيۈنگەن-دەك تەلەپپۈزدە. مەن كۈلۈپ قويۇپ ھېچنېمە دېمىدىم، نېمە دەيمەن؟ قاخشايمەنمۇ، زارلاي-مەنمۇ؟ بۇ كەمدە بىر كىمگە ئىشىنىپ گەپ قىلغىلى بولمايدىغان بولۇپ كەتتى. قارىساڭ ئالدىڭدا بىر ئۆز ھىجىيىپ، شۇنداق چىرايلىق كۈلۈمسىرەپ تۇرغان، دوستۇڭدەك ساڭا تەسە-لىي بەرگەن، ئەمما، ئانچىكى بىر ئېغىز چاقچاق گېپىڭ، ياكى كەيپىياتىڭ ياخشى بولماي قال-غاندا ئىختىيارسىز ئېغىزىڭدىن چىقىپ كەت-كەن بىر جۈملە سۆزۈڭمۇ شۇ ھامان قانات چى-قىرىپ ئۇچۇپ، قونمايدىغان يەرگە بېرىپ ئى-لىنىپ قالغان، يۈزۈڭنى سارغايىتقان. كۈنلار: «سىرنىڭ كۆڭلۈڭدە پىنھاندۇر، سىرنىڭغا سەن ئەمىردۇرسەن، سىرنىڭ ئۆزىڭگە ئاياندۇر، سى-رىڭغا سەن ئەمىردۇرسەن» دەپ ناھايىتى توغرا ئېيتقانكەن، بېشىدىن ئۆتمەسە بۇ نەزمىلەر-نمۇ توقۇپ يۈرمەس ئىدى دەيمەن. تامنىڭمۇ قۇلقى بارمىش، شۇڭا ئېھتىيات قىلماي بول-مايدۇ. بىر كالىلەك نىجاسەتنى قاپ ئوتتۇرىدىن

تۇرمۇش، چۈنكى، مەن ئۆيدە يىغىن ئاچمايمەن، تۈرلۈك تۈزۈم - تەدبىرلەرنى بەلگىلەپ، مەسئۇللىق تەنھەرىكەتلىرىم ئارقىلىق، تەكشۈرۈپ نازارەتچىلىك قىلىپ يۈرمەيمەن. «مەن دېگەن ئائىلە باشلىق» دەپ، ئۆزۈم تۆردە ئولتۇرۇپ خالغانچە بۇيرۇقۇزلىق، زومىگەرلىك قىلمايمەن، ئائىلە تۇرمۇشىمىز يەنىلا ئۆز قانۇنىيىتى بويىچە يۈرۈشۈپ كېتىۋېرىدۇ.

ئۆيىڭ ئالدىغا كېلىپ مۇستەھكەملىكىنى تۇرمۇشلىدىم، قىزىم مۇشۇكتەك چاققانلىق بىلەن ئىزغىن چۈشۈپ: «ئانا، مەن كەلدىم!» دېگىنىچە ھويلىغا ئۆزىنى ئاتتى. ئۇنىڭ بالىلارغا خاس چۇڭ - چۇڭ، زىل ئاۋازى ھويلىنى چىپ ئالدى. مەن مۇستەھكەملىكىنى چاققانغىنە ھويلىمىزغا ئەكىرىپ جايلاشتۇرۇپ قويغاندىن كېيىن، كاردىن دۇرغا قەدەم باستىم ۋە ئېغىر بىر يۈكتىن خالاس بولغان كىشىدەك «ئۇھ!» دەپ بىرنى تىندىم. چاينىمىنى ئىلغۇچقا ئېسىپ قويۇپ، ساپما كەشنى پۈتۈمگە ئېلىپ، دالان ئۆيگە كىردىم. قارىسام قىزىم ئانىسىنىڭ قۇچىقىغا چىقىپ ئولتۇرۇپ، بۈگۈن ئىشلىگەن تاپشۇرۇقلىرىنى ۋارقىلاپ كۆرسىتىۋېتىپتۇ، بىراق ئايالىم ئېغىزىدا: «ھە، ياخشى، چىرايلىق يېزىپسىز ئەقىللىق قىزىم» دەۋاتقان بىلەن، كۆڭلىم ئانىنىڭ تاپشۇرۇقلىرىدا ئەمەستەك قىلاتتى. نېمىگىدۇر بىر نېمىگە جىددىيلىشىۋاتقانلىقى چىرايىدىن مانا مەن دەپلا چىقىپ تۇراتتى. ئۇ مېنىڭ كىرگىنىمنى كۆرۈپ: «ئاپئاق قىزىم، دادىڭنىمۇ كىردى ئەنە، ئەمدى مەن چاي تەييارلاي، بىر دەم ئولتۇرۇپ تۇرۇڭ - ھە» دېگىنىچە بالىنى كاردىن ۋاتقا قويدى ۋە ئورنىدىن لىككىدە تۇرۇپ ئىچكىرىكى ئۆيگە كىرىپ كەتتى. مەن مېزىلىك تاماقنىڭ ھىدىنى ئىزلەپ ئايشاركىدەك تۇمشۇق قىمنى ئۇيان - بۇيان سوزۇپ ئۆي ئىچىنى پۇراپ باقتىم. قىزىم ئانىسىدىن نارازى بولغان بولسا كېرەك، ئېغىزىنى ئۆمچەيتكىنىچە كېلىپ ماڭا ياماشتى. مەن ئۇنى ئەركىنلىتىپ كۆڭلىنى ياساپ بولغىچە، ئايالىم بىر پەس تاراق - تۇرۇق - لاردىن كېيىن بىر داستىخان ئان، چىنى - چەينەك ۋە قەنت - گېزەك، مېغىز، مۇراببا دەپ كەندەك نەرسىلەرنى ئېلىپ چىقىپ تاماق يەيدىغان ئۈستەلگە يايىدى. مېنىڭ غۇزۇرىمدا ئاچ - چىقىم كەلدى. بىراق، يەرنىڭ ئۈستىگە قارىماي ئۇن - تىنىس چاي قۇيۇۋاتقان ئايالىمنىڭ چى-

رايىدىكى جىددىيلىك ۋە ئوڭايىسىزلىقىنى كۆرۈپ بىر نەرسە دېمىدىم. «ئەتىگەندىمۇ يېسەك شۇ ناننى، كەچتە يەنە شۇ نانمۇ؟ چۈشتە ئىدارە تازىلىققا ئورۇنلاشتۇردى، تەكشۈرۈشكە ئادەم كېلىدىكەن، تاماققا يېرىم سائەتلىكلا ۋاقىت بەردى دېگەن گەپ بىلەن بازاردىن تاماق يېدۇق، بازارنىڭ تامىقى دېگەن ھەر قانچە ئالا - يېشىل بولسىمۇ يامغۇردا قالغان تۆمۈردەك دات تېتىيىدىكەن ئادەمگە، بىر كۈندە بىر ۋاق بولسىمۇ قازان ئېسىلسا نېمە بولىدۇ بۇ ئۆيدە؟» دېگەن - لەرنى ئويلىدىم ئىچىمدە. ئايالىم خۇددى كۆڭ - لۈمدىكىنى بىلىۋالغاندەك ئېغىز ئاچتى:

— بۈگۈن ئاخشام ئىدارىدا سىمنا قوشۇپ ئىشلەيدىكەنمىز. سائەت يەتتە ئىدارىغا يىغىلىدىكەنمىز، شۇڭا تاماق ئېتەلمىدىم، ئۇلار گۈرمەيدىكەن.

ھەممىنى چۈشەندىم، نېمە دېگۈلۈك، ئۆز ھوقۇقىڭنى ئۆتىدىغان - ئۆتمەيدىغانلىقىنى مۇشۇنداق چاغدا دەڭسەپ ئۆگىنىپ قالغان كالتە كۆسەيلەرنىڭ دەستىدىن ئىشتىن چۈشكەندىن كېيىنمۇ ئارامخۇدا بىر تاماق ئېتىپ يېگىلى بولمىغان. قىزىمنىڭ قورسىقى ھەقىقەتەن ئېچىپ كەتكەن بولسا كېرەك، قۇرۇق ناننى «ئىخلاس» قۇۋۋەت تالقىنىدا دەملەنگەن چايغا تۈگۈرۈپ ئىخلاس بىلەن يېيىشكە باشلىدى. دەپتىرىنى ھەر كۈنى يۈز نومۇر بىلەن تولدۇرۇپ كېلىدىغان بۇ قىزىمنىڭ قاتتىق ناننى ئىشتىھا بىلەن چايناۋاتقان ھالىتىگە قاراپ، ئۇنىڭغا ئىچىم ئاغرىپ قالدى.

— قاچان تۈگەر مۇشۇنداق سىمنا قوشۇپ ئىشلەشلەر، دېدىم زەردە بىلەن ۋە ئاچچىقىمىنى ناندىن ئالماقچى بولغاندەك بىر پارە ناننى زەرپ بىلەن پاراسلىتىپ ئۇشتۇپ ئالدىمغا قويۇپ قويۇلغان قىزىق چايغا چۈمۈردۈم. چىنىدىكى چاي تېشىپ، داستىخانغىمۇ تۆكۈلۈپ كەتتى. قىزىم ھەيران بولۇپ: «نېمە بولدىڭ دادا؟» دېگىنىچە ماڭا تىكىلدى. ئۇنىڭ كۆزلىرىدىكى بالىلارچە سۇئاللارغا نېمىدەپ جاۋاب بېرىشى بىلمەيتتىم. «ئالە دادا، نان يېگىن» دېگىنىچە قولىدىكى بىر بۇردا ناننى ماڭا ئۇزاتتى ئۇ. مەن: «رەخمەت ئوبدان قىزىم» دەپ ئۇنىڭ قولىدىن ناننى ئالدىم ۋە زورىغا بولسىمۇ كۈلۈمسىرەپ قويدۇم. مېنىڭ كۈلگىنىمنى كۆرۈپ قىزىمنىڭ چىرايىغىمۇ ئوماققىنە تەبەسسۇم

كېرىپلا، خۇددى تاشالماي ئاران تۇرغان چۆگۈن-دەك بۇقۇلداپ يىغلاپ كەتتى، مەن نېمە ئىش بولغاندۇ دەپ ئەندىكىپ كەتتىم. ئۇنىڭ قولىدىن موتسكىلتىنى ئېلىپ جايلاشتۇرۇپ قويغاندىن كېيىن، ئۇنى قولتۇقىدىن يۆلەشتۈرۈپ ئۆيگە ئېلىپ كىردىم.

— تىللىدى، — دېدى ئۇ كارىۋات لېۋىدە ئولتۇرۇپ ياش يۇقى كۆزلىرىنى سۈرتكەچ. ئۇ ئىچ — ئىچىدىن بۇقۇلداپ چىققان يىغىدىن ئۆزىنى توختىتالمىغاچقا، گەۋدىسى سىلكىنىپ تۇراتتى، تىلى تۈزۈكرەك گەپكىمۇ كەلمەيۋاتاتتى. مېنى تەقەززالىق قىستاپ تۇرسىمۇ، ئۇنىڭ ئېغىز ئېچىشىنى كۈتۈپ جىمجىت تىكىلىپ ئولتۇردۇم.

ئۇنىڭ بىر دەمدىن كېيىن ئېسەدەپ تۇرۇپ ئېيتىپ بېرىشىچە بۈگۈنكى ئىشنىڭ پەقەتلا ئۈنۈمى بولماپتۇ. ئىدارىدىكىلەر شۇنچە تىرىشچانلىق كۆرسەتكەن بولسىمۇ، ئىدارە باشلىقى بىلەن مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقىنىڭ پىكىرى بىر يەردىن چىقىمىغاچقا، قىلىدىغان ئىشنىڭ پىلانى ھېلىدىن ھېلىغا ئۆزگىرىپ كېتىپ، خىزمەتچىلەر مەڭدەپ تۇرۇپ قاپتۇ. بۇنىڭدىن جىلە بولغان ئىدارە باشلىقى «ئې-شەككە كۈچۈك يەتمىسە ئۇر توقۇمنى» دېگەندەك، بار ئاچچىقنى كادىرلىرىدىن ئايتتۇ...

ھاردۇق يەتكەن بولسا كېرەك، ئايالىم سۆزلەپ ئولتۇرۇپ كۆزلىرى يۇمۇلۇپ كەتتى، ئۇ يەڭگىل يېشىنىپلا مېنىڭ ئۆزىگە تەلمۈرۈپ قاراشلىرىمغا پەرۋا قىلماستىن، ياستۇققا بېشىنى قويدى.

ئايالىمنىڭ بۇ تۇرقىغا قاراپ بەزى ئوغۇل-لارنىڭ «ئالادىن كىرمەيدىغان كادىر ئالغۇچە، ئۆيىدىن چىقمايدىغان خوتۇن ئالىمەن...» دېگەن سۆزلىرى يادىمغا يەتتى. مەن نېمىشقىندۇر ئېغىز تىنىپ، ئاھ ئۇرۇپ قويدۇم... كېچە بىر يەرگە باردى، لېكىن مەن قېچىپ كەتكەن ئۇيقۇمنى ئەمدى نەدىن تېپىۋېلىشنى پەقەتلا بىلمەيتتىم. تۇيۇقسىز يانفونۇم سايراپ كەتتى. كەلگەن نومۇرغا قاراپلا بەدىنىم تىكەنلەشتى.

— ۋەي، ئىدارىغا تېز كېلىڭ، ئەتىكى يىغىننىڭ قارالمىلىرىدا ئۆزگىرىش بولغاچقا، كېچىلەپ جىددىي يىغىن ئاچمىز...

تەھرىرى: تۇرسۇنجان مۇھەممەت

يۈگۈردى. بۇ بىر تەبەسسۇم بىلەن كۆڭلۈمدىكى جىمى غەشلىكلەر يوقاپ كەتكەندەك، ئۆي ئىچىمۇ پاللىدە يورۇپ كەتكەندەك خېلى يەڭگىلەپ قالدىم. ئۆي دېگەن دائىم مۇشۇنداق ئىللىقلىققا تولۇپ تۇرسا نېمە دېگەن ياخشى-ھە!

— ئون بەش مىنۇت قاپتۇ، مەن ماڭاي، — دېدى ئايالىم ئورنىدىن تۇرۇپ.

— تۈزۈكرەك چايىمۇ ئىچمەي ماڭامسىز؟ — دېدىم ئۇنىڭ ھارغىن چىرايىغا قاراپ.

— مەن ئايالىم ئازراق چاي ئىچىۋالغان، — دېدى ئايالىم ئېغىزىنى پۈرۈشتۈرۈپ ۋە باغلىقىنى چىڭ چېكىلەپ، پوپايىكىسىنى قوشلاپ كىيىپ چىقىپ كەتتى. ھايال بولمايلا ھويلىدىن ئۇنىڭ موتسكىلتىنىڭ گۈرۈلدىگەن ئاۋازى ئاڭلاندى، مەن بارغانسېرى يىراقلاپ كېتىۋاتقان موتسكىلت ئاۋازىغا قۇلاق سالغىنىمچە بىر بۇردا قۇرۇق ناننى چايناپ زورغا يۈتتۈۋەتتىم.

قىزىم چاي ئىچىپ بولغاندىن كېيىن قۇ-چىقىمغا چىقىپ ئولتۇرۇپ تېلېفونۇم كۆرۈشكە باشلىدى، مەن رېتىمنى يوقاتقان بۇنداق تۇر-مۇشنى ئويلاپ تەڭسىز خىياللارغا چۆمۈلدۈم. سائەت دېگەن ھەممە يەردە ئوخشاش، لېكىن بەزى جايلاردا سائەت دېگەن چېكىتى يوق تارا-زىدەك ئۆز قىممىتىنى يوقاتقان. بولۇپمۇ بەزى ئىدارىلەردە ئەھۋال شۇنداق، شەنبە - يەكشەن-بىلىك دەم ئېلىش ۋاقتلىرى، ئاخشاملىرىدىكى ئىشتىن سىرتقى ۋاقىتلار خۇددى ئىككىسى يوق لوق گۆشنىڭ ئۆزى. ئۇنى ئوغرى مۇشۇكتەك يالماپ، چايناپ شام قىلىۋەتسىمۇ سورىقى يوق.

بىر چاغدا يېنىڭ پۇشۇلدىغان ئاۋاز ئاڭلاندى، قارىسام قىزىم شېرىن ئۇيىقىغا كېتىپتۇ. ئورۇن سېلىپ ئۇنى ياتقۇزۇپ قويدۇم، ئۆزۈممۇ قاچانلاردا ئۇيىقىغا كەتكىنىمنى بىلمەيمەن... بۈگۈن يېزىۋېتىشنى پىلانلىغان بىر پارچە ھې-كايەممۇ شۇنىڭ بىلەن سۇغا چىلاشتى.

بىر چاغدا ئىشىك قوڭغىرىقى جىرىڭلاپ كەتتى، ئېنىقكى ئايالىم كېچىلىك جەڭگىۋار ۋەزىپىدىن قايتىپ كەلگەندى. چىقىپ ھويلا ئىشىكىنى ئاچتىم، ئىشىكتىن ئاۋۋال ئوتى ئۆچمىگەن موتسكىلتىنىڭ سۈرلۈك قارا گەۋدەسى، ئاندىن ئايالىمنىڭ سوغۇقتىن تىترەپ تۇرغان بەدىنى ياندېشىپ كىرىپ كەلدى. ئايالىم

قىز بولۇپ تاشلانسۇن باغرىڭغا ھايات

شېئىرىسىز قېلىش

قىز بولۇپ تاشلانسۇن باغرىڭغا ھايات

بىر پارچە گۈلجاننى كەلدىم قۇچاقلاپ،
ئىجمەت قەلىسكىنىڭ دەرىزىسىنى،
ھارارەت سۈنۈپ بەر دۇنياغا ئاندىن،
كۆيدۈرۈپ سۈكۈتنىڭ ئىسكەنجىسىنى.

سۆيۈپ قولى ۋە بەنە كۈلكىلەرنىمۇ،
ئۆگەنسۇن كۆكۈلگە قونۇشنى پات - پات،
شۇندىلا تويۇڭنى قىلايلى كاتتا،
قىز بولۇپ تاشلانسۇن باغرىڭغا ھايات.

سەن نۇر چاچتىڭ روھىمدىكى كېچىگە (ئۇستازىم ئابدۇقادىر سادىرغا مۇناسىۋەتتە)

تەم - تۇم مېڭىپ سەھرادىن كەلگىنىمدە يېنىڭغا،
قانىتىمنى ئاۋايلاپ مېھرىڭ بىلەن سىلىدىڭ،
يۇمران تىلدا ئۈنلىسەم باچكىسىدەك قۇشلارنىڭ،
پەرۋازىمغا كۆڭلۈڭدەك سۈزۈك ئاسمان تىلىدىڭ.

زىمىستاندا سېغىنىسام چېچەكلەرنىڭ ھىدىنى،
باغرىڭدىكى گۈللۈكنىڭ ئىشىكىنى كەڭ ئاچتىڭ،
تىغ ئۈچىدا تولغانسام مەكتۈپ يېزىپ سۆيىمگە،
روھىمدىكى كېچىنى تاڭغا ئۇلاپ نۇر چاچتىڭ.

مۇڭدىشالماي تاش بىلەن قىيالاردا مۇڭدىسەم،
غەپلەت باسقان چۈشلەردىن چىللاپ تۇرۇپ ئويغاتتىڭ،
ئادىمىيلىك ھەققىدە ھېكمەت تۆكۈپ، دۈر تۆكۈپ،
ئىخلاس بىلەن دوستلۇقتىڭ دەرياسىنى بويلايتتىڭ.

شېئىرلىرىم، كەچۈرگىن مېنى،
ئۇنتۇپ قالدىم ئوتتۇز كۈن سېنى،
ئۇنتۇپ قالدىم، (ناخۇشلۇق ئىچىرە)
سادىر مىنىگەن قاناتلىق ئاتتەك
ئېھ، بىباھا مەغرۇرلىقىمنى،
ئۇنتۇپ قالدىم قۇشلىقىمنى ھەم،
ئوتتۇز يىل ۋە ئوتتۇز دەققە،
ئۇنتۇپ قالدىم قەبرە ياساشنى،
ئوتتۇز يۇلتۇز ئۆلگەن كېچىگە،
ئۇنتۇپ قالدىم ئوتتۇز كۆچەتكە،
ئوتتۇز چېچەك قويۇشنى تاقاپ،
ئۇنتۇپ قالدىم، ئوتتۇز تال گۈلدىن
شېرىنلىكىنى ياشاشنى شوراپ...
قۇتقۇزارمەن ئۆزۈمنى ئۆزۈم،
ئوتتۇز پارچە بولغان قەلبىمدىن
ئوتتۇز قۇياش چىقسا چاراقلاپ.

مۇنچا ئىزدەش

چىپىلداپ ئاقماقتا بەدىنىمدىن كىر،
ۋە يەنە روھىمۇ كەتكەن قارىداپ،
يۇنىدىغا چىلانغان كوچىلار ئارا،
شاھانە مۇنچىنى يۈرىمەن سوراپ.

ئادەملەر ئۆتۈشۈپ تۇرار ئالدىمدىن،
رەزگى بىر پۇراقنى تارتىپ گۈپ - گۈپ،
قۇياشنىڭ باغرىدىن چۈشىدۇ روھىم،
بۇ سائەت پاك - پاكىز چىقسام يۈيۈنۈپ.

تەۋەككۈلچى بولمىساڭ ئەگەر،
كۆكسۈڭ ئازا ئېچىلماس بىر يول.
بارالمايسەن تىغ تەڭلەپ يەنە،
شەيتىنىڭ ئالدىغا ئۇدۇل.

سېنىڭ ئاۋازىڭ

كېچىلەر،
يىپەك شامال قالىسىمۇ مۈگدەپ
لەيلىدىتىپ قاناتلىرىنى
ئۇچۇپ كېلەر سېنىڭ ئاۋازىڭ.
چۆمۈلدۈرەر شوللارغا ھەم،
يۈرىكىمگە قونۇپ پەرۋازىڭ.
قۇشلىقىمنى سېزىمەن شۇ چاغ،
قۇچاقلىشىپ ئاسمىنىم بىلەن.
ئەقىدەمدىن ياسايمەن يەنە،
چۈشۈمدە كلا سۆيۈملۈك ۋەتەن.
قونۇپ ئاندىن دولقۇن كۆكسىگە،
چايقىلىمەن يېنىڭ ۋە لەرزىڭ.
ئويغانغىچە خورازلار تاكى،
يېتىپ كەتكەن تۇمارىمىمان
ئاللىقىنىمدا ئوينار بۇ جاھان.
كېچىلەر...
قۇلىقىمدا سېنىڭ ئاۋازىڭ،
يۈرىكىمدە سېنىڭ پەرۋازىڭ.
(ئابنور: كۇما ناھىلىك ۱ - نوتتۇرا مەكتەپتە)

ئەقىدەمنىڭ بىلىتىرى كۆزلىرىڭدىن سۇ ئىچىپ،
ئاچچىق - چۈچۈك مىسىرالار كىردى شېرىن تەملەرگە.
سوۋغا قىلدۇق غۇبارسىز چاقچاقلارنى ھەمىشە،
يۈرەكلەرنى ھاياجان قۇچاقلىغان دەملەرگە.

سەن قېنىمغا كۆمگەن چوغ بۇ كۈنلەردە لاۋۇلداپ،
دەپتىرىگە ۋاپانىڭ بىر شېئىرنى پۈتمەكتە.
ئەنە بىر چۈپ ئارغىماق كىشىگەچ تاغ باغرىدا،
مىنەيلى قول تۇتۇشۇپ، ئىقبال بىزنى كۈتمەكتە.

تەۋەككۈلچى بولمىساڭ ئەگەر

تەۋەككۈلچى بولمىساڭ ئەگەر،
ئىبتالىمايسەن گۈلگۈن بىر ناخشا.
يالقۇن چاچماس ئارمانلىرىڭ ھەم،
بۇ ھاياتنىڭ قىرغاقلىرىدا.

تەۋەككۈلچى بولمىساڭ ئەگەر،
زىنىقىڭغا قونماس تەبەسسۇم.
تۇنجى قارنى سۆيەرسەن بەلكىم،
تام تۈۋىدە بولۇپ بۇرۇقۇم.

تەۋەككۈلچى بولمىساڭ ئەگەر،
قانىتىڭنى يوقلىماس پەرۋاز.
چاڭگىسىغا شۇڭغۇتار تېخى،
باھارىڭنى چىشلەپ ئۇچقان غاز.

غوجامۇھەممەد مۇھەممەد

غەزەللەر

ئىككى ئالەمنى تېگىشكەن سۆيگۈگە،
مەشرەبى دىۋانىدەك مەردانە كىم؟
جام لېۋىدە ئىستىقامەت ئەيلىگەن،
تەڭرىگە ھەيىيام كەبى مەستانە كىم؟
يۈلتۈزى ئۆچكەن پەلەككە كۆز تىكىپ،
ئاھىدىن تۇرغان يېنىپ نۇرانە كىم؟...
تۈندە بۆرە ھۇۋلىدى، تۈردۈم چۆچۈپ،
بىللە چۆلگە كەتكۈدەك دوستانە كىم؟!
3

كەچكۈدەك جانۇ جاھانم قالمىدى،
يەتكۈدەك ياكى ۋىسالىم قالمىدى.
سارغىيىپ ئۇچتۇم سامان رۇخسارىدا،
سۈرگىدەك شېرىن خىيالىم قالمىدى.
ئىككى ئالەم مۈلكىنى يۈردۈم يۈدۈپ،

1
بىر ئۆمۈر كۈتتۈم نىگارم كەلمىدى،
قامىتى سەرۋى چىنارم كەلمىدى.
باغلىرىم بولدى خازان ئاھ - زارىدا،
ياپىيىشىل نورۇز - باھارم كەلمىدى.
گۈل بىلەن ياپراق ئارا قەتلە بايان،
مۇڭ بېرىپ يىغلاپ ساتارم كەلمىدى.
بولدى جان تەنگە مۇساپىر، ئول ئەجەل
كەلدى ئاھ، لېكىن مازارم كەلمىدى.
ئىگىسىز ئىتمەن ئىشقى سەھراسىدا،
ئالغىلى باغلاپ نىگارم كەلمىدى.

2
ئول كۆڭۈل باغى ئارا سەيلانە كىم؟
گۈلگە مەست كەيىيى بىلەن خەندانە كىم؟

كۆز يېشى تۈندە قىزىل گۈل بەرگىگە،
تامچىلاپتۇ يەتتە قات ئاسمان بولۇپ.
ئۆچۈرۈپتۇ ناھ، ئۈمىدىنىڭ شامىنى،
قەلبى مۇدەھىش قاپقارا زىندان بولۇپ.
زارى - زار يىغلاپتۇ ئون ئىككى مۇقام،
ئاختۇرۇپ چۆلدە ئۇنى كارۋان بولۇپ.
ئەي غوجى، يالغۇزلۇقۇڭ بولدى قىيام،
تاپ ئۇنى سەن كەتكۈچە ھايۋان بولۇپ.
(ئابنور: كۇما يولۇچى توشۇش بېكىتىدە)

ساتقىدەك قايناق بازارىم قالمىدى.
كېچىسى ياتتىم جەسەتنىڭ قەلبىدە،
ئۆلگىدەك باشقا ئامالم قالمىدى...
ئەي غوجى قوپ، ساڭا ئىچ ئاغرىتىمغان،
ئادىمى، ھەتتا قۇياشم قالمىدى.

4

يار كېتىپتۇ مەيلىگە مېھمان بولۇپ،
چېچىلىپ كۆڭلى ئۇنىڭ مارجان بولۇپ.

ئابدۇرېھىم زۇنۇن

سۆيگۈ ناخشىلىرى

(تېكىستلەر)

ئالەم گۈزەل، ھايات گۈزەل، دىللار شاد،
چولغار ئۆيىنى گۈزەل كۈيگە ئاياللار.

نە لەززىتى ھاياتلىقنىڭ ئايالىسىز،
كىرگۈزىدۇ تۇرمۇشقا تەم ئاياللار.
ئۇلار بىلەن ئالەم گۈلگە يۈرگىنەر،
قۇچاق ئاچار ئىقبالغا ھەم ئاياللار.
قايتارما:

چەكسىز سۆيگۈ دۇنياسىدۇر ئاياللار،
گۈزەل تۇرمۇش ئاساسىدۇر ئاياللار.

سۆيۈپ قايتىمەن

چىرايلىقنى سۆيىمەيدىكىن كىم،
چىرايلىققا كۆيىمەيدىكىن كىم؟
ئاي پەرىنىڭ ئالدىغا بېرىپ،
تۇتۇلدى شوخ، زۇۋانداز تىلىم.

شۇ ئاغزىمغا ئۇردۇم نەچچىنى،
پايخان قىلدىم تاغدەك ئۈنچىنى،
بىلىدىم، سوراپ دانىش ھېكىمدىن،
تىل تۇتۇلۇش سەۋەب - ۋەجىنى:

شۇ گۈزەلگە كۆيۈپ قايتىمەن،
چىن يۈرەكتىن سۆيۈپ قايتىمەن،
قولۇپلارمىش ئاشقىلىق تىلىنى،
شۇڭا مۆڭگۈپ، ئۆيۈپ قايتىمەن.
قايتارما:

چىرايلىققا كۆيىدۇ ھەر كىم،
چىن گۈزەلنى سۆيىدۇ ھەر كىم.

بۇلبۇلۇم، كەتمە يىراق

بۇلبۇلۇم، كەتمە يىراق، شاخمىغا قون،
سەن ئۈچۈن قىلدىم گۈزەل گۈلباغ بىنا.
يايرىسۇن تەسكىن تېپىپ مىسكىن دىلىم،
كۈل ئۈرۈپ قەھ - قەھ، قىلىپ خۇشچاغ ناۋا.

بۇلبۇلۇم، كەتمە يىراق، كۈز كەلدى، دەپ،
سەن ئۈچۈن قەلبىم چېچەك ئاچقان باھار.
دىلدا دىشۋارىم تولا، غەملىك بېشىم،
«يولدا يالغۇزلۇق يامان»، دەر كونسىلار.

بۇلبۇلۇم، كەتمە، باھار، گۈللەرنى سۆي،
دە مېنى خۇش بۇي چېچەك، يۆلەك - تېغىم.
غۇنچىلار پورەك ئېچىپ، ئاۋاتلىشىپ،
خۇشناۋا كۈيلەرگە تولىسۇن گۈل بېغىم.

ئاياللار

قۇياش كەبى ئىللىتىدۇ دۇنيانى،
مېھرى ئىسسىق، چېھرى نۇرلۇق ئاياللار.
جۇلالىغان نۇر دېڭىزى مىسالى
سۆيگۈگە باي، قەلبى ئوتلۇق ئاياللار.

مېھنەت قىلار، بالا باقار، ئۆي تۇتار...
قوت - بەختنىڭ ئاساسىدۇر ئاياللار.
پەرزەنت خۇشال پەرۋاز قىلار شۇڭقاردەك،
شۇلارنىڭ كەڭ ساماسىدۇر ئاياللار.

ئەرلەر - تۈۋرۈك، ئاياللار - شام - چىراغدۇر،
مېھرىدىن نۇر چاچار ئۆيگە ئاياللار.

بارىم ئانامنىڭ

بىر نان تاپسام، شۇ نان ئانامنىڭ،
گەر شان قۇچسام، شۇ شان ئانامنىڭ.
ئۆتكەن ماڭا ئاق سۈتى بىلەن
مەندىكى قان، ۋىجدان ئانامنىڭ.

تۈنلەردە يىپ ئەشتى مەن ئۈچۈن،
تىرناقتا تاغ تەشتى مەن ئۈچۈن،
ئۇ بارىدىن كەچتى مەن ئۈچۈن،
مەندىكى پەم، ئىمان ئانامنىڭ.

ئۇ سۆزلىدى، سايرىدى تىلىم،
ئۇ ئۆگەتتى، يورىدى دىلىم،
مەنە تاپتى ھاياتىم، جېنىم،
بىلگەنلىرىم ھامان ئانامنىڭ.

خۇشال ئۆتمەس كۈنۈم ئانامسىز،
چىقماس ھەتتا ئۈنۈم ئانامسىز،
بىدار ئۆتەر تۈنۈم ئانامسىز،
يوقۇ بارىم، بۇ جان ئانامنىڭ.

نېمە تەرسە، تەرسۇن بېرىمەن،
گەر بۇيرىسا، ئوتقا كىرىمەن،
لازىم بولسا جاننى بېرىمەن،
تاجۇ تەختىم سۇلتان ئانامنىڭ.

ئەل كۈيچىسى مەن

مەن ناخشىچى، ئەلنىڭ كۈيچىسى،
بۇلبۇل بولۇپ سايرايىمەن ھامان.
ئەل قۇچىقى — بىپايان گۈلزار،
شۇ گۈلزاردا يايىرايمەن ھامان.

شاخ ئېگىلىسە، دىيەكلەر بۆلەر،
بېلىق سۈدىن ئايرىلسا ئۆلەر.
بار «ئەل» ئاتلىق يۆلەك، دېڭىزىم،
كۆڭلۈم ھامان يايىراپ، شاد كۈلەر.

شۇڭا، بارىم ئەلگە تەئەللۈق،
بۇرچۇم ئەلگە بېرىش، كۈلكە، زوق.
بەختلىك مەن، ناخشامدا ئەلگە
بېرەلسەم مەنئى ئوزۇق.

مەن شوخ بۇلبۇل، ئەلنىڭ كۈيچىسى،

كۈيلەپ، سايراپ قانايىمەن ھامان.
دۈچ كەلسەم ئوت دېڭىزىغا گەر،
كېچىشتىن باش تارتمايمەن ھامان.
قايىتۇرما:
ئەل باغرىدا يايىراپ كۈلىمەن،
ئەل ئىشىقىدا سايراپ ئۆلىمەن.

ئەجەب ئىكەن بۇ دۇنيا

زەينەپ ئاشىقى كاككۇك،
سايرىماي تۇرالامدۇ؟
يارغا بەرگەن كۆڭلۈمنى،
ئۆزىڭلەر ئۇتالامدۇ؟

يار يولىغا تەلمۈرۈپ،
كاككۇك بولۇپ سايرىدىم.
قونۇپ ئېگىز تېرەككە،
شاخ - پۇتاقنى قايرىدىم.

ئەجەب ئىكەن بۇ دۇنيا،
تەنھا يۈردۈم — زەينەپ يوق.
بولدۇم شۇنچە ئىنتىزار،
باراي دېسەم سەۋەب يوق.

يالغۇز يۈرسەم يوللاردا،
قىز - چوكانلار تورايدۇ.
— بويتاق يىگىت نەگە، — دەپ،
مەنلىك گەپ سورايدۇ.

كۆڭۈل — جانان چىنىدۇر،
يەرگە چۈشسە سۇنمامدۇ؟
ئۆزىگە يارنى سۆيىمەككە،
ئاشىق كۆڭۈل ئۇنمامدۇ؟

ھېسىلەرنى ئويغاتتى باھار

باھار تۇغدى يېشىل دالانى،
قوغلاپ جۇدۇن، ئاپەت - بالانى.
كۆڭلۈم ھامان تارتىپ تۇرىدۇ،
بۇلبۇل ناۋا قىلغان تالانى.

يالپۇز ھىدى كەلدى چېچىلىپ،
مىسكىن كۆڭلۈم قالدى ئېچىلىپ؛
دېرىزەڭنى ئېچىۋەت ئۇلۇغ،
خۇشبۇي ھىدىڭ كەتسۇن قېتىلىپ...

قوللىرىدا ئوينار ھىلال ئاي،
بىلەكلىرى تۈرۈكلۈك، ئايھاي!
قىزىل گۈللەر ئۇندى ئىزىدىن،
بولغاچ ۋاپا - ساداقەتكە باي.

ياشنىر نەدە بولسا ساداقەت،
ساداقەتنىڭ تەكسى پاراغەت.
ساپ تەر بىلەن كۈلەر ئانا يەر،
نەدە جاپا چەكمەي سائادەت؟

سەھرا — جەننەت، قىزلىرى — پەرى،
يۇرت گۈللەندى سىڭگەچ قان - تەرى.
ئاشۇلارسىز گۈللەپ - ياشنىماس،
بۇ دۇنيانىڭ ھېچقانداق يېرى.

(ئاپتور: خوتەن پىداگوگىكا ئالىي تېخنىكومى گېزىت - ژۇرنال تەھرىراتىدا)

يۈرىكىمنى ئوراپ خىيالىڭ،
قامال قىلدى ئايدەك جامالىڭ.
ھېسلىرىمنى ئويغىتىپ باھار،
تەلپۈندۈردى شېرىن ۋىسالىڭ.

سېنى كۈتتۈم ھەر كۈنى كەچتە،
ئاي ماريغان چاغدا روجەكتە.
كەل دىلدارىم، باھار كەتكىچە،
تاشقىنىلىدى سۆيگۈم يۈرەكتە.

سەھرا — جەننەت، قىزلىرى — پەرى

مىسلى جەننەت دەيمەن يېزىنى،
پەرى دەيمەن ئىشچان قىزىنى.
خۇماردايمەن كەلمەسم پات - پات،
پەرىلەرنىڭ ئىزدەپ ئىزىنى.

ئابدۇلئەھد داۋۇت تۈركزات

تەبىئەتتەك ياشايىمەن ھامان

سالغان بىلەن كاچات، ئەزىزەلەپ -
چاي بەرگەننىڭ ئوخشاشمۇ نەرخى؟!

ياشايىلماس بىر خىل قېلىپتا،
ھېس - تۇيغۇسى ئۆلمىگەن ئىنسان.
پەيتى كەلسە كۈلۈپ، قايغۇرۇپ
تەبىئەتتەك ياشايىمەن ھامان!

يارالسا شۇنداق كۈي ئەجەمدەك مۇڭلۇق

(- ئۇيغۇر تون ئىككى مۇقامنىڭ ب د ن پەن - مائارىپ كومىتېتى
تەرىپىدىن دۇنيا ئاممىۋى غەيرىي مەدەنىيەت مىراسلىرى قاتارىغا كىرگۈزۈلگەن
لىكىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن)

يارالسا شۇنداق كۈي ئەجەمدەك مۇڭلۇق،
مەن تۈگەل زېھنىمنى خەجلەپ ياراتسام.
ئېرىسە تەپتىدە زىمىستان - توڭلۇق،
قۇياشنى ھەيرەتتە ئاڭا قاراتسام.

يېڭى كۈي ئىشقىدا مەست بولغان سازلار،
دەس تۇرسا ئورنىدىن، كۆتۈرسە چۇقان.
دەۋرەشسە يايلاقتا كېيىك، قوتازلار،
ئۆكۈزلەر توختىسا سۆرەشتىن ساپان.

يول

ئۇپۇق تامان كەتكەن سوزۇلۇپ،
چىغىرلارنى چىغىرغا ئۇلاپ.
ئۆكسىمەيدۇ دوقال - كاتاڭلار،
كېلەر كارۋان ئۇپۇققا قاراپ،
ئىزلىرىدىن نۇر، باھار تاراپ.

تۇتسىمۇ يول جاپا شارابى،
سەزمەس ئازاب شادلىنار دىلى.
بۇ ئۇزۇن يول، بۇ مۇقەددەس يول،
قەلبى ئاتەش شائىرنىڭ يولى،
ئۇ ئىجادنىڭ ھارماس دۆلدۈلى.

تەبىئەتتەك ياشايىمەن ھامان

گاھ باھاردەك ئېچىلدىم، كۈلدۈم،
تەپتى گاھى چېھرىمگە غەزەپ.
چەكچەيدىڭ سەن بۇ ھالىنى كۆرۈپ،
«ئادەم دېگەن تۇرسا بىر خىل» دەپ.

تۇرسا ئادەم دائىم بىر خىللا،
بۇت - ھەيكەلدىن بولامدۇ پەرقى؟

ئەبجەش كۆي گۈم بولسا قېتى - قېتىدىن،
ئاڭلانسايىڭى كۆي ئالەمگە پۈتۈن.
ئاجراتسا كالىندار قۇچاق - بېتىدىن -
بىر بايرام، شۇ كۆيىنى قۇتۇقلاش ئۈچۈن!
(ئاپتور: گۇمانەبە كۆكتېرەك يېزا ۱ - باشلانغۇچ مەكتەپتە)

ئېچىلسا شۇ كۆيىنىڭ مېھرىدە بىردىن،
غەيرىي كۆي گاس قىلغان تالاي قۇلاقلار.
ئېتىلسا بۇلدۇقلاپ، يامىرسا قىردىن،
كۆمۈپ قۇم، ئۈتۈلۈپ كەتكەن بۇلاقلار.

مامۇت زايىت

ئىككى غەزەل

ئاڭلار بۇنى ئىنساننىڭ ئاقىل - ئويغاقى...

مەشۇق دەۋىتى

ئىلچىنىڭ بازىرىدا

ئىلچىنىڭ بازىرىدا كۆردۈم سېنى،
ھۆر - پەرى ئۇزارىدا كۆردۈم سېنى.
بىر نىگاھىڭدىن ئەسىر بولغاي كۆڭۈل،
ئاي، قۇياش رۇخسارىدا كۆردۈم سېنى.
ساڭا تەلپۈنگەن پەقەت مەنلا ئەمەس،
ئەل كۆيى - دۇتارىدا كۆردۈم سېنى.
قانچە ماھىر يازغۇچى رومانىدا،
نەزمىچى ئەشئارىدا كۆردۈم سېنى.
بولدى پۇر ئالەمگە ئۇزلۇق تەرىپىڭ،
قۇت - ۋىسال باھارىدا كۆردۈم سېنى.
سەن كەبى گۈل چېھرىلەر يۇرتى خوتەن،
ئاشۇلار قاتارىدا كۆردۈم سېنى.
بەختىيار زاھىدى ئۇزلار ئىچىدە،
شان، ۋاپا تۇلپارىدا كۆردۈم سېنى.
(ئاپتور: «تارىم» ژۇرنىلىنىڭ پېنسىيونېرى)

ئاي - يۇلتۇزغا تولىمۇ پەلەكنىڭ تاقى،
بىراق ئۇيقۇ - غەپلەتتىن كۆزۈم قاراقى.
كەتمەس ھامان قېشىمدىن گۈزەل مەشۇقۇم،
تولۇن ئايدىن مۇنەۋۋەر چېھرى - سىياقى.
بىر نىگاھى رىغىبەتتۇر نەچچە نەزمگە،
دېسەم ھەقلىق مەن ئۇنى ئىلھام بۇلاقى.
ئولتۇرىدۇ يېنىمدا نۇر - مېھىر تۆكۈپ،
بېغىشلايدۇ خۇشاللىق لېۋى، زىناقى.
لىرىك سۆھبەت قۇرىمىز جاھان ھەققىدە،
سۆھبەتكە جەم تۇرمۇشنىڭ ۋىسال - پىراقى.
بىللە ئاشتۇق رىيازەت، جاپا تېغىدىن،
سۆيگۈمىزنى چىگىنتى ۋاقت سىناقى.
سىيا قىلىپ قېنىمنى يازمەن غەزەل،
ئارام بەرمەي ئىجادنىڭ ئوت - ئىشتىياقى.
يېرىم ئەسىر نەزمگە زەر قەلەم چەكسىم،
ئالدىمدا بار تىك داۋان، يولنىڭ پىراقى.
نىگار دەيدۇ: ھاياتنى كۆيلە زاھىدى،

ئەنۋەر مەڭلىك

بارخانلاردا چۈش كۆرىدۇ ئەر

قۇياش بولۇپ پارلايدۇ دېھقان

ئۇ، ئېتىقادى يىمىرىلمەس تاغ،
ئىچ - باغرىدا يوقتۇر قىلچە داغ.
ۋىجدانىدىن چاچرايدۇ شۇڭا،
گۈل - گۈلىستان ئاسايىشلىق باغ.
دەيمەن شۇڭا دېھقاننى تەڭرى،
تاللاپ - تاللاپ بەرگەن سېخى دان.
تېرىساقلا ھالال تەر بىلەن،
مول ھوسۇلدا بىزنى قىلار خان.

قايناق سەھرا
كۆك قەرىدە سايرايدۇ تورغاي.
شۇ كۆي بىلەن ياشايدۇ دېھقان،
ئۇ ئاشۇنداق خۇشاللىققا باي.
سەھەر چىقىپ ئېتىزغا كۈلەر،
باشاقلاردا جىلۋە قىلسا دان.
شەبنەم يۇسا تۈزەنلارنى پاك،
ئىچ - ئىچىدىن كۆكلەر ھاياجان.

پۈتۈن سۈرۈك ئەركەمەن ئەركەك،
ئىزدەۋاتقان تاغدىن ئۈزۈمنى.

ئات يايلىدا ئوينىيدۇ شامال
تۇياقلىرىدىن چاچرىشىدۇ زەر.
ئەر تىنىقى قۇياشقا مسال،
بارخانلاردا چۈش كۆرىدۇ ئەر.

خوتەن

يۈرىكىمدە بار ھەممە نېمە،
ئۇ ئوخشايدۇ ئۇماق خوتەنگە.
خوتەن قۇيلىدۇ يۈرىكىمگە،
مەن چاقنايمەن خوتەن كۆزىدە.

كۈنلەر ۋارىقىدا يارقىن ئىزلار،
ئالقىنىدا جاۋاھىر تاشلار.
خوتەن مەرد - سېخى يۇرت بۇ،
پارقىرايدۇ سەدەپتەك ياشلار.

يىراق يېقىندىن قارايدۇ
يېقىن يىراقتىن.
قاسراق تاشلاپ چۆل يىلىنىدەك
كۆكلەر ئازابتىن.

تەن رەڭگىدە كۈيلىنەر خوتەن،
ئۇ سۆيۈملۈك مەڭگۈلۈك ۋەتەن.
(ئاپتور: دوۋا سانائەت بىلىش شىركىتى ئىشچىلار ئۇيۇشمىسىدا)

ياپپىشىل تەگ سۈزۈك ئاسماندا
قۇياش بولۇپ پارلايدۇ دېھقان.
ئۈزۈمىدىن يىتكەن تەلمۈرۈش،
پاك پىتىلا شۇڭا ئۇندا قان.

بارخانلاردا چۈش كۆرىدۇ ئەر

كۆزلىرىمدە ئۇيقۇ يوق
بارخانلارغا ياقتىم باغرىمنى.

بارخان تەكتىدىن ئاڭلاندى ئاۋاز
ئۇ بەئەينى بوستان ناخشىسى.
ۋۇجۇدۇمدا بىر ساماۋى روھ،
تەڭكەش بولۇپ كارىزنىڭ كۈيى.

دۇپۇرلىگەن ئات تۇياقلىرى
يېقىنلىشىپ كەلمەكتە ئاستا.
توغراقلارغا باقتىم زەن سېلىپ،
ئۇ بارخاننى ئۇچۇملاپ ئىچىپ
قانمىغاندەك ئىچەتتى قايتا.
ئات كىشىنەيتتى توغراقتى بويلاپ،
كۆزلىرىدە غۇرۇر لەپىلدەپ.
ئات قاناتنى قاقتى چاچچىپ،
يىراقلارغا قاراپ دېۋەيلەپ.

سەھەر
بارخانلارغا ياقتىم باغرىمنى.

ئايلىكم تالىپ

ئىككى سونت

جەننەتنىڭ تۈسىنى ئالار بۇ دۇنيا،
سۆيگۈنى ھەممىمىز قىلغاندا بايراق.
ئالەمنىڭ تىرىكى، تۈۋرۈكى — سۆيگۈ،
قەلبىنىڭ قەلبىگە كۆۋرۈكى — سۆيگۈ.

2

بەك قىينالدىم، سەن ئامرىقىم ئاغرىپ ياتقاندا،
ئايلىندىم مەن ئەتراپىڭدا پەرۋانە بولۇپ.
شۈكرى! دېدىم خەتەر كېتىپ تاڭلار ئاتقاندا،
ئاقچىنىڭدا كۆزلىرىڭنى، شادلىققا تولۇپ.
قىلمىغىن سەن مېنى تەڭرىم يارىمدىن جۇدا،
تونۇمايتتىم ئۇنى ماڭا سەن ئۈزۈك چاتقان.

1
كۆكسۈمدە سايرايدۇ سۆيگۈ بۆلبۈلى،
جاھاننى قاپلىسۇن ئۇنىڭ پەرۋازى.
سەنمۇ ئېيت، ئەي دوستۇم لىرىك ناخشاڭنى،
يوقالسۇن دىللاردىن يىغا ئاۋازى.
باراقسان ياشنىسۇن زەيتۈن دەرىخى،
شادلىققا چۆمۈلسۇن كۆڭۈل كەپتىرى.
سۆيگۈنى كۈيلەپ بىز يازايلى شېئىر،
قالمىسۇن ھەرگىز ئاق ئۆمۈر دەپتىرى.
سۆيۈلۈش، سۆيۈشتە ياشايدۇ ھەممە،
زەررىمۇ نەزەردىن قالمىسۇن يىراق.

قىلمىغايسەن رەقىپلەرنىڭ ئالدىدا ھەم خار،
ئاشقلارنى ئايرىۋېتىش ساڭا «خۇي» مەدى؟
ئاغرىق پالساڭ دىلبىرىمگە ماڭمۇ ئەڭ سال،
ئالساڭ ئەگەر ئىسسىق جاننى مېنىڭدىنمۇ ئال.
(ئابنور: كۇنا نامىيلىك مەدەنىيەت - نەنەرىيە ئىدارىسىدا)

نەچۈن ئەمدى ئايرىماقنى ئويلىدىڭ «خۇدا»،
مېھرىمىزنى سەن ئەمدىلا ئون يىللا قاتقان.
ئېلىپ كەتمە دىلكىشىمنى يىغلىتىپ زار - زار،
كۆز تويىسىمۇ يار مېھرىگە يۈرەك تويىمىدى.

مۇھەممەد توختى ئەھمەد

ھاياتنىڭ مەنزىلى رەڭدار

دېمەك، كوي - كويىدا بۇ تۇرمۇش پىداكارلارنى «ئەر» لەيدۇ،
بۇ كويغا بىنەزەرلەرنى كۆرەرسەن ھەر كۈنى نەستە.

ساداقتىن بىر ئۈزۈلگەن ئوق، قېيىپ ھېچ يانمىدى ئەسلا،
ئېقىننى چېكى مەنزىلنىڭ جىمىتى — قانمىدى ئەسلا،
ۋە لېكىن ئىزگۇ ناملاردىن ئەسىرلەر تانمىدى ئەسلا،
تەۋەرۈك ياخشىلىق نۇرى قوياشتىن چانمىدى ئەسلا،
ئۇلۇغلاپ چاقىندى، ئەمما كۆمۈلدى رودۇپاي خەستە.

كۆچەت سال، مەيلى قازغىن تاغ — ئۇنى ئەۋلادقا تۆھپەمدە،
كېلەچەك ئىمتىھاننى ھايات ۋەزىنىگە ئۆلچەم دە،
خازان كۆرمەيدۇ ساپ ئەجرىڭ، ئۇنى دىللارغا كۆكلىم دە،
مەگەركى روھى بىتاپسەن، بىسات كۆرمەيدۇ كۆلەم دە،
ئىشەن، ئاچقاي جاھارباغمۇ قويۇن - گۈلزارنى تەستە.
(ئابنور: خوتەن پېداگوگىكا ئالىي تېخنىكومىنىڭ پېنسىيونېرى)

ھاياتنىڭ مەنزىلى ئەگرى - توقاي، رەڭدار كوچا - رەستە،
ئۆتەر ھەركىم تىرەجەپ ئۇشۇ مەنزىللەردە بەسبەستە،
غەنىيەت دەم - تىنىق ئىشەت يەنە قىسمەتكە پەيۋەستە،
ئاداققى چەك - چېكىت ئۆمرۈڭ بېتىگە چۈشمە بىر پەستە،
دېگەيسەن بۇ ئۆمۈر ئىچرە نېمە كەم، نېمىلەر ئەستە؟

ئەزەلدىن شۇ ئۇدۇم — ئەجداد ئىشى ئەۋلادقا نەپ بەرگەي،
ئۇ نەينى ئاۋۇتۇپ ئەۋلاد يەنە ئەۋلادقا دەپ بەرگەي،
ئۈزۈلسە بۇ ئۇدۇم، ئەپسۇس - پۇشايماي بىرلە «خەپ» بەرگەي،
سەۋەب: ياخشى - يامان سەرگەشت رىۋايەت ئۈزۈر گەپ بەرگەي،
شۇ سەرگەشت ئۆستۈرۈپ بىرنى، بىرنى قالدۇرار پەستە.

شۇڭا، ئەۋلادنى ئويلاپ بىراۋ ئىش - كۈشتە تەرلەيدۇ،
بىراۋ دىللارغا نۇر بەرگەن چىراغ - شاملارنى پەرلەيدۇ،
بىراۋ خالتا ئېچىپ (سەكسەن) دورا - دەرەمەكنى سەرلەيدۇ،

مۇھەممەتتۇرسۇن ئەبەيدۇللا

سەرساندۇر قارچۇقلار ئۇزاق يوللاردا

باغاشلار قىيالار چوڭقۇر ھاڭلارنى،
مەستلىكتە قانغۇچە باغرىغا بېسىپ.

غىلىپال قىپ پىنھاندا خىرە سايىلار،
يوقايدۇ دەم ئۆتمەي گۈگۈم قويىندا.
شەبنەم بوپ شامالنىڭ شېرىن چۈشلىرى،
قالدۇ ئازابلىق ئاينىڭ ئورىدا.

شىلدىرلاپ ياپراقلار ئۇر كۈيدۇ پات - پات

شىلدىرلاپ ياپراقلار ئۇر كۈيدۇ پات - پات،
شاماللار چىت بويلاپ قاچار ئەندىكىپ.
چېكەتكە چىرىلداپ سايىسا خۇشال،
ئىشكىلەر غىچىرلار گېلىنى قىرىپ.

شەبنەم بوپ شامالنىڭ شېرىن چۈشلىرى

تولۇن ئاي بوشلۇقتا تۇرار ساڭگىلاپ،
ۋادىلار مەڭزىدە چاقىنار ئاقۇش نۇر.
چىڭقىلىپ كېچىنىڭ يالڭاچ كۆكسى،
ياپراقنىڭ كەينىدە ئىزدەيدۇ ھۇزۇر.

تۇيغۇلار كىشىدەيدۇ يىراققا چاپچىپ،
سۈنىدۇ جىمجىتلىق گىياھتا لەرزىن.
شاخلاردا ئۆكسۈيدۇ ئىنتىلىش كۈچى،
تىن ئالار يۇلتۇزلار ئەسنىشىپ ئاران.

بەزەيدۇ ئۇيقۇغا تاغلارنى ئاسمان،
چىقىلار كۆڭۈللەر ئۆزىدىن تېنىپ.

توپىلىق يوللاردا تىۋىشلەر دۈپ - دۈپ،
ئۇرۇلار ئەتراپتىن چەكسىز بىر راھەت.
ئورماننىڭ ئىچىدە پىچىر ھەم پىچىر،
ئوت - چۆپلەر نەملىشىپ قىلىدۇ ئىشرەت.
يۇلتۇزلار چېقىلار ياپراققا چۈل - چۈل،
گۈگۈمنىڭ باغرىدا نازلىنىش، كۈلۈش.

يۇلقۇنۇپ ئۆچەككە ئالدۇرايدۇ ئاي،
قىرلارنىڭ باغرىدا ئېچىر قاپ سۆيۈش.
ئوقچۇيدۇ ئۇپۇقتا سۈپسۈزۈك ۋاقىت،
كۆكلەيدۇ ئېقىنلار ئاستا شىۋىرلاپ.
سەگدەپ شاخلاردا مۇزلايدۇ كېچە،
ۋە لېكىن دەرەخنىڭ ئاستىدا ئاپتاپ.
(ئابنور: كېرىيە نامىيە قاراقىر يېزىلىق خەلق مۇكۈمىندە)

ئابدۇخېلىل ئابدۇخېۋىر

شېئىرلار

1

ھايات شېرىن بىلىنەر ھامان،
يار ۋەسلىدە بولساڭ خۇش كەيىپ.
ھايات ساڭا يۈكلىسە ھىجران،
يۈرمە دەردلىك كۆز ياشتا ئېزىپ.

ھايات دېگەن يۈگەنسز بىر ئات،
كۆز چاققۇدەك جابدۇقى تولۇق.
مىنسەڭ ئۇنى ئويلىماي شۇملۇق،
بەيگىلەردە قۇچسەن مۇراد.
ھايات بەزەن يولدۇر قومۇشلۇق،
باشتا ئۆلۈم، قاقمىساڭ قانات.

ھايات ئەسلى بىر ئاچچىق غورا،
يېپەلسەڭ بالدەك تېتىملىق.
يېپەلمسەڭ قىلىپ مىڭ توۋا،
دەردكە پېتىپ ياشنىڭ ئېنىق.

2

چۆرگىلەيدۇ پەلەك چاقى بېشىدا پىر - پىر،
قىسلىمەن ئامبۇرىدا ئازابنىڭ كۈندە.
يوللار كەڭرى، پەقەت مېنىڭ يولۇملا چىغىر،
يار ئىشىدا يۈرىكىمگە سالىدۇ رەندە.

چۆمۈلگۈم يوق يارسىز دەريا مېھرىگە قېنىپ،
تەشنىلىقنىڭ چاڭلىرىدا يۈرسەممۇ سولۇپ.
قىرو چۈشتى باشقا يازنىڭ ۋەسلىنى كۈتۈپ،
تاغ ئاشتىم دەپ، يۈرگىنىم راست خورلۇقتا ئېزىپ.
سىرلىق قىسمەت ئوتلىرىدا پۈكلەندىم كۆيۈپ،
تىپىرلايمەن روھسىز خىيال - ئويلارغا پېتىپ.

يەشەك بولۇپ يازنىڭ چېگىش سىرىنى بىر رەت،

ئۈمىدلىرىم ئاستا - ئاستا سوزماقتا پىلەك.
كۆز ئوقۇمدا جۇلالايدۇ ئەنە قۇت، ئامەت،
خەير روھسىز تەلپۈنۈشلەر، ياشايەن شىردەك...

3

مۇڭ دەۋرىدۇ مەيۈس، شەھلا كۆزۈڭدە،
تۇرقۇڭ گويا سولغۇن يېشىل يوپۇرماق.
بىر سېھىرلىك شىۋىرلاش بار ئۈنىڭدە،
ئەگىپ يۈرەر خىيالىڭدا تېپىشماق.

پىنھاندىكى ساڭا سىرداش بۇلاقلار،
كۈي تۆكەيدۇ تۇتقانمىكىن قاراڭغى.
چىن سۆيگۈدە تىكىلمىگەن قۇراقلار،
ئۆكسىمىگىن، ساقايتالماس ياراڭغى.

كەڭلىكلەرگە مېھىر بىلەن قۇچاق ئاچ،
چىراي ئاچار كۈلۈپ ئۈمىد بەرناسى.
پاك ئىشىڭنىڭ ناۋاسىدىن ئۇرۇق چاچ،
گۈلگە تولسۇن كۈتكەن ئۈمىد مەرتاسى.
ئازابلاردا يۈرمەي ئېزىپ دىلرەبا،
تاغلارغا باق، باغلاردا بار شوخ ناۋا.

4

ئۇتتۇردىڭ كىمگىدۇر، يېقىلدىڭ ھاڭغا،
ھاياتنىڭ رەڭگۈمۇ رەڭ قىسمىتى شۇنداق.
غەيرىي ئوي - ھەۋىسىڭ كۆمۈلدى چاڭغا،
ئۆكۈنمە، ئۆچتى دەپ تۈنىمدىن چىراغ.

بىلىمىڭدا باشتىلا يۈرۈشنى قايان،
يۈگۈردىڭ نىشانسىز، تېرەڭگە پاتماي.
چىقىرىپ پېتىدىن ھەر جايدا بوران،
ماختاندىڭ شادلىنىپ، ئەپتىڭگە باقماي.
خۇشامەت سازىنى ياڭراتتىڭ ھامان،

ۋىجدانىڭ سولسىمۇ قىلچە ئۇيالمى.

كۆرەڭلىك سولدۇردى يۇمران شېخىڭنى،
پۇشايىمان دارىغا ئېسىلما قاخىشاپ.
تاپ ئەمدى ئەسلىڭنى، سۈرتۈپ يېشىڭنى،
ئۆگەنگىن ئۆلۈشىنى ئادەمدەك ياشاپ...

5

باقتىڭ ھەسەت كۆزلىرىدە سەن ماڭا،
شۇئان خەسكە ئايلاندى گۈلباغلىرىم.
يۈلۈپ ماڭغا تاشلاندىم مەن دائىما،
خۇش ئاۋازلىق قوش سانالدى زاغلىرىم.

تەتۈر قىسمەت بولۇپ سىرداش - ئۆلىپتىم،
ئاقتىم ئازاب دەرياسىدا نەچچە رەت.
تېرىقچىمۇ بولماي قەدىر - قىممىتىم،
بېشىمدىلا ئەگىپ يۈردى مالا مەت.

غۇرۇر بىلەن قاسراق يېرىپ پارلىسام،
توپا چاچتىڭ زەر قۇياشلىق تېگىمغا.
قىلتاقلاردىن ئەگىپ ئۆتۈپ سايىرىسام،
قارىلارنى تەڭلىدىڭ دىل ئېقىمغا.

ئايلىپىز توختىمۇ ھەممەت ئارقۇمى

شېئىرلار

بىر ئازابقا مۇپتىلادۇرمەن

كېزىپ يۈرسەم دالا - قىرىمنى،
تورغايلىرىم كەلسە چۈۋ - چۈۋلەپ.
قۇم بارخانلار چىقسا مەيدەمگە،
ياتمىچۇقتەك ياتسام باغاشلاپ.

تەجەللىينىڭ ساقلى تال - تال،
ھەر تەرەپكە نۇرلار چاچىدۇ.
چۆچەكتىكى مەختۇمسۇلامۇ،
ئوت قالاشقا قويماي ياتىدۇ.

ئەجەب شۇنداق چۈشلا كۆرىمەن،
خىيالىمدا گۈلزار قۇرىمەن.
ئاسىمنىمدا كۆرۈنمىسە ئاي،
بىر ئازابقا مۇپتىلادۇرمەن.

بىر ئالمىغا ئېتىپ قويسام تاش

جاھان كەزسە ئادىمىلىك ئاڭ،
تىلىمىلارنى سېلىپ كۆڭۈلگە.
ئاشىقلىقنى بەخش ئېتىدۇ،
تاڭ سەھەردە ئېچىلغان گۈلگە.

سانچىلسا گەر گۈلنىڭ تىكىنى،
كىم بىلىمەيدۇ ئۇنىڭ دەردىنى.
ھۈرۈنلۈقتىن باش ئالمىسا كىم،
كۈتەلمەيدۇ نۇرلۇق تېگىنى.

سەيباھ ئۈچۈن سەپەر بولمىسا،
بۇ كۆڭۈلنىڭ راھىتى چاغلىق.
بىر ئالمىغا ئېتىپ قويسام تاش،
تاش ئەمەس ئۇ، كۆڭۈلگە باغلىق.

مۇھەببەت ناخشىسى

مۇھەببەتنىڭ شېرىن دەملىرى،
بەكمۇ تاتلىق ۋىسال تەملىرى.
ھاياتلىقتا ھەمىنەپەس - ھەمدەم،
گۈزەل زىبا، ئاھ سەنەملىرى.

مۇھەببەت ئۇ ھەر ئادەمگە قۇت،
پۈۈلگەنگە ئۈچمەيدىغان ئوت.

ئابدۇرېشىت ئېلى

يوللىرىمىز ھىجران بولسىمۇ،
بىز قوغلايمىز شۇبۇرغانلىق جۇت.

مۇھەببەتنىڭ كۈچى ساداقەت،
ساداقەتتىن پۈتەر مۆجىزە.

مەن كەتسەممۇ ھىجرانلىق چۆلگە،
قۇت تاپارمىز بۇ يىل كۈزگىچە.

(ئاپتور: نۇرۇمچى شەمىرى پاراۋۇز بەشى مال توشۇش شىركىتىدە)

ئاخىرقى ناخشا

كىملىرى يىغلىغاندۇر، كىملىرى كۈلگەندۇر،
سەن كەتكەن سەھەردە قۇياشسىز، ئايىسىز.
ئاخىرقى قار بىلەن نەملەندى كۆزۈم،
قۇرۇدى مەن كەچمەك بولغان شۇ دېڭىز.

ئەلۋىدا ئېيتىشقا بارمايدۇ تىلىم،
لېۋىمدا مۇز بولۇپ قاتتى چىن سۆزلەر.

ھېچكىمنىڭ ئەمەستى ئەسلى بۇ دۇنيا،
ھېچكىمنىڭ ئەمەستى رەڭگارەڭ كۆزلەر...

خەيرىيەت، ھەممىسى چۈشتۈر نىھايەت،
سەن ئاڭا ئارتۇقچە تەبىر ئىزدىمە.

بىلىمەن ھاجەتسىز ساڭا تەسەللىي،
تۆت مىسرا شېئىر بۇ، ئەمەس ھېچنېمە!

بۇخەلچەم تۇردى

چوغسىمان يۈرەكنىڭ ئۆگمەكتە رەڭگى

چوغسىمان يۈرەكنىڭ ئۆگمەكتە رەڭگى

قەلبىمنىڭ ھىجرانلىق نالىلىرىنى،
بىر ئۆمۈر چۈشەنمەي ئۆتسەن بەلكىم.
قارايدىغان دىلىڭدەك تاشلاندىق يولدا،
تەمتىرەپ يۈرىدۇ ئۇنتۇلغان بەختىم.

مامۇققا ئورالغان تىكەندەك پەيلىڭ،
قانغان روھىمغا سانچىلار ھەيھات.
كەلكۈندەك دەۋرەيدۇ پايانىسىز نەپەت،
قەھرىڭدە چەيلەنگەچ غۇبارسىز ھايات.

تۇيغۇلار مىڭ پارە بولغان دەملەردە،
قەلبىمگە سىغدىلىپ كىرەر مۇز ئوكيان.
تىلىملىق دېڭىزدۇر تەنھا ھېسلىرىم،
سەن ئاڭا ھېچقاچان چۆكۈپ باقمىغان.

سەن يېگانە تۇمانلىق ئارال

پۈرەك - پۈرەك سېغىنىش بىلەن،
چۈشلىرىڭگە كىرەر مەن بەلكىم.
مۇمكىنسىزدۇر ۋىساللار پەسلى،
تۇمان ئارا مۇزلىغان قەلبىم.

سەن پۈرەككە ئۇرۇلغان شەمشەر،
ئازاب تامچىپ تۇرىدۇ چەكسىز.
سەن غاردىكى تىلىم شاھزادە،
مەن مەلىكە زارىققان سەنسىز.

مەن ھىجرىڭدە قىزارغان سەھەر،
سەن يېگانە تۇمانلىق ئارال.
مەن كۈتىمەن ئۈنسىز، ئۈمىدىسىز،
يوق بولسىمۇ كەلمىشتە ۋىسال.

يامغۇرسىز كۈنلەردەك قۇرغاقچىلىقتا،
چوغسىمان يۈرەكنىڭ ئۆگمەكتە رەڭگى.
يوللاردا مېچىلداپ تۇرار بەرباتلىق،
جۇدۇندا قالغاققا كۆڭۈللەر پەسلى.

مەن يوق

ئۆتۈپ كۈنلەر، ئايلا ھەم يىللار،
رەتسىز كۈيلەر چىچىلغان كىتاب.
سۆيۈملۈك بوپ تۇيۇلار ساڭا،
لېكىن ئۇ چاغ يېنىڭدا مەن يوق.
خورلۇققا باش ئەگمىگەن ئايال،
زىنھار كۈنلەپ قويمىغان سېنى.
ھېسلىرىڭنى رەشىككە سالغان،

ئابلېمىت مېجىت ۋاپادار

قەدەھتىكى يۇلتۇزلار

ياتقانغا خۇش كەيىپ ئۇخلىشىمىز تەس.

6

بىلمەيمەن مەستلىك ئۇ بولىدۇ قانداق،
مەست بولسام ئۇخلايمەن خىرامان ھەر ۋاق.
سورۇن مول، ھاراق خىل بولسا بەك ياخشى،
مەن شۇنداق كەڭتاشا ئىچىشكە ئامراق.

7

مەنغۇ مەست، سەنمۇ مەست، ھەممىمىز مەستمۇ؟
بىز نەدە، بۈگۈن كۈن كۈندۈزمۇ، كەچمۇ؟
قارىسام ئەتراپقا يوللار ئېگىز - پەس،
مەي ئىچىپ يېقىلساق قويۇش بەك تەسەمۇ؟

8

دوستۇم يەپ تويدۇڭمۇ، قاندىڭمۇ ئىچىپ،
كەتمەسەن تۇيۇقسىز سورۇندىن قېچىپ.
خىجىل بول، ئۆزۈڭمۇ بىرەر جىڭ كەلتۈر،
ئولتۇرماي قۇرۇقلا سۆزلەپ، پو ئېتىپ.

9

ئادەمگە ھەممىدىن شۈكرى بەك ئەلا،
بېشىغا چىققانمۇ شۇ نەپىسى بالا.
مەي دېگەن شۇ نەرسە كىرسە ئىچىڭگە،
بولسەن يېيىشتە تىرىك ئەجدىھا.

10

مەي ئىچىپ تاپقىنىم بولمىدى پۈتۈن،
شۇڭلاشقا يۈرىمەن چىقىرىپ تۈتۈن.

1

ئاھ ئۇرسىمۇ بازغانلاپ، دەسسەپ،
چىدايمەن ھەممىگە ئىچىمدە خەپ دەپ.
ۋە لېكىن شۇ ھاراق كەلسە ئالدىمغا،
ئۆزۈمنى تۇتالماي كېتىمەن سەكرەپ.

2

مەست بولۇپ بېشىمدىن چىقسىمۇ تۈتۈن،
ئىچىمەن مۇشۇنداق تولدۇرۇپ پۈتۈن.
ياشماق تەس ئىكەن ئىچمەي، ئوينىماي،
ئىچەيلى قانغۇچە، ئىچەيلى بۈگۈن.

3

مەن سېنىڭ ئىشقىڭدا كۆيسەممۇ لەپ - لەپ،
دېمەيمەن ئالدىڭدا بىر ئېغىز راست گەپ.
ۋە لېكىن راست گەپنى دەيمەن رومىڭغا،
ھاراق — ئۇ مەھبۇبەم، سۈيگىنىم دەسلەپ.

4

قۇي ساقى رومىڭغا ھاراقنى لىقلاپ،
ئەتىدىن - كەچكىچە تۇرماي ئىنجىقلاپ.
ئىچەيمەن كانىيىم قىچىشىپ كەتتى،
ئارتۇقچە گەپلەرنى يۈرمىگىن سۆزلەپ.

5

شۇنچە جىق ئىچسەممۇ بولالمىدىم مەست،
ساختمۇ ھاراق يا ئاشقازنىم، بەس.
ئىچمىسەڭ ھاراقنى قۇلاق تولغىچە،

ئىچمەيمەن دېسەمۇ ئامالم قانچە،
شۇڭا بىز ئىچمىز داۋاملىق—كۈن - تۈن.

11

ئۆي سالسام مەن ئەگەر يېڭى بىر يۈرۈش،
راستلايمەن تۇنجى بوپ رەڭلىك ئولتۇرۇش.
مۇھەببەت پەيزىنى سۈرۈپ بەھۇزۇر،
قوزغايەن دىللاردا چەكسىز سۆيۈنۈش.

12

ئادەتكە ئايلانغايچ ھەر كۈنى ئىچىش،
ئايىرلىدىم ساقلىقتىن توڭلاپ بۇ يىل قىش.
مەست بولغاچ بۈگۈنمۇ بېشىم چۆرگىلەپ.
تەس كەلدى ماڭالماي ئۆيۈمگە كېتىش.

13

ھەر جايدا سورۇندىن قالمايمەن ئېشىپ،
مەي ئىچسەم گەپلىرىم تۇرىدۇ تېشىپ.
مەن بۈگۈن بىر كېچە بولمەن ۋۇسۇڭ،
ئالدىمغا كەلگەننى ياندۇرماي ئىچىپ.

14

بەزىدە ئۆيۈمدە ئالبوم ۋارقلاپ،
ئۆزۈمدىن ئېچىنىپ كېتىمەن يىغلاپ.
نى ئېسىل كۈنلىرىم كېتىپتۇ بىلسەم،
مەي ئىچىپ يۈرگەچكە زورلىنىپ، زورلاپ.

15

مائاشىنى ئالدىم - دە، خۇشالەن شۇ تاپ،

مەمەتتېزىز نۇرمۇھەمەت

پارچىلار

دىل ئۈچۈن زەھەردۇر كۆڭۈل ئالسى،
جان - تەنگە خەتەردۇر تىلىنىڭ بالاسى.
ھاياتلىق تىلىسىم ئۇ، قىلغىن ئېھتىيات،
پەرىشتە كۆرىنەر شەيتان سېيماسى.

* * *

سەن مىسالى گۈل بولساڭ، دىل بېغىمدا ئاينىغان،
مەن بىر بۇلبۇل گۈل ئۈچۈن، خەندىن ئۇرۇپ سايىرىغان.
سەن مىسالى شاھ سەنەم، ئەركىن خۇشال يايىرىغان،
مەن بىر غېرىپ ۋەسلىگۈچۈن چۆللەر كېزىپ ھارمىغان.

ئىشقى ئەھلى ئەزەلدىن كەچمىگەن چىن ۋاپادىن،
پەرۋانە بوپ يار ئۈچۈن قورقىمىغان جاپادىن.
ئىشقى شۇنچە يالقۇنچاپ قۇياش كەبى پارلىغان،
بېزىگەچكە دىلىنى ئەدەپ - ئەخلاق ھايدىن.
(ئاپتور: 11 - دېۋىزىيە گۇما دېھقانچىلىق مەيدان ئوتتۇرا مەكتەپتە)

ئەخلاق ئۇ، قەلبىنىڭ كۆزى، گۆھىرى،
پەزىلەت ئەھلىنىڭ كۆركەم سۆلىتى.
بولسا كىم، ئايرىلماس چىن ئاشىق ئاڭا،
قۇت تاپار تۇرمۇشى، ئاشار ھۆرمىتى.

* * *

ھەق ئۈچۈن زاھىتىمەن، ئىخلاسىم بىلەن،
كۈيلەيمەن يېقىملىق دىل سازىم بىلەن.
نام - شۆھرەت ئالۋۇنى تاراتسىمۇ زەر،
ياشايمەن پاك - غۇرۇر، ۋىجدانىم بىلەن.

* * *

كۆرگەنلا كىشىگە ئېيتىۋەرەمە سىر،
ئالەم ھەم ئادەملەر تۇرمايدۇ بىر خىل.
ئۆزگەرسە مۇبادا دوستۇڭ رەھىپكە،
ھەسرەتلەر يۈتسەن، يارا بولۇپ دىل.

غەزەل

يار ئۈچۈن كىملەر ساپايە سوقمىدى؟
 مەن قەلەندەر شاھىمەن يار نازىدىن.
 بۇ جېنىمنى ئوتقا سالساڭ مۇزلىغاي،
 قان ئاقار سۆيگۈ دېگەن ئەپسانىدىن.
 يار ئۈچۈن غەۋغا قىلىپ يىرتقان ياقا،
 كۆر قاراقاشى زۇبان - ئاۋازىدىن.
 (ئابىنور: قارىغاش نامىيە ئۇرچى يېزا ئوتتۇرا مەكتەپتە)

گۈلنى ئۈزۈم يار بېغى گۈلزارىدىن،
 ھەر سەھەر ئەيلەپ ناۋا دىلتارىدىن.
 تاپقۇسى جانىم ئۆلۈم ئىچرە نىجاد،
 ئول جانانىڭ ئىككى زۈلپى دارىدىن.
 دەشتى - ھىجران چۆللىرى ئاچقاي چېچەك.
 تۆكسە كۈي ئاشىق قەلب زىلتارىدىن.
 مەن ھامان تەسلىم كۆڭۈل سۇلتانىغا،
 ئاھلىرىم ياڭرار ئىشىق زىندانىدىن.

ئىكرام قادىر كەنجى

مەشئۇم تىنىقلار

بىرىنچى سۈرەت:
 چارىسى يوق مۇتلەق مەنزىلگە -
 بارماسلىققا ھېچكىمنىڭ زىنھار.
 نى جاھانگىر، ئالىم - دانامۇ،
 قىلالىدى مەنزىلنى ئىنكار.
 رىزىق تۈگەر ھامان بىر كۈنى،
 ھاياتلىققا دۇنيا بىقارار.
 ئاھ، ھەر قانچە تارتىشساڭمۇ، بەس،
 دۇنيا ئەسلى توپىماس خۇنخۇمار.

بىرىنچى سۈرەت:
 بارار مەنزىل يۈز ئاچسىمۇ دەم،
 كۆرۈنگەندەك كەچتىكى شەپەق:
 مېھنەت، رەنج، ھايات خورلۇقى،
 گەر كەلسىمۇ بېشىمغا قەۋەت:
 كۆرمىسەممۇ راھەت، ئاسايىش،
 رەنجىمەيمەن دۇنيادىن پەقەت.
 ھايات مېھرى شۇنچىلىك تاتلىق،
 كەتمىسەمكەن باقىغا ئەبەد.

تۆتىنچى سۈرەت:
 قالار بۇندا ئېتىقاد، ئاززۇ،
 جەھلىڭ بىلەن تىكلىگەن «مۇنار»:
 ئىللىق ماكان، نەسلى - ئەۋلادىڭ،
 چىن دىلىڭدىن كۆيۈپ سۆيگەن يار.
 قالار بۇندا تاڭ شەپقىدەك،
 قەلبى سۈزۈك پەدەر - بۈزۈرۈكۈار.
 قالار بۇندا شانۇ شەۋكەتلەر...
 ھېچ نەرسىگە بولماس ئىختىيار.
 (ئابىنور: كورلا شەھەر چارىباغ يېزا بوستان كەنت 1 - گۈرۈپىدىن)

ئىككىنچى سۈرەت:
 ئۆلسە ئادەم، بولىدۇ تۇپراق،
 تەننى يەيدۇ گۈردە قۇرۇتلار.
 (روھلار تېخى تۇرارمىش تىلەپ،
 ھاياتلاردىن دۇئا - دۇرۇتلار).
 جانسىز تەندىن ئۆتمەيدۇ ساۋاب،
 ھاياتلاردىن بولار ئىختىيار.
 تىرىك قىلماس ئېغىرلىق يەرگە،
 مىڭ مۇردىدىن بىر تىرىك ئەلا.

تۇرسۇنگۈل تەۋەككۈل

خۇش بولدۇڭمۇ ئايرىلىپ مەندىن

ۋاپاسىزلىق قىلىدىڭغۇ ماڭا،
 تانغانىمىدىڭ نىگار مېنىڭدىن.

خۇش بولدۇڭمۇ ئايرىلىپ مەندىن،
 سوراپ باقاي بۈگۈن سېنىڭدىن.

ئەجەب خۇشال ئوينايىتى يۈرەك،
سېنىڭ ئۈچۈن تىلەيتتى تىلەك.
دېگەندىڭ تېخى تۈنۈگۈن:
يار تۇتمايمەن سېنىڭدىن بۆلەك.

سەن ئۆمۈرلۈك ۋاپادارمىسەن،
دەپ ۋەدىلەر بەرگەنتىڭ ماڭا.

زەررە گۇمان يوقتى دىلىمدا،
ئاھا! پۈتۈنلەي ئىشەنگەن ساڭا.

قالدىم نىگار ئېغىر ئازابتا،
يۈرەكتە دەرد، چىرايم سامان.
بىلىپ يەتكىن بىر ھەقىقەتنى،
يار ئايرىلىش ھەممىدىن يامان.

(ئەپتۇرا: خوتەن پېداگوگىكا ئالىي تېخنىكومى تىل - ئەدەبىيات 2007 - يىللىق 1 - سىنىپتا)

ئەمەر ماخسۇت شاھتۈرك

سۆيۈلمىگەن ئەر

يەر شارىنىڭ بىر بۇرجىكىدە،
خىيال سۈرەر سۆيۈلمىگەن ئەر.
دۇنيا ئۇندىن كەتكەچكە ئۇزاپ،
كۆڭۈل سۆزىن زادى كىمگە دەر.

كۆچۈپ كەتكەن ئۇنىڭدىن بەخت،
ئۆزىگە ياز، ئاڭا قار ياغار.

ھەممە ئۈچۈن ئېرەنسز ماكان،
كىم ئۇنىڭغا كۈلۈپراق باقار.

مەيىن شامال سۆيەر زېمىننى،
ئۇچۇپ يۈرەر يېگانە مامكاپ.
بەخت نېمە، كېلىدۇ قاچان؟
كىم ئۇنىڭغا بېرەرسىن جاۋاب.

(ئەپتۇرا: قاراقاش ناھىيە قارمىش يېزىلىق 1 - ئوتتۇرا مەكتەپتە)

زەيتۇنەم مەمتىمىن

نېمانچە تەس ئەر كەك ئاتالماق

ئۇزۇنلۇق دېسەڭ گەر ئايىنى،
ئىرادەڭ بار مەڭگۈلۈك سۇنماس.
تەڭرى بەرگەچ غۇرۇر بىلەن جان،
جاپالارغا سەندىن ئۇن چىقماس.

ئون سەككىز مىڭ كۈلگەن ئالەمنى،
تۇغۇلۇپلا ئالدىڭ يەلكەڭگە.
ئىشەنچ پۇراپ تۇرغاچ ھەر نەپەس،
قىزلار بەختى چاقىنار لەۋزىڭدە.

ئاتا - ئاناڭ مېھنىتى ئۈچۈن،

مەككىمۇ ھەم بىلىنمەس يىراق.
مىڭ - مىڭ رازى ئۇلار سېنىڭدىن،
ھاجەت ئەمەس يۈدۈپ ئاپارماق.

ئەر كەك بولۇپ يارالغاچ مەغرۇر،
تۆكەلمەيسەن چىڭقالسىمۇ ياش.
جۇدالىقنىڭ دەردىدە ئۇنسىز،
ھەسرەتكە بېرىسەن بەرداش.

ئەل غېمىدە ئازارلار يېسەڭ،
بەرھەم بولار ئەلنىڭ دۇئاسى.
تونۇۋالغىن ئۆزۈڭنى قايتا،
ئاياللارنىڭ بولدۇڭ خۇداسى.

(ئەپتۇرا: چىرا ناھىيىلىك بارتكوم بارتىيە مەكتىپىدە)

بۇ شېئىرلارنىڭ تەھرىرى: تۇرسۇنجان مۇھەممەت
داۋۇت ئادىل

سالىق ئۆلچىمىنىڭ يىڭىلىنىشى ۋە ئۆزگەرتىلىشى

ماختانماي باقىغا رەھلەت قىلغانلار بوق دىيەرلىك. ھەر بىر ئىنساننىڭ بۇ ھاياتلىق مۇساپىسىدىكى ھەر قانداق قىممەتلىك قەدەم نەپەسلىرىدىن باشلاپ تۈرلۈك بىغان ۋە ئەلەم، رەنجىشلىرى كۆپ ھاللاردا ئاشۇ قىممەتلىك يىڭىتلىك نۇسرىتىنىڭ ئالتۇن پەسلىگە مۇجەسسەمە- لەنگەن بولىدۇ ۋە ئىنسان ھەققىدىكى ئاجايىپ - غارا- يىپ ھېكايىلەر مانا مۇشۇ دوقالدىن باشلىنىدۇ. دەرۋەقە يىڭىتلىك نۇسرىتىنى ھاياتنىڭ گۈلتاجى دەپ بىلى- دىغان بىز ئۇيغۇرلاردا بولسا يۇقىرىقى ئۇدۇم يىراق تا- رىختىن باشلاپ ۋايىغا يېتىپ داۋام قىلىپ كەلگەن بولۇپ، ئۇ بىزنىڭ ئۆزىمىزگە خاس بولغان مىللىي ئۆرپ - ئادەتلىرىمىزنىڭ قات - قېتىغىچە سىڭىپ كەتكەن. قىسقىسى، بىزنىڭ نەزىرىمىزدە ھاياتنىڭ بارلىق لەززىتى، شەۋكىتى، خاسىيىتى يىڭىتلىك نۇس- رىتىگە جەملەنگەن بولۇپ، بىز گۈزەللىكنى، قۇدرەتنى ۋە كامالەتنى يىڭىتلىك نۇسرىتىدىنلا ئىزدەيمىز. ئا- لىجانابلىقنى، مەردانلىقنى بولسا يۇقىرىقى خاس- يەتلەرنى بارلىققا كەلتۈرىدىغان مۇقەددەسلىك دەپ بى- لىمىز ھەمدە ئىنساننىڭ يىڭىتلىك نۇسرىتىنىڭ قۇد- رىتى، پاساھىتى ئىنساننىڭ پۈتكۈل ھاياتىغا تەسىر كۆرسىتىپ، ئۇنىڭ پانى دۇنيادىكى ھاياتلىق پائالىيى- تىنىڭ خۇلاسسىسىنى بارلىققا كەلتۈرىدۇ، دەپ قارايمىز. يىڭىتلىك گەرچە ئىنساننىڭ ياشلىق مەزگىلىگە تە- ئەللۇق قىسقا پەسىل بولسىمۇ، بىزدە ئۇنىڭ بۇ خىل پەسىل پاسىلى ئاللىقاچان بۇزۇپ تاشلانغان بولۇپ، بۇ دۇنياغا ئاپىرىدە بولغان ھەر بىر كىشى ئۆز ۋۇجۇدىدا يىڭىتلىكنىڭ شەرتلىرىنى ھازىرلىيالىسا ئۇ بالىلىق ۋە

قانۇنىيەتنىڭ ئىسپاتى بويىچە پانى دۇنيادا با- شاۋاتقان ھەر بىر شەئىتنىڭ نەۋەللىۋىتى، ئادادى ۋە رە- بۇنلىقى بولىدۇ. بۇ خىل دەۋرلىك ئايلىنىش شەئىتنىڭ ئاخىرقى ھىسابتا ئەسلىگە قايتىشى بىلەن خۇلاسسى- لىنىدۇ. ئەڭ ئالىي مەخلۇق ھېسابلىنىدىغان ئىنسان بولسا، مانا مۇشۇ دەۋرلىك جەريان ئىچىدە ھەر ۋاقىت ئۆزىنىڭ باشقا شەئىتلەرگە تۈپتىن ئوخشىمايدىغان ئىندىۋىدۇئاللىقنى ئىپادىلەيدۇ. كۈنكۈرت ئېيتقاندا، ئىنساننىڭ روھىغا مەنسۇپ بولغان ۋىجدان، غۇرۇر، ئە- قىدە، ئىخلاس سۈپەتلىرىدىن باشلاپ، ئىنسان جىسم- نىيىتىگە تەئەللۇق بولغان كۈچۈڭگۈرلۈك، باھادىرلىق سۈپەتلىرى بىلەن ئۇنىڭغا ھەر ۋاقىت ساپە تاشلاپ تۇ- رىدىغان بالىلىق، يىڭىتلىك، قېرىلىق مەنزىللىرىمۇ بىر - بىرى بىلەن زەنجىرسىمان باغلانغان بولۇپ، ئۇ ئۆز نۆۋىتىدە ئىنساندىن ئىبارەت ئاڭلىق مەخلۇقنىڭ باشقا شەئىتلەردىن ئالاھىدە پەرقلىنىپ تۇرىدىغان مۇ- رەككەپلىكىنى شەكىللەندۈرگەن. بۇ مۇرەككەپلىكنىڭ چېكى ئەلۋەتتە، چەكسىزلىككە سوزۇلغان بولىدۇ. بىز بۇ يازمىدا ئىنسانغا خاس خۇسۇسىيەتلەرنىڭ مۇھاكىمى- سىنى ئىنسانشۇناس ۋە پايلاسوپلارغا قالدۇرۇپ، پەقەت ئىنسان ھاياتىنىڭ روھى سۈپىتى بولغان يىڭىتلىك نۇسرىتى بىلەن نۆۋەتتىكى يىڭىتلىك كىرىزىسى ئۈس- تىدە توختىلىمىز.

مەلۇمكى، يىڭىتلىك نۇسرىتى ئىنسان ھاياتىنىڭ ئابادى بولۇپ، ئۇنىڭ قىممىتى ۋە ھېكمىتى ئۈستىدە مەدھىيىلەر ساناقسىزدۇر. قىسقىسى ھاياتلىق ئالىمىدە يىڭىتلىك نۇسرىتىنى ئۇلۇغلىماي ياكى ئۇنىڭ بىلەن

قېرىلىق مەزگىللىرىدىمۇ ئۆزىنىڭ يىگىتلىك نۇسرىدىكى تىنى نامايان قىلالايدۇ. قىسقىسى، يىگىتلىك بىزدە ئاليجاناب پەزىلەتلەرنىڭ ئىنسان ۋۇجۇدىدىكى جۇلاسى بولۇپ، ئۇ كىشىلەرنىڭ ياش ئالاھىدىلىكىدىن ئاللىقاچان ھالقىپ كەتكەن. بۇ يەردە بىز مۇنداق بىر ھېسابنى قىلىپ كۆرسەك، مەسىلە تېخىمۇ ئايدىڭلىشىدۇ. يەنى بىز بىر ئادەمنىڭ ئۆمرىنى ئوتتۇرىچە 70 يىل دەپ پەرز قىلساق، بۇ 70 يىلنى ئۇ كىشىنىڭ ھاياتىغا ئىنساننىڭ فىزىئولوگىيىلىك ۋە پىسخولوگىيىلىك ئالاھىدىلىكىگە ئاساسەن مۇنداق تەخمىن قىلىشقا بولىدۇ: ئالدىنقى 20 يىل ئۇنىڭ بالىلىق، ئۆسمۈرلۈك دەۋرىدۇر. ئۇ ئەقىل - ئىدراك ۋە جىسمانىيەت جەھەتتىن يېتىلىش دەۋرى بولۇپ، ئۇنىڭ قەلبى غۇبارسىز بولىدۇ، يەنى يىگىتلىكىنىڭ خىسەلەتلىرى ئۇنىڭ قەلبىدە بىخلىنىشقا باشلايدۇ. كېيىنكى 25 يىل ئۇنىڭ ئەقىل - ئىدراك ۋە جىسمانىيەت جەھەتتىن پىشىپ يېتىلگەن قىرانلىق يىگىتلىك دەۋرى بولۇپ، ئۇ بۇ دەۋرگە پەقەت يۈز قىرىدا تىلغا ئېلىپ ئۆتكىنىمىزدەك ئاليجاناب خىسەلەتلىرىنى بەدەل قىلىش ئارقىلىقلا ئېرىشەلەيدۇ. ئۇنىڭ بۇ دەۋردىكى ھەر بىر قەدەم، نەپەسلىرى كېيىنكى ھاياتىنىڭ دەسمايىسى بولۇپ قالىدۇ. ئاخىردىكى 25 يىل بولسا، گەرچە جىسمانىيەت تەدرىجى زەئىپلەشىمۇ، ئەمما، ئەقلى ئىقتىدارى تاكامۇللىشىپ، تەجرىبە - ساۋاقلارنى خۇلاسىلايدىغان، مۇبادا تەجرىبە - ساۋاقلارنى رىدىن ئاليجانابلىقنى جۈلالتىشقا نېسىپ بولالسا، يىگىتلىك نۇسرەتلىرى ۋايىغا يېتىپ ئاداقچىچە چاقىدۇ. ئايدىغان دەۋرى بولىدۇ. بىز بۇ ئۈچ باسقۇچنى ئەقىل كۆزىمىز بىلەن كۆرەتسەك، ئۇنىڭ ھەر بىرىدە يىگىتلىك نۇسرەتلىرىنىڭ پارلاپ تۇرغانلىقىنى كۆرىمىز ھەمدە باشقا ئىككى باسقۇچنىڭمۇ جىسمانىيەت بىلەن ئەقىل - ئىدراكنىڭ قۇدرىتى تەڭ مەۋجۇت بولۇپ تۇرغان ئوتتۇرىدىكى 25 يىللىق يىگىتلىك ھاياتىغا ئوخشاش، بەئەينى قىزىل گۈلنىڭ كامالچىسىدەك كىشىنى جەلپ قىلىدىغان گۈزەل لاتاپەتكە ئىگە ئىكەنلىكىنى كۆرەلەيمىز. دېمەك، يىگىتلىك پەسىللا ئەمەس، يىگىتلىك نۇسرەتتىمۇ بىزدە كۆزلىرىنى قاماشتۇرىدىغان خىسەلەتكە ئىگە بولۇپ، ئۇ ئۆز نۆۋىتىدە بىزنىڭ مىللىي ئىپتىخارلىقىمىزنى بېيىتىدىغان سۆۋلۈك خۇسۇسىيەتلەرگىمۇ ئىگە. جۈملىدىن بىزنىڭ ئەجدادىمىزدىن باشلاپ داۋام قىلىپ كەلگەن يىگىتلىك شەرتىمىز نەسلىمىزنىڭ جىنسىي جەھەتتىن ئەركەك بولۇش، ياش ۋە قاۋۇل بولۇش دېگەن ئۆلچەملەردىن ئاللىقاچان ھالقىپ كەتكەن بولۇپ، ئۇنىڭغا ئىنسانىيەت

نىڭ روھىيىتىگە مەنسۇپ بولغان ۋىجدان، غۇرۇر، ئەقىدە، ئېتىقاد ۋە ساپادىن ئىبارەت ئىنتايىن قىممەتلىك نازۇك سۈپەتلەرمۇ سىڭدۈرۈلگەن. كۈنكەرت ئېيتقاندا، بىزدە جىنسىي جەھەتتىن ئەركەك بولغانلارنىڭ ھەممىسى يىگىت ھېسابلانماستىن، بەلكى يۇقىرىقىغا ئوخشاش روھىي جەھەتتىكى يىگىتلىك شەرتلىرىنى تولۇق ھازىر قىلغانلارلا يىگىت سانىلىدۇ. يىگىتلىك پەسىلى بۇ دۇنياغا تەۋەللۇت بولغان ھەر قانداق ئىنسانغا نېسىپ بولغان بىلەن، يىگىتلىك نۇسرەتتى ۋۇجۇدىدا يىگىتلىكىنىڭ روھى ئامىللىرىنى بارلىققا كەلتۈرگەن بىر قىسىم باھادىر كىشىلەرگىلا نېسىپ بولىدۇ. دەرۋەقە تا رىخىمىزدىلا ئەمەس، بۈگۈنكى رېئاللىقىمىزدىمۇ گەرچە ئەركەك تۇغۇلۇپ يىگىتلىك پەسىلگە يەتكەن بىلەن، يىگىتلىك نۇسرەتتىگە مۇشەررەپ بولالماي يۈرگەنلەر ساناقسىز بولغانغا ئوخشاش، ياش جەھەتتىن كىچىكلەر ھەم ياشانغانلارنىڭ ئىچىدە ھەتتا ئايال زاتلىرىنىڭ ئىچىدىمۇ يىگىتلەر ساناقسىزدۇر. بۇ يەردە بىزنى چوڭقۇر ئويغا چۆكتۈرىدىغىنى: بۈگۈنكى رېئاللىقىمىزدا يىگىتلىك پەسىلدە تۇرۇپ يىگىتلىك نۇسرەتتىگە ئېرىشەلمىگەن كىشىلىرىمىزنىڭ ھەممىسى كۆپىنچە قانلىقىدۇر. بىز نۆۋەتتە تۇرمۇشىمىزدا مەيدىسىگە مەن يىگىت دەپ ئۇرۇپ، ئەمەلىيەتتە نامەردلىك قىلىۋاتقان كىشىلەرنى ماڭدامدا كۆرۈپ تۇرىۋاتىمىز. ھادىسىنىڭ ماھىيىتىگە نەزەر سالساق، بازار ئىگىلىكى يولغا قويۇلۇپ پۇل ۋە ئىمتىياز كىشىلەرنىڭ ئىجتىمائىي تۇرمۇشىدا مۇھىم ئورۇنغا ئۆتكەندىن بۇيان، چىن ئىنسان تەبىئىتىگە يات بولغان بىر قىسىم ھادىسىلەر ئۆزىنىڭ ئەسلى ماھىيىتىنى ئاشكارىلاپ، كىشىلەرنىڭ ئىنسانىي پەزىلىتى بىلەن يىگىتلىك نۇسرەتتىگە بەرھەم يەتكۈزدى. بۇنىڭ بىلەن بىزدە يىگىتلىكنىڭ تارىختىن بۇيان داۋام قىلىپ كېلىۋاتقان مۇقەددەسلىك سۈپىتىگە شەكىللىنىپ، يىگىتلىككە يات بولغان نامەردلىك، ئالا كۆلۈك، پەسكەشلىك، ئاچ كۆزلۈك، خۇمىسلىق، چۈپەيلىك قاتارلىق ناچار ھادىسىلەر ئۈچۈن كەڭ بازار ئېچىلدى. بۇ يەردە بىزنىڭ ئەنئەنىمىزدە يېقىنغىچە داۋام قىلىپ كەلگەن يىگىتلىك سۈپىتى توغرىسىدا توختىلىش تولىمۇ ئەھمىيەتلىكتۇر. مەلۇمكى، تارىخىمىزدا ئىنسانشۇناسلىقنىڭ تەركىبى قىسمى بولغان ئېغىز ۋە يازما ئەدەبىيات ۋە سىقىلىرىمىزدىن باشلاپ ئىجتىمائىي تۇرمۇشىمىزدا ئۇدۇملىشىپ داۋام قىلىۋاتقان بىر قىسىم ئۆرپ - ئادەتلىرىمىزدە يىگىتلىك سۈپىتىنىڭ ئۆلچەملىرى ئۆز ئىپادىسىنى تولۇق تاپقان بولۇپ، ئۇ مەردانە كىشىلەرنىڭ نۇسرەتتى بولۇپ شەكىللەنگەن. يەنى

قويغىلى بولسۇن؟! ئاشۇ ئاتالمىش ئەرلەرنىڭ ئىچىدە يىگىتلىك نۇسرىتىگە يېتەلمىگەن نۇرغۇنلىغان نامەرد، ۋاپاسىز، ئەقىدىسىز، ۋىجدانسىز كىشىلەرنىڭ مەۋجۇت-لىقىغا كۆز يۇمغىلى بولمىغانغا ئوخشاشلا، ئاياللارنىڭ (چىشى جىنىستىكىلەر) نىڭ ئىچىدىمۇ يىگىتلىك نۇسرىتىگە ئىگە ساناقسىز باھادىرلارنىڭ بارلىقىغا كۆز يۇمغىلى بولمايدۇ. بىز پەخىرلىنىدىغان، سۆيۈنىدىغان باھادىر يىگىتلەرنى ئەنە شۇ ئانىلار پەرۋىشلەپ قاتارغا قوشقان. ئەلۋەتتە. دېمەك، ئەر كەكلىك جىنسى ئايرىد-مىدىن باشقا ھېچنەرسىگە تەڭ ئەمەس. چۈنكى، تا-رىختا ئەمەس، نۆۋەتتەمۇ مىللىتىمىزنىڭ شان-شەرىپىنى يەرگە ئۇرۇۋاتقانلارنىڭ ئىچىدە يىگىتلەر ئە-مەس، جىنسى جەھەتتىن ئەر كەك بولغانلارنىڭمۇ مەۋجۇتلۇقى مۇنازىرە تەلەپ قىلمايدۇ.

پەزىلەتسىزلىك ئەلۋەتتە يىگىتلىككە تەڭ ئەمەس، ئۇنىڭ ئەكسى بولغان خۇمىسلىققا تەڭدۇر. شۇڭا، خۇمىسلىق بار يەردە يىگىتلىك ئۈستىدە سۆز ئېچىش مۈمكىن ئەمەس، خۇمىسلىق ئىچىگە جەملەنگەن ھەر بىر مىكروپ خاراكتېرلىك غەيرىلىك بولسا، بۇ دۇنياغا يارالمىش ھەر بىر پاك ئىنساننىڭ ئەسلى تەبىئىتىگە يات بولۇپ، ئۇنىڭ ئىنسانغا پەقەت ئەخلاق زەئىپلىك-دىنلا يۇقىدىغانلىقى ھەممىمىزگە ئاياندۇر. خۇمىسلىق-نىڭ ئىچىنى تەپسىلىي كۆرۈشنىڭ ھاجىتى يوق. چۈنكى، ئۇنىڭ ئىچىدىكى ۋىجدانسىزلىق، ۋاپاسىزلىق، نامەردلىك، ئالا كۆكۈللۈكتىن تارقىلىدىغان بەدبۇيىچە-لىق تەبىئەت كۆكسىدىكى ساپ مۇھىتنى بۇلغايدۇ. بىز بۇ يەردە ئەر كەك تۇغۇلۇپ يىگىت بولالماي تەبىئەتتىن كۆرە ئۆز-ئۆزىنى بۇلغاۋاتقان پەزىلەتسىز ئادەملەرنىڭ بەختسىزلىكىگە يەتكۈچە ئېچىنىۋاتقان ۋاقىتىمىزدا، قەلب تۈرىمىزدە ئۇلار ئەۋلىدە ئۆز ۋۇجۇدىدىن زادى نېمىنى يوقىتىش بەدىلىگە بۇ خىل قىسمەتكە دۇچار بولغاندۇر، دېگەن سوئال غەلىيان كۆتۈرىدۇ - دە، نەزىرىمىز يىگىتلىك نۇسرىتىنىڭ يىراق تارىخىمىزدىن باشلاپ داۋام قىلىپ كېلىۋاتقان ئۆلچەملىرىگە تىك-لىنىدۇ. جۈملىدىن بىزنىڭ مىللىي خاسلىقىمىزدا داۋام قىلىپ كېلىۋاتقان يىگىتلىك نۇسرىتىنىڭ ئۆلچەملى-رى توۋەندىكىدەك بولغان، يەنى يىگىت بولغۇچى قى-رانلىق يېشىغا تولغاندىن باشقا ئەقىل ۋە جىسمانىي جەھەتتىن تەندۈرۈس، قاۋۇل، بېجىرىم، كۈچتۈگۈر بولۇشى، ئات مېنىش، ئوق يا ئېتىش ئىقتىدارىغا ئىگە بولۇشتىن باشقا ئوۋچىلىق، دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق، باغۋەنچىلىك قاتارلىق ئەجداد مىراس كەسىپلەرنىڭ ۋە كەم بولغاندا يەتتە خىلدىن ئارتۇق ھۈنەر - كەسىپنىڭ

بىزدە يىگىتلىك سۈپىتىگە يەتكەنلەر ئالدى بىلەن ياش ۋە جىسمانىي جەھەتتىن قىرانغا يېتىپلا قالماستىن، بەلكى ئۆز ئالدىغا مۇستەقىل ئىش كۆرەلەيدىغان، ئاتا-ئانىسىغا يۆلەنمەي مۇستەقىل تۇرمۇش ئۆتكۈزۈش قا-بىلىيىتىنى ھازىرلىغان، پەزىلەت جەھەتتە ۋىجدانلىق، دۇرۇس، ئەقىدىلىك، راستچىل، ئېتىقادلىق بولۇشتىن باشقا، مۇھىمى ئادالەت ۋە ھەقىقەتنى ياقلايدىغان، جا-ھالەتنىڭ كۆكسىگە تىغ ئۇرۇپ توسقۇنلار ئالدىدا با-تۇرلۇق، قەيسەرلىك كۆرسىتەلەيدىغان باھادىرلىق، مەر-دانلىق سۈپىتىنى نامايان قىلىدۇ. مانا بۇ يىراق تا-رىختىن بۇيان ئاۋامنىڭ قەلبىدە قەدىرلىنىپ كېلىۋات-قان يىگىتلىكنىڭ بىباھا نۇسرىتىدۇر. تارىخىي مەنبە-لەرگە قارىغاندا ئەجدادلىرىمىز ئوغلانلىرىنى ھەقىقىي يىگىتلىك نۇسرىتىگە ئىگە قىلىشنى پەرزەنتىگە بول-غان ئاتا-ئانىلىق مەسئۇلىيەتنى ھەقىقىي يوسۇندا ئادا قىلىشنىڭ ئەڭ مۇقەددەس نىشانى دەپ بىلگەن، شۇڭا ئۇلار پەرزەنتلىرىنىڭ پەقەت ئەر كەك بولۇشىنىلا ئەمەس، بەلكى يىگىتلىك نۇسرىتىگە ئىگە بولۇشىنى ئارمان قىلىشقان ھەمدە بۇ يولدا رىيازەت چىكىشنى كەلگۈسى بەختىگە ئول سېلىش دەپ بىلگەن. بۈگۈنكى رىقابەت-لىك دۇنيادا مىللىتىمىزنىڭ دۇنيا مىللەتلىرى ئالدى-دىكى شان - شەرىپىنى قوغداش، ئاشۇرۇش ئۈچۈن يۈ-رەك قېنىنى سەرپ قىلىۋاتقان ساناقلىق ئوت يۈرەك يىگىتلىرىمىزدىن پەخىرلىنىش بىلەن بىللە، يەنە ئا-رىمىزدا كۈندىن - كۈنگە ۋابا خاراكتېرلىك يامراۋاتقان بىر قىسىم كىشىلىرىمىزدىكى پەزىلەتسىزلىك قىل-مىشلىرىنىڭ كەلگۈسى زالايتىدىن ئەيىغان چەكەي تۇرالمايمىز. بۇ يەردە مۇنداق بىر ئىشنى ئالاھىدە تىلغا ئېلىپ ئۆتۈشكە توغرا كېلىدۇ. بىزنىڭ بىر قىسىم ئە-دىبلىرىمىز، بولۇپمۇ شائىرلىرىمىز ئۆزلىرىنىڭ ئىجا-دىيەتلىرىدە ئىنساننىڭ جىنسى ئايرىمىسىنىلا بىلدۈ-رىدىغان «ئەر كەك» دېگەن ئاتالغۇنى ئىنساننىڭ جى-نسى ئايرىمىسىدىن باشقا ئىنسانىي پەزىلەتتىن يىگىتلىككە جەۋھىرى ھېسابلىنىدىغان «يىگىتلىك» بىلەن ئال-ماشتۇرۇپ ئىستېمال قىلىپ، ئارىدا ئۇقۇمدىكى مۇج-مەللىكنى كەلتۈرۈپ چىقاردى. دەرۋەقە ئىنساننىڭ جى-نسى جەھەتتىن ئەر كەك ياكى چىشى بولۇشى ئۇنىڭ ئىنسانىي سۈپىتىنى بەلگىلىيەلمەيدۇ. كونكرېت ئېيت-ساق، ئەر كەكلەرنىڭ قارشى تەرىپىدە تۇرىۋاتقانلار باشقا بىر تائىپە ئەمەس، بەلكى ئاياللار، يەنى بىزنىڭ ئانىل-رىمىزدۇر. بۇ مۇقەددەسلىك تەختىنىڭ سۇلتانلىرىنى قانداقمۇ جىنسى جەھەتتىن ئەر كەك بولغانلىقى ئۈچۈنلا قارىغۇلارچە ماختىلىپ كېلىۋاتقان ئەرلەرنىڭ ئەكسىدە

كۆزلەش، ھەق - نەھەق مەسلىسىدە مەيدانى ئېنىق، مۇستەھكەم بولۇش دېگەندەك بىر قاتار ئىنسانىي ئەخلاق ئۆلچەملىرىمىزنىڭ ۋارىيانى بولۇپ، پەقەت مۇئەييەن دەرىجىدىكى دەۋر ئالاھىدىلىكىنى ئەكس ئەتتۈرگەن، خالاس.

خوش، بىز ئەمدى يىراق ئەپسانىۋى دۇنيادىن ئۆزىمىز ياشاۋاتقان رېئال دۇنياغا قايتىپ كېلىپ، يىگىتلىرىمىزنىڭ نۆۋەتتىكى روھىيەت ھالىتىگە نەزەر سالساق، تىگرىقماي تۇرالمايمىز. جۈملىدىن بىزنى ئەڭ بۇرۇن جەلپ قىلىدىغىنى بىر قىسىم ئاتا - ئانىلارنىڭ يىگىتلەرگە قويىۋاتقان يىگىتلىك شەرتى بولۇپ، ئۇنىڭ ئاددىي ھەم كۈتلىكى ئەقلىمىزنى لال قىلىدۇ، يەنى ئۇلار يىگىت بولۇش (ياراملىق ئادەم بولۇش) ئۈچۈن چوقۇم ھۆكۈمەتنىڭ تۆمۈر دەپتىرىگە كىرىش كېرەك، دېگەندىن ئىبارەت تولىمۇ ئاددىي شەرتنى ئەڭ يۈكسەك ئارمانى قىلغان. بۇ مۇمكىن بولمىغاندا سودا - سېتىق قىلىشنى بىلىش قوشۇمچە قىلىنىپ، ئوغۇللىرىمىزنىڭ نەزەر دائىرىسى تار قېلىپ ئىچىدە بۇرۇق تۇم قىلىنىۋاتىدۇ. دەرۋەقە ئۇلارنىڭ نەزىرىدە بىر ئادەمنىڭ ئۈنۈپرسال ئىقتىدارى، ئىنسانىي پەزىلىتى، پەقەت ھۆكۈمەتنىڭ تۆمۈر دەپتىرىگە كىرىش بىلەنلا ئۆز كامالىنى تاپىدۇ، دەپ قارالغان بولۇپ، بۇ خىل ئەخمىقانە ئۆلچەم جەمئىيىتىمىزدىكى بىر قىسىم ئالىي مەكتەپلەردە ئوقۇش شارائىتىغا ئېرىشەلمىگەن، ئېرىشەلمەي كەن بولسىمۇ تۈرلۈك سەۋەبلەر بىلەن ئىش ئورنىغا چىقالمىغان ياشلىرىمىزنىڭ ئۆزىنىڭ كەلگۈسى ئىسسىقلىقىغا بولغان ئۈمىدلىرىنى خازان قىلماقتا. ئۇنىڭغا ئەگىشىپ بىر قىسىم ئاتا - ئانىلارنىڭ پەرزەنتلىرىگە بېرىدىغان ئەخلاق - پەزىلەت تەربىيىسى بىز يۇقىرىدا تىلغا ئالغانغا ئوخشاش كۈنكەرت، ھەرىكەتچان، تەسرىچان ۋە ئوبرازلىق بولماستىن، ئابىستراكت، دوگما، قاراتىلىقى، ئوبرازچانلىقى يوق ھالدا ئېلىپ بېرىلماقتا، ئۇ پەرزەنتلەرگە بەئەينى ئۆردەككە سۇ يۇقىمىغاندەك تەسىر قىلماپۋاتىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا بىزنىڭ بىر قىسىم ئۆرپ - ئادەتلىرىمىز بازار ئىگىلىكىنىڭ چوڭقۇرلىشىشىغا ئەگىشىپ، تەدرىجىي ئۆزگىرىپ بارىدۇ. يەنى ئىلگىرى بىز پەرزەنتلىرىمىزگە ياۋاش، مۇلا - يىم بولۇش توغرىلىق نەسەت قىلساق، ھازىر كۆپ ھاللاردا ياۋاش بولماي يامان بولۇشنى، ھەر ئاماللارنى قىلىپ باشقىلاردىن ئۈستۈن تۇرۇپ، ئۆز نېسىۋىسىنى تېپىپ يېيىشنى تەشەببۇس قىلىمىز، بۇ خىل ئۇسۇل بۈگۈنكى زىننەتلىك دۇنيادا دەرھال كارغا كەلگەن بىلەن، ئەزەلدىنلا ئاتا - ئانىلارنىڭ ھەددىدىن ئارتۇق «

رسالىسىنى پۇختا بىلىشى، ھەم ئۇنى قوللىنىپ پائالىيەت ئېلىپ بېرىشى ۋە ئاتا - ئانىسىغا يۆلەنمەي مۇستەقىل تۇرمۇش ئۆتكۈزۈش ئىقتىدارىغا ئىگە بولغاندىن باشقا، روھىي جەھەتتىن پەزىلەتلىك، ۋىجدانلىق، ئەقىدىلىك، راستچىل، مېھنەت سۆيەر بولۇشى، ئادالەتنى ياقلايدىغان باتۇرلۇققا، ئۆز نەپسىدىن ۋاز كېچىپ ئۆزىگە مەنپەئەت يەتكۈزىدىغان خالسىنى يەتكەن، ھەر ۋاقىت ياخشىلىق ئەمەللىرىنى بويلايدىغان ئالىي پەزىلەتكە ئىگە بولۇشى كېرەك، دەپ قارالغان ھەمدە بۇ شەرتلەرنى ئۆز ۋۇجۇدىدا يېتىلدۈرگەنلەر ئەل - ئاۋامنىڭ نەزىرىدە يىگىت سانىلىپ ئەتىۋارلىنىپ كەلگەن. قىزلار بولسا، مانا مۇشۇ ئۆلچەملەر بويىچە يىگىتلەر ئارىسىدىن ئۆزلىرىنىڭ مەڭگۈلۈك جۈپتىلىرىنى ئىزدەشكەن بولسا، ئاتا - ئانىلار ئۆزلىرىگە كۈيۈغۈل بولىدىغان يىگىتنى تاللاشقا ئالاھىدە ئېتىبار بېرىپ، ئۇلارنى ھەقىقىي يىگىتلىك ئۆلچىمى بويىچە تاللاپ چىققان. بۇ ھەقتە يىراق تارىخىمىزنىڭ ئەينىكى بولغان ئەپسانە، رىۋايەت ۋە چۆچەكلەردە مىساللار ناھايىتى كۆپ بولۇپ، ئۇنىڭ كۆپىنچىسىدە ئۆيلەنمەكچى بولغان يىگىت، قىز ۋە قىزنىڭ ئاتا - ئانىسى تەرىپىدىن ئەينى دەۋردە مۇشكۈل ھېسابلىنىدىغان بىر نەچچە شەرتنى ئادا قىلىشقا بۇيرۇلىدۇ. مەسىلەن، پەرىھادقا ئوخشاش بىستۈن تېغىنى تىشىپ سۇ باشلاپ كېلىش، ئەل - ئاۋامغا زۇلۇم سېلىۋاتقان بىرەر مەلئۇننى يوقىتىش، دۆلەتكە تاجاۋۇز قىلغان دۈشمەنلەرنى يوقىتىپ، خەلقنى ئازادلىققا ئېرىشتۈرۈش، جانغا زامىن بولۇۋاتقان بىرەر يىرتقۇچ ھايۋاننى يوقىتىشتىن باشلاپ، نوغۇچتا ئوت پۈۋەش، لاتا پالتىدا شېرىش كۆتەكنى يېرىش دېگەندەك ھەجۋى شەرتلەر مۇ قىيىنچىلىقتىن بۇ خىل شەرتلەر ئەلۋەتتە يىگىتلەرنىڭ ئۆز ۋۇجۇدىدا ئۈنۈپرسال ساپا يېتىشتۈرۈشتە ئىجابىي رول ئوينىغان بولۇپ، ئۆز نۆۋىتىدە يىگىتلەرنىڭ كىچىك ۋاقتىدىن باشلاپ باھادىر بولۇپ تەربىيىلىنىشىگە ئاساس سالغان بولسا، يەنە بىر نەچچە ئات، قېچىرغا يۈكلەنگەن مال - مۈلۈكنى نەچچە ئون كۈنلۈك مۇساپىنى بېسىپ كۆزلىگەن مەزىلىگە ساق - سالامەت يەتكۈزۈش، ھەقىقەت ئۈچۈن كۆكرەك كىرىپ ئوتتۇرىغا چىقىش، ۋاپادارلىق، ئالىيجانابلىق كۆرسىتىش قاتارلىق شەرتلەر بىلەن ئۆزلىرىنىڭ ئىنسانىي پەزىلىتىنى، جۈملىدىن ۋىجدان ئەقىدىسى ۋە باھادىرلىقى يېتىلدۈرۈلگەن. تەڭلەپ كۆرۈش، بۇ بىزنىڭ نۆۋەتتە ئەخلاق - پەزىلىتىمىزدە كەڭ تەشەببۇس قىلىۋاتقان ئادالەت يولىدا پىداكارلىق كۆرسىتىش، پاك - دىيانەتلىك بولۇش، ھەممىدە ئومۇمىي

كۆيۈمچانلىقى» دا ئۈگدەپ يۈرۈشكەن پەرزەنتلىرىمىزگە غەيرى تەسىرلەرنى بېرىپ، ئاقۋەتتە بەنەينى «مانتا يېمىگەن تاز قاسقانغا دۈم چۈشتى» دېگەندەك ئىشلار يۈز بېرىشى بەرھەق. ھازىر قىزلىرىمىزنىڭ ۋە ئاتا - ئا - نىلارنىڭ يىگىت تاللاش شەرتلىرى پەزىلەت، نۇسرەت جەھەتتىكى سۈپەتلەردىن ھالقىپ، بىر نۇقتىغا، يەنى پۇل - پىچەك، مال - دۇنيانى ئاساس قىلغان ئىقتىساد دىي نۇقتىغىلا مەركەزلەشتى. قىز يىگىتنىڭ يىگىتلىك نۇسرىتىنىڭ بار - يوقلىقىغا ئەمەس، پەقەت مۇئەييەن دەرىجىدىكى مال - بىساتىنىڭ، ھەم ئىمتىيازىنىڭ بار - يوقلىقىغا؛ ئاتا - ئانىلار ئىلگىرىكىدەك يىگىت جەھەتتىكى پەزىلىتىگە ئەمەس، ھازىرقى نەخ بايلىقىغا قارايدىغان بولدى. گەرچە بىز بۇ خىل ئۆزگىرىشلەرنى بازار ئىگىلىكىنىڭ يامان تەسىرى، دەپ قارىساقمۇ ما - ھىيەت جەھەتتىن، ئۇ ئومۇمىي ئەخلاقىمىزنىڭ مۇئەييەن يەن دەرىجىدىكى كىرىزىسقا يولۇققانلىقىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. نۆۋەتتە بىر قىسىم كىشىلەردىكى يىگىتلىك نۇسرىتىنىڭ زەئىپلىشىشىگە يۈزلىنىش سەۋەبىدىن ئىجتىمائىي تۇرمۇشىمىزدا ھەدەپ باش كۆتۈرۈۋاتقان ئەخلاقىي بۇلغىنىش مەسىلىلىرى ئۈستىدە كۈنكېرىت توختىلىمىز.

بىر قىسىم ئەللىرىمىزنىڭ ۋۇجۇدىدا يىگىتلىك نۇسرىتىنىڭ زەئىپلىشىشى دەسلەپكى قەدەمدە شۇ ئەللىرىمىزنىڭ تۇرمۇشىدىكى بىر قىسىم ئاياللارنىڭ ئىجتىمائىي ئەخلاق بىلەن بولغان روھىيەت مۇۋازىنى - تىنى بۇزۇپ، ئۇلارنىڭ يېتىمىسراش ئىلگىرىدىكى غە - رىبلىقى بىلەن كىشىلىك تۇرمۇشتىن بىزار بولۇش كەيپىياتىنى شەكىللەندۈردى.

يىگىتلىك نۇسرىتىنىڭ قارشى تەرىپى ئەقىدىدە - سىزلىك ئىچىدىكى خۇمىسلىققا، كۈنكېرىت ئېيتقاندا، نامەردلىككە تەڭ بولۇپ، ئۇنىڭ ئىچىگە ئىنساننىڭ ئەسلى يارىلىشىدىكى ئالىجانابلىق ماھىيىتىگە تۈپتىن قارمۇ قارشى بولغان ۋىجدانسىزلىق، غۇرۇرسىزلىق، ۋا - پاسىزلىق، ئالا كۆڭۈللۈك، ئەقىدىسىزلىك قاتارلىق يامان ئىللەتلەر جەم بولغان بولىدۇ. بۇ خىل ئىللەتلەر ئۆز نۆۋىتىدە ئاچ كۆزۈلۈك ۋە شەخسىيەتچىلىكنىڭ قولى بولۇش سەۋەبى بىلەن نامەردلىككە يۈز تۇتقان كىشى - لەرنىڭ ۋۇجۇدىدا كۆپ ھاللاردا ئۆز ئىپادىسىنى كۆر - سىتىدۇ، يەنى ۋىجدانسىزلىق، ۋاپاسىزلىق، ئالا كۆڭۈ - لۈك، ئەقىدىسىزلىك، غۇرۇرسىزلىق روھى ھالەتلىرى بىر - بىرىگە ئوڭ تاناسىپ بولۇپ، بىر - بىرىنى شەرت قىلىدۇ، بىرىنىڭ مەۋجۇتلۇقى يەنە بىرىنىڭ مەۋجۇت - لۇقىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. قىسقىسى، ئەقىدىسىز

ئادەمنىڭ قولىدىن باشقا ئىللەتلەرنىڭ ھەممىسى كې - لىدۇ، يىگىتلىك نۇسرىتىدىكى ۋاپادارلىقتىن ياتلاشقان ئەللىرىمىز ئاۋۋال ئۆزلىرىنىڭ ماھىيىتىنى تۇرمۇشتىكى ئاددىي ئىشلاردا، يەنى ئە - ئاياللارنىڭ ئائىلىدىكى تەڭ - باراۋەرلىك ھوقۇقىدا چاندۇرۇشقا باشلايدۇ، ئايال - لىرىنى مەڭگۈ ئۆزلىرىگە قۇلچىلىق قىلىشى كېرەك، دەپ قاراپ، ئۇلارغا بولغان كۆيۈنۈش ۋە مېھرىۋانلىقتىن چەتلىشىدۇ. گەۋدىلىك تەرىپى شۇكى، ئۇلار شەخس - يەتچى بولۇپ، بايلىق ۋە ئىمتىيازنى ناھايىتى چوڭ بىلىپ، ئۇنى خىسلەتلىك كۆزى دەپ قارايدۇ، ئۇلارنىڭ ئىدىيىسى، مەجەز - خۇلقى تۇراقسىز بولۇپ، شىمالنىڭ ھاۋاسىدەك تېز ئۆزگىرىدۇ. بايلىققا، ئىمتىيازغا ئېرىش - كەندە غادىيىپ، ئۇنىڭدىن ئايرىلغاندا بەنەينى تەكسىز ھاڭغا چۈشۈپ كەتكەندەك ئۆزىنى پۈتۈنلەي يوقىتىدۇ. ئۇلار دەسلەپتە ئۆز ئائىلىسىدىن سىرتقا يۈزلىنىپ، كۆپ ۋاقتىنى باشقىلارنىڭ ھۇزۇرىدا ئۆتكۈزىدۇ. بارا - بارا ئائىلىسىدە ئۆزىنىڭ ئېغىر يۈكىنى يالغۇز كۆتۈرۈپ جۈدەپ، ئەسلىدىكى نازاكەتلىك چىرايىنى يوقاتقان ئا - يالدىن ياتلىشىپ، سىرتلاردىكى ئەخلاقىغا ئاللىقاچان مەنە چۈشكەن ئازغۇن ئاياللارنىڭ قوينىغا ئۆزىنى ئې - تىشىدۇ، يىگىتلىك نۇسرىتى خاراپلاشقان ئەللىرىدىكى ۋاپاسىزلىق مانا مۇشۇ يەردە ئەۋجىگە چىقىدۇ. نۆۋەتتە بۇ خىل ھادىسە جەمئىيىتىمىزدە كۈندىن - كۈنگە كۆپ - يىپ، ئەللىرىمىزنىڭ ئارىسىدىكى يىگىتلىك - نۇسرىد - تىنى يوقاتقۇچىلارنىڭ ئىلگىرىكىگە قارىغاندا ھەس - سىلەپ ئېشىۋاتقانلىقىدىن بىشارەت بەرمەكتە. مۇناسى - ۋەتلىك تارماقلارنىڭ سانلىق كۆرسەتكۈچلىرىمۇ يۇقى - رىقىدەك سەۋەبلەر بىلەن ئارىدا ئىختىلاپ كۆرۈلۈپ نىكاھتىن ئاجرىشىۋاتقان ئە - ر خوتۇنلارنىڭ تېز سۈر - ئەتتە كۆپىيىۋاتقانلىقىنى ئىسپاتلىدى. دېمىسىمۇ بىز ئەتراپىمىزدا يۈز بېرىۋاتقان تۈرلۈك - تۈمەن ۋەقە - ھا - دىسىلەرنىڭ ئىچىدە ئائىلىۋى تۇرمۇشقا بىۋاسىتە چې - تىلىدىغان ئىشلارنىڭ كۆپلىكىدىن ھەيران بولىمىز. دەرۋەقە، ساپالىق كىشىلەرنىڭمۇ بۇ قىغىر يولدا قىلچە ئۇيالماي مېڭىشىۋاتقانلىقىنى، ھەتتا سىرتلاردا ئاشىنا ئويناشنى، قانچىلىك قىز، چوكاننى «ئۈندەككە» كەل - تۈرۈپ، ئۇلار بىلەن غەيرىي مۇناسىۋەتتە بولغانلىقىنى، ئۆزلىرىنىڭ ئوغۇل بالىلىقىنى، ئەركەكلىكىنى ئىسپات - لاشنىڭ بەلگىسى قىلىۋالغانلىقى كىشىنى تولىمۇ نەپ - رەتلەندۈرىدۇ. بىز بۇ ھادىسىدىن نۆۋەتتىكى يىگىتلىك نۇسرىتىنى يوقىتىۋاتقان ئەللىرىمىزنىڭ ئەقىل ئازغۇن - لىقى جەھەتتىن قايسى دەرىجىگە بېرىپ يەتكەنلىكىنى ئېنىق بىلىۋالالايمىز. دېمەك، ئەللىرىمىزنىڭ نامەردلىك

ھالدا مېھنەت جاپاسىنى تارتىۋاتقان، پەرزەنتلىرىنىڭ كەلگۈسى بەخت - سائادىتى ئۈستىدە باش قاتۇرۇپ تۈنلىرى ئۇيقىدىن بىدار بولىۋاتقان، پەرزەنتلىرىنىڭ جاراھەتلىك قەلبىنى ئازراق بولسىمۇ ئاۋۇندۇرۇش نە - پىتىدە ھەر ئاماللارنى قىلىۋاتقان، يۈلەنچۈكى يوق نام - رات ئائىلىنىڭ ئەڭ ئاددىي ئېھتىياجىنى قامداش ئۇ - چۈن ئېتىز - قىرلاردىن باشلاپ ئاشخانا، ئاۋايخانلار - غىچە ئېغىر جىسمانىي ئەمگەك قىلىۋاتقان ئاياللارنىڭ مەۋجۇت بولىۋاتقانلىقىنى كۈچلۈك ئىسپاتلايدۇ. ھالبۇ - كى بىر قىسىم ئاياللارنىڭ پىسخىكا جەھەتتىكى قار - شلىق كۆرسىتىش ئىقتىدارى بىلەن، بولۇپمۇ ئار - نومۇسى ئالدىدا باتۇرلۇق كۆرسىتىش ئىقتىدارى ئەر - لەردىن ھەرگىزمۇ تۆۋەن بولماستىن، بەلكى ئەرلەردىن ئۈستۈن بولىدۇ. شۇڭا، ئەرلىرى تەرىپىدىن ۋاپاسزلىققا دۇچار بولغان ئاياللارنىڭ پىغانىنىڭ ۋەزنى ناھايىتىمۇ ئېغىر بولىدۇ، گەرچە ئۇلار بۇ خىل روھى ھالەت ئىچىدە غەمكىن، سولغۇن، جىمجىت تۇرسىمۇ، بىراق، ئۇنىڭ قەلبىدە بەئەينى يانار تاغنىڭ ئاستىدا ماگما قايناۋاتقان - دەك ئىسپانكارلىق ۋە قىساس ئوتلىرى كۆيۈپ گۈلخان ياسايدۇ، بىز بۇ يەردە ئىختىيارسىز ھالدا جىبران خىلىل جىبراننىڭ «بىر نەچچە ئايال ئۆزئارا پاراڭلاشسا ھېچ - قانداق مەسىلىنى بىر تەرەپ قىلالمايدۇ، ئەمما، بىر ئايال جىمجىت ھالدا ئۆز - ئۆزىگە پىچىرلىسا دۇنيانى تىت - رىتىدۇ» دېگەن سۆزىنى ئېسىمىزگە ئالماي تۇرالمىمىز، ئاياللاردىكى بۇ خىل ئالاھىدىلىك دەسلەپتە ۋاپاسزلىققا يۈزلەنگەن ئەرلەرنىڭ نەزىرىگە ئېلىنمىغان بىلەن ئا - خىرىدا ئۇنىڭ ئائىلىۋى تۇرمۇشىدا زور بۆھرانغا ئايلى - نىپ، توسۇپ قالغىلى مۇمكىن بولمايدىغان ئائىلە پار - چىلىنىشىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ، ئەمدى بىر قىسىم ئەرلىرىمىزنىڭ يىگىتلىك نۇسرىتىدىكى ۋاپادارلىقىنى يوقىتىش سەۋەبلىرىگە كەلسەك، ئۇ ناھايىتى كۆپ مەن - بەلىك بولۇپ، كونكرېت ئېيتقاندا، ئەرلىرىمىزنىڭ ئۆز - ئۆزىنى تەربىيىلىشى بىلەن، ئىنسان ھاياتىنىڭ ئومۇمىي قانۇنىيەتلىرىگە بولغان بىلىشىنىڭ يېتەرسىز ئىكەنلىكىگە جەملىنىدۇ. بۇ يەردىكى ئۆز - ئۆزىنى تەربىيىلەش دېگەننىمىز، ئوقۇل ھالدىكى تەربىيە ۋە تەربىيىلىنىش بولماستىن، بەلكى ھاياتتىكى بىۋاسىتە تەجرىبىلەرنى يەكۈنلەش بىلەن ياخشىلىقتىن ئاڭلىق ھالدا ئۆلگە ئېلىش دېگەنلىكتۇر. جۈملىدىن بىر ئا - دەمنىڭ ياخشى پەزىلىتى ئۇنىڭ ھۈنەر، كەسپىگە ئوخشاش مۇئەييەن مەزگىلدە، مەلۇم دائىرىدە بارلىققا كەلمەيدۇ، بەلكى ئۇ شۇ كىشىنىڭ ھاياتقا بولغان ئۇ - مۇمىي تونۇشى، ياخشىلىق ۋە يامانلىق مەنزىللىرىدىن

تۇرمۇشىدا ئەڭ ئاۋۋال ئۇلارنىڭ ئاياللىرى خورلۇققا ئۇچرايدۇ، بۇنىڭ بىلەن ئاياللىرىمىزدىكى ئەنئەنىۋى ئىتائەتمەنلىك پىسخىكىسى ئۇلارنى باشتا روھى غە - رىبلىققا، تاقىتى توشقاندىن كېيىن قارشىلىق كۆرسە - تىش باسقۇچىغا ئېلىپ كېلىدۇ، بۇ خىل روھىي ھالەت ئۇزاق مۇددەت داۋام قىلىۋەرسە، ئەرلىرىنىڭ ۋاپاسزلىقى سەۋەبىدىن بۇ خىل مۇھىتقا تۇتقۇن بولۇپ قالغان ئا - ياللارنىڭ بۇرۇختۇملۇق ئىچىدىكى ئەخلاقىي يېمىرد - لىشىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ، بۇ تۈردىكى بەختسىز - لىككە دۇچار بولۇپ قالغان بىتەلەي ئاياللارنىڭ ئىچى - دىكى پىسخىكا جەھەتتىن ئاجىزراق بولغان بىر قە - سىملار بېشىغا يەتكەن بۇ كۈلپەتلەرگە مەجنۇنلارچە باش ئېگىپ تۇرمۇشتا ئۆزىنى تاشلىۋېتىشكە يۈزلەنسە، يەنە بىر قىسىم ئەرلىرىدىن ئۆچ ئېلىشنىڭ ئىستى - خىيلىك يولىنى تاللىۋېلىپ، «سەن قىلغاننى مەن قىلالمايمىم» دەپ يامان يوللارغا كىرىپ كېتىدۇ، پىس - خىكا جەھەتتىن ئۆزلۈك كۈچى كۈچلۈك، ئەقلى ساپا - سى بىر قەدەر يۇقىرى بولغان ئاياللار بۇ تەڭسىزلىككە قارشى جەڭ ئېلان قىلىپ، ھېسابسىز مۇشكىلاتلارنى تارتىشقا يۈزلىنىدۇ. كونكرېت ئېيتقاندا، ئۇلار ئالدى بىلەن تۇرمۇشى پارچىلانغاندا ئارىدا قالغان پەرزەنتىنىڭ كەلگۈسىدە ئاتىسىدەك نامەرد ئادەم بولۇپ قالماسلىقى ئۈچۈن، ئۇنى ئۆزى بېقىپ قاتارغا قوشۇشقا بەل باغلايدۇ، بۇ ئېيتىلىشى ئاددىي مەسلە بولسىمۇ، ئاياللاردىن ۋەزىنى مۇلاچەرلىگىلى بولمايدىغان مۇشكىلات تەلەپ قىلىدىغان ئىشتۇر. گەرچە بۇ بەختسىز ئاياللارنىڭ با - تۇرلۇق بىلەن ئۆزلىرى خالاپ بېرىدىغان قۇربانلىقى بولسىمۇ، يەنە ئۆزلىرى خالىمايمۇ مەھكۇم بولۇپ قال - دىغان مۇنداق بىر تەڭسىزلىك نۆۋەتتە كۆپ كۆرۈلۈۋا - تىدۇ، يەنى يىگىتلىك نۇسرىتى يوقالغان نامەرد ئەرلەر ئائىلىسىدىكى ئىقتىسادنى سىرتتىكى نورمالسىز تۇر - مۇشقا سەرپ قىلىپ تۈگىتۈۋەتكەندىن كېيىن ھەرخىل ۋاسىتىلەر بىلەن، يەنى تۇرمۇش پۇلى بېرىش، ھالىدىن خەۋەر ئېلىش دېگەندەك سەۋەبلەر بىلەن كۆز بويامچە - لىق قىلىپ پەرزەنتلىرىنى ئاجىز ئايالغا تاشلاپ بېرىپلا، نىكاھتىن ئاجرىشىدىغان ئەھۋاللار كىشىنى قاتتىق نەپەرتلەندۈرىدۇ. گەرچە ئانا - بالىلارنىڭ قانۇنىي ھو - قۇق - مەنپەئەتى قانۇن تەرىپىدىن قوغدىلىۋاتسىمۇ، بىر قىسىم يوقۇقلاردىن پايدىلىنىپ، ئاياللار ۋە بالىلارنى خورلاۋاتقانلار يەنىلا مەۋجۇت. بۇ مەۋجۇتلۇق جەمئى - يەتتە يۇقىرىقىدەك بەختسىزلىككە دۇچار بولۇپ، ئات - سىز قالغان نارىسىدە پەرزەنتلىرىنى بېقىش، ئوقۇتۇش ئۈچۈن ئېتىز - قىرلاردا قوللىرى چاك - چاك يېرىلغان

لىدۇ، بۇنىڭ بىلەن A نىڭ قەلبىنىڭ تېكىدىكى كونا ئوت يالقۇنچاشقا باشلايدۇ، كېيىنكى كۈنلەردە ئىككى-سىنىڭ ئوتتۇرىسىدا بىنورمال بولغان مۇناسىۋەت شەكىللىنىپ، شۇنچە يۈچۈن ھالدا داۋاملىشىشقا باشلىغان بولسىمۇ، تامىڭمۇ كۆزى بار دېگەندەك ئۇلارنىڭ بۇ نورمالسىز مۇناسىۋىتىدىن F خەۋەر تېپىپ، بىر مەزگىل يوشۇرۇن ھالدا ئۇلارنىڭ پېيىغا چۈشۈپ، بۇ خىل مۇناسىۋەتنىڭ ھەقىقەتەنمۇ نورمالسىز مۇناسىۋەت ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلاپ چىقىدۇ. دەسلەپتە ئۇ سوغۇققان بولۇپ، A نى بۇ يامان يولدىن چەكلەپ قېلىشقا ئورۇنىدۇ، بىراق، ئۇنىڭ بۇ يولدىكى ئەجرى ئاخىرقى ھېسابتا بىكار كېتىدۇ، ساداقىتى بىلەن ئىشەنچسىز چىنىشلىق ھالدا دەپسەندە قىلىنغان F نىڭ ئاخىرى سەۋر قاجىسى يېرىلىدۇ - دە، A دىن ئۇچ ئېلىش نىيىتىگە كېلىپ ئۇزاقتىن بۇيان ئۆزىنىڭ كەينىدىن ساپە تاشلاپ يۈرگەن بولسىمۇ، ئۆزىنىڭ ئائىلىسىگە بولغان ساداقىتىنىڭ كۈچلۈك چەكلىشى بىلەن رەت قىلىنىپ كېلىۋاتقان ئەر O بىلەن ئاپاق - چاپاق بولۇشقا باشلايدۇ، شۇنداق قىلىپ ئىككى جۈپ ئائىلە ئال-خىر ۋەيران بولۇپ، ئۈچ نەپەر بىگۇناھ بالا ئۆمۈرلۈك ئازابقا ئەسرار بولىدۇ. بىز بۇ ئاددىي مىسالدىن بىر ئەر-نىڭ يىگىتلىك نۇسرىتىنىڭ يوقۇلىشىنىڭ ئۆز نۆۋىتىدە شۇنچە كۆپ ئاپەتلەرنى ئېلىپ كېلىدىغانلىقىنىلا ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭ بۇ ئىككى جۈپ قىز - يىگىتنىڭ ۋۇجۇدىدا ئەسلىدە مەۋجۇت بولمىغان پەزىلەتسىزلىكىنى ئايرىدە قىلغانلىقىنى كۆرىۋالالايمىز. چۈنكى، يۇقىرىقىدەك ئۆچمەنلىككە ئەقىدە بىلەن غۇرۇر ئەمەس، پەقەت باشتىن - ئاخىر پەزىلەتسىزلىككە مەنسۇپ بولغان ئازغۇنلۇق يېتەكچىلىك قىلىدۇ. دېمەك، يىگىتلىك نۇسرىتىنىڭ يوقۇلۇشى بىر ئەر زاتى ئۈچۈنلا ئەمەس، ئۇنىڭ تۇرمۇشىدىكى ئايال تائىپىسىگىمۇ مۇاك چەرتىگۈسىز يوقۇتۇش ئېلىپ كېلىدۇ. بۇ يەردە مۇنداق بىر ئىش ئېسىمگە كېلىپ قالدى: 2002 - يىلى بولسا كېرەك، ئاپتونوم رايونلۇق سىرك ئۆمىكىنىڭ خادىمى، ئالاھىدە ئىقتىدار ئىگىسى قۇربانجان تۈرەك خوتەندە بولۇۋاتقان مەزگىلدە مەن بىر دوستۇم بىلەن ئۇنىڭ ئالاھىدە ئىقتىدارغا مەستخۇش بولۇپ كەينىدىن ئەگىشىپ يۈرگەندىم، بىر كۈنى قۇربانجان چۈشكەن مېھمانخانىغا ئېگىز بوي، ئورۇق كەلگەن بىر چوكان كىرىپ كېلىپ، قۇربانجانغا ئۆزىنىڭ ئەھۋالىنى تو-نۇشتۇرۇپ، بېشىنىڭ بەك ئاغرىيدىغىنىنى، ئۇيقۇسىنىڭ ئىنتايىن كەملىكىنى، بۇ خىل كېسەلگە گىرىپتار بولغىلى ئىككى يىلدىن ئاشقانلىقىنى ئېيتتى. قۇربان-

ھاسىل قىلغان تەجرىبە - ساۋاقلارنىڭ جەۋھىرى سۈپىتىدە تەدرىجىي شەكىللىنىدۇ، ئىنچىكە تەھلىل قىلغاندا، بۇ بىر قىسىم ئەخلاقى زەئىپلەشكەن ئەرلەر-رىمىزنىڭ ئاڭ جەھەتتىن بۇ دۇنيادا يامانلىقنىڭ ھامان مەغلۇپ بولۇپ، ياخشىلىقنىڭ ئاخىرىدا ھامان غەلبە قىلىشىدەك قانۇنىيەتنى تونۇپ يېتەلمىگەنلىكىنىڭ نەتىجىسىدۇر. ئۇنى يىگىتلىك نۇسرىتىنىڭ يوقۇلۇشى كەلتۈرۈپ چىقارغان. مۇنداقچە ئېيتقاندا، تۇرمۇشتا ھەقىقىي يۈز بەرگەن مۇنۇ ۋەقە بىزنىڭ يۇقىرىقى قاراش-لىرىمىزنىڭ توغرىلىقىنى ئىسپاتلايدۇ، يەنى مەلۇم ئورۇندا ئىشلەيدىغان A ئەسلىدە ئالىي مەكتەپ تەربىيەسى ئالغان، ئەخلاق - پەزىلىتىمۇ دۇرۇس، سۈمباتلىق يىگىت بولۇپ، خىزمەتكە چىقىپ ئىككى يىلدىن كېيىن ئۆزى بىلەن بىر ئىدارىدا ئىشلەيدىغان خۇش پىچىم گۈزەل قىز G نى ياخشى كۆرۈپ قالىدۇ، يىگىت A قىز G غا ئۆز كۆڭلىنى ئىزھار قىلىپ بىر قانچە قېتىم توي تەكلىپىنى قويغان بولسىمۇ، بىراق قىز G ئۇنىڭ تۇرمۇش ئەھۋالىنىڭ ئانچە ياخشى ئەمەسلىكىنى بىلىپ، ئۇنىڭ تەكلىپىنى رەت قىلىدۇ، ئارىدىن ئۇزاق ئۆتمەي قىز G ئىقتىسادىي جەھەتتە ئۆزىنىڭ شەرتىگە تولۇق چۈشىدىغان يىگىت R بىلەن توي قىلىدۇ، يىگىت A بىر نەچچە ئاي ھەسرەت يۇتۇپ يۈرگەندىن كېيىن، قىز G گە ئۆزىنى كۆرسىتىپ قويۇشنى ئويلاپ ناھايىتى كۆپ تىرىشچانلىق كۆرسىتىپ ساھىبجامال قىز F بىلەن توي قىلىدۇ، ئارىدىن تۆت يىل ئۆتۈپ، بۇ ئىككى ئائىلىدە كۈتۈلمىگەن پارچىلىنىش يۈز بېرىدۇ، يەنى تۇنجى بولۇپ يىگىت R بىلەن قىز G نىڭ تۇرمۇشى، يىگىت R نىڭ جەمئىيەتتىكى ئىقتىسادىي ئورنى بىلەن ئىمتىيازىنىڭ ئېشىشىغا ئەگىشىپ ئۆزىنى كۆزگە ئىلماسلىقى بىلەن زاۋاللىققا يۈزلىنىدۇ، يەنى يىگىت R كۆپ ھاللاردا سىرتلاردا بولۇپ، ئائىلىسىگە يېتەرلىك كۆڭۈل بۆلمىگەننىڭ سىرتىدا بارا - بارا سىرتتىكى ئاياللار بىلەن ئېغىز - بۇرۇن ياللىشىپ يۈرۈپتۇ، بۇ جەريان ئۇزاققا سۈزۈلگەنسىمۇ G نىڭ ۋۇجۇدىدىن بىر خىل غېرىبلىق چىرماپ ئېلىپ، بىر مەزگىل بۇرۇقتۇم بولىدۇ، كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن ئۇنىڭ قەلبىدىكى بۇرۇقتۇملۇق تەدرىجىي ھالدا نەپىرەتتىن ھالقىپ قىساسقا ئايلىنىدۇ، مۇشۇ كۈنلەردە ئۇ تاسادىپىي ھالدا يىگىت A بىلەن خىزمەت مۇناسىۋىتى بىلەن بىر ئورۇندا بولۇپ قالىدۇ، G بىر كۈنى خالىس پۇرسەتتە يىگىت A غا دەرد تۆكۈپ ئائىلىسى تۇرمۇشىنىڭ ياخشى ئەمەسلىكىنى، ھازىر ئۆزىنىڭ ئۆتكەن ئىشلار ئۈچۈن پۇشايمان قىلىپ ھەسرەتلىنىۋاتقانلىقىنى ئىزھار قى-

جان بۇ چوكاننىڭ سۆزلىرىنى تەپسىلىي ئاڭلىغاندىن كېيىن، چوكاننىڭ تومۇرىنى تۇتۇپ كۆردى، كېيىن كۆز جىيەكلىرىنى تەكشۈردى، ئاخىرىدا چوكاننىڭ تەلىنى تەكشۈرۈپ كۆرگەندىن كېيىن: «سىڭلىم، كېسىلىڭىزنىڭ سەۋەبىنى ئېنىقلاپ چىقىم، يوشۇرماي ئېيتسام سىز بولمايدىغان بىر ئىشنى قىلىپ كېلىۋېدە تىپسىز، ئەسلىدە يۈزىڭىزنى ئاۋايلاپ بۇ ئىشنى ئاشكارا قىلىسام بولاتتى، بىراق، بۇنداق قىلسام سىز ئۇ ئىشنى يەنە داۋاملاشتۇرسىز، ئۇ چاغدا سىزنىڭ بۇ ئاجىز جىسىمىڭىز كېسەلگە بەرداشلىق بېرەلمەيدۇ، شۇڭا بۇ ئىشنى مۇشۇ جاراستاندا ئاشكارىلاي، مۇشۇنداق قىلسام سىز ئۇ ئىشنى تاشلايسىز، شۇنىڭ بىلەن كېسىلىڭىز ساقىيىدۇ، ئەگەر يوشۇرمام سىزگە قەست قىلغان بولۇپ قالسىمەن، قانداق، قوشۇلامسىز» دېگەندى، ھېلىقى چوكان بىر پەس مەڭدەپ تۇرغاندىن كېيىن، كۆزىگە لىققىدە ياش ئېلىپ: «دېمەكچى بولغانلىرىنى چۈشەندىم قۇربانجان ئاكا، كۈنلەر كېسەلنى يوشۇرساڭ ئۆلۈم ئاشكارا دەپتەكەن. بوپتۇ، يوشۇرماي دەۋەرسىلە، بۇ يەردىكىلەر ئۈچۈن ئىبرەت بولسۇن» دېدى تەمكىن ھالدا. ئەمما، ئۇنىڭ خۇنۇك كۆزلىرىدىن نېمىشقىدۇر تاراملاپ باش تۆكۈلۈشكە باشلىدى. قۇربانجان ئۇنىڭغا قاراپ: «قېنىپ بىر قېتىم يىغلىۋالسىڭىز يېنىكلەپ قالسىز سىڭلىم، ئاق ھاراقىنى بەك كۆپ ئىچىۋېتىپسىز، ھاراق ئىچىشنى دەرھال چەكلىسىڭىز ئۈزۈل - كېسىل ساقىيىشىڭىزدىن چوقۇم ئۈمىد بار، مۇبادا يەنە ئىچىشنى داۋاملاشتۇرسىڭىز ئۇزاق ئۆمۈر كۆرەلمەيسىز، چۈنكى، جىگىرىڭىز قېتىشقا يۈزلىنىپتۇ» دېدى. بىز بىر - بىرىمىزگە قارىشىپ ئىندىمەي تۇرۇشتۇق، ھەممىمىزنىڭ چىرايىدا تەربىيە كۆرگەن، ھۆكۈمەتنىڭ مۇھىم ئورگىنىدا خىزمەت قىلىدىغان بۇ چوكاننىڭ قانداق بولۇپ ھاراق ئىچىشنى ئۈگىنىۋالغانلىقىغا بولغان ھەيرانلىق قىمىز گەۋدىلىنەتتى، چوكان بىزنىڭ كۆڭلىمىزدىكىنى بىلگەندەكلا قۇربانجانغا ھال ئېيتىپ: «ھەقىقەتەن ئەۋلىيادەك ئادەمكەنلا قۇربانجانكا، مېنىڭ بۇ ئەيىبىمنى بىر خۇدادىن باشقا ھېچكىم بىلمەيتتى، سىلى نەق بىلىۋالدىلا، ئايال بولغاندىكىن بۇ ئىشنى قىلىمىسام بولاتتى، نېمىشقا قىلدىڭ دېمەملا، يولدىشىمنىڭ خاپىلىقى بولمايدۇ، بىز ئۆي تۇتۇپ ئىككى بالىمىز بولغاندىمۇ ئۇ سىرتقا قاراشتىن قالدى ئەمەسمۇ، كۆتۈرەلمىسەڭ ساڭگىلىتىۋال دېگەندەك، كۈندە مەست - ئەلەس يۈرۈشچۈ تېخى! مانا مۇشۇنداق ۋاپاسىز ئەرنىڭ خاپىچىلىقى بىلەن بۇ يولغا كىرىپ قالدىم، دەسلەپتە يولدىشىمغا تەكرار نەسەت قىلىپ ئۇنى يامان يولدىن

چەكلىمەكچى بولدۇم. ئەپسۇس، ئۇ مېنى نەزەر قىردى. غىمۇ ئالمدى، يامان بولغىنى ئۇ سىرتتا بۇزۇقچىلىق قىلىپ يۈرگەننى ئاز دەپ مەست - ئەلەس ھالەتتە ئۆيگە كېلىپ مېنى ئۇرىدىغان بولسا ئالدى، ئاجرىشىپ كېتەي دېسەم ئىككى بالامغا ئۇۋال بولشىدىن ئەنسىرەپ لې - ۋىمىنى چىشلەپ، ئىككى يىلنى ئۆتكۈزدۈم، بىر كۈنى ئۇ مېنى يەنە ئۇرۇپ بولۇپ سىرتقا چىقىپ كەتتى، ئۇ - زاق مۇددەتلىك دەرد - ئەلەم ئىچىدە مېڭم قۇرۇق قىلىپ قالغان چىغى، كۆڭلۈمدە: «سەن ھاراق ئىچىۋېلىپ مېنىڭ خاپىچىلىقىمدىن بىخەۋەر يۈرۈپسەن، سەن ئىچى - كەننى مانا مەنمۇ ئىچەي»، دەپ ئۇنىڭ ئۆيىدىكى ھاردىمىدىن پىيالىغا قويۇپ بىر ئاز ئىچىپتەمەن، ئۇنى ئە - چىپ كۆڭلۈم باشقىچە بولۇپ قالدى. قىسقىسى، ئۇ - زاقتىن بۇيانقى دەرد - ھەسرەتلىرىم يوقالغاندەك بولدى، كېيىن ئۇخلاپ قايتىمەن، راستىنى دېسەم شۇ كۈنگىچە مېنىڭ ئۇيقۇم كەم ئىدى، شۇنىڭدىن كېيىن يولدىشىم بىلەن ئازارلىشىپ قالغان كۈنلىرىمدە ئۇيقۇمنى كە - تۈرۈشنى ئويلاپ ھاراق ئىچىشنى داۋاملاشتۇردۇم، كې - يىن ئاستا - ئاستا ھاراققا خۇمار بولۇپ قېلىپ ئىچىشكە ئادەتلىنىپ قالدىم»، دېدى ھەسرەتلىك ياشلىرىنى سۈرتۈپ ئۈلگۈرمىگەن ھالدا. دېمەك، ۋاپاسىز ئەرلەرنىڭ قىلمىشلىرى ئۆز نۆۋىتىدە بىگۇنا، ساق - سالامەت ئاياللارنىڭ جىسمانىيىتى بىلەن روھىيىتىنىمۇ بۇلغاپ، ئاخىرىدا پاجىئەلىك قىسمەتلەرگە باشلاپ بارىدۇ. بىر قىسىم ئەرلىرىمىزدىكى يېڭىلىك نۇسرىتىنىڭ يوقۇلۇشى جەمئىيىتىمىزدە ۋە كىشىلىك مۇناسى - ۋىتىمىزدە ئالدامچىلىق، ساختىپەزلىك، ئالا كۆڭۈللۈك قىلمىشلىرىنىڭ باش كۆتۈرۈشىگە سەۋەبچى بولدى. مەلۇمكى، ئىنسان ئۆزىنىڭ ماھىيەتلىك ئالاھىدىلىكى بولغان پائالىيەتچانلىقى بىلەن جەمئىيەتنىڭ تۈپ ھۈجەيرىسى بولۇپ، ئىنساننىڭ ۋۇجۇدىدا پەيدا بولغان كىچىككىنە ئۆزگىرىشمۇ ئۆز نۆۋىتىدە جەمئىيەتنىڭ ئومۇمىي كەيپىياتىغا مۇئەييەن تەسىرلەرنى كۆرسىتىپ، مەلۇم دەرىجىدىكى بولغىنىشنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ، جەمئىيەتنىڭ ھۈجەيرىسى بولغان ئىنسانلارنىڭ ئۆزلىرى ياشاۋاتقان ئىجتىمائىي مۇھىتقا كەلتۈرىدىغان بۇ خىل تەسىرلىرى تەبىئەتنىڭ جەمئىيەت - كە، مۇنداقچە ئېيتقاندا، ئىنسانلارنىڭ پائالىيەت توپىغا كەلتۈرىدىغان تەسىردىن نەچچە ھەسسە چوڭ بولىدۇ. گەرچە بىز ھازىر پەزىلەت، ئادالەت، ھەققانىيەت جەھەتتە لەردە كۆرۈلگەن ھەر قانداق مەسىلىلەرنى بىۋاسىتە بازار ئىگىلىكىنىڭ پاسسىپ تەسىرى دەپ قاراشقا ئادەتلىنىپ كەتكەن بولساقمۇ، مەسىلىنى بىزنىڭ ئىككىگە

بۆلۈنۈش نۇقتىسىنەزىرى بويىچە چوڭقۇر تەھلىل قىلساق، بىر قىسىم ھادىسىلەرنىڭ ھەقىقەتەنمۇ تۈزۈل-مىدىلا ئەمەس، بەلكى ئادەملەرنىڭ ئۆزىدىمۇ مەۋجۇت ئىكەنلىكىنى چوڭقۇر ھېس قىلىمىز. مەسىلەن، ئەخ-لاقىمىزدا ھازىر كۆرۈلۈۋاتقان ئالدامچىلىق، نامەردلىك، ئالا كۆڭۈللۈك، ۋىجدانسىزلىق قاتارلىق ناچار ھادىسىلەر بازار ئىگىلىكى يولغا قويۇلۇشتىن ئىلگىرىكى دەۋرلەر-دىمۇ ھازىرقىدەك كۆلەملەشمىگەن بولسىمۇ، مۇئەييەن دەرىجىدە مەۋجۇت ئىدى. نۆۋەتتە بىزنى بۇ مەسىلىدە ئەجەبلەندۈرۈۋاتقنى پەقەت ماھىيەت جەھەتتىن مىل-لىي ئەخلاقىمىزغا مۇناسىپ كەلمەيدىغان يېڭىلىق ھېسابىدىكى ناچار ئادەتلەرنىڭ جەمئىيىتىمىزدە بىمالال ھالدا كۆلەملىشىشى، ھەتتا ئۇنى ئىنكار قىلغۇچىلاردىن ئۇنىڭغا يان تاياق بولۇپ، مۇئەييەنلەشتۈرگۈچىلەرنىڭ كۆپ بولۇشىدۇر. جۈملىدىن سەنئىتىمىزدە ساقلىنىد-ۋاتقان بىر قىسىم مەسىلىلەرنى كونكرېت ئېيتقاندا، غەربنىڭ چىرىك سەنئەت تۈرلىرى بولغان يېرىم يالىڭاچ ئۇسسۇل ئويناش، مەزمۇنى ئىنتايىن لاۋزا بولغان ناخ-شىلارنى ئالاقىلىق ئاھاڭدا ئېيتىش دېگەندەك بىر تۈر-لۈك ھادىسىلەر ئومۇمىي ئەخلاقىمىزغا زىت كېلىشتەك ئالاھىدىلىكى بىلەن بىر قىسىم ئەقلى ئويغاق كىشى-لىرىمىز تەرىپىدىن خېلى بۇرۇنلا تەنقىد قىلىنىغان بولسىمۇ، ئۇنىڭ ھازىر ئۈزۈل-كېسىل يوقالماستىن، يەنە مەلۇم دائىرىدە ساقلىنىپ كەلگەنلىكى، ھەتتا مەلۇم دائىرىدە يېڭىلىنىۋاتقانلىقى يۇقىرىقى قارىشىمىزنىڭ توغرىلىقىنى ئىسپاتلايدۇ. دېمەك، بىر قىسىم ئەللىرىمىزنىڭ ۋۇجۇدىدا يېڭىلىنىپ نۇسرىتىنىڭ يوقۇلۇشى تۈزۈلمىدىكىلا ئەمەس، مۇھىمى ئۇلارنىڭ روھىيىتىدە-كى مەسىلە بولۇپ، ئۇنىڭدا ھەل قىلغۇچ ئامىل يەنىلا ئادەمنىڭ دەل ئۆزىدۇر. بىز خېلى ئۇزاق تارىخىمىزدىن باشلاپ ئۆزىمىزنىڭ ئىندىۋىدۇئاللىقىغا، يەنى مۇستە-قىل بولغان دۇنيا ۋە كىشىلىك قاراش، جەمئىيەت قا-رىشىغا يېتەرلىك ئەھمىيەت بېرەلمەي كەلدۇق، روھ-يىتىمىزدىكى بۇ ئاجىزلىق ئۆز نۆۋىتىدە بىزنى سانا-قىمىز كۈلپەتلەرگە، ئوڭۇشسىزلىقلارغا دۇچار قىلماي قال-مىدى. ئېغىر بولغىنى بۇ خىل ئاجىزلىقىمىزدىن پاد-دىلانغانلارغا، بولۇپمۇ بىزگە قاراپ يوبۇرۇلۇپ كېلىۋات-قان پەزىلەتسىزلىكلەرنىڭ بىزنى شۇنچە ئوڭاي ئەل قىلىپ ئۆزلىشىشىگە قۇلايلىق يارىتىپ بېرىلدى. شۇ-ڭا، بىزدە ناچار پەزىلەتلەرنىڭ ئۆزلىشىشى ئاسان، ئۇنى يوقاتماق قىيىن، ياخشى پەزىلەتلەرنىڭ يوقۇلۇشى ئا-سان، ئۆزلىشىشى قىيىن بولۇشتەك ئالاھىدىلىك مەۋ-جۇت بولدى. بۇنىڭ بىلەن بىر قىسىم ئەللىرىمىزنىڭ

يېڭىلىنىپ نۇسرىتىنىڭ يوقۇلۇشىغا بىردىن - بىر سە-ۋەبكار بولۇۋاتقان نامەردلىك، ساختىپەزلىك، ئالا كۆ-كۈللۈك، ۋىجدانسىزلىق قىلمىشلىرى ئۆزلىرىنىڭ ئەسلى ماھىيىتى بولغان ئىپلاسلىقى بىلەن بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ نەزىرىدە رەت قىلىنىش ئورنىغا نۆۋەتتە-كى تۈرلۈك رىقابەتلەردىكى «غالبلىقى» بىلەن پەرداز-لىنىپ مۇئەييەنلەشتۈرۈلىدىغان بولدى. بۇ خىل ئەھ-ۋاللار سودا - تىجارەت دائىرىسىدە كۆپ بولۇپ، ھەر خىل نەپەرەتچىلىقلەر بىلەن بىر - بىرىنى ئالداش، قارا قو-يۇش، ۋەيران قىلىش، زىيانغا ئۇچرىتىش، بۇ ئارقىلىق ئۆزى پايدا ئېلىش مەقسىتىگە يېتىش دېگەنلەر كىشى-گە ماڭدامدا بىر ئۇچرايدىغان بولدى. مانا بۇ قىلمىش-لارنىڭ ماھىيىتىگە ئالدامچىلىقلا ئەمەس، بەلكى ۋىجد-دانسىزلىق، ئالا كۆڭۈللۈك، ساختىپەزلىك، ئەڭ مۇھىمى ئىپلاسلىق بىلەن نامەردلىك سىڭگەن دۇر. يەنە بىز مەلۇم جايلاردا پالانى قارىچى، پۈكۈنى قارا يۈز، پالانى جەزخور، پۈكۈنى ساختىپەز دېگەندىن باشقا يەنە ئۇ-لارنىڭ نورمال ئادەملەرگە ئوخشىمايدىغان پەزىلەتسىز-لىكىنى ئىسپاتلايدىغان لەقەملەر بىلەن ئاتىلىپ يەنە بىمالال دو سۈرۈپ يۈرۈۋاتقان كىشىلەرنى كۆرۈپ تۇرد-ۋاتىمىز. كىشىنى چوڭقۇر ئويغا سالىدىغان يېرى شۇ-كى، بۇ خىلدىكى كىشىلەرنىڭ بىز ھېلى تىلغا ئالغان ئىنتايىن بىمەنە لەقەملەر بىلەن ئاتىلىۋاتقانلىقىغا قىلچە ئۇيالمىستىن، بەلكى ئاشۇ بولمىغۇر لەقەملىرى بىلەن پەخىرلىنىپ يۈرۈشۋاتقانلىقى، ھەتتا ئۇنى ئۆزلىرىنىڭ قۇدرىتىنى نامايان قىلىدىغان نۇسرەتلىرى دەپ بىلىشلىرى بىلەن يەنە ئەقلى - ھوشى نورمال كىشىلەرنىڭ ئۇلاردىن چەك - چېگرىسىنى ئايرىپ ئە-يىلىمەستىن، يەنە تېخى نېقىن ئۆلپەت، شىرىكلەردىن بولۇپ يۈرۈشكەنلىكىدۇر. بۇ يەردە مۇنۇ مسالنى كەل-تۈرۈش كۇپايە: يېقىندا مەلۇم يېزىنىڭ دوختۇرخانىسىدا ئىشلەيدىغان بىر دوستۇم ئۆز بېشىدىن ئۆتكۈزگەن مۇنداق بىر ئىشنى سۆزلەپ بەردى، ئۇنىڭ دېيىشىچە «H قارىچى» ناملىق بىرى دوستۇم تۇرۇۋاتقان يېزىغا بېرىپ: «يېزىدىن شەھەرگە يۆتكىلىدىغان ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى ئۆزى دېگەن ئورۇنغا يۆتكەپ قويىمەن، يەنە كادىرلىق، ئىشچىلىق شىتات ھەل قىلىپ بېرى-مەن»، دەپ ھەر بىر ئىشنىڭ ھەل قىلىپ بېرىش ھەققىنى ئېلان قىپتۇ، دوستۇمنىڭ ئۇزاقتىن بۇيان نا-ھىيلىك دوختۇرخانىغا يۆتكەلگۈسى بولغاچقا، بۇ ئىشقا ئىشىنىپ H تەلەپ قىلغان 10 مىڭ يۈەننى بېرىپتۇ، ئۇنىڭغا ئەگىشىپ بىر نەچچە يىل كادىرلىق، ئىشچى-لىق شىتات ھەل قىلىش ۋە ئورۇن يۆتكىلىش دېگەندەك

ئۇلار ئۈچۈن H بىلەن دېيىشىپ «رەسمىيەت» ئۆتۈپ، شۇنداق قىلىپ H ھەش - پەش دېگۈچە بۇ كىچىككىنە يېزىدىكى ئەقلى - ھوشى جايىدا، ھەتتا ئالىي مەكتەپلەرنى تاماملاپ، مۇھىم ئورۇنلاردا بىر نەچچە يىل ئىشلەپ، ئۆز باشلىرىدىن نۇرغۇنلىغان تەجرىبە - ساۋاقلارنى ئۆتكۈزۈشكەن بىر نەچچە كىشىدىن 100 مىڭ يۈەندىن ئارتۇق يۈلنى بىمالال قولغا چۈشۈرۈپ، يەنە بۇ يەردە قىلچە ھودۇقىماستىن ئۈچ كۈن خاتىرجەم مېھمان بولۇپ كۈتۈلۈپ، ئاخىرىدا كىچىك ماشىنىسىنىڭ كەينىگە يەتكۈدەك سوۋغا - سالاملارنى قاچىلاپ كېتىپ قاپتۇ، كۈنلەر ئۆتۈپ H نىڭ ھېلىقى ھاجەتمەنلەرگە ئىشلارنى ھەل قىلىپ بېرىشكە ۋەدە قىلغان مۆھلەتتىن ئالتە ئاي ئۆتۈپ كەتكەن بولسىمۇ، H ئۆزلىرىگە ۋەدە قىلغان ئىشنىڭ رويپاغا چىقىشىدىن ئەمەس، بەلكى H نىڭ تۇرىۋاتقان ئورنىدىنمۇ ھېچقانداق ئۈچۈر ئالمايدۇ، دوستۇم بۇ ئىشلارنى ماڭا دەپ بولۇپ، ئاخىرىدا مەندىن H نىڭ ئۈچىرىنى قىلىپ بېرىشىمنى ئۆتۈنۈپ ياردەم سورىدى. مەن بىر ھازا ئويغا چۆمۈپ ئولتۇرۇپ كەتتىم، بىر تۇرۇپ جەمئىيىتىمىزدە مەۋجۇت بولۇۋاتقان H غا ئوخشاش كىشىلەرگە نەپەرەتلىنەنمە، بىر تۇرۇپ دوستۇم قاتارلىق ئەقلى - ھوشى جايىدا، مۇكەممەل تەربىيە كۆرگەن بۇ كىشىلەرنىڭ نام ئەھۋالى كۆپكە ئايان بولۇپ كېلىۋاتقان بىر ئالدامچىنىڭ ھېچ كۈچ - مەيلا قۇرغان قىلتىقىغا شۇنچە ئاددىي ھالدا چۈشۈپ قالغانلىقىغا تولىمۇ ھەيران بولدۇم. قىسقىسى، ماھىيەتتىن شۇنچە ئېنىق بولغان بۇ ئىشتا ئۇلارنىڭ شۇنچە نادانلىق قىلغانلىقى ھەر قانچە قىلساممۇ ئەقلىمگە سىغىمىدى، شۇڭا دوستۇمغا دوق قىلىپ: «سىلەر ئۇ قا - رىچىنىڭ جەمئىيەتتىكى يامان نامىنى ھازىرغىچە بىلمەيتىڭلار؟» دەپ سورىدىم. دوستۇم بىخاراھان ھالدا: «ئۇنى خەقلەردىن كىشىلەرنى ئالداپ قارا قويدۇ، دەپ ئاڭلىغان، ئەممازە بىزنى ئۇنداق قىلماس دەپتىكەنمىز»، دەپ جاۋاب بەردى. دوستۇمنىڭ بۇ جاۋابى ئىجلىمنى تازا ئېلىشتۇردى. «ئۇنى نېمە سەۋەبتىن بىزنى ئالدىدە مايدۇ دەپ قارىدىڭلار؟»، دەپ قايتىلاپ سورىدىم شۇ ھامان. دوستۇم «ئۇ تەلەپ قىلغان پۇلنى باھا تالاشماي بەرگەچكە، ئۇنى بۇنداق ئوساللىق قىلماس دەپتىمىز ئاداش» دېدى مەيۈس ھالدا. مانا بۇ 100 مىڭ يۈەندىن ئارتۇق پۇلنىڭ بىر يېتىلگەن ساختىپەزنىڭ قولىغا چۈشۈپ كېتىشىنىڭ ئىنتايىن ئاددىي جەريانى. بىز بۇ يەردىكى ئالدىنىش ۋە ئالداش مۇناسىۋىتىگە ئىنچىكەلىك بىلەن نەزەر سالساق، ئۇنىڭ بىر قېتىملىق تاسا - دېيىلىق، يەنى ئالدىغۇچى ئۈچۈن تاسادىپىي تەلىيى

ئوڭدىن كېلىش، ئالدىغۇچى ئۈچۈن تاسادىپىي ئەقلىدىن ئېزىش بولماستىن، ئالدامچىلىقنىڭ ئىلگىرىكىگە قارىغاندا جەمئىيەتلىشىشكە قاراپ سىلجىغانلىقىنى ھېس قىلالايمىز. چۈنكى، ئالدامچىلىق قىلغۇچىلار تا - رىختىن بۇيان ھەر قانداق ماكان ۋە زاماندا پەزىلەت - سىزلىكنىڭ يارقىن ئىپادىسى ئاساسدا قاتتىق ئەيىپ - لەنگەن ھەمدە ئۇنىڭ بۈگۈنكىدەك جەمئىيەتلىشىشكە قىلچىلىك ئىمكانىيەت قالدۇرۇلمىغان. بولۇپمۇ جەمئىيەتتە ئۇلارنىڭ ئورنى ئىنتايىن تۆۋەن بولۇپ، ئەل - ئاۋام ئۇلارنى ئارىغا ئالماي ھەر قانداق سورۇنلاردىن، جۈملىدىن مېھماندارچىلىق، توي - تۆكۈن، سودا - سېتىق قاتارلىق ئىجتىمائىي پائالىيەتلەردىن چەتلەش تۈرگەن، ماھىيەتتە بۇ ئالدامچىلارغا بېرىلگەن مەنئىي جازا بولۇپ، ئۇنىڭ رولى ناھايىتى ياخشى بولغان. بىراق، بۈگۈنكى رېئاللىق مىزغا قارىساق يۇقىرىقى كۆرۈ - نۈشلەرنىڭ ئەكسىنى كۆرىمىز، يەنى بىر قىسىم ساناق - لىق ئالدامچىلار ئۆزلىرىنىڭ يۈزىنى، كىشىلىك قەد - دىر - قىممىتىنى يەر بىلەن يەكسان قىلىدىغان ئالدامچىلىق كەسپىدىن ئويۇلۇشتا يوق، ئەكسىچە ئۇنى نامىنى ئۇلۇغلايدىغان كوزىر ھېسابلاپ، بۇ يامان نامدىن پەخىرلىنىپ مەيدە كىرىپ يۈرۈشمەكتە. كىشىنى ئويغا سالىدىغىنى جەمئىيەتتىكى دىنى بار نوبۇزلۇق بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ بۇ خىلدىكى پەزىلەتسىز ئادەملەر بىلەن ئارىلىق ساقلاشتا يوق، بەلكى يېقىن مۇناسىۋەتتە بولۇپ، ھەتتا ئېغىز - بۇرۇن يالىشىپ يۈرۈشى بولۇپ، بۇ ئەھۋال ئىلگىرىكىگە سېلىشتۇرغاندا ناھايىتى زور پەرق ھاسىل قىلغان. يەنە بىر تەرەپتىن، ئالدامچىلار قانۇننى ئىجرا قىلغۇچى تارماقلاردىكى بىر قىسىم يوق - چوقلاردىن ئۈستىلىق بىلەن پايدىلىنىپ، باي - باياشات ھالدا بىمالال يۈرگەچكە كىشىلەرنىڭ ئىدىيىسىدە مۇ - ئەيىن دەرىجىدىكى خاتا قاراشنى كەلتۈرۈپ چىقارغان. كونكرېت ئېيتقاندا، بىر قىسىم كىشىلەر، ئالدامچىلار بىلەن بىر قىسىم قانۇن ئىجرا قىلغۇچىلارنىڭ دىلى بىر، ئۇلار ئالدامچىلارنى قوغدايدۇ، ئۇنداق قىلىمىسا ئالدامچىلار تۈرمىدە ياتماي نېمە ئۈچۈن تالا - تۈزدە بىمالال ئالدامچىلىق قىلىپ يۈرۈپتۇ، تۈرمىگە سولاند - غاندىمۇ نېمە ئۈچۈن ئاسانلا بوشىنىپ چىقالايدۇ، دەپ قارايدۇ. دەرۋەقە ئالدامچىلىق جىنايەت خاراكتېرى جە - ھەتتىن ئىقتىسادقا مۇناسىۋەتلىك بولغاچقا، كېسىمنىڭ ئىجرا ۋاقتى ھەر خىل سەۋەبلەر بىلەن باشقا تۈردىكى جىنايى جازالارغا قارىغاندا كېيىنكىگە سوزۇلۇپ كېتىدۇ. قىسقىسى، قانۇن تورىغا ئاللىقاچان چۈشۈپ بولغان ئالدامچى سوتنىڭ ئىجراسىنى ئادا قىلىش (ئالدامچى -

يېرىپ سېتىشنى مەسلىھەتلىشىپ، ئىككى يىلدىن بېرى ئاكىسى تېرىنى پارچە سېتىۋېلىپ جەملەپ ئىدىنىسىغا ئەۋەتىپ بېرىپتۇ، ئىنىسى ئىچكىرى ئۆلكىدە تۇرۇپ تېرىنى سېتىپ پۇلنى ئاكىسىغا ئەۋەتتۇ. بىراق، ئۇلار يېقىندا ھېساۋات قىلىۋېتىپ ئۆزئارا ئازارلىشىپ قاپتۇ، ئەسلىدە ئىنىسى ئالدىنقى يىلى ئىچكىرى ئۆلكىدىن ئاكىسىنىڭ بانكا پۇل ئامانەت كارتىسىغا ئەۋەتكەن 300 نەچچە مىڭ يۈەن پۇلنى ئاكىسى: مەن تاپ-شۇرۇپ ئالمىدىم، دەپ تېنىپ تۇرۇۋاپتۇ. يامان يېرى ئۆلكىسى ئەينى ۋاقىتتا ئاكىسىنىڭ كارتىسىغا سالغان پۇلنىڭ ئىسپات تالۋىنى ئاكىسىغا ئىشىنىپ ئۆز ۋاقتىدىلا تاشلىۋەتكەن بولسا، ئاكىسى ئۆزىنىڭ پۇل ئامانەت كارتىسىنى ئالدىنقى يىللا يوقاپ كەتتى دېگەن سەۋەب بىلەن بىكار قىلىۋەتكەچكە، بۇ ئىشنى ئايدىڭلاشتۇرۇۋېلىشقا مۇمكىن بولمىغان. ئاخىرى ئىنىسى سوتقا ئالدىكىسى ئۈستىدىن ئەرز سۇنغان. ئەپسۇس، سوت پاكىتى قىلا ھۆرمەت قىلغاچقا، يەنى ئۆلكىسىنىڭ قولىدا ئاكىسىغا 300 نەچچە مىڭ يۈەننى ئەۋەتكەن ئىسپات بولمىغاچقا، ئۇنىڭ ئەرزى رەت قىلىنغان. ئىنىسى ئاكىسىنىڭ قانۇندىكى قىسمىن يۇچۇقلاردىن پايدىلىنىپ شۇنچە كۆپ پۇلنى بىمالال ئىگىلىۋېلىشقا قاتتىق ئېچىنغان، كېيىن ئۇ ھەقىقەتنى ئىسپاتلاش ئۈچۈن بەل باغلاپ ئىچكىرى ئۆلكىگە بېرىپ ئەينى ۋاقىتتا ئاكىسىنىڭ ئامانەت كارتىسىغا پۇل ئەۋەتكەن بانكىنىڭ مەسئۇللىرىغا ئىسپات چىقىرىپ بېرىشنى ئۆتۈنۈپ كۆپ جاپا چەككەن، بانكا مەسئۇللىرى ئۇنىڭغا ھېسداشلىق قىلىپ، مۇناسىۋەتلىك خادىملارغا ئىمكانىيەت يار بەرگەن ئەھۋالدا بانكا ھېساۋات ئارخىپىنى تەكشۈرۈپ، ئۇنىڭ تەلپىنى قاندۇرۇشنى ئورۇنلاشتۇرغان. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ناھايىتى زور تىرىشچانلىق كۆرسىتىپ، كومپيۇتېرنىڭ مەشغۇلات سىستېمىسىنى ئاخشۇرۇپ، ئۇنىڭ تەلپىنى ئورۇنلاپ بەرگەن، ئاخىرى ھەقىقەت ئاشكارا بولغان.

بىر قىسىم ئەللىرىمىزدىكى يېڭىلىنىپ تۇرىدىغان ئىشنىڭ يوقۇلۇشى جەمئىيەتىمىزدە ئىجتىمائىي ئەخلاق، كىشىلىك قەدىر-قىممەت ۋە ئۆزئارا مۇناسىۋەتلەردە بىر-بىرىگە ئىشەنمەسلىك، گۇمانخورلۇق قىلىش، ئۆزئارا كۆرەلمەسلىك، ئۆزەڭگۈ سوقۇشتۇرۇش، تەكەببۇرلۇق قىلىش كەيپىياتىنىڭ باش كۆتۈرۈشىگە سەۋەبچى بولدى.

كىشىلىك ئەخلاقنىڭ جەمئىيەتنىڭ تەرەققىيات تارىخىدا تەكىتلەنمىگەن دەۋرى بولمىسا كېرەك، دىيارىمىزدا بۇنىڭدىن مىڭ نەچچە يىل مۇقەددەم ياشاپ

لىق قىلىپ ئېلىۋالغان پۇل، مالنى ئىككىگە قايتۇرۇش ئۈچۈن ھەرخىل ۋاسىتىلەر بىلەن، جۈملىدىن كاپالەت بىلەن يەنە جەمئىيەتكە چىقىدۇ، يامان يېرى ئۇ مۇشۇنداق ئەھۋالدىمۇ يەنە ئالدامچىلىق قىلىشنى داۋاملاشتۇرىدۇ، مانا بۇ ھالەت كىشىلەردە پىسخىكا جەھەتتە خاتا ئىنكاسنى پەيدا قىلىدۇ، بىز جەمئىيەتتە بىر قىسىم ئالدامچىلارنىڭ ئېسىل ماشىنىلاردا ئولتۇرۇپ، نادان كىشىلەرنى ئالداپ تاپقان پۇلنى غازاڭدەك خەج-لەپ، يەنە تېخى ئىززەت-ئېكرامنىڭ تۆرىدىن ئورۇن ئېلىپ يۈرۈشكە ئىمكانىيەت ھەمدە مىللىي مەدەنىيەتتىن مەزگە تەۋە بولغان قاتناشقۇچىلىرىنىڭ ساپلىقى تارىختىن بۇيان ئالاھىدە تەكىتلىنىپ كېلىۋاتقان توي-تۆكۈن، مەشرەپ، نورۇز، ھېيت-ئايەم قاتارلىق پائالىيەتلەردە ئالدامچىلارنىڭ پەزىلىتى ئەمەس، پەقەت بايلىققا نەزەرگە ئېلىنىپ، تۆردىن ئورۇن ئېلىپ كېلىۋاتقانلىقى، قىسقىسى، نورمال كىشىلەرنىڭ نەزىرىدە ئۇلارنىڭ شۇنداق ياشىشى دۇرۇستەك، ئۇلار ئەيىپلىنىشكە تېگىشلىك ئەمەستەك تۇيغۇدا بولۇشۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ ھەيران بولماي تۇرالمىمىز. بۇ يەردە تەشۋىقاتنى پۇل تېپىشنىڭ بىردىن-بىر دەسمايىسى قىلىۋالغان بىر قىسىم كېزىت-ژۇرناللارنىڭ سېسىق نامى ئالەمگە ئاللىقاچان تارقىلىپ كەتكەن، ئالدامچىلىقنى كەسىپلەشتۈرگىنىنى ئاز دەپ يەنە ھەرخىل ۋېب-ۋېبسىكىلارنى ئېسىپ كارخانىلاشتۇرۇۋالغان ئالدامچىلارنى كۆزىنى يۈمۈپلا تەشۋىق قىلىۋاتقانلىقىنى تىلغا ئالمىغاندىمۇ، ئۇلارنىڭ قانۇن ۋە ئەل-ئادىتىنىڭ نەزىرىدىكى ئورنى ھەققىدە توختىلىشنىڭ ئاللىقاچان ۋاقتى كېلىپ قالدى. پەزىلەتلىك كىشىلىرىمىزنىڭ يەنە ئالدامچىلارنىڭ رەستىلەردە، تۈرلۈك ئاممىۋى سورۇنلاردا، تېلېۋىزور ئېكرانلىرىدا، ئۇلارنىڭ يەنە دو سۈرۈپ، مەيدە كىرىپ يۈرۈشلىرىنى كۆرۈشى تولىمۇ ئازابلىق ئىشتۇر. بۇ يەردە قانۇننىڭ ھېسسىياتىنى ئەمەس، پەقەت پاكىتىلا ئاساس قىلىشتەك ئالاھىدىلىكىدىن ئەيىپلىك بىلەن پايدىلىنىپ، ئالدامچىلىق قىلغان تۆۋەندىكى مىسالنى تىلغا ئېلىش كۇپايە. T ناھىيىلىك سوت مەھكىمىسىدە ئىشلەيدىغان بىر دوستۇم ماڭا مۇنداق بىر ئىشنى سۆزلەپ بەردى، دوستۇم تۇرۇۋاتقان ناھىيە بازىرىدا ئاكا-ئۇكا ئىككى نەپەر تېرە سودىگىرى بولۇپ، ئۇلار بىر نەچچە يىل بىرلىشىپ تېرە تىجارىتى قىپتۇ، ئۇلارنىڭ تىجارىتى كۈندىن-كۈنگە يۈرۈشۈپ، ئىقتىسادىي كىرىمى زور دەرىجىدە ئېشىپتۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار پارچە سېتىۋېلىپ توپلىغان تېرىنى ئۆزلىرى بىدۋاستە ئىچكىرى ئۆلكىلەردىكى خروم زاۋۇتىلىرىغا ئا-

ئۆتكەن مەھمۇد قەشقىرى، يۈسۈپ خاس ھاجىپ، كېيىنكى باسقۇچلاردا ياشاپ ئۆتكەن ھەزرىتى نەۋائىدىن باشلاپ، نۆۋىتىگىچە بولغان زاتى مۇبارەكلىرىمىزنىڭ ھاياتى پائالىيىتىگە ئائىت بولغان تارىخىي ماتېرىياللار بىلەن، ئۇلار ئۆز قولى بىلەن يېزىپ بىزگە مىراس قالدۇرغان تۈرلۈك زاتىلاردىكى ئەسەرلەرگە نەزەر ئاغدۇر-ساق، مۇقەررەركى ھەر ئىككىلىسىدە ئىنساننىڭ ئالىي جاناپ پەزىلىتىنىڭ ئاساسى گەۋدىسى بولغان كىشىلىك ئەخلاق ئاساسى ئورۇننى ئىگىلىگەنلىكىنى كۆرىمىز. دەرۋەقە دانىشمەنلىرىمىز تەرىپىدىن ئىنسانلارغا ئېلىپ بېرىلىدىغان پەزىلەت تەربىيىسى مەلۇم دەۋرنىڭ، زامانىنىڭ تەقەززاسى بولۇپ قالماستىن، بەلكى ئۇ ئىنساننىڭ ھاياتلىق پائالىيىتىدە ئەزەلدىن باشلاپ داۋاملاشتۇرۇپ كەلگەن مۇتلەق پائالىيەتتۇر. ئىنسان تەبىئىتى ۋە ئۇنىڭ روھىي ماھىيىتىدىن ئېيتقاندا، ھەر بىر ئادەم بۇ پانى دۇنياغا پاك ۋە غۇبارسىز ھالدا تەۋەللۇت بولىدۇ. گەرچە نۆۋەتتىكى ئىرسىيەت ئىلمىنىڭ تەرەققىياتى بىزگە ئىنساننىڭ روھىي ھالەتلىرىدىكى بىر قىسىم نا-زۇك خۇسۇسىيەتلەرنىڭ كىن ئارقىلىق ئەۋلادلارغا كۆچىدىغانلىقىنى ئوتتۇرىغا قويغان بولسىمۇ، ئىنسان پەزىلىتىنىڭ دەۋرلىكى توغرىسىدا ئېنىق يەكۈن يوق. بەلكى پىسخولوگىيە ۋە پېداگوگىكا پەنلىرىنىڭ تەرەققىياتى ئىنسان پەزىلىتىنىڭ ھاسىل بولۇش جەريانىنى ئىنسانغا بولغان دەسلەپكى ئائىلە تەربىيىسى، مەكتەپ تەربىيىسى ۋە جەمئىيەت تەربىيىسىدىن ئىبارەت ئۈچ باسقۇچلۇق تەربىيىنىڭ مەھسۇلى ئىكەنلىكىنى دەلىللىدى. بۇ يەردىكى مەكتەپ تەربىيىسى ئىنسانلار تارىخىغا نىسبەتەن كېيىنكى ۋە يېڭى تەربىيە باسقۇچى بولسىمۇ، ئۇنىڭ ئىجتىمائىي ئۈنۈمى ئالدىنقى ئىككى تۈردىن ئالاھىدە ئارتۇقتۇر. ھەر خىل مەكتەپلەردە تەربىيە قوبۇل قىلغان كىشىلەر بىلەن تۈرلۈك سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن تەربىيە قوبۇل قىلالىمىغان كىشىلەر ئوتتۇرىسىدىكى غايەت زور پەرق دەل يۇقىرىقى يەكۈننىڭ روشەن دەلىلىدۇر. بىز مەزكۇر يازمىمىزدا ئالاھىدە تىلغا ئېلىپ كېلىۋاتقان يېڭىلىك نۇسرىتى ئىنساننىڭ ئەسلى يارالمىشىدا ۋۇجۇددا تەبىئىي مەۋجۇت بولغان روھىي ھاسىلات بولماستىن، ئۇ يۇقىرىقى ئۈچ باسقۇچلۇق تەربىيە ئامىلىنىڭ مەھسۇلاتىدۇر. دەرۋەقە مەلۇم ئورۇندا بىر تۈرلۈك ئادەملەرنىڭ ۋۇجۇدىدىكى يېڭىلىك نۇسرىتى كىرىزىقا يولۇقسا، ئۇ دەرھال ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى باشقا ساغلام كىشىلەرنىڭ روھىي دۇنيا-سىغا تەسىر كۆرسىتىپ، پەزىلەتسىزلىكنىڭ كۆلەملى-شىشىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ، مۇنۇ ئەمەلىي مىسال

مەسىلىنى تېخىمۇ ئايدىڭلاشتۇرۇپ بېرىدۇ. تېلېفون ئالاقىسى بەرپا بولۇپ، بۈگۈنكىدەك كۆلەملىشىشتىن ئىلگىرى، كىشىلەر ئۆزئارا مۇناسىۋەتلەردە بىر - بىرىنى ئالداشنى ئانچە راۋا كۆرەمەيتتى. بىراق، بۈگۈنكى كۈندە بىز بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ تېلېفوندا قارشى تەرەپنى ئويۇچۇق ھالدا ئالداۋاتقانلىقىنى، يەنى ئۆزى شەھەردە تۇرىۋاتسىمۇ قارشى تەرەپكە ئۆزىنى سەھرادا تۇرىۋاتىمەن دەۋاتقانلىقىنى، ئەڭ مۇھىمى ئۇلارنىڭ بۇ خىل ئالدامچىلىقىدىن ئازراق بولسىمۇ ئۇيۇلۇشتا يوق، ئەگەر سىچە پەخىرلىنىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ تۇرىۋاتىمىز. يەنە ئەڭ گەۋدىلىك بولغىنى كىشىلەر ئوتتۇرىسىدىكى تۈر-لۈك ۋەدە ۋە ئەھدىلەرنىڭ يالغان بولۇپ چىقىشى، گەرچە بۇ تۈرمۈشتىكى ئاددىي ئىشلاردەك كۆرۈنگەن بىلەن ئۇنىڭ ماھىيىتىگە جەمئىيەتلىشىش خاراكتېرىنى ئېلىۋاتقان بىر خىل پەزىلەتسىزلىكنىڭ جامائەت نازارىتىنىڭ سىرتىدا قېلىۋاتقانلىقىدەك غەيرىلىك سىڭگەن دەۋر. مەلۇمكى ئۆزئارا ئىشىنىش، ئۆزئارا ياردەم بېرىش ئىنسانلار مۇناسىۋىتىدىكى ئەڭ قىممەتلىك، ئەڭ مۇقەددەم مەجبۇرىيەت ۋە ئالىي پەزىلەت بولۇپ، ئۇ بۇ دۇنياغا ئىنسانلار يارالغاندىن باشلاپلا بارلىققا كەلگەن. كونكرېت ئېيتقاندا، ئىنسانلارنىڭ ئەۋلىدە ئۆزئارا قېرىنداش ئىكەنلىكى، تەقدىرداشلىقى ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى بۇ خىل مۇناسىۋەتنىڭ ئاساسىنى بارلىققا كەلتۈرگەن. شۇڭا ئىنساننىڭ ئىنسانغا يار - يۆلەك بولۇش، ئۆزئارا ئىشىنىش مەجبۇرىيىتى بار دېگەن مۇقەددەس يەكۈن ئىنسانلار جەمئىيىتىنىڭ ھەر قايسى باسقۇچلىرىدا تەكىتلىنىپ، ئەتىۋارلىنىپ كەلگەن، بولۇپمۇ بۇ خىل ئۆلچەم ئىسلام دىنى ئەقىدىسىدە ھەر بىر كىشى ئەمەل قىلىشى مۇقەررەر بولغان پەرز ھېسابلىنماقتا. بىزدە ئۇنىڭ روھىيەت ئاساسى ناھايىتى چوڭقۇر يىلتىز تارتىپ، كىشىلىك ئەخلاقىمىزنىڭ تۈپ ئۆلچىمى بولۇپ قالغان، بۇ ئەقىدە بويىچە بىز ئىلگىرى جەمئىيەتتە بىرەر مۇشكىلاتقا يولۇققان ۋە ئۆزگىلەرنىڭ مەنئى، ئىقتىسادىي ياردىمگە جىددىي ئېھتىياجلىق بولغان كىشىلەرگە يار - يۆلەك بولۇشنى ئۆزىنىڭ ئالىجاناب پەزىلىتىنى جارى قىلدۇرۇش ئەمەس، ئىنسانىي مەجبۇرىيىتىنى ئادا قىلىش دەپ تونۇپ كەلگەن. ئەپسۇس، بۈگۈنكى كۈندە بىز يۇقىرىقى پەزىلەتلەرنى كۆرۈشنى ئارمان قىلىدىغان، سېغىنىدىغان بولۇپ قال-دۇق. بىر قىسىم كىشىلىرىمىزنىڭ ۋۇجۇددا يېڭىلىكلىك نۇسرىتىنىڭ يوقۇلۇشى ئۇلارنىڭ ئەتراپىدىكى روھىي ساغلام، مەردانە كىشىلىرىمىزنىمۇ بۇلغىماي قويىمىدى. تۈرمۈشىمىزدا پۇل غالىب ئورۇنغا قاراپ

سلجىغانىرى كىشىلەر ئارىسىدىكى ئۆزئارا ياردەم، ئۆزئارا كۆيۈنۈش پەزىلىتىنىڭ چېهرىنى توپا بېسىپ، ئىنسانى قەدىر - قىممىتىنىڭ نەرخى خەسنىڭ ئورنىغا چۈشۈشكە يۈزلەندى. شۇ سەۋەبتىن، بىزنىڭ كىشىلىك مۇناسىۋىتىمىزدىكى ئەڭ قىممەتلىك ئىنسانى پەزىلەت بولغان ئىشىنىش ئاستا - ئاستا يوقىلىشقا يۈزلەندى. بۇنىڭ بىلەن بىز مۇھىم ئىشلىرىمىزنى بىر - بىر - مىزگە ھاۋالە قىلالمايدىغان، تاپشۇرالمىدىغان بولدۇق. ئىشىنىش يوقالغان مىللەتتە گۇمانخورلۇقنىڭ باش كۆتۈرۈشى تەبىئىي ئىشتۇر. گۇمانخورلۇق ئاخىرىدا چىقىمچىلىق بىلەن خۇلاسىلىنىدۇ، ئۇنىڭغا ئەگىشىپ پەيدا بولىدىغان ئۆزئارا كۆرەلمەسلىك، ئۆزئارا ئۈزەڭگۈ سوقۇشتۇرۇش، تەكەببۇرلۇق قىلىش قاتارلىق چىن ئىنسانغا يات بولغان ناچار كەيپىياتلارنىڭ كەلتۈرىدىغان زىيىنىنى مۆلچەرلەش بەسى مۇشكۈلدۇر.

بۇ يەردە دىنىي قىسسىلىرىمىزدىكى مۇنۇ مىسالنى ئەسكە ئېلىش ئەھمىيەتلىكتۇر. يەنى داۋۇت ئەلەيھىم - سالامنىڭ دەۋرىدە قىرىق نەچچە كۈن يامغۇر يېغىپ، كىشىلەر چوڭ بالايىتاپەت ئىچىدە قېلىپ، ئاخىرى داۋۇت ئەلەيھىم - سالامغا: «ئى داۋۇت، سەن بىزنىڭ پەيغەمبىرىمىز بولغاندىكىن، بۇ يامغۇرنى توختىتىشىنىڭ ئامالىنى قىلغىن، ئۇنداق قىلمىساڭ بىز سېنىڭ پەيغەمبەر ئىكەنلىكىڭدىن گۇمانلىنىمىز ھەمدە سېنىڭ دىنىڭدىن يېنىۋالىمىز»، دەپتۇ. داۋۇت ئەلەيھىم - سالام ئۈمىمەتلىرىنىڭ بۇ گېيىنى ئاڭلاپ دەرھال ئاللاھقا ئىلا تىجا قىلىپ: «ئى ئاللاھ، ئۈمىمەتلىرىم مېنىڭ پەيغەمبەر ئىكەنلىكىمدىن گۇمانلىنىشقا باشلىدى، سەن بىزگە رەھمەت قىلىپ يامغۇرنى توختىتىپ بەرسەڭ»، دەپتۇ. بىراق، ئاللاھ داۋۇت ئەلەيھىم - سالامغا: «ئى داۋۇت، سېنىڭ ئۈمىمەتلىرىڭنىڭ ئىچىدە چىقىمچى بار، چىقىمچى چىلىق ئەۋج ئالغان ئۈمىمەتكە مەن رەھمەت قىلمايمەن، سەن قاچان ئۈمىمەتلىرىڭنىڭ ئىچىدىكى چىقىمچىلارنى تۇتۇپ جازالساق، شۇ چاغدا يامغۇر يېغىشتىن توختاپ دۇ» دەپتۇ. داۋۇت ئەلەيھىم - سالام ئۈمىمەتلىرىگە نەزەر سېلىپ ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى چىقىمچىلارنى تېپىپ چىقماقچى بولۇپتۇ. بىراق، چىقىمچىلارنىڭ بىرەر يېرىدە نىشان بولمىغاچقا، ئۇلارنى ھەر قانچە قىلىپ تېپىپ چىقالماپتۇ. ئاخىرى ئۇ ئاللاھقا مۇناجات قىلىپ: «ئى ئاللاھ، مەن شۇنچە قىلىپمۇ ئۈمىمەتلىرىمنىڭ ئارىسىدىكى چىقىمچىلارنى تاپالمىدىم، سەن ئىلتىپات قىلىپ ئۇلارنىڭ بىرەر نىشانىنى ماڭا دەپ بەرسەڭ، مەن ئۇلارنى تۇتۇپ جازالىسام» دېگەننىكەن، ئاللاھ ئۇنىڭغا: «ئى داۋۇت، مەن چىقىمچىلىقتىن شۇنچە بىزار تۇرسام

يەنە سېنىڭ ئۈمىتىڭنى ساڭا چىقىپ، ئۇلارنىڭ نىشانىنى ساڭا دەپ بېرەمدىمەن؟ سەن ئىنچىكە تەكشۈرۈپ ئۇلارنى ئۆزۈڭ تېپىپ چىق»، دەپتۇ. ئاخىرىدا داۋۇت ئەلەيھىم - سالام بىر مەزگىل تىرىشىش ئارقىلىق چىقىمچىلارنى تېپىپ چىقىپ، ئۇلارنى جازلىغاندىن كېيىن، يامغۇر توختاپ، تىنچلىق ئەسلىگە كەپتۇ. دېمەك، چىقىمچىلىق تولمۇ نىجىس قىلىمىش بولۇپ، مۇبادا ئۇ ئەۋج ئالسا جەمئىيەتتە، بولۇپمۇ كىشىلىك مۇناسىۋەتلەردە زور قالايمىقانچىلىق كېلىپ چىقىدۇ، ئۇنىڭسىز مۇ بىز چىقىمچىلىقنىڭ دەردىنى يەتكۈچە تارتىپ كېلىۋاتىمىز. ئارىمىزدا ھازىرغىچە بىر - بىرىنىڭ پېيىغا چۈشۈپ يارغا ئىتتىرىش كويىدا يۈرۈۋاتقانلار، باشلىققا ياخشى كۆرۈنۈش تەمەسىدە بىر - بىرىنى چىقىۋاتقانلار، يامان بولغىنى بىزنىڭ بىر قىسىم ھەرخىل ۋاسىتىلەر بىلەن ئۆزئارا تالىشىپ ئەمەلدارلىق تونىنى كىيىۋالغان لايىقەتسىز ئادەملىرىمىز. نىڭ ئۆز دائىرىسىدە چىقىمچىلىققا داغدام يول ئېچىپ بېرىپ، ئۇلارنى ئۆزلىرىنىڭ ھامىيچىلىرى ھېسابلاپ، ئۇلارغا باش پاناھ بولۇپ بېرىشىدۇ. چىقىمچىلىق ئۆز يولىدا نامەردلىككە ھامىلىدار بولۇپ، ئۇ ئاخىرقى ھېسابتا ئادالەتكە تىخ كۆتۈرىدۇ ھەمدە كىرىسقا پانۇرىدۇ. بەلكىم مېنىڭ بۇ قارىشىمنى بەزىلەر مۇبالىغە دەپ ئۇنىڭغا قوشۇلماسلىقى مۇمكىن. بىراق، جەمئىيەتتىمىزدە بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ ئۆزئارا چىقىمچىلىق تۇپىلا بىلەن ئېغىر كۈنلەرگە مۇپتىلا بولۇۋاتقانلىقىنى، بەزىلەرنىڭ ئادەتتىكى ياردەملەرگە پۇل تەلەپ قىلىۋاتقانلىقىنى، كۆز ئالدىدا بىر كىشى ئېغىر تالاپەتكە ئۇچراپ ۋاتسا، ئۇنى قۇتقۇزۇش ياكى ياردەم بېرىشتە يوق، ئازراق ئاۋازچىلىقتىن قېچىپ كۆرەمسەك سېلىپ كېتىۋاتقانلىقىنى، ئۆزئارا مۇناسىۋەتلەردە باشقىلارنىڭ زىيىنىنى ئەمەس، ئۆزلىرىنىڭ مەنپەئەتىنىلا كۆزلەۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ تۇرىۋاتىمىز. مانا بۇ ھادىسىلەرنىڭ كۆپىيىشى، ئەڭ مۇھىمى ئۇنىڭ رەت قىلىنماي، مۇئەييەنلەشتۈرۈلۈشى كۆز ئالدىمىزدىكى مۇھىم ئىجتىمائىي مەسىلەدۇر. ئەمدى چىقىمچىلىقنىڭ تۇغۇندىسى بولغان شەخسىيەتچىلىككە كەلسەك، نۆۋەتتە كەڭ تەشەببۇس قىلىنىۋاتقان ئادالەت يولىدا پىداكارلىق كۆرسىتىش چاقىرىقى بىلەن ئىلگىرى جەمئىيەتتىمىزدە تەبىئىي مەۋجۇت بولۇۋاتقان ئادالەتنى ياقلىغۇچىلارنىڭ نىسبىتىنى سېلىشتۇرۇپ كۆرۈش ئەھمىيەتلىكتۇر. دەرۋەقە بىز ئىلگىرى ئادالەت ئۈچۈن كۆكرەك كىرىپ مەيدانغا چىققۇچىلارنى، جۈملىدىن ياۋاش كىشىلەرنى بوزەك ئېتىۋاتقانلارنى، ساددا كىشىلەرنى ئالداپ يېنىدىكى پۇل - مېلىنى ئېلىۋالغۇچىلارنى ئادالەت ئىسكەنجىدە

ئۆزئارا كۆرەلمەسلىك، ئۆزئارا چېقىمچىلىق، ئۆزئارا ئۆزەڭگۈ سوقۇشتۇرۇشقا تەئەللۇق ئىشلارنى ۋە ئۇنىڭ ماھىيىتىنى سوغۇققانلىق بىلەن بىر قېتىم تەھلىل قىلىپ بېقىشنى تەۋسىيە قىلىمەن، خالاس.

خوش، مىللىي خاسلىقىمىزدا يىگىتلىك نۇسرىدە تىنىڭ خىرەلىشىشى، ھەتتا بىر قىسىم كىشىلىرىمىزدە ئۇنىڭ ئېچىنىشلىق ھالدا يوقۇلىشى ئىنسانىي پەزىلەتلىرىمىز ئۈچۈن چوڭ يوقىتىش بولۇپلا قالماستىن، بىزنىڭ زىيىنىنى مۆلچەرلىگۈسىز بولغان بەختسىزلىك كىمىزدۇر. خەتەرلىك بولغىنى بۇ خىل پەزىلەتسىزلىك. لەر ئۆزئارا زەنجىرسىمان باغلانغان بولۇپ، بىر - بىرىنى شەرت قىلىدۇ، يەنە سەن يىگىت بولالمىغان ياكى يى - گىتلىك نۇسرىتىڭنى يوقاتقان ئىكەنسىن، مۇقەررەركى سەن ئۇنىڭ ئەكسى بولغان نامەردكە تىمسال بولسىن. يۇقىرىدا ئېيتقىنىمىزدەك، نامەردلىك ئىنسان ۋۇجۇد - دىكى بارلىق ناپاكارلىقنى، جۈملىدىن ئەقىدىسىزلىكنى، ۋاپاسىزلىقنى، ئالدامچىلىقنى، گۇمانخورلۇقنى، چېقىم - چىلىقنى، ۋىجدانسىزلىقنى بارلىققا كەلتۈرىدىغان بىردىن - بىر مەنبەدۇر. ئەمدى بىز ئۆزىنىڭ ۋۇجۇدىدىن يۇقىرىقى پەزىلەتلەرنى يوقاتقان، مۇنداقچە ئېيتقاندا، يىگىتلىك نۇسرىتىنى يوقاتقان ئىنساننىڭ سېمىياسىنى ھەم ۋۇجۇدىنى كۆز ئالدىمىزغا كەلتۈرسەك مانا مۇنداق كۆرۈنۈش ھاسىل بولىدۇ. يەنى سەن ئالدامچىلىق قىلغان ئىكەنسىن، دۇنيانى كۆرۈپ تۇرۇۋاتقان كۆرۈڭنىڭ بىرى ئويىۋېتىلگەن بولىدۇ. مۇبادا سەن ۋەتەننىڭگە، ئاتا - ئانا، قوۋم - قېرىنداشلىرىڭغا ۋاپاسىزلىق قىلغان ئىكەنسىن، يەنە بىر كۆزۈڭ بىلەن مۇبارەك يۈزۈڭنىڭ بىر قىسمى يالقۇنلۇق ئوتتا كۆيۈپ، كۈلى كۆككە سو - رۇلغان بولىدۇ. مۇبادا سەن گۇمانخورلۇق، چېقىمچىلىق قىلىپ ئۆز قېرىنداشلىرىڭغا زۇلۇم قىلغان ئىكەنسىن، يۈزۈڭنىڭ يەنە بىر قىسمى بىلەن تىلىڭ كېسىۋېتىل - گەن بولىدۇ. مۇبادا سەن ۋىجدانسىزلىق قىلغان ئى - كەنسىن، ئىككى قولۇڭ ئۈزۈلگەن بولىدۇ. مانا يىگىت - لىك نۇسرىتىنى يوقاتقان ئىنسانغا ئاخىرىدا ئېشىپ قالىدىغىنى ئىنسان ئەمەس، ھايۋانغىمۇ ئوخشىمايدىغان ئىنتايىن يىرگىنىشلىك، بەتەبەشەرە گەۋدە، خالاس. چۈنكى، پەزىلىتى بولمىغان ھايۋاننىڭ ھەر ھالدا دۈن - يانى كۆرىدىغان كۆزى ۋە ئۆز سىياقتا يۈزى بولىدۇ... ئىنساننىڭ يىگىتلىك نۇسرىتى بىلەن مەردانىلىق خاسىيىتىگە بېغىشلانغان بۇ ئاددىي يازمام ئارقىلىق كىتابخانلىرىمىزغا، قەدىرلىك زامانداشلىرىمىزنىڭ ئىنسا - بىغا يىگىتلىك نۇسرىتى ۋە مەردانىلىق تىلەيمەن.

(ئاپتور: خوتەن «يېڭى قاشتېشى» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمىدە)

تەھرىرى: داۋۇت ئادىل

سىگە ئېلىپ، پىداكارلىق كۆرسىتىۋاتقانلارنى ئارىلاپ كۆرۈپ تۇراتتۇق. قىسقىسى بۇ خىل ئىشلار بىزگە نورمال، تەبىئىي ئىشلار قاتارىدا كۆرۈنەتتى. بىراق، ھا - زىر بىز ئادەت يولىدا پىداكارلىق كۆرسەتكەن كىشى - لەرنى ناھايىتى ئاز كۆرىدىغان ھەم كۆرگەن ۋاقتىمىزدا ئەجەبلىنىدىغان بولىدۇق. بەلكى جەمئىيىتىمىزدە ئۇ - نىڭغا قارشى ھالدا بىر قىسىم لۈكچەك، ئالدامچى، ئىي - لاس ئادەملەرنىڭ ياۋاش، مۇلايىم، ساددا كىشىلەرگە زورلۇق - زومبۇلۇق قىلىپ، ئۇلارنى خالىغانچە ئانىي تېپىۋاتقانلىقلىرىنى ماگدامدا بىر كۆرۈۋاتىمىز. ئىچى - نىشلىق يېرى ئارىمىزدا مۇشۇنداق ھالقىلىق ۋاقىتتا ئادەت ئۈچۈن كۆكرەك كىرىپ ئوتتۇرىغا چىقىدىغانلار يوق دېيەرلىك، ئەلۋەتتە. بۇ يەردە بىز جەمئىيەتتە ئۇ - زىمىزگە بىۋاسىتە ئۇچرىغان، يەنى ئاممىۋى ئاپتوبوس - لاردا يانچۇقچىلىق قىلىۋاتقانلارنى، ئۈچ قەرت بىلەن ساددا كىشىلەرنى ئالداۋاتقانلارنى يەنە ئاللىقانداق جى - نايى قىلمىشلار بىلەن مەشغۇل بولۇۋاتقانلارنى كۆرگەن ۋاقتىمىزدا دەرھال ئادالەتنى ئەمەس، ئۆزىمىزنىڭ بى - خەتەرلىكىنى ئويلاپ جىم تۇرىۋالغانلىقىمىزنى، بولۇپمۇ رەستىلەردە ئۇرۇش - ماجرا قىلىشىۋاتقانلارنىڭ ئارد - سىغا كىرىپ، ماجرانى بېسىقتۇرۇش ئورنىغا ئۇنى كۆرمەسكە سېلىپ كېتىپ قالغانلىرىمىزنى ئېسىمىزگە ئالساقلا، مەسىلە تېخىمۇ ئايدىڭلىشىدۇ. جەمئىيەتتە بىزنىڭ مانا مۇشۇ خىل روھى ھالىتىمىزدىن پايدىلى - نىپ بىمالال ھالدا ئالدامچىلىق قىلىۋاتقانلار، ياۋاش، مۇلايىم كىشىلەرنى ئانىي تېپىۋاتقانلار كۈندىن - كۈن - گە كۆپىيىۋاتىدۇ. «ئامانلىق» ژۇرنىلى، «شىنجاڭ قا - نۇنچىلىق گېزىتى» قاتارلىق مەتبۇئاتلاردا ئۈزۈلمەي ئېلان قىلىنىۋاتقان تۈرلۈك دىلو ئاخباراتلىرىدا زور دە - رىجىدىكى زەخمىلەندۈرۈش، بۇلاڭچىلىق، قاتىللىق، ئالدامچىلىق قاتارلىق جىنايى قىلمىشلارنىڭ ئاز بىر قىسمىنىڭ ئەل جامائەتنىڭ نازارىتىنىڭ سىرتىدىكى پىنھانلاردا يۈز بەرگەن بولسىمۇ، كۆپ قىسمىنىڭ ئەل جامائەت توپلاشقان شەھەرلەردە، رەستىلەردە ئويۇچۇق ھالدا يۈز بەرگەنلىكىنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇ. مانا بۇ ئەھۋال بىزنى ئادالەتكە، ھەقىقەتكە، مۇھىمى ئىنسانىي بۇرۇچقا بولغان مايىللىقىمىزدىن ئۆزىمىزنىڭ شەخس - يىتىگە بولغان مايىللىقىمىزنىڭ كۈندىن - كۈنگە ئې - شىۋاتقانلىقىنى ئىسپاتلاپ بېرىدۇ. بۇ يەردە يۇقىرىقى سۆزىمىزنىڭ رېئاللىقتىكى ئىپادىسىدىن نۇرغۇنلىغان مىساللارنى كەلتۈرۈش مۇمكىن. بىراق، مەن كىتابخان - لىرىمىزنىڭ مۇشۇ يازمىنى ئوقۇشتىن ئىلگىرى يول ئۈستىدە، رەستىلەردە ياكى ئۆزىنىڭ ئەتراپىدا، ھەتتا ئۆزىنىڭ تۇرمۇشىدا كۆرۈلگەن ئۆزئارا ئىشەنمەسلىك،

ھاياتقا مۇھەببەت

ئىجادىيەت ئەمەلىيىتى مەندىمۇ: «ئەدەبىي ئاخبارات دېگەن پۇلدارلار ھەققىدىلا يېزىلىدۇ». دېگەن قاتاردا، ئاخباراتلىرىمىزدا داڭلىنىپ ئىلاھ دەرىجىسىگە كۆتۈرۈلگەن بىر قىسىم «چولپان» لىرىمىزنىڭ يىللار سىناقلىرىغا بەرداشلىق بېرىلمەي چۈۈۋالغان مازلىرى، ئالەمنى بىر ئالغان رەزىللىكلىرىگە شاھىد بولۇپ قالغانلىقىم ئۈچۈن، بىر قانچە يىلدىن بۇيان مۇشۇ ژانىردىكى ئەسەرلەرنى ئوقۇشنى تەرك ئەتكەندىم. شۇ سەۋەبلىك «يېڭى قاشتېشى» ژۇرنىلىنىڭ 2007 - يىللىق 3 - 4 - سانلىرىدا ئىقتىدارلىق ياش يازغۇچى مۇھەممەدسالھ مەتروونىڭ «مەن بۇ شەھەردە مۇھەببەت ئۈچۈنلا ياشاپ قالدىم» سەرلەۋەتلىك ئەدەبىي ئاخباراتى ئېلان قىلىندىغاندا، ئىچىمدە نارازى بولغانىدىم. ژۇرنال تارقالغاندىن كېيىن بىر نەچچە پىكىردىشىم بۇ ئەدەبىي ئاخباراتنى ئوقۇغان - ئوقۇمىغانلىقىم ھەققىدە سوراقتى ھەمدە مېنىڭ «ئوقۇمدىم» دېگەن سوغۇق جاۋابىمنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ۋاقىت چىقىرىپ بىر ئوقۇپ قويۇشۇمنى تاپىلاشتى. كۈنلەر ئۆتتى، بۇنداق سوراق ۋە تەۋسىيەلەرنىڭ ئايىغى ئۈزۈلمىدى. تور بەتلەردىمۇ بۇ ئەسەر ھەققىدىكى ياخشى ئىنكاس ۋە تىلەكلەر كۆرۈمگە چىقىلىپ تۇردى. دوستلارنىڭ سەمىمى تەۋسىيىلىرى ئاخرى ئادىتىمنى بۇزۇرۇپ، بۇ ئەدەبىي ئاخباراتنى قولۇمغا ئېلىشىمغا تۈرتكە بولدى. دېگەندەك، ئەسەرنى بىر ئولتۇرۇشتىلا ئوقۇپ تۈگەتتىم، ئەسەر مەندە ئويلىغىنىمنىڭ ئەكسىچە چوڭقۇر تەسىراتلارنى قالدۇردى ۋە ئېڭىمدا يېڭىدىن - يېڭى پىكىرلەرنى ئويغاتتى.

ئەسەردە جاپالىق تۇرمۇش مۇھىتىدا چوڭ بولغان نامرات دېھقان پەرزەنتى ئىمىنجاننىڭ ھاياتلىق مۇھىتىنى ئۆزگەرتىپ، قەدىر - قىممەتلىك ياشاشقا ئىنتىلىشىنى مەقسەت قىلغان 12 يىللىق سەرگەردانلىق ھاياتىنى چىنلىق بىلەن تەسۋىرلەش ئارقىلىق، ئىسلاھات سىياسىتىدە كۆزى ئېچىلغان، ھاياتنى قىزغىن سۆيىدىغان، ئۆزىنى ۋە شارائىتىنى ياخشىلاش يولىدا جاپا - مۇشەققەتتىن، ھېرىپ - چارچاشتىن قورقماي ئۈزلۈكسىز ئىزدىنىۋاتقان، لېكىن، جەمئىيەتنىڭ ۋە ئاۋامنىڭ دېگەندەك دىققىتىگە ئېرىشەلمىگەن بىر ئەۋلاد دېھقان ياشلىرىنىڭ جاپالىق ئىگىلىك تىكلەش مۇساپىسىنى جانلىق، ئوبرازلىق ۋە تەسىرلىك يورۇتۇپ بېرىدۇ.

ئەدەبىي ئاخبارات - ھەقىقىي ئادەم، ھەقىقىي ۋەقەلەرنى ئويىپىكت قىلىپ، رېئال تۇرمۇشتا يۈز بەرگەن جىددىي ئۆزگىرىشلەرنى ۋە دەۋرنىڭ ئىلگىرىلەش قەدىمىنى تېز ۋە تەسىرلىك ئىپادىلەپ بېرىدىغان، ھەم ئاخباراتلىق، ھەم ئەدەبىيلىك، ھەم مۇھاكىمىلىق خۇسۇسىيەتكە ئىگە ياش ئەدەبىي ژانىر بولۇش سۈپىتى بىلەن، ئەدەبىياتىمىزدا بەيدا بولغان دەسلەپكى مەزگىللەردە، بىلىمى مول، ئىنكاسى تېز، قەلىمى پىشقان بىر بۆلۈك يازغۇچىلارنىڭ بۇ ساھەگە دادىل بۆسۈپ كىرىشى، «شىنجاڭ كېزىتى»، «تارىم»، «تەڭرىتاغ» قاتارلىق بىر قىسىم كېزىت - ژۇرناللارنىڭ مەخسۇس سەھىپىلەرنى تەسىس قىلىپ كەڭ قۇچاق ئېچىشى نەتىجىسىدە، تېزلا يۈكسىلىش مەنزىرىسىنى بارلىققا كەلتۈرۈپ، بىر بۆلۈك قىزغىن كىتابخانلار قوشۇنىنى شەكىللەندۈرگەنىدى. بىراق، ئىجادىيەت قەدىمىگە ماسلاشقان مەخسۇس تېمىدىكى ئوبزورچىلىق ۋە نەزەرىيە تەتقىقاتىنىڭ بولماسلىقى، كېيىنكى مەزگىللەرگە كەلگەندە، بىر قىسىم يازغۇچىلاردىكى بۇرچ ۋە مەسئۇلىيەت تۇيغۇسىنىڭ سۈزلەپ، بۇ ياش ژانىرنىڭ ئىجادىيەت مەقسىتى ۋە ئالاھىدىلىكىدىن چەتنەپ، تېما ۋە ئىپادىلەش ئۇسۇلى جەھەتتە تار كېچىككە كىرىۋېلىشى، ئوچۇقراق قىلىپ ئېيتقاندا، مۇشۇ ساھەدە قەلەم تەۋرەتكەنلەرنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمىنىڭ خۇددى بىرەر نوپۇزلۇق ئورگان تەرىپىدىن قاتتىق ۋەزىپە كۆرسەتكۈچى بەلگىلەپ بېرىلگەندەك، ئىسلاھات شارائىتىدە ئىگىلىك تىكلەپ، ئاز - تولا پۇل ۋە يۈز تاپقان ساناقلىق بىر نەچچە باي ۋە ئىقتىسادىي گەۋدە مەسئۇللىرىنىڭ كەينىگە كىرىۋېلىپ، بىر ئادەم ھەققىدە ھەجىمى بىر - بىرىدىن چوڭ، ماۋزۇ - لىرى بىر - بىرىدىن ھەيۋەتلىك ئەدەبىي ئاخباراتلارنى ئارقا - ئارقىدىن، تەكرار ئوتتۇرىغا چىقىرىشى، سودا خاراكتېرىنىڭ كۈچىيىشى، ئەڭ مۇھىمى، بۇ خىلدىكى يازغۇچىلارنىڭ يازماقچى بولغان ئويىپىكت ھەققىدە ئەمەلىي تەسىراتى بولمىغان ئەھۋال ئاستىدا، تەمىنلىگەن يازما دوكلاتلارغا بىر قۇر كۆز يۈگۈرتىپلا ئالدىراپ قەلەم تەۋرىتىشى، ئەسەر مەزمۇنىنى ئوقۇل ھالدىكى سان - سىفىرلار دۆۋىسىگە ئايلاندۇرۇپ، ئەدەبىيلىككە، ئوچۇقچانلىققا سەل قارىشى قاتارلىق بىر قاتار ناچار يۈزلىنىشلىرى تۈپەيلىدىن قانداق تېز كۆتۈرۈلگەن بولسا، شۇنداق تېز ئوقۇرمەنلەر نەزىرىدىن يىراقلاشتى.

بولدۇ، ئۆمرىدە بۇنداق يۇقىرى ئىش ھەققىنىڭ كېيىنى ئاڭلاپ باقمىغان يىگىتلەر خۇشاللىقىدا «ھەر كۈنى تاڭ يورنىشىغا ئىشقا چىقىپ، چۈشلۈكى قورساقنى توقلاپلا دەم ئالماستىن ئىشقا كىرىشىپ، قاراڭغۇ چۈشكەندە ئاددىن باغدىن ئايرىلىپ» سەمىيلىك بىلەن جاپالىق ئىشلەيدۇ. ئۇلار كۈنگە 14، 15 سائەتتىن ئىشلەيمۇ ھە دېگەندە ئىش ئىگىسىنى رازى قىلالماي، ئاچچىق تەن-بەلەردىن قۇتۇلالمايدۇ. ئىمىنجان ۋە ئۇنىڭ دوستى ئاتۇشتا بىر ئايدەك ئىشلىگەندىن كېيىن ئىنساننىڭ كۆتۈرۈش كۈچىدىن ھالقىپ كەتكەن بۇنداق ئېغىر جىسمانىي ئەمگەككە بەرداشلىق بېرەلمەي ئۈرۈمچىگە كېلىدۇ. ئۈرۈمچى ئۇلارغا قاپاق ئاچمايدۇ، نەتىجىدە تۇرپانغا قايتىپ كېلىدۇ. ئۇلار تۇرپاندا كىشىلەرگە ياللىنىپ نەچچە ئايلاپ تال ئاچىدۇ، ياغاچ توشۇيدۇ... ئىشقىلىپ قىلىدىغانلا ئىش بولسا ئېغىر - يېنىك دېمەي قىلىدۇ. مېھماندوست، قىزغىن تۇرپانلىقلار بۇ كىچىك بالدەك ئاق كۆڭۈل، چۈمۈلدەك ئىشچان بالىلارنى قېرىندىشى قاتارىدا كۆرۈپ ھۆرمىتىنى قىلىدۇ، ئىش ھەققىنى ۋاقتىدا بېرىدۇ. نەتىجىدە، ئاش ۋە ھۆرمەت ئانا قىلغان بۇ ئاتەش يۇرتىغا بالىلارنىڭ مېھرى چۈشۈپ قالىدۇ... تۇرپاندا ياشاش جەريانىدا كۆزى ئېچىلغان، نوقۇل ھالدىكى قارا كۈچىنى سېتىش، كىشىلەرگە ياللىنىپ ئىشلەش ئارقىلىق كۆڭۈلدىكىدەك پۇل تاپقىلى بولماي دىغانلىقىنى تونۇپ يەتكەن بالىلار پۇللىرىنى ئايرىشىپ، ئۆز ئالدىغا تىجارەت قىلىش قارارىغا كېلىشىدۇ. ئىمىنجان دەسلەپ 350 يۈەنگە بىر ھارۋا سېتىۋېلىپ، تاۋۇز-چىلىق قىلىدۇ، سودىغا كىرىشكە نىسبىرى كۆزى ئېچىلىپ، ئۈرۈمچىگە ئۈزۈم يۆتكەپ ساتقۇدەك يۈرەك ۋە ئىقتىدارنى ھازىرلايدۇ. لېكىن، ئۇ بازارنى چوڭقۇر تەتقىق قىلمىغان، دەمىيىسى ئاز، بۆلەنچۈكسىز بولغاچقا، ئاز ساندىكى بازار قورۇقچىلىرىنىڭ زەربىسىگە بەرداشلىق بېرەلمەي، سودىدا زىيان تارتىپ، بارلىق دەمىيىدىن ئايرىلىپ، يەنە بىر قېتىم نامراتلىق كوچىسىغا تاشلىنىدۇ. ئۇنىڭ مەدىكارلىق ھاياتى يەنە باشلىنىدۇ: ئۇ باشقىلارغا ياللىنىپ بىر ئاي تال كۆمۈپ، يەنە بىر ئاي كېسەك توشۇپ ئازراق پۇل غەملىگەندىن كېيىن، يەنە بىر قېتىم تەلەي سىناپ بېقىش مەقسىتىدە ئۈرۈمچىگە كېلىدۇ. بىراق، ئۈرۈمچى بۇ قېتىم ئىمىنجاننى ئۆز قوينىغا ئالمايدۇ. ئىمىنجان ئۈرۈمچىنىڭ ئويىداك - چۈ-قۇرنى بىلىپ بولغىچە، تاپقان - تەرگىنىدىن بىراقلا ئايرىلىپ، يەنە بىر قېتىم يوقسۇزلۇق كوچىسىغا تاشلىنىدۇ؛ نەتىجىدە، ئۇ دوستلىرىنىڭ كىرا غەملىپ بېرىشى بىلەن يەنە تۇرپانغا قايتىپ كېلىپ، مەدىكارچىلىق ھاياتىنى باشلايدۇ. ئەپسۇسكى، مىڭ بىر جاپادا تاپقان

ئەسەردىكى ئىمىنجان رېئال شەخس. ئۇ نامرات دېھقان ئائىلىسىدىكى ئون بالىنىڭ بىرى بولۇش سۈپىتى بىلەن، قاتتىقچىلىق، قىسلىقچىلىق ئىچىدە چوڭ بولىدۇ. ئائىلىسى ۋە يۇرتىدىكى جاپالىق تۇرمۇش مۇھىتى ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدا ئاق كۆڭۈل، سەمىيى، ئېتىقادلىق، ئاتا - ئانىسىغا ۋاپادار، ھەر قانداق ئىشنى ساختىلىق ئىشلەتمەي ۋىجدانى بىلەن قىلىدىغان، ھەر ۋاقىت ھالاللىقنى كۆزلەيدىغان، جاپادىن، ھېرىپ - چارچاشتىن قورقمايدىغان، ئۈزلۈكسىز ئالغا ئىنتىلىدىغان قەيسەر خاراكتېرىنى يېتىلدۈرگەن. كۈنلاردا: «نامراتنىڭ بالىسى ئاسان ئىشقا يارايدۇ» دەيدىغان گەپ بار. ئىمىنجان شەھەرنىڭ ئەركە بالىلىرى ئەمدىلەتتىن ئايىغىنىڭ بۇ-غۇچىنى ئېتىشىنى ئۈگىنىۋاتقان 13، 14 ياشلىق مەزگىل-مىزىدىلا ياشاش مۇھىتىنى ئۆزگەرتىشنى كۆڭلىگە پۈكۈپ، مۇستەقىل تىرىكچىلىك يولىغا قەدەم تاشلايدۇ: ئۇ ئالدى بىلەن ناھىيە تەۋەسىدە ئۇششاق تىجارەت بىلەن شۇغۇللىنىدۇ، سەل كۆزى ئېچىلغاندىن كېيىن، تاپقان 10 يۈەن پۇلنى كىرا ۋە خىراجەت قىلىپ مۇساپىرلىق ھاياتىنى باشلايدۇ؛ تۇنجى بېكىتى چىرىدا بىر قۇرۇلۇشچىغا كۈنلۈكىگە بىر يېرىم يۈەندىن ياللىنىپ، ئۆزىدىن چوڭ چىلەكتە سۇ توشۇيدۇ، كۈنلىكىگە بىر يۈەندىن ھەق ئېلىش بەدىلىگە ئانار كۆمىدۇ. بىر ئاي جاپالىق ئىشلەپ، 30 يۈەنگە ئېرىشكەن ئىمىنجان كۆڭلىگە تېخىمۇ زور ئۈمىدلەرنى پۈكۈپ لوپقا كېلىدۇ ۋە ئىش ئىزدەيدۇ. ئىمىنجاننىڭ يېشى ۋە چوڭى كىچىك بولغاچقا، ھە دېگەندە ئىش تاپالماي، يانچۇقىدىكى پۇلنى خىراجەت قىلىپ تۈگىتىۋېتىدۇ. ئاخىرى بىر سامسپەزگە شاگىرتلىققا كىرىپ ھاياتىنى كاپالەتكە ئىگە قىلىدۇ. بۇ يەردە ئۈچ ئاي تۇرغاندىن كېيىن بىر مۇنچە سەرگۈزەشتىلەرنى يۈزۈپ ئائىلىسىگە قايتىپ كېلىدۇ. ئىمىنجاننىڭ يېرىم يىلدەك سىرتلاردا يۈرۈپ، قۇلدەك ئىشلەپ تۇرۇقلۇق ئەسلىي نىشانى بولغان پۇلنى ئەمەس، بەلكى بىر پاتمان قۇرۇق سەرگۈزەشتە ئېلىپ كەلگىنىنى كۆرگەن دادىسى ئۇنى ئەيىپلىمەيدۇ، ئەكسىچە: «ئوغۇل بالا دېگەن مانا مۇشۇنداق يۈرەكلىك بولىدىغان، ھۆكۈمەتنىڭ قانۇنىغا خىلاپ ئىشلارغا يېقىن يولماي، ئۇنىڭدىن باشقا پۇل تېپىشقا بولىدىغان بارلىق ئىشلارنى قىلىپ باقساڭ بو-لىدۇ. بۇنداق قىلىشنىڭ بىر ئوغۇل بالا ئۈچۈن ھېچ يامىنى يوق...» دەپ ئىلھاملاندۇرىدۇ. شۇندىن كېيىن ئىمىنجان يول كىراسى غەملىپ بىر دوستى بىلەن بىرگە قەشقەرگە كېلىدۇ. قەشقەردە ھەر قانچە تىرىشچانلىق كۆرسىتىپمۇ جان باققىدەك بىرەر ئىشقا ئۇلىشالماي، ئادەتتە تۇشقا بارىدۇ، ئاتۇشتا بىر بايغا كۈنلۈك ياللىنىپ ئەنجۈر ئاچىدۇ، باي ئۇلارنىڭ كۈنلىكىگە 15 يۈەندىن بەرمەكچى

ئىككى يۈز يۈەن پۇلنى ياتقىدا قوندۇرۇۋالغان بىر مۇ- ساپىر ئېلىپ قاچىدۇ... بىر كۈنى تۇرمۇش قاتتىقچىلىق- قىدىن دىلى رەنجىگەن ئۈچەيلەن تەڭلا ناۋان تاشلاپ، پىچاندىن پىيادە يولغا چىقىدۇ، كېچە يېرىم بولغاندا، ئاچلىق، ئۈسۈزۈلۈك، سوغۇق ۋە يول ئازابىدا ھالسىز- لانغان سەپەرداشلار بىرەر ماشىنىنىڭ سوقۇۋېتىپ رە- ھىمسىز ھاياتتىن ئادا قىلىپ قويۇشنى كۈتۈپ، يولنىڭ قاق ئوتتۇرىسىدا غۇزەمەكلىشىپ ئولتۇرىشىدۇ... ئەسەر- نىڭ مۇشۇ يېرىگە كەلگەندە، ئوقۇرمەننىڭ يۈرىكى ئې- غىپ، بۇ جاپاكەش يىگىتلەرگە ئىختىيارسىز ئىچ ئاغرى- تىدۇ ھەمدە ياراتقۇچىدىن ئەڭ سەمىمىي ھېسسىياتى بىلەن بۇ بىتەلەي يىگىتلەرگە ئامانلىق تىلەيدۇ. قاراڭ، ئىمىنجان ۋە ئۇنىڭ تەقدىرداشلىرى ئوغرىلىق ياكى بۇلاڭچىلىق قىلمىدى ياكى پۈت - قولنى قەستەن زە- خىملەندۈرۈپ، يۈز - كۆزىگە قارا سۈركەپ بىچارە قىيا- پەتكە كىرىۋېلىپ تىلەمچىلىك قىلمىدى... بەلكى ھالال كۈچىگە تايىنىپ، قەدىر - قىممەتلىك ياشاش ئۈچۈن تىرىشتى. بىر يۈەن ئۈچۈن بىر كۈن ئانار ئاچتى، بىر يېرىم يۈەنلىك تۆۋەن ئىش ھەققى بىلەن قۇرۇلۇشتا سۇ توشىدى، كۈنىگە دەم ئالماي 15 سائەتلەپ ئىشلەيمۇ ۋاي- سىمدى، ئۇي ئىجارىسىنى تېجەش ئۈچۈن كېچىسى ئاسماننى يېپىنچا، يەرنى سېلىنچا قىلىپ سىرتلاردا ياتتى، تاماق تاللىمىدى... لېكىن، تۇرمۇشنىڭ خۇۋلۇ- قىنى كۆرۈلمىدى - ھەر ۋاقىت ھىماتچىسىز قېلىش، نامراتلىق - يوقسۇزۇلۇق كوچىسىغا تاشلىنىش، مەدىكار بازىرىدا سازايى قىلىنىش تەقدىرىدىن قۇتۇلالمىدى. بۇ ھال بىزنى چوڭقۇر ئويغا سالىدۇ.

ئوقۇرمەنلەر ئارزۇ قىلغاندەك ئىمىنجان قاتارلىقلار ئەجەل دوقمۇشىدىن ئادەملەر ئارىسىغا قايتىپ كېلىدۇ، ئۇلار ياخشى نىيەتلىك كىشىلەرنىڭ ياردىمىدە ھاياتقا قايتىدىن مۇھەببەت باغلاپ، تۇرمۇشنىڭ ئەڭ تۆۋەن قاتلىمىدا جاپالىق ئىزدىنىشنى داۋاملاشتۇرىدۇ... ئارد- دىن نۇرغۇن يىللار ئۆتدۇ. ئىمىنجان ھايات جەڭگەھ- لىرىغا دادىل يۈزلىنىپ، تۇرمۇشنىڭ قىسلىچاقلىرىدا جىسمانىي ۋە روھىي جەھەتتىن كۈنسېرى پىشىپ يې- تىلىدۇ، ئەقىل تاپىدۇ ھەمدە ئۇدا ئىككى قېتىم رەت قىلىنغان ئۈرۈمچىدە جاپالىق ئىگىلىك تىكلەش مۇسا- پىسىغا ئاتلىنىپ ۋە مۇۋەپپەقىيەت قازىنىپ، مۇستەھكەم بولغان پۈت تىرەش نۇقتىسىغا ئېرىشىدۇ. ئەڭ ئاخىرىدا، جاپالىق مېھنىتى ئارقىلىق ئورنىنى يوللۇقلاشتۇرۇپ، قەدىر - قىممىتىنى تونىغان ۋە تونۇتقان ئىمىنجان ئۇ- رۇمچىلىك قىز قەمبەرگۈلگە كۆڭلى چۈشۈپ قالغاندا، ئارىسالدى بولماي، ئىككىلەنمەي سۆيگۈ سوراپ، مۇ- راد - مەقسىتىگە يېتىدۇ...

كۆرۈنۈپ تۇرۇپتىكى، ئەسەردە تەسۋىرلەنگىنى ئا- دەتتىكى بىر ئىشلەمچىنىڭ ئۆزىدەك ئاددىي تۇرمۇش مۇساپىسى. ئۇنىڭدا كىشىنى ھەيران قالدۇرغىدەك ئۇ- لۇغۇۋار تەپسىلاتلار ۋە كۆزنى ئالا - چەكمەن قىلىۋەتكە- دەك سان - سىفىرلار يوق. پېرسوناژلىرىمۇ جېنىنى ئا- ران جان ئېتىپ كېلىۋاتقان، بۇلۇڭ - پۇچقاقلاردىكى جىن كەپلىرىنى، ھەتتا تونۇر باشلىرىنى ماكان تۇتۇپ، تۇرمۇشنىڭ ئەڭ تۆۋەن قاتلىمىدا كېچىنى كۈندۈزگە ئۇلاپ تىرىكشىۋاتقان، كۆرگەنلەر دەماللىققا ئىچ ئاغرى- تىدىغان، لېكىن يازدا سالقىن، قىشتا ئىللىق ياسداق ئۆيگە كىرگىنىدە ئاسانلا ئېسىدىن كۆتۈرۈلۈپ كېت- ىدىغان بىقۇۋۇل كىشىلەر... شۇنداق تۇرۇقلۇق نېمە ئۇ- چۈن بۇ ئەسەر يەنىلا ئوقۇرمەنلەرنىڭ دىققىتىنى قوز- غاپ، مۇئەييەن تەسىر پەيدا قىلالىدى؟ بۇنى تۆۋەندىكى بىر قانچە نۇقتىدىن ئىزاھلاش مۇمكىن:

ئەسەرنىڭ مۇۋەپپەقىيىتى ئالدى بىلەن ئاپتورنىڭ ئادەتتە كۆزگە ئانچە چىلىقىپ كەتمەيدىغان، ئارتۇقچە تەلەپلەردىن خالىي ئاددىي ئادەملەر تۇرمۇشىدىن تېمما تاللاپ، ئۇنى زور ئىشتىياق ۋە مۇھەببەت بىلەن تەسۋىر- لىگەنلىكىدە، ئەڭ مۇھىمى «يارالغاندا تەڭ يارالغان»، لېكىن ياشاش مۇھىتى، ئائىلە كېلىپ چىقىشى، تەربى- يىلىنىشى، شۇنداقلا ئىش ۋە كۆڭۈل تەقسىماتىدىكى پەرقلەر تۈپەيلىدىن ئارزۇسىنىڭ ئەكسىچە جەمئىيەتنىڭ تۆۋەن قاتلىمىدا ئېغىر، مەينەت، لېكىن ئىش ھەققى تۆۋەن ئەمگەكلەرنى قىلىپ، شەھەر ئاھالىلىرى ئۈچۈن قۇلاي، گۈزەل تۇرمۇش مۇھىتى بەرپا قىلىۋاتقان «ئۇن- تۇلغان كىشىلەر» نىڭ جاپالىق تۇرمۇش مۇساپىسىنى پەردازلىماستىن، ئوچۇق تەسۋىرلەپ، ئۇلارغا شەھەرنىڭ بۇلۇڭ - پۇچقاقلرىدىنلا ئەمەس، ئەڭ زۆرۈرى قەلبى- مىزدىنمۇ بىر كىشىلىك ئورۇن بېرىپ، بىز ئۈچۈن جان كۆيدۈرۈۋاتقان ئەقىدىسىگە جاۋاب قايتۇرۇش؛ چەكلەش ۋە گۇمانىي نەزەردە قاراشنى كۆڭۈل بۆلۈش ۋە ئىنسانىي قەدىر - قىممىتىنى تېپىۋېلىشىغا يېتەكلەشتىن ئىبار- رەت جىددىي مەسىلىنى ئوتتۇرىغا قويغانلىقىدا كۆرۈ- لىدۇ. مەلۇمكى، ئىمىنجاندەك تۇنجى تۈركۈمدىكى يېزا ئېشىنچا ئەمگەك كۈچلىرىنىڭ جاھانگەزدىلىك كېچى- كىگە كىرىپ، يول ئىزدەۋاتقىنىغا، ئەڭ ئاخىرىدا چوڭ شەھەرلەرنى تاللاپ، بۇلۇڭ - پۇچقاقلاردىن ماكان تۇتۇپ تىرىكچىلىك قىلىۋاتقىنىغا 20 يىلدىن ئاشتى. ئۇلار بۇ ئۇزاق مۇساپىلىق ئىزدىنىشلەر جەريانىدا، ياتاق، تاماق تاللىماي، ئىش تېپىلغىنىغا خۇش بولۇپ، دۈم يېتىپ، دۈم قويۇپ، ئەڭ ئېغىر، ئەڭ مەينەت ئىشلارنى قىلىپ، شەھەرلەرنىڭ تەرەققىياتى، ئەڭ مۇھىمى شەھەر خەلق- نىڭ ماددىي ئېھتىياجىنى قاندۇرۇپ، نورمال تۇرمۇش

تەرتىپكە كاپالەتلىك قىلىشتا مۇھىم روللارنى ئوينىدى. ھازىرقى كۈنگە كەلگەندە، شەھەرلەردىكى قۇرۇلۇش ۋە مۇلازىمەت كەسىپلىرىدە قول سېلىپ ئىشلەۋاتقانلارنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمى سىرتتىن كەلگەن ئىشلەمچىلەر بولۇپ، ئۇلار شەھەرنىڭ نورمال ئايلىنىشى ۋە تەرەققىياتىدا كەم بولسا بولمايدىغان، بەلكى ھەر قانداق ساھە ۋە تارماق ئورنىنى باسالمايدىغان مۇھىم كۈچكە ئايلاندى. لېكىن، ئۇلار تۆھپىسىگە يارىشا تېگىشلىك ئورۇن ۋە مۇئامىلىگە ئېرىشەلمىدى. يەككەش ۋە گۇمانىي كۆزىلەر-نىڭ نەزىرىدىن خالىي بولالماي، دەردىگىمۇ، خۇشاللىق قىمىمۇ مۇگداش تاپالماي، بېشىنى ئىچىگە تىقىپ، ئون-تىنسىز ياشاش تەقدىرىدىن قۇتۇلالمىدى. خۇددى دېڭىزدا تۇرۇپ ئۇسۇزلۇقتىن ئۆلۈپ كەتكەندەك، نەچچە يىل شەھەردە ياشاپ، شەھەر ۋە شەھەرلىكلەر ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىپمۇ شەھەرلىك بولالمىدى. مېنىڭچە، ئەدەبىي ئاخباراتتا تەسۋىرلەنگەن ئىمىنجاننىڭ ئورۇم-چىلىك قىز قەمبەرگۈل بىلەن بىر ياستۇققا باش قويۇپ-شىنى، ئۈرۈمچىنىڭ يېقىنقى بىر نەچچە يىللىق تارىخىدىكى تۇنجى ئۆزگىچە نىكاھ دېسەك، ھەرگىزمۇ خالاشقان بولمايمىز... ئاپتور بۇ ئەسەردە يۇقىرىدىن تارتىپ تۆۋەنگىچە «ئادەمنى ئاساس قىلىش، ئىنسان جەمئىيەت بەرپا قىلىش» تەكىتلىنىۋاتقان ئالاھىدە تارىخىي شارائىتتىكى شەھەر ئىشلەمچىلىرىنىڭ ئىجتىمائىي ئورنى مەسىلىسىدە دادىل پىكىر يۈرگۈزۈپ، تەسۋىرلىك كۆرۈنۈشلەر ئارقىلىق ئوقۇرمەنلەرنىڭ نەزىرىنى جەلپ قىلىدۇ ۋە ئويلىنىشقا يېتەكلەيدۇ. بۇ ئەلۋەتتە، قەدىرلەشكە تېگىشلىك ئۇلۇغ روھ. ئىككىنچىدىن، ئاپتور نېمىنى يېزىش مەسىلىسىدە باش قاتۇرۇش بىلەن بىرگە، قانداق يېزىش مەسىلىسىگىمۇ ئالاھىدە ئەھمىيەت بېرىپ، ئەسەرنىڭ ئوقۇشچانلىقىنى ئاشۇرۇش يولىدا دادىل ئىزدىنىپ، كۈچلۈك جەلپ قىلىش كۈچىگە ئىگە قىلىدۇ. بۇ جەھەتتە ئاپتورنىڭ باش قەھرىمان ئىمىنجاننىڭ خاراكتېرىنى يارىتىش ۋە يورۇتۇش جەھەتتىكى ئىزدىنىشلىرى، قولغا كەلتۈرگەن نەتىجىلىرى كىشىنى قايىل قىلىدۇ. ئوقۇغانلارغا ئايانكى، ئەسەر ۋە قەلىمى بىرىنچى شەخس تىلى، يەنى باش قەھرىمان ئىمىنجاننىڭ ئېغىزى ئارقىلىق بايان قىلىنىدۇ. پۈتكۈل بايان جەريانىدا، ئاپتور ئىتائەتچان كاتىپ سۈپىتىدە ئوتتۇرىغا چىقىپ، ئىمىنجاننىڭ قىسمەتلەرگە تولغان جاپالىق سەرگۈزەشتىلىرىنى رايىشلىق بىلەن خاتىرىلەيدۇ. بىرىنچى شەخس بايانىنىڭ ئۆزگىچىلىكى شۇكى، ۋەقەلىك «مەن» نىڭ بايانى ئارقىلىق بېرىلىدىغان بولغاچقا، چىنلىق تۈسى قويۇق، ئوقۇرمەندە ئىشىنىش، تەسۋىرلىنىش، پىكىر قاتناشتۇرۇش تۇيغۇسى ۋە قىزغىن

لىقى يۇقىرى بولىدۇ. بۇ ئەسەردە ئاپتور بىرىنچى شەخس تىلىدا بايان قىلىشنىڭ ئارتۇقچىلىقلىرىنى ئەڭ زور دەرىجىدە جارى قىلدۇرغان بولۇپ، باش پېرسوناژنىڭ ئېغىزىدىن بېرىلگەن، ئۆزىنىڭ ياشاش ۋە ئۆسۈپ-يېتىلىش مۇھىتىدىن ئېلىنغان، قىلچىلىك ساختىلىق ئارىلاشماي سەمىمىي بايانلار خۇددى تاغ كۈيىدەك كىتابخانلارنىڭ يۈرەك تارىنى چېكىدۇ. كىتابخانلار ئۆزىمۇ سەزمىگەن ھالدا ئەسەر مۇھىتى ئىچىگە بېشىچە لاپ كىرىشىپ، ئىمىنجان بىلەن بىر تەن، بىر گەۋدىگە ئايلىنىپ كېتىدۇ. ئۇنىڭ ھەر ۋاقىت ھالال ياشاشنى ئىستەيدىغان، ئۆز غايىسى ئۈچۈن ھەر قانداق جاپا، خېيىمخەتەردىن باش تارتمايدىغان جەسۇرانە روھىدىن سۆيۈنمە، جاپاسىغا ئىچى ئېچىشىدۇ، ۋەسالى دەققىلىرىگە ئورتاقلىشىپ، ئەڭ سەمىمىي تىلەكلىرىنى بىلدۈرىدۇ... نوۋىتى كەلگەندە شۇنى دەپ ئوتتۇرىغا قويۇپ، ئالدىنقى بىر مەزگىللىك ئەدەبىي ئاخباراتلىرىمىزدا، ۋەقەلىكىنى قانات يايدۇرۇشتا، ھە دېگەندە ئاپتور بايانىنى ئاساس قىلىپ، ئەسەر پېرسوناژىنى ئاپتور قەلىمى ئاستىدىكى قورچاققا ئايلاندۇرۇپ قويۇش خاھىشى گەۋدىلىك ئورۇنغا قويۇلغان بولۇپ، بۇنداق زىيادە «باشقۇرۇش ۋە بويىسۇنۇشلار» ئەسەرنىڭ چىنلىق تۈسىنى زور دەرىجىدە سۇسلاشتۇرۇپ، ئوقۇشچانلىقىنى تۆۋەنلىتىۋەتكەنىدى. مۇھەممەدسالھ مەترووزى مۇشۇ جەھەتتە يېڭىچە يول ئۆتۈپ، ئەدەبىي ئاخباراتچىلىقىمىزنى قانداق يېزىش مەسىلىسىدە قىممەتلىك تەجرىبە ۋە ئىجادىيەت روھى بىلەن تەمىن ئەتتى. ئۈچىنچىدىن، بۇ ئەدەبىي ئاخباراتنى ئاددىيلىق بىلەن چىنلىقتىن پۈتكەن ئالتۇن ئۈزۈككە ئوخشاشماق، سەمىمىيلىك ئۇنىڭ ياقۇت كۆزىدۇر. ئەسەردىن باشتىن-ئاخىر چاكنىلىق ۋە پاسسىپلىقتىن، ساختا ئالىيجانابلىقتىن خالىي بولغان، چىرايلىق كۈلكىسى ۋە ئۇماق قىلىقلىرى بىلەن ئانىسىغا مۇھەببەت ئىزھار قىلىۋاتقان بۇۋاقتىڭ چېھرىدەك سەمىمىيلىك بايقى تۇرىدۇ. بۇ خىل سەمىمىيلىك روھى ئەسەر قۇرۇلمىسىغا مۇناسىۋەتلىك بولغان بايان، تەسۋىر، مۇھاكىمە، ھەتتا ئەسەر خاتىمىسىگىچە ئۈستىلىق بىلەن سىڭدۈرۈۋېتىلگەن بولۇپ، ئوقۇغان كىشىنىڭ قەلبىدە بىر خىل ئىزگۈ تۇيغۇلارنى ئويغىتىدۇ، زۆرۈر مۇھاكىمىلەر مۇھەببەت - نەپىستىنى سىنايدۇ ۋە تاۋلايدۇ. ئەسەر ئۆز نۆۋىتىدە يەنە بەزىبىر نۇقتىلاردىنمۇ خالىي ئەمەس: ئاساسلىقى، پېرسوناژلار تىلى كۆپ ھاللاردا مۇۋاپىق بېرىلگەن بولسىمۇ، قىسمەن ئەھۋالدا تازا ئىندىۋىدۇئاللىشالماي، ئاخبارات تىلى كېچىكىگە ياندىشىپ قالغان. مەسىلەن: «مەن تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ بىرىنچى يىللىقىنى تۈگەتكەندىن كېيىن، دا-

ۋاملىق ئۆرلەپ ئوقۇشتىن ۋاز كېچىپ، بۇ ئائىلىنىڭ ئىقتىسادىي قىيىنچىلىق يۈكىنى بالدۇرراق يەڭگىللى-
 تىشكە كۈچ قوشۇش مەقسىتىدە، سودا - تىجارەت يول-
 ىنى تاللاش نىيىتىگە كەلدىم ۋە دەسلەپكى قەدەمدە مە-
 ھەللىمىز ۋە يېزىمىز تەۋەسىدىلا ھالال ئەمگىكىمگە تا-
 يىنىپ پۇل تېپىشنىڭ ھەر خىل يوللىرى ئۈستىدە
 ئىزدەندىم...». ئېنىقكى، «داۋاملىق ئۆرلەپ ئوقۇش»،
 «ھالال ئەمگىكىمگە تايىنىپ پۇل تېپىش»، «ئائىلىنىڭ
 ئىقتىسادىي قىيىنچىلىق يۈكىنى بالدۇرراق يەڭگىللى-
 تىشكە كۈچ قوشۇش» دېگەندەك ئۇقۇملاشقان، پەقەت
 ئاساسىي قاتلام رەھبەرلىرىنىڭ ئېغىزى بىلەن يەرلىك
 كېزىتلەرنىڭ خاس ستونلىرىدىلا ئۇچراتقىلى بولىدىغان
 بۇنداق مۇجەمل سىياسى ئىبارىلەرنى ئاران 6 - سىنىپ-
 لىق مەلۇماتقا ئىگە، ئۆمرىنى پروفىسسور دادىسىنىڭ
 كۈتۈپخانىسىدا ئەمەس، بەلكى تونۇر بېشىدا، ئاللىكىم-
 لەرنىڭ تاللىق، ئەنجۈرلىكلىرىدە، جاپالىق قۇرۇلۇش
 مەيدانلىرىدا قارا ئىش بىلەن ئۆتكۈزگەن بىر ئىشلە-
 چىنىڭ تىلى دېسە كىمۇ ئىشىنىدۇ؟ يەنە بىرى، ئە-
 سەرنىڭ بېشىغا ئېپىگىراق شەكلىدە بېرىلگەن ئالتە
 ئابزاسلىق «مۇھىم مەزمۇن» (بۇلار ئەسەر ئارىسىدىن
 تاللاپ ئېلىنغان بولغاچقا، شۇنداق دەپ ئاتىدىم) قىسمى
 ئارتۇقچە بېرىلگەندەك، خاتىمە قىسمى سەل تەپسىلىي
 يېزىلىپ قالغاندەك تۇيغۇ بېرىدۇ.

ئومۇملاشتۇرغاندا، بۇ ئەدەبىي ئاخبارات مەيلى تېما
 تاللاش جەھەتتە ياكى ئۇنى لايىقىدا ئىپادىلەش جەھەتتە
 بولسۇن ۋە ياكى ئۇچۇرلۇق قىممىتى، ئىجتىمائىي،
 ئېستېتىك تەسىرى جەھەتتىن بولسۇن ئۆزگىچە يول
 تۇتۇلۇپ، بەدىئىي مەقسەت سەنئەتلىك، تارتىملىق ئۇ-
 پادىلەنگەن، جەمئىيەتتە مۇئەييەن تەسىر پەيدا قىلىپ،
 ئوقۇرمەنلەرنى قايتىدىن ئەدەبىي ئاخبارات رېمىنىغا
 باشلاپ كىرگەن مۇنەۋۋەر ئەسەر بولۇپ، ئۇنى مۇشۇ
 كۈنلەردە ئېلان قىلىنىۋاتقان ئەدەبىي ئاخباراتلارنىڭ
 ئۈلگىسى دېيىشكە بولىدۇ. بىز بۇ ئەسەرنىڭ مۇۋەپپە-
 قىيىتىدىن شۇنى چوڭقۇر تونۇپ يەتتۇقكى، ئەدەبىي
 ئاخباراتچىلىقتا تېما تاللاش، ئەڭ مۇھىمى تېمىنىڭ ھەر
 خىل بولۇشى تولىمۇ مۇھىم بولۇپ، ئەدەبىي ئاخباراتنى
 نوقۇل ھالدىكى بايلارنىڭ بەدىئىي ئارخىپىغا ئايلاندۇر-
 ۋېتىش مۇۋاپىق ئەمەس. ئۇ بىر تەرەپتىن، ئەدەبىي ئاخ-
 بارات ئىجادىيىتىنى ئەسلى مەنىسىدىن، ئوقۇرمەنلەر
 نەزىرىدىن يىراقلاشتۇرۇۋەتسە؛ يەنە بىر تەرەپتىن، ئۇ-
 قۇرمەنلەرنى «يازغۇچى دېگەن، سانىماي سەككىز دەيدى-
 غان، ئەتىدىن كەچكىچە بايلارنىڭ كەينىدىن سوگۇل
 دايدىغان قورساق باقتىلار كەن» دېگەن خۇلاسىگە كەل-
 تۈرۈپ، يازغۇچىلارنىڭ ئەل قەلبىدىكى ئوبرازىنى خۇ-

نۈكلەشتۈرۈۋېتىدۇ. يەنە بىرى، ئەدەبىي ئاخباراتچىلىقتا،
 تەسۋىرلەنمەكچى بولغان ئوبيېكتنىڭ ئاخبارات - ئۇ-
 چۇرلۇق قىممىتىگە ئەھمىيەت بېرىپلا قالماستىن، ئۇ-
 نىڭ ئەدەبىيلىكىگىمۇ ئالاھىدە كۈچ چىقىرىش، ئەدە-
 بىياتتىكى ھەر خىل ئىپادىلەش ۋاسىتىلىرى ۋە مەجازىي
 ۋاسىتىلەرنىڭ رولىدىن ئۈنۈملۈك پايدىلىنىش بىلەن
 بىرگە، ئىجادچانلىق، پائالىيەتچانلىق رولىنى جارى
 قىلدۇرۇپ، ئەھمىيەتلىك مەزمۇنى ئەڭ مۇۋاپىق ئۇسۇلدا
 ئوقۇرمەنلەرنىڭ كۆز ئالدىدا جىلۋە قىلدۇرۇپ، ئوقۇش-
 چانلىقىنى ئاشۇرۇشى، ئوقۇشچانلىقى ئارقىلىق ئىجتى-
 مائىي، ئېستېتىك ئۈنۈمى، جۈملىدىن ئەدەبىيلىكى
 ئارقىلىق ئاخبارات قىممىتىنى گەۋدىلەندۈرۈش يولىدا
 تىرىشچانلىق كۆرسىتىش لازىم. ئۈچىنچىدىن، ئاخبار-
 راتنىڭ قىممىتى چىنىلىقتا، پەقەت چىن نەرسىلا ئادەمنى
 تەسىرلەندۈرۈش ئىقتىدارىغا ئىگە. شۇڭا، ئەدەبىي ئاخ-
 باراتچىلىقتا چوقۇم چىنلىق پىرىنسىپىغا ئەمەل قىلىش،
 تەپسىلاتلار چىن بولۇپلا قالماستىن، ھېسسىياتىمۇ چىن
 بولۇشى، ئۇسلۇبى يەڭگىل ۋە سەمىمىي بولۇشى، چې-
 كىدىن ئاشقان توقۇلما ۋە قۇرۇق مەدھىيىۋازلىققا يول
 قويماسلىقى، بولۇپمۇ شەخسلەر ھەققىدە يېزىلغان ئە-
 دەبىي ئاخباراتلاردا ھادىسىنىلا كۆرۈپ ئالدىراپ قەلەم
 تەۋرىتىپ، «مۇز ھەيكەل» لەرنى ياساپ كۈلكىگە قالىد-
 غان ئىشلارنى قىلماسلىق لازىم...

بىر يازغۇچى (بولۇپمۇ ئەدەبىي ئاخبارات يازغۇچى-
 سى) ئالدى بىلەن چىن ئىنسانپەرۋەر بولۇشى - ئىند-
 ساننى قىزغىن سۆيۈشى، ئۇلارنىڭ تۇرمۇشىغا، تەقدىرى-
 گە كۆڭۈل بۆلۈشى، ئۇلارنىڭ نەق مەۋجۇدىيىتىنى پەر-
 دازلىماستىن، ئاۋامنىڭ، ئىش باشلىرىنىڭ نەزىرىگە
 سۈنۈش ئارقىلىق جەمئىيەتنىڭ دىققىتىنى تارتىشى،
 ھەقىقەت ئۈستىدە ئىلىپتەك تىك تۇرۇپ، ھەقىقىي مە-
 نىدىكى «دەۋرنىڭ ۋىجدانى» بولۇشى زۆرۈر. مۇھەممەد-
 سالھ مەتروۋزى ئۇزۇن مۇددەتلىك ئىدىيىۋى ۋە بەدىئىي
 ئىزدىنىشلەردىن كېيىن، ھەقىقىي يازغۇچى، بولۇپمۇ
 ئەدەبىي ئاخبارات يازغۇچىسىدا بولۇشقا تېگىشلىك
 ئىقتىدار ۋە پەزىلەتنى ھازىرلاپ، ئۈزلۈكسىز ئىزىغا
 سەكرەۋاتقان ئەدەبىي ئاخباراتچىلىقىمىزغا يېڭى قان ۋە
 روھ ئانا قىلدى. مەن ئاپتورنىڭ ئۆزى جاپالىق ئاچقان بۇ
 يولدىن تېپىپ كەتمەي، تۇرمۇشقا چۆكۈش، تۇرمۇشقا
 ئارىلىشىش جەھەتتىكى ئۆزگىچە ئىقتىدارىنى تېخىمۇ
 ياخشى جارى قىلدۇرۇپ، مول ئىجادىي مېۋىلىرى بىلەن
 ئوقۇرمەنلەر قەلبىدىكى ئوبرازىنى تېخىمۇ نۇرلاندۇرۇ-
 شنى سەمىمىي ئۈمىد قىلىمەن.

(ئاپتور: خوتەن پېداگوگىكا ئالىي تېخنىكومى نەشۇنات بۆلۈمىدە)
 تەھرىرى: تۇرسۇنجان مۇھەممەت

مەسئۇلىيەت ۋە مەجبۇرىيەت ھەققىدە ئويلىنىش

مەكتەپتە، كېيىن جەمئىيەتتە ئۈزلۈكسىز تاكامۇللىنىش، ئادەملەرنىڭ كىشىلىك تۇرمۇشتىكى رېئايە قىلىشقا تېگىشلىك ئەدەب - ئەخلاق يوسۇنىغا ئايلانغاندى.

بىراق، جەمئىيەت ئۈزلۈكسىز تەرەققىي قىلدى، زامان ئۈزلۈكسىز ئۆزگەردى، ھەر قايسى مىللەتلەرنىڭ مەدەنىيىتى، ئەنئەنىۋى ئۆرپ - ئادىتى، ئېسىل ئەخلا - قىي مزانلىرى باشقىلارنىڭ، بولۇپمۇ تەرەققىيات جەھەتتىن ئۈستۈن تۇرىدىغان مىللەتلەرنىڭ كۆپ قىرىلاشقان، مولېكۇلا فورمىلاسى بۇزۇلغان، مزانسىزلاشقان مەدەنىيەت داش قايناقلىرىنىڭ تاجاۋۇزىغا ئۇچرىدى. نۇرغۇن ئەخلاقىي مزانلار مزانسىزلىققا، پىرىنسىپسىزلىققا قاراپ يۈزلەندى. ئىنسانلارنىڭ تەبىئىي كۆپىنچە تۈزەشتىن كۆرە بۇزۇشقا ئىنتىلىشچان بولغانلىقتىن، ئۆزىمىز بۇزۇۋاتقان مزانلارغا قارىتا باشقىلارنى تۈزەشكە دەۋەت قىلالمايدىغان بولدۇق. قىسقىسى، مەسئۇلىيەتسىزلىكنىڭ بىخلىرى ھەر قەدەمدە يولۇققىدىغان بولۇپ قالدى. مىسال ئالدىغان بولساق، ئىلگىرى مەكتەپلەردە ئوقۇتقۇچىلارنىڭ تاماكا چەككىنى كۆرگىلى بولمايتتى، ئوقۇتقۇچىلار ئوقۇغۇچىلار بىلەن ھا - جەتتە بىللە بارمايتتى، ئايال ئوقۇتقۇچىلار زىننەت بۇ - يۇملىرىنى تاقمايتتى، ئۈزۈك سالمايتتى، ئېگىز پاش - نىلىق ئاياغ كىيمەيتتى، گىرىم - پەرداز قىلمايتتى. بەزىدە كۆڭلىمىزدە، «مۇئەللىملەرمۇ تاماق يەمدىغاندۇ، يەيدىغان تامىقى بىزنىڭكىگە ئوخشامدىغاندۇ» دېگەندەك خىياللاردىمۇ بولۇپ قالاتتۇق. ئائىلىدە بولسا، ئە - تىگەندە چوڭلاردىن ھال سوراپ سالام بېرىلەتتى. سىرتلارغا چىققاچى بولغاندا چوڭلاردىن سوراپ، ئۇلار «يول بولسۇن» دېگەندە ئاندىن بوسۇغىدىن قەدەم ئال - لاتتۇق... ھازىر كىشىلەرنىڭ قىممەت قارىشىدا ئاس - جان - زېمىن ئۆزگىرىش بولدى، ئوقۇتقۇچى بىلەن ئوقۇغۇچى بىللە تاماكا چىكىدىغان، بىللە ھازاق ئى - چىدىغان، تانسا - دېسكوخانىلارغا بىللە بارىدىغان، نې - مىلەرنىڭ مودا بولغانلىقىنى ئايانماي سۆزلىشىدىغان، بولۇپمۇ چاقچاقلارنى قىلىشىدىغان ئىشلار ئەتراپ - مىزدا ماڭدامدا بىر ئۇچراپ تۇرىدۇ. سەھەردە چوڭلارغا سالام بېرىش ئەمەس، بەلكى چوڭلار ناشىلىقىنى تەي - يارلاپ، بېشىمىزغا ئەكەلگەندىمۇ ئورنىمىزدىن تۇرۇش ئېغىر كېلىدۇ. باشقىلارغا سالام بېرىشكە ھەپسىلىمىز

ھۆرمەتلىك ئەنۋەر ھوشۇر ئەپەندى:

ئەسلىدە مەن سىزدىن نەچچە ئايلىق چوڭ بول - غاندىن كېيىن، سىزگە خېلى بۇرۇنلا سالام بېرىش كېرەك ئىدى. ئەمما، سالام بېرىشنىڭ سەۋەبى بۇنىڭ ئۈچۈنلا ئەمەس، بەلكى يېشىڭىزنىڭ مەندىن كىچىك بولۇشىغا قارىماي، خوتەندە، جۈملىدىن پۈتكۈل ئاپتونوم رايون تەۋەسىدە خېلى كۆزگە كۆرۈنۈپ، مەن قاتارلىق تەڭ دېمەتلىكلەر ئارىسىدا مۇناسىپ ھۆرمەتكە سازاۋەر بولغانلىقىڭىز، شۇنداقلا ئەدەبىي تەنقىد ۋە جەمئىيەت - تىكى قىزىق نۇقتا مەسىلىلىرىگە نىسبەتەن كىشىنى قايىل قىلغۇدەك كۆزىتىش ۋە نېكىر يۈرگۈزۈش ئىقتى - دارىڭىزنىڭ بولغانلىقى سەۋەبلىك ئىدى. مەن ئىستى - داتىڭىزغا خېلىدىن بېرى قايىل ئىدىم.

«يېڭى قاشتېشى» ژۇرنىلىنىڭ 2007 - يىللىق 3 - سانىدىكى «ھازىرچە سالام چوڭلاردىن كەلگەي» ناملىق ماقالىڭىزنى ئوقۇپ، مەندە بىر خىل خىجىللىق ۋە ئۆز - ئۆزۈمنى ئەيىبلەش تۇيغۇسى پەيدا بولدى. چۈنكى، سىز ئوتتۇرىغا قويغان نۇرغۇن مەسىلىلەردە سىز بىلەن ئورتاق ھېسسىياتتا بولساممۇ، كونكرېت ئەمەلىيەتتە بۇنى راستىنلا تولۇق ئەمەلىيلەشتۈردۈم دېيەلمەيتتىم. ماقالىڭىزنى قايتا - قايتا ئوقۇغاندىن كې - يىن، بىزدىكى سالام - سەھەت مەسىلىسىدە ئويلىنىشقا تېگىشلىك نۇرغۇن مەسىلىلەرنىڭ بارلىقىنى، بۇنىڭدا سالامنى پەقەت كىچىكلەر چوڭلارغا بېرىشتەك ئاد - تىمىزنىڭ ئۆۋەتتىكى جەمئىيەت كىرىزىسى ئالدىدا بار - غانسېرى كۈچىدىن قېلىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدىم.

سالام - سەھەت ئەسلىدە بىر مىللەتنىڭ ئۇزاق ئىجتىمائىي تەرەققىياتى جەريانىدا ئۈزلۈكسىز شەكىل - لەنگەن، شۇ جەمئىيەت توپىنى تەشكىل قىلغۇچى بار - لىق ئەزا ئورتاق رېئايە قىلىپ كەلگەن ئەنئەنىۋى ئا - دەتلىرىمىزنىڭ بىرى. شۇنداقلا، ئەجدادلىرىمىز ئۆز - ئۆزىنى تاكامۇللاشتۇرۇش جەريانىدا شەكىللەنگەن، مۇنتىزىملاشقان ئىجتىمائىي ئەخلاق مزانلىرىنىڭ كونكرېت ئىپادىسى ئىدى. چوڭلار ئارقىلىق كىچىك - لەرگە، ئەجدادلار ئارقىلىق ئەۋلادلارغا سىڭدۈرۈلەتتى. خەلقىمىز بۇ مزانلارنى دەل شۇ خىل يوسۇندا شەكىل - لەندۈرۈپ، ئەۋلادمۇ ئەۋلاد داۋاملاشتۇرۇپ، مىللەتنىڭ مەۋجۇدىيىتىدىكى مەنىۋى مزان ۋە مىراس سۈپىتىدە ساقلاپ، قوغداپ كەلگەن. ئۇ ئاۋۋال ئائىلىدە، ئاندىن

بولدۇ.

مۇشۇ يەرگە كەلگەندە، سىزگە مۇنداق بىر جانلىق ئەمەلىي مىسالنى ئېيتىپ بەرگۈم كەلدى: قولۇمغا قەلەم ئېلىپ مۇشۇ يازمامغا تەرەدۈنلىنىۋاتقىنىمدا، مەركىزى تېلېۋىزىيە ئىستانسىسىدىن بېرىلىۋاتقان بىر تەپسىلى خەۋەرنى كۆرۈپ قالدىم. دېيىلىشىچە، ئىچكىرىدىكى مەلۇم ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ مۇدىرى مەكتەپتىكى ئوقۇ-تۇش ۋە ئىجتىمائىي كەيپىياتنىڭ ناچارلىقىدىن ئۆكۈ-نۈپ، بۇ خىل كەيپىياتنى ياخشىلىماقچى بوپتۇ. ئۇ ھەر كۈنى ئەتىگەندە مەكتەپكە بالدۇر كېلىپ، دەرۋازا ئالدىدا ئۆرە تۇرۇپ، ئوقۇغۇچىلاردىن: «ياخشى تۇردىڭىزمۇ؟» دەپ تەزىم بىلەن ئەھۋال سورايدىكەن. كېيىن، مەكتەپتىكى ئوقۇتقۇچىلارنىڭ ھەممىسى ئۆزلىكىدىن تەشكىللىنىپ شۇنداق قىلىدىغان بوپتۇ. بۇ ئەھۋالغا قارىتا ئوقۇغۇچىلار دەسلەپتە غەلىتىلىك ھېس قىپتۇ، كۆنەلمەپتۇ. كېيىن تەدرىجىي ئادەتلىنىپتۇ. ھازىر مەكتەپتە ئوقۇغۇچىلار تەشەببۇسكارلىق بىلەن باشقىلاردىن ئەھۋال سورايدىغان ئىللىق مەكتەپ كەيپىياتى شەكىللىنىپتۇ، ئوقۇغۇچىلار ئارىسىدىكى جىدەل - ماجرا-لار كۆرۈنەرلىك ئازىيىپتۇ، باشقىلارغا تەشەببۇسكارلىق بىلەن ياردەم بېرىدىغان ئېسىل خىسلەت ئەۋج ئاپتۇ. ئوقۇتقۇچى - ئوقۇغۇچىلار ئارىسىدىكى مۇناسىۋەت بار-غانسېرى ئىللىقلىشىپتۇ. مانا قاراڭ دوستۇم، مەسئۇل-يىتىمىزنى ئادا قىلىش ماھىيەتتە مۇشۇنداق ئاددىي تۇرۇقلۇق، يەنە نېمىشقا سۈكۈت قىلىمىز؟ مەكتەپ-ئىزدە ئىشلەيدىغان ئادەتتىكى ئىشچى ئىمىنئاخۇنكام ناۋاي ئېرىنمەي باشقىلاردىن ئەھۋال سوراپ سالام بېرىپ، مەكتەپ ئىچىدىكى كىشىلەرنىڭ سالاملىشىش ئادىتىدە بەلگىلىك ئۆزگىرىش پەيدا قىلالايتۇ. ئىچكىرىدىكى بىر ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ مۇدىرى ئوقۇغۇچىلارغا تەشەببۇسكارلىق بىلەن سالام بېرىپ مەكتەپ كەيپىياتىدا ئۆزگىرىش پەيدا قىلالايتۇ. دېمەك، شەخس گەرچە كىچىك بولسىمۇ، ئۇنىڭ ئىنېرگىيىسى ۋە باشقىلارغا بېرىدىغان تەسىرىگە سەل قاراشقا بولمايدۇ. ئەگەر ھەممىشە «بىز نېمە قىلالايتتۇق؟»، «بۇ بىزدىكى ئەيىپ ئەمەس»، «باشقىلارغا سالام قەرزىمىز يوق» دەپ قىيىد-شىپ يۈرۈپىدىغان بولساق، بۇنىڭ كېلەچەكتىكى ئاقىۋىتى مۆلچەرلىگۈسىز ئېغىر بولىدۇ.

ھۆرمەتلىك ئەنۋەر ھوشۇر، كېچىككەن سالىمىمىنى قوبۇل قىلغايسىز. ئەدەپ - ئەخلاق ۋە ئىنساپ - دىيانەت ھەممىمىزگە يار بولغاي!

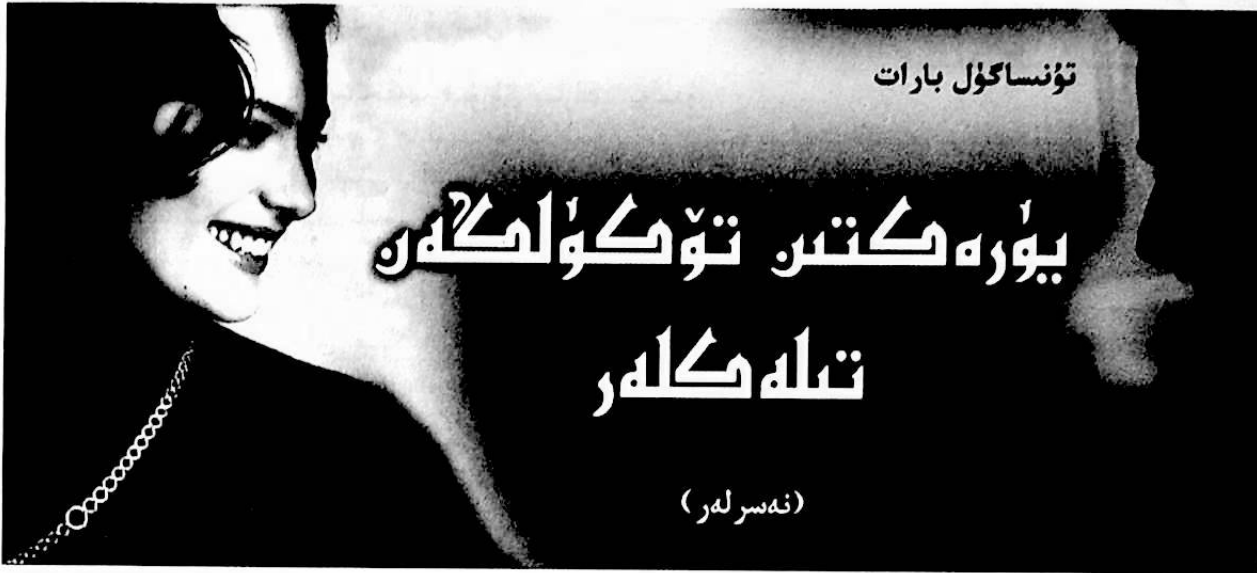
(ئاپتور: «يېڭى قاتنىشى» ژۇرنىلى نەشر بۆلۈمىدە)

تەھرىرى: تۇرسۇنجان مۇھەممەت

يوق تۇرۇقلۇق، يەنە سائەت - سائەتلەپ قۇرۇق پاراڭ سوقۇشقا، تانسا - دېسكو ئويناشقا، ھاراق - شاراب ئىچىشكە، كوچا - كوئىلاردا قۇرۇقتىن - قۇرۇق لاغىلاشقا ۋاقتىمىز شۇنچە كۆپ. ھېيت - ئايەملەردە دوستلىرىمىز بىلەن بولۇپ كېتىپ، ئۆيدىكى ياشانغان ئانا - ئانىمىزنى ئۇنتۇپ كەتكىلى تاس قالغىمىز، كەچقۇرۇنلىرى تالا - تۈزگە چىقماقچى بولساق چوڭلاردىن سورايش قىلچە ھاجەتسىز. چۈنكى، ئۇلار يول قويمىسىمۇ، ئاق يول تىلىمىسىمۇ بارىدىغان يەرگە بەربىر بارمىساق بولمايدۇ... قىسقىسى، سەلبىي ئىشلار ۋە ئىپلارغا قارىتا تەنبە بېرىدىغان، ئەيىپلەيدىغان ۋىجدانىي تۇيغۇمىز ئومۇميۈزلۈك سۈسلىشىشقا، چىرىشكە قاراپ يۈزلىنىۋاتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن، چوڭلىرىمىز كىچىكلەردىن سالام تەمە قىلىدىغان، كىچىكلەرىمىز گۇيا قوتاندا چوڭ بولغاندەك ئەدەپ - قائىدە ئوقمايدىغان، چوڭلارغا پەرۋا قىلمايدىغان، بېھۋەتلىك قىلىدىغان ناچار كەيپىيات تەدرىجىي يىلتىز تارتىپ ئاينىدى. «ئاتىغا بېقىپ بالا» دېگەندەك، مانا ھازىر بىز ئاللىقاچان ئۇنىڭ ئاچچىق مېۋىسىگە داخىل بولىۋاتىمىز. ھەتتا بەزى ئائىلىلەردە ئەنئەنىۋى ئەدەپ - ئەخلاق مىزانلىرىنى ئەمەس، بەلكى، ئۇنىڭ ئىزىنلىرىنىمۇ تاپقىلى بولمايدۇ. ئەگەر شۇنداق ئىللەتلەرگە يول قويۇپ، بېشىمىزنى ئىچىمىزگە تىقىپ يۈرۈپىدىغان بولساق، خۇددى سىز ئېيتقانداق كېلە-چەكتە ئىز - دېرەكسىز يوقىلىدىغان جانلىقلارنىڭ بىر تۈركۈمى دەل بىز بولۇپ قالغىمىز. چۈنكى، مىللەتنىڭ ئۆرپ - ئادىتى ئۇنىڭ مەۋجۇدىيىتىدىكى ئەڭ تۈپ ئالاھىدىلىكلىرىدىن بىرى، شۇنداقلا ئەڭ نېگىزلىك ئالاھىدىلىكىدۇر. شۇڭا، ئەخلاق مىزانلىرىمىزنىڭ خەلقئارا «لىشىپ كېتىشىگە يول قويۇۋېرىدىغان بولساق، بىز كېلەچەكتە مىللىي مەدەنىيەتنىڭ جىنايەتكارلىرىغا، ئەۋلادلارنىڭ قەرزدارلىرىغا ئايلىنىپ قالغىمىز. دېمەك، بۇ جەھەتتە بىزنىڭ مەجبۇرىيىتىمىز تولىمۇ ئېغىر. چوڭلارنىڭ مەسئۇلىيىتى كىچىكلەردىن تېخىمۇ ئېغىر. ئەمما، بۇ مەجبۇرىيەتلەر ئاللىكىمىلەرنىڭ ئاللىقانداق ئېغىر بەدەل تۆلىشىنى تەلەپ قىلىدىغان، ئادا قىلىش مۈشكۈل بولغان مەجبۇرىيەتلەرمۇ ئەمەس. پەقەت چوڭلار (بۇ ھەرگىزمۇ ياشلارنى ئۆز ئىچىگە ئالمايدىغان چوڭلار ئەمەس، بەلكى پىشقەدەملەر، ئانا - ئانىلار، ئاكا - ھەدىلەر، ئوقۇتقۇچى ئۇستازلار، قىسقىسى نىسبەتەن ئالغاندا باشقىلاردىن چوڭ بولغانلار) مۇشۇ مەسئۇلىيەتنى ھەقىقىي تونۇپ، ئەمەلىي ھەرىكىتىدە ئىختىيارى ئىجرا قىلىشىنى ئادەتكە ئايلاندۇرسىلا، چوڭلار كىچىكلەرگە ئۆز ئەمەلىيىتى ئارقىلىق ئۈلگە بولسىلا، بۇ خىل مەجبۇرىيەت ئۆزلىكىدىن ئادا بولغان

يۈرەكتىن تۆكۈلگەن تىلەكلەر

(نەسرلەر)

كۆز

مەن قەلبىدىكى قارىلىققا ئىسيات بولۇپ، قارىغان
كىشىنى شۈركەندۈرىدىغان سوغۇق كۆزلەرنىمۇ كۆردۈم.
مەن مىكىر بىلەن تولغان، دەممۇ دەم نىشان ئال-
ماشتۇرۇپ تۇرىدىغان ئوغرى كۆزلەرنىمۇ كۆردۈم.
مەن زالىملىقىڭ، نۇز كورلۇقىڭ شاھىدى بول-
غان غەزەپلىك كۆزلەرنىمۇ كۆردۈم.
مەن شەھۋەت بىلەن تىكىلىدىغان سەھيا كۆزلەر-
نىمۇ كۆردۈم.
مەن مەنەئىلىك بىلەن تەنتەنە قىلىدىغان تە-
كەيبۇرانە كۆزلەرنىمۇ كۆردۈم.
كۆز — ئۇ ئادىل گۇۋاھچى!
كۆز — ئۇ ھەممىنى كۆرۈشكە قادىر، شۇنداقلا
كىشىنىڭ دىل سىرلىرىنى ئاشكارىلاشقا ماھىر.
كۆز — ئۇ جىنايەتكار.
كۆز — ئۇ خىيانەتكار.
ئەي، كۆز!
ئەي كۆز، مەن يەنە قانداق كۆزلەرنى كۆرەر-
مەن!?!...

سۆيگۈ نەزمىسى

سۆيگۈ — مۇھەببەت ساگا دۇنيانى تونىتىدۇ.
سۆيگۈ — مۇھەببەت ساگا مۇھەببەت ۋە نەپرەتنىڭ
چىگرىسىنى ئېنىق كۆرسىتىپ بېرىدۇ.
سۆيگۈ — مۇھەببەت گاھىدا سېنىڭ كۆزلىرىڭنى
نۇرلاندۇرسا، گاھىدا يۈرەك سېزىملىرىڭنى خىرەلەشتۈ-
رىدۇ.
سۆيگۈ — مۇھەببەت گاھىدا سېنى مەڭگۈ يېڭىل-
مەس كۈچكە تويۇندۇرسا، گاھىدا ساگا ئەلەم پۇراقلىرى-
نى چېچىپ تۇرغان ئازاب گۈللىرىنى تەقدىم قىلىدۇ.
سۆيگۈ — مۇھەببەت گاھىدا سېنى كۆكتە پەرۋاز
قىلدۇرسا، گاھىدا سېنى دېڭىزلارغا چۆكتۈرىدۇ ۋە ياكى

كۆز — ئۇ ھەممىنى كۆرۈشكە قادىر، شۇنداقلا
كىشىنىڭ دىل سىرلىرىنى ئاشكارىلاشقا ماھىر.
كۆز — ئۇ ئادىل گۇۋاھچى!
مەن نۇرغۇن كۆزلەرنى كۆردۈم:
مەن چوڭقۇر مېھىر — ۋاپا ۋە قايىناق ھېسسىيات
سىڭگەن پاك كۆزلەرنى كۆردۈم.
مەن چولپاندىك نۇرلىنىپ، ئوقچۇپ تۇرغان بۇلاق
سۈيىدەك كۈلۈپ تۇرىدىغان ئويناق كۆزلەرنى كۆردۈم.
مەن دېڭىزدەك چوڭقۇر سۆيگۈ — مۇھەببەت ۋە
ئىنتىزارلىق يېنىپ تۇرىدىغان سۈزۈك كۆزلەرنى كۆر-
دۈم.
مەن كېچە جىمجىتلىقىدەك ئېغىر خىياللار بى-
لەن تولغان، ئازاب ۋە ئائىلاچلىق بىلەن مۇڭلانغان
غەمكىن كۆزلەرنى كۆردۈم.
مەن مەردلىك، ساخاۋەت ۋە ساداقەت بىلەن چاقناپ
تۇرىدىغان مەغرۇرانە كۆزلەرنى كۆردۈم.
مەن ئىمان ۋە ئېتىقاد دەپسەندە قىلىنغان ئىپ-
لاسىقلارغا گۇۋاھ بولغان خۇنۇك كۆزلەرنى كۆردۈم.
مەن باشقىلارنىڭ شادلىقىدىن ئۆرتىنىدىغان،
ھەسەت بىلەن تويۇنغان كۆزلەرنى كۆردۈم.
مەن كۆيۈمچانلىق ۋە سەمىمىيلىك يىغىپ تۇر-
دىغان مېھرىبان كۆزلەرنىمۇ كۆردۈم.
مەن خۇشامەت تەخسىلىرىدىكى ھارام نېمەت ئال-
دىدا ئاچ كۆزلۈك بىلەن ئېسەنكىرىگەن كۆزلەرنىمۇ
كۆردۈم.
مەن پۇشايمان ۋە ئۆكۈنۈش ھەم ئارمان بىلەن
تولغان ئۈمىدىسىز كۆزلەرنىمۇ كۆردۈم.
مەن خورلۇق ئىسكەنجىسىدە پۇچىلانغان، قانلىق
ياش بىلەن تولغان ھەسرەتلىك كۆزلەرنىمۇ كۆردۈم.

يۈرىكىڭنى لەختە - لەختە قان قىلىدۇ.
سۆيگۈ - مۇھەببەت گامىدا سېنى ئۈمىد مەنزىل -

لىرىگە يېتەكلىسە، گامىدا سېنى ھاڭلارغا ئىتتىرىدۇ؛
گامىدا سېنى سۆيگۈ گۈلزارلىقىدا سەيلە قىلدۇرسا، گا -
ھىدا ساڭا تۈرلۈك مۇشكولاتلاردىن سىناق سوتاللىرىنى
سۇنىدۇ؛ گامىدا سېنى شېرىن چۈش قوينىدا ئەللەي -
لەتسە، گامىدا قاباھەتلىك چۈش بىلەن يۈرىكىڭنى
مۇجۇبىدۇ.

سەن يۈرىكىڭنى لەرزىگە سالغان زەپەر قەسىد -
لىرىنى ئەقىل جاۋاھىراتلىرى بىلەن يەكۈنلەپ، تارىخ
مەدھىيىسىگە تاپشۇرالىغىنىڭ ئۈچۈن بەختلىكسەن.
سەن شېرىن سەھىپىلەر ئىچىدىن گۈزەللىكىنى
سېزەلگىنىڭ ئۈچۈن بەختلىكسەن، تاقەتسىزلىك ئى -
چىدىن ئۆزۈڭنى قۇتۇلدۇرۇپ، قىسمەتلەر دۇنياسىدا
گاڭگىرىماي ياشىيالىغىنىڭ ئۈچۈن بەختلىكسەن!

سۆيگۈ - مۇھەببەت، سېنىڭ ئادىمىيلىكىڭنى
قايتىدىن تاۋلاپ چىقىدۇ.
ئىنساننىڭ چىن سۆيگۈسى ئەمگەك مېۋىسى بى -
لەن ئۆز قىممىتىنى تاپىدۇ.

ئەي ئىنسان، يېڭى ئارزۇ - ئىستەكلىرىڭدىن تى -
زىلغان ئارمان گۈللىرىڭ، ئۆمۈز بېغىڭدىن ئۈمىد كە -
پەڭنىڭ خىلوەت جايلىرىغىچە خۇشپۇراق چېچىپ تۇ -
رۇپتۇ. سەن خىيالىڭدا، جىلۋىلىنىپ تۇرغان ئۈمىد
شولىسىغا مىنگىشىپ، گاھ بۇلۇتلار ئۈستىدە موللاق
ئېتىپ، گاھ يۇلتۇزلارغا چاقچاق قىلىپ يۈرۈۋاتسەن.

تەلەك

ئەي ھاياتنى سۆيگۈچى ئىنسان، سەن ئۇلۇغ!
سېنىڭ ئۇلۇغلىقىڭ - ھاياتلىق يولىدا توختىماي
ئىزدەنگەنلىكىڭ ۋە كۈرەش قىلغانلىقىڭدا.

ئەي ئىنسان، ھاياتلىق ھېكمىتى ھەققىدىكى
ئىزدىنىشلىرىڭنىڭ ئەمگەك مېۋىسى تاڭ سەھەردىكى
يورۇقلۇقتەك، قەلب ئالىمىڭنى نۇرلاندۇردى. سەن ئىند -
ساننىڭ تەبىئەت دۇنياسىدىكى بىر ئۇلۇغ مۇجىزە ئى -
كەنلىكىنى، مېھىر - مۇھەببەتكە تولۇپ - تاشقان بۇ
دۇنيانىڭ سەن ئۈچۈن بىر ئىللىق ماكان ئىكەنلىكىنى
تونۇپ يەتكىنىڭدە، چىرايىڭدا تەبەسسۇم پارلىدى، ھە -
ۋەس شامىلىنى ئۇچۇرگەن روھىڭ تېتىكلەشتى، بۇرچ
تۇيغۇسى باسقان يەلكەڭ ئېگىلىپ، جىسمىڭ تىتىردى.
ھايات - ئىزدىنىش دېمەكتۇر.

ئەي سېخى ئىنسان، سەن قەدىرلىكسەن! سېنىڭ
قەدىرلىكلىكىڭ - مېھىر - مۇھەببىتىڭنى باشقىلارغا
بەخت يارىتىش ئۈچۈن سەرپ قىلغانلىقىڭدەك س -
خىيلىقىڭدا.

ئۈمىدسىزلىك ۋە قورقۇنچاقلىق ئىنساننى نابۇت
قىلىدۇ.

ئەي بارلىق مەۋجۇدىيەتنى ئۆزگەرتكۈچى ۋە بەرپا
قىلغۇچى ئىنسان، سەن قۇدرەتلىكسەن! سېنىڭ قۇد -
رەتلىكلىكىڭ - ياشاش ئۈچۈن ئەۋلادمۇ ئەۋلاد ئىل -
كىرىلىگەنلىكىڭدۇر.

غەمخانا قەلبىم پۇچىلانغان ھالدا ئېيتىمەنكى،
يۈرىكىمدىن تۆكۈلگەن ھەر بىر ئىزگۈ تىلەكلەر مەس -
كىن قەلبىلەرگە مەلەم، ئۈمىدسىزلەرگە ئىلھام بولالسا
ئەجەب ئەمەس!

ئەي، ھاياتلىق يولىدىكى ئىزدىنىشلىرىڭنىڭ
مېۋىسىنى تەقدىم ئېتەلگەن ئىنسان، سەن بەختلىك!
سەن، ياراتقان مۇجىزىلىرىڭنىڭ چەكسىز مەنئىۋى
لەرزىتىنى يۈكسەك ۋىجدان ساپلىقى بىلەن، مەمنۇن -
يەت ۋە جىمجىت تەپەككۈر ئىچىدىكى خاتىرجەملىك
تۇيغۇسىدا ھېس قىلالغىنىڭ ئۈچۈن بەختلىكسەن.
سەن دانىشمەنلەرنىڭ تەپەككۈرىدىن، ئىنسانلار -
نىڭ ئەقىل يۈكسەكلىكىدىكى ئۆلەس ئابىدىلەرنى

(ئالتۇن: بوسكام نىفىت بازىسى شىنشى بۆلۈمىدە)
تەھرىرى: تۇرسۇنجان مۇھەممەت

ئەركىن داۋۇت ئوغۇز

ئاچچىق كۈلكە، ياڭراق كۈي

سۆيۈملۈك تۇيۇلىدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈنمىكىن ئاق كېپە -
نەك، چار كېپىنەك، سېرىق، كۆك كېپىنەكلەر گۈللەر -
نىڭ لەۋلىرىگە سۆيۈپ، شېرىنلىك قاينىمىغا چۆمۈلۈپ،
ھۈزۈر - ھالاۋەت ئىلكىدە توختىماي ئۇچۇشۇپ يۈرگە -
نى يۈرگەن.

گۈل گۈلنىڭ قاياشى

گۈللەرنىڭ كۈلۈمسىرىشى، مەيىن شامالدا يەلپۈ -
نۇپ خۇش ھىد چېچىشى، يۇمران بەللىرىنى تولغاپ
نازلىنىشى، بۇلبۇلنى مەھلىيا ئەيلەپ يۈرەك باغرىنى
پارە - پارە قىلىشى كىشىگە تولىمۇ سىرلىق، تولىمۇ

سز نەگلا بارماڭ، ھەممە يەردە تالاي - تالاي گۈللەرنى كۆرەلەيسىز. قاراڭ، بۇ يەرنىڭ داللىرى گۈل، باغلىرى گۈل، تاغلىرى گۈل، كىشىلەرنىڭ ھويلا ئارام-لىرى گۈل، چېھرى گۈل، مېھرى گۈل، قولى گۈل، قىزلارنىڭ ئىسمىمۇ گۈل، گۈللەرنىڭ سەرخىللىقىدىن كۆزلەرنىڭ قاماشقىنى دېمەمسىز! ئەنە چىمەنگۈل، لەيلىگۈل، باھارگۈل، ئايگۈل، ... ھاي - ھاي، بۇ گۈل-لەرنى ساناپ تۈگەتكىلى بولمايدىكەن!

گۈل ھەققىدە گەپ بولدىمۇ، ھەممە ئادەمنىڭ زوق - شوخ بىلەن گۈلنى مەدھىيلىگىنى مەدھىيلىگەن. شۇنداقتىمۇ «كۈلكنىڭ يىغىسى بار، باھارنىڭ يامغۇرى» دېگەندەك، گۈلنىڭمۇ دۈشمىنى بولىدىكەن، بۇنىڭدىن ھەيران قالماڭ. گۈلنىڭ كۈشەندىلىرى خۇددى گۈلگە مەھكەم چاپلىشىپ، گۈلگە مۇھەببەت ئىزھار قىلىۋاتقانداك كۆرۈنگىنى بىلەن گۈلنىڭ يوپۇرمىقىنى يىلتىزنى يەپ، ئۇنى سولاشتۇرۇپ قۇرۇتقان.

گۈل گەرچە زىيانلىق بولمىسىمۇ، نېمىشقىكىن بەزى ئادەملەر ھاشارەتلەر بىلەن بەسلەشكەندەك، يۈردىكىنى تاشتەك قىلىپ، گۈللەرنى ۋاقىتسىز ئۈزۈپ تاشلىۋېتىدىكەن، دەسسەپ چەيلەيدىكەن، ئۇنىڭغا تۈكۈرىدىكەن. مۇشۇلارنى كۆرگىنىدە ياكى بۇ توغرىدىكى گەپلەرنى ئاڭلىغىنىدا بىر قىسىملا بولۇپ قالسىمۇ، غەزىپىم ئۆرلەپ، سەپرايم تۇتۇپ، چىشلىرىم كىرىشىپ، مۇشتۇمۇم ئۈزلۈكىدىن تۈگۈلۈشكە باشلايدۇ.

گۈلگە كۈلۈمسەرەپ قارىغانلارنىڭ ھەننىۋاسىنى گۈل شەيداللىرى دەپ كەتكىلى بولمايدۇ. بۇلارنىڭ ئا-رىسىدا گۈلنى ئىچ - ئىچىدىن سۆيىدىغانلارمۇ، گۈلگە سوغۇق نەزىرى بىلەن قارايدىغانلارمۇ، گۈلنى ئەزىزلىپ سۆيىدىغانلارمۇ، گۈلگە زىيانكەشلىك قىلىدىغانلارمۇ، گۈلسىز ياشىيالايدىغانلارمۇ، گۈلنى كۆرسە قويىقا چىچى تىك تۇرۇپ، ئەرۋاھى كەربالانىڭ چۆلىگە ئۈچىدىغان-لارمۇ بار، ئەلۋەتتە.

ئاھ، باھارگۈل، تاجىگۈل، شاھىگۈل، سىلەر مېنىڭ قەلبىمدىكى گۈل. گۈل گۈلنىڭ قاياشى، ئىتنىڭ گۈل-لۈكتىن ئۆتكىنى گۈلنى مۇھاپىزەت قىلغىنى بولماس-تىن، ھاجەت ئۈچۈن جاي ئىزدىگىنى، خالاس.

سۆيگىنىم

سۆيۈلۈش - سۆيۈش خۇددى گۈللەرنىڭ چاڭلاش-قىنىغا ئوخشايدۇ، ئۇ كىشىنى خىياللار دېڭىزىغا غەرق قىلىپ، غايىۋىلىك ئالىمىدە سەيلى قىلدۇرىدۇ، ھېس-سىيات پىلتىسىغا ئوت يېقىپ، يۈرەك قەلئەسىنى خۇمدانغا ئايلاندۇرىدۇ، سۆيگۈ كەچۈرمىشلىرىنى ئەسكە

سىلىپ سۆيگۈ باياۋانلىرىدا سەرسان قىلىدۇ. ئويلاپ باقسام، سۆيگۈ ئىزدەپ سۆيگۈ چۆلىگە را-ۋان بولغانىدىم، سۆيگۈ چۆلىدە شىردەك ھۈركىرەپ، ئىلھام بۇلىقىدا بېلىقتەك ئۈزۈپ سۆيگۈ ئاپقاندىم، مانا بۇ مېنىڭ سۆيگىنىم ئىدى. سۆيگىنىملا ئەمەس، ئىچ - ئىچىمدىن كۆيگىنىم ئىدى. نېمە بولىدىكەن تاڭ، ئېسىمدە يوق، سۆيگىنىم مېنى تاشلاپ كېتىپتۇ، شۇنچە قىلىپمۇ خەۋىرىنى ئالالىدىم، كۆڭلۈمدىكىنى دېسەم، سۆيگىنىمنى گۇيا قىش كۈنى بۇلبۇلنىڭ ئاۋازىنى سېغىنغاندەك سېغىنىپ كەتتىم، يۈرىكىم ئوتتا كۆي-گەندەك ئېچىشىپ، بىئاراملىق جىسمىمنى ھەرىدەك چېقىپ بىزار قىلىۋەتتى. تۆت كۆز بىلەن كۈتكەن بولساممۇ، سۆيگىنىمنىڭ سايسىمۇ كۆرۈنمىدى، ئاھ، ئەمدى قانداق قىلغۇلۇق؟

تاقىتىم تاق بولدى، غەزىپىم سەۋرى قاچامغا لىق تولدى، ئاخىرى سۆيگىنىمنى ئىزلەشكە باشلىدىم، تەرەپ - تەرەپكە نەزەر تاشلىدىم، قوي كۆرۈمنى ياشلىدىم، ئۆستەڭ بويلىرىدىن، باغچىلاردىن، ئۈزۈمزارلىقتىن تا-پالىمدىم. چىشىمنى چىشىغا چىشلەپ ياستۇققا باش قويغان بولساممۇ، بەنەينى ئىچىمنى مۈشۈك تاتلىغان-دەك تولغىنىپ ياتالىمدىم، توساتتىن چالا - پۇلا چۈش كۆرۈپتىمەن. «سۆيگىنىمنى ئېزىتقۇ شەيتان يۇلتۇزدەك جۇلالىنىپ، دۈلدۈلدەك كىشىنەپ، تۈزدەك رەڭلىنىپ ئۇنى ئۆزىگە جەلپ قىلىۋاپتۇ - دە، قول، پۈتتى ھىيلە زەنجىرى بىلەن كىشىنەپ، ئېشى - ئىشرەت كوچى-سىدا لەيلىتىپ، ھاماقەتلەر كوچىسىدا سەيلىتىپ، ھىيلىگەرلىك كوچىسىغا تاشلاپ قويۇپتۇ.

ئۇنىڭ خۇلق - مەجەزى ئىلگىرىكىگە ئوخشىماي قالغانىدى. ئۇنىڭ كۈلۈشلىرىگە ھەممە ئادەم ھەيرانۇ ھەس بولۇپ ئىشلىرىدىن قالاتتى، ئۆتكۈر چىشلىرىنى كۆرگەندە يولۋاسنىڭ ئالدىدا ئۆزىنى قۇتقۇزالمىي قالغان توشقانداك دىر - دىر تىترەيتتى، ئۇنىڭ چولپانداك كۆزى يەكچەشىمنىڭ كۆزىگە ئوخشاپ قالغانىدى، بۇ ئورا كۆزدىن ھەممە قېچىپ قۇتۇلالمايتتى. سەن مېنىڭ پالان نەرسەمنى كۆرمىدى دېگىنىڭ بىلەن، ئۇنىڭ كۆزى كۆرمەيدىغان نەرسە تولىمۇ ئاز ئىدى، يەتتە قات يەرنىڭ ئاستىدىكى نەرسىلەرنىمۇ كۆرەلەيتتى. ئۇنىڭ ئاغزىنى دېمەمسىز تېخى، ئۇنىڭ تۈگىمىدەك ئاغزى با-لادەك يوغىناپ، بىر كالىپۇكى ئاسماننى، بىر كالىپۇكى يەرنى سۇپۇرۇپ ماڭاتتى. بۇ خۇددى ئەپسانىلەردە ئېيى-تىلغاندەك، زامانە ئاخىر بولغاندا دەججال ئاسمانۇ يەرنى يالماپ ماڭارمىش، مانا بۇنىڭ ئۆزى قىيامەت قايمى دې-گەندەك ئىش - دە. قىسمەتلەر مۇئەككىلى ئۇنىڭغا راستىنلا كارامەت ئاتا قىپتۇ، ئۇنىڭ كارامەتلىرىگە

ئەقلىم يەتمەي، نېمە قىلارمىنى بىلمەي تۇرۇپ قايتىمەن، ئۇ بىر پىرقىراپ غايىپ بولۇپ كەتتى. ساغلىقتىن ئايرىلغان قوچقاردەك چىداپ تۇرالماي سۆيگىنىمنى قايناق بازاردىن ئىزدىدىم، ئۇ دۆۋە - دۆۋە بۇلار ئارىسىدا مەتە قۇرۇتتەك ئۆمىلەپ، ئاغزىنى كويىقايىنىڭ ئېغىزىدەك ئېچىپ، غىل - پال كۆرۈنگەندەك قىلدى، خۇشاللىقىدىن تېنىم يايىراپ «سۆيگىنىم مانا مەن، سۆيگىنىم مانا مەن» دەپ چاقىردىم. ئەمما ئۇ مېنىڭ چاقىرىشلىرىمغا قۇلاق سالمىدى، قۇلاق سېلىشىقىمۇ ۋاقتى يەتمەيتتى. چۈنكى، ئۇنىڭ قۇلىقى سېمونت، خىش ۋە باشقا ماتېرىياللار بىلەن چىگداپ ئېتىۋېتىلگەنىدى. بۇ ھال ئۇنىڭ قۇلىقىنى ئاڭلىماس، كۆزىنى كۆرمەس قىلىپ قويغان.

ئەقلىم يەتمەي، نېمە قىلارمىنى بىلمەي تۇرۇپ قايتىمەن، ئۇ بىر پىرقىراپ غايىپ بولۇپ كەتتى. ساغلىقتىن ئايرىلغان قوچقاردەك چىداپ تۇرالماي سۆيگىنىمنى قايناق بازاردىن ئىزدىدىم، ئۇ دۆۋە - دۆۋە بۇلار ئارىسىدا مەتە قۇرۇتتەك ئۆمىلەپ، ئاغزىنى كويىقايىنىڭ ئېغىزىدەك ئېچىپ، غىل - پال كۆرۈنگەندەك قىلدى، خۇشاللىقىدىن تېنىم يايىراپ «سۆيگىنىم مانا مەن، سۆيگىنىم مانا مەن» دەپ چاقىردىم. ئەمما ئۇ مېنىڭ چاقىرىشلىرىمغا قۇلاق سالمىدى، قۇلاق سېلىشىقىمۇ ۋاقتى يەتمەيتتى. چۈنكى، ئۇنىڭ قۇلىقى سېمونت، خىش ۋە باشقا ماتېرىياللار بىلەن چىگداپ ئېتىۋېتىلگەنىدى. بۇ ھال ئۇنىڭ قۇلىقىنى ئاڭلىماس، كۆزىنى كۆرمەس قىلىپ قويغان.

ناخشا چەكسىز سۆيۈنۈش، قەتئىي ئىشەنچ، كۈچكۈك ئەقىدىنىڭ دەريا دولقۇنىدەك تاشقىنىلىشى، ۋولقاندەك پارتلىشى بولۇپ، ئۇ ئادەمگە قانداق ياشاشنى، كۈتۈلمىگەن بالا - قازدىن ساقلىنىشىنى، زالىم قارا نىيەتلەردىن ھەزەر ئەيلەپ، سەگەك تۇرۇشنى ئاگاھلاندۇرۇپ تۇرىدۇ. ھەر بىر ناخشىدىن قىزلارنىڭ كىدەك نازۇك كۈلۈمسىرەشىنى، بۇۋاقنىڭ كۆزىدىن تارقالغان نۇر ئېقىمىنى، يارا ئېغىزىدىن ئېتىلىپ چىققان زەرداپ قانلارنى، قەھرىماننىڭ جاسارىتىنى، خۇشاللىققا يانداشقان دەرد - ئەلەملەرنى كۆرگىلى بولىدۇ.

مېنى قورقۇنۇچ باسنى، چاچلىرىم تىك تۇرۇپ، بەدەنلىرىم شۈركىنىپ كەتتى. سۆيگىنىم نادانلىق توغرىغا چىرىملىپ قوم ئۈستىگە قوپۇرۇلغان شۆھرەت بىناسىدا قورسىقىنى گلوبۇستەك چىقىرىپ نازۇ - نېمەتلەر ئارىسىغا چۆكۈپ كەتتى. ئىشلار كۆڭلۈمدىكىدەك بولماي چىقتى، كەشىمنى توغرىلاپ كەلگەن يولۇمغا راۋان بولدۇم. خىيال ئېكرانىدا نەچچە يۈز مىڭلىغان قوللار سۆيگىنىمنىڭ گېلىنى سىقىپ، ئۇنى قۇسۇشقا مەجبۇرلاۋاتقاندا، بىر خىل كۆرۈنۈش ئەكس ئەتكەندەك بولدى، چۆچۈپ كەتتىم.

ناخشا

ناخشا بەزىدە شۇنچە نازۇك، شۇنچە لىرىك، شۇنچە قايناق بولغىنى بىلەن، بەزىدە ئۇ بوراندەك قوپال ۋە كۈچلۈك، قىلىچتەك ئۆتكۈر ھەم سۈرلۈك. شۇڭا، ناخشا بەزىلەرنى ئىچ - ئىچىدىن خۇشال قىلىپ ئۈمىدلىنەدۇرسە، بەزىلەرنى ھۆر - ھۆر يىغلىتىپ، يۈرىكىگە خەنجەردەك سانچىلىدۇ، غالىچىلارنى ياپراقتەك غال - غالى تىرتىتىپ، ئۇنىڭ كۈلىنى كۆككە سورۇيدۇ، پارىخورلارنىڭ ئۇيغۇسىنى بۇزۇپ، كۆڭلىنى ساراسمىگە سالىدۇ. قارا نىيەتلەرنىڭ ئىچىنى قىزىلمۇچتەك ئېچىش - تۈرۈپ، قىلىش - ئەتمىشلىرىگە پۇشايمان قىلدۇرىدۇ. ناخشا ئىچىدە ناخشا بولىدۇ، ناخشىنىڭ ياخشىسى مەڭگۈ قېرىمايدۇ، خۇددى توغراقنىڭ يىلتىزى قېرىمىغاندەك. شۇڭمۇ ناخشىلاردىن ناخشىلار تۈرىلىپ ئىنساننىڭ قەلب زېمىنىدا كۆكلىگىنى كۆكلىگەن. ناخشا ھەقىقەتكە ئايلىنىپ كەتكەن تارىخ. بۇ تا رىخنى سۈپۈرگە بىلەن سۈپۈرۈپ تاشلىغىلى، ئوتتا كۆيدۈرۈپ كۈلگە ئايلاندۇرغىلى، دەرەختەك كېسىپ تۈگەنكىلى بولمايدۇ. چۈنكى، ئۇ بېدىدەك ئورۇپ تاشلاندىمۇ، ئۇنىڭغا پەرۋا قىلماي كۆكلىگەندەك كۆكلەۋېرىدۇ.

ھەر كىمىنىڭ قەلبىدە ئۆزىگە خاس ناخشا بولىدۇ، ئۇ ناخشىغا ھەر كىمىنىڭ شادلىقى، قايغۇ - ھەسرەتى سىڭىپ كەتكەن، خۇددى باھار يامغۇرى تاغلارغا، باغلارغا، پايانسىز دالا، قىشلارغا سىڭىپ كەتكەندەك. شۇڭا، لىرىك تۇيغۇلارنىڭ كۆرۈنمەس زەمزمە سۈيى بىلەن سۇغۇرۇلغان گۈزەل، سىرلىق ناخشىلارنى گۈللەرنىڭ قېتىمىدىن، دەريا شۇۋقۇنىنىڭ ئەۋجىدىن، شەبنەمدە يۈزىنى بۇيۇپ كۈلگەن بېدىلىكتىن، بۈك - باراقسان سۇۋادانلىقتىن، ئاپئاق نۇر چېچىپ يالترىغان پاختە - زارلىقتىن، ئالتۇنرەڭ چەشلەرنىڭ ئارىسىدىن تاپقىلى بولىدۇ. بۇ زېمىن ئاشۇ ئۈمىد، ئارزۇ - ئارمانلار يېلىندى جاپ تۇرغان تالاي - تالاي ناخشىلارنى تارىختىن - تا رىخقا ھەدىيە ئەيلەپ، ئەجدادنى ئەۋلادقا تونۇتقان. «ئېلىپ كەتكىن ناخشامنى، مەھەللەڭگە، ئۆيۈڭگە» دېگەندەك، كىشىلەر چىن سۆيگۈسىنى، ساداقىتىنى، ئىلتىجا، تەلپۈنۈشىنى يۈرەكنىڭ ئەڭ چوڭقۇر قېتىمىدىن خۇددى فوتاندەك ئېتىلىپ چىققان ناخشى ئارقىلىق ئىزھار قىلىدۇ. بۇلاق سۈيى دەريا، ئېقىنلارغا

(ئەبۇتور: خوتەن پېداگوگىكا ئالىي تېخنىكومى نىل - ئەبىيات فاكولتېتىدا) تەھرىرى: تۇرسۇنجان مۇھەممەت

نەسرلەر

كۈتۈش

سەن مېنى ئىزلەۋاتامسەن؟

مەن سېنى كۈتۈۋاتقىلى ئاز كەم بىر ئەسىر بولغان مۇشۇ پەيتتە، سېنىڭ مېنى ئىزلەپ يۈرگەنلىكىڭ نەقەدەر كۈلكلىك. ھە؟ ئىچ - ئىچىمدىن تىلغىنىپ، ئۆز - ئۆزۈمگە بوغۇلۇپ يۈز يىل تەقەززالىق مۇساپىسىنى باستم. قانلىرىم زەرداپ بولدى. كۈلۈش ياكى يىغلاشنى بىلمەيدىغان بۇرۇق تۇم ئادەمگە ئايلىنىپ قالدىم. جاراھەتلىك قەلبىمدىن سىر - غۇم ئاتقان ناۋاتىلىرىم قالدى. سېنىڭ قەدەملىرىڭ يۈز يىلدىمۇ يۆتكەلمىدى. مانائەمدى مەن كۈتۈشتىن يالتايغان ۋاقىتىدا، سەن مېنى ئىزلەپ يۈرەمسەن؟

كۆزلىرىم نۇرنى يوقاتتى. ئەگرى - بۈگرى قورۇقلار پېشانەمگە ئىز سالدى. خۇشناۋا كۈيلەر ۋۇجۇدۇمدىن ئۇچۇپ كەتتى. پاراسەت خانەم قاراڭغۇلىشىپ، دىلەر با ناخشىلار توختاپ قالدى. سەن ئاشۇ كونا جايدا پەقەت بىر يىل ساقلا يالساڭ، يىللاپ كۈتۈشلەرنىڭ ئاچچىق تەمىنى تېتىپ باقساڭ، نىمجان قىياپىتىمگە سوئال قويمايسەن. ئېھتىمال مېنى كۆرگىنىڭدە، «سەن كىم؟» دەپ سورارسەن. سەن بىر يىل كۈتۈپ باققىنىڭدا، شامال بولۇپ دېمىقىڭغا ئۇرۇلسام، ئاچچىق ھىدىمنى تونۇۋالغۇدەك بولارسەنمۇ؟ قۇندۇزدەك چاچلىرىڭنى سىلىسام، كىمىنىڭ بارماقلىرىدۇ، تونۇشلا قول، دەپ ھەيران بولارسەنمۇ؟ پەقەت بىر يىل، بىر يىللا كۈتۈپ باققىن، قانداق؟

ھاياتلىق يولى

پۇشايماڭنىڭ قۇرۇق قالغان قاچىسى مېنى ھېسسىيات تىلەمچىسىگە ئايلاندۇردى. مەن بىچارىلەرچە ئاھ ئۇرۇپ، قولىدىن كەتكەن ئەنگۈشتىرىم ئۈچۈن دۇئا - تىلاۋەت قىلىدىم.

ئازاب ۋە ھەسرەتنىڭ ئاچچىق نادامىتى مېنى بىخۇتلاشتۇردى. مەن ئاق - قارىنى ئارىلاشتۇرۇپ تېتىدىغان، قارى غۇلارچە ئىش بېجىرىدىغان نادانغا ئايلاندىم.

مۇھتاجلىقىم ئاچچىق نىداسى مېنى جۈشكۈن لەشتۈردى. مەن ئۆز خاقانلىقىمدا باشقىلارغا ياللىنىپ قالدىم.

مۇساپىرلىقنىڭ يارامسىز قوللىرى تەتۈر شاپلاق بىلەن مېنى ئۇرۇۋەتتى. مەن ناتونۇش كوچىلاردا ناتونۇش كۆزلەرگە تەلمۈردۈم.

مۇھەببەتنىڭ سىرلىق ۋەسۋەسىسى مېنى ئالجتىتى. چىن ئەقىدە بىلەن كەشتىلەنگەن كۆڭلۈم سادالاردىن يىراقلاشتى. سەممىيەت ۋە ۋاپادارلىققا تەقەززا بولۇپ، كۆيگەن قاناتلىرىمنى پالاقىتىپ، ھازىر ئايالغا ئايلىنىپ

قالدىم.

ئادەملەر مېغلىدىشىپ يۈرگەن قىستاڭچىلىق كوچىلاردا غېرىبىلىق باستى. نازۇك تۇيغۇلىرىمغا ھېچكىم دىققەت قىلمىدى. يۈرىكىم تەكتىدىكى ناۋالىرىمغا ھېچكىم قۇلاق سالمىدى. يالغۇزلۇقنىڭ گادىر ماش ئوي - خىياللىرى مېنى چاڭقاتتى.

مېھرىبانلىق ئارىلىدا سەدەپ ئىزلەپ سەرسان بولدۇم. سۇلارنىڭ ئايئاق بۇزغۇنلىرى مېنى ئازدۇردى. چايكىلارنىڭ يالاقلاشلىرى ھېسسىياتىمنى داۋالغۇتۋەتتى.

مەن سەرسانلىق كوچىسىنىڭ بۇلۇڭىدا تۈگۈلۈپ ئولتۇرۇپ، شۇنداق خىيالغا پاتتىم: «ئۆزىنى تونىمىغان ئادەم، ئاسانلا ھالاك بولىدۇ».

كۆيۈمچانلىق

سەن راستلا ئۆز پۇشتۇڭغا كۆيىنەمسەن؟ ھەقىقەتەن شۇنداق بولسا، ئۇنى كۆز قار چۇمغادە سىستىپ، مۇھتاجلىق كوچىلىرىدا دوزاخ ئازابىغا بەرداشلىق بېرىپ، بالا پەرۋىشى ئۈچۈن ئوتتا چۇچۇلا بولۇشنى، سۇدا ئېقىپ كېتىشتىن ئىل يانماي كېچىنى - كۈندۈزگە ئۇلاپ ياشاۋاتقان ئايالىڭنى خەس ئورنىدا كۆرمىگەن بولاتتىڭ.

ئەگەر راستىنلا پەرزەنتىڭگە مېھرىبان بولسا، تۇرمۇشنىڭ ئېزىتقۇ تېپىشماقلىرى ئارىسىدا ئۇنى بىناۋا قىلماي، ئۇنىڭغا ھاياتلىق يولىدىكى ئەڭ ئالىيەت نۇرنى - مۇھەببەت نۇرنى سۇنغان، ئۇنىڭ ھىجران قاقاسلىقىدا چاڭقىغان ۋۇجۇدىغا زەمەم سۇنغان بولاتتىڭ.

راستىنلا پەرزەنتىڭنى ياخشى كۆرىدىغان بولساڭ، ئائىلەڭنى مالاھەت كوچىسىدا سەرسان قىلمىغان، ئۆزۈڭنىڭ ئازغىنە كۆڭۈل خوشلۇقى ئۈچۈن ئەمدىلا يورۇق دۇنيانى تونۇۋاتقان يۇمران بىخلىرىنى، ھاياتنىڭ لەززىتىنى تېتىپ باقمىغان يانچىلغان غۇنچىلارنى ئارقا - ئارقىدىن ۋەيرانلىق كوچىسىغا ئىتتەرمىگەن بولاتتىڭ. ئۆزۈڭنىڭ بىر ۋاخ تىل مېقى بىر كۈن كۈنۈڭنىڭ ياخشى ئۇتۇشى ئۈچۈن ئەمەس، ئائىلەڭنىڭ ئەتىسى، ئۆگۈنى ئۈچۈنمۇ باش قانۇرغان بولاتتىڭ.

ئەگەر راستىنلا بالىڭنى ياخشى كۆرىدىغان بولساڭ، بالا يۈچۈن مەقسىتىڭنىڭ ۋاسىتىسى ئەمەس، گۈل ئارمانلىرىڭنىڭ ئويىيىكىتى بولاتتى. ئۇنىڭ بۇلدۇقلاپ چىقىۋاتقان ھاياتلىق زەمىنىدىن بەھرىلىنىشكە قاراپ ھۇزۇرلانغان، ئانىسى باغرىدا ئەركىلەشلىرىدىن سۆيۈنگەن، قىقىراپ يىغلاشلىرىدىن تەسىرلەنگەن، نۇر ئوقچۇپ تۇرغان ۋۇجۇدى ئۈچۈن بارلىقىڭنى بېغىشلاشقا تەييار تۇرغان بولاتتىڭ.

(ئايئور ئېكىتتە، نامىيلىك، ادشۇ - تېلېۋىزىيە ئىدارىسىدا) تەھرىرى: داۋۇت ئادىل

يۈكسەك دەرىجىدە ئەھمىيەت بېرىش

(فېلىيەتون)

دەشكە بىۋاسىتە قوماندانلىق قىلدى. تېخى ئون كۈن ئالدىدا كەسپىي تارماقتىكى مەسئۇل خادىملار ئامبارغا سېلىنىدىغان سۇ مىقدارىنى داۋاملىق كۆپەيتىشنى ئورۇنلاشتۇرغانىدى.

سەككىز بال يەر تەۋرەپ ئېغىر تالاپەت پەيدا قىلدى. ئورۇلۇپ چۈشمىگەن ئۆيلەر يوق دېيەرلىك بولۇپ، ئاپەت رايونىنى ۋەھىمە، يىغا - زارە قاپلىغانىدى. بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغان رەھبەرلەر «ئاپەت دېمەك - بۇيرۇق دېمەكتۇر» دېگەن ئىدىيىنىڭ تۈرتكىسىدە، بۇنىڭغا يۈكسەك دەرىجىدە ئەھمىيەت بېرىپ، ئىنتايىن قىسقا ۋاقىت ئىچىدە ئاپەت رايونىغا يېتىپ كېلىپ، ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش ئىشلىرىغا نەخ مەيداندا قوماندا - لىق قىلىپ، ئۆلگەنلەرنىڭ ئاخىرەتلىك ئىشلىرىنى مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇرۇپ، يارىلانغانلارنى دەرھال دوخ - تۇرخانىلارغا يۆتكەپ داۋالىتىپ، تېپىلمىغانلارنى ئىزدەش سالىمىنى ئاشۇردى. بۇ رەھبەرلەر تېخى بۇنىڭدىن بەش كۈن بۇرۇن يەر تەۋرەشنىڭ ئالدىنى ئېلىش توغرىسىدا جىددىي يىغىن ئېچىپ، تۆۋەندىكىلەرنى ئاگاھلاندۇرغانىدى.

كېچىچە قاتتىق بوران چىقتى. چىققاندىمۇ يەر يۈزىدىكى ھەممە نەرسىنى سۈپۈرۈپ كېتىدىغاندەك ئەلپازدا شىددەت بىلەن چىقتى. دەرەخلەر يېقىلدى. سىم - تانايلار ئۇزۇلدى. توك، خەۋەرلىشىش، قاتناش توختىدى. بوران نامراتلارنى بۇ زېمىندىن بىراقلا يوق قىلىۋەتمەكچى بولغاندەك، ئۇلارنىڭ ئورۇلۇپ كېتەيلا دەپ قالغان غېرىب كەپىلىرىنى ئۇچۇرۇپ كەتتى. يۈم -

نەرمىخانغا ئوت كەتتى. كۆنۈپ ئۆلگەن، يارىلانغانلارنىڭ سانى ئىنچىق ئەمەس. بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغان رەھبەرلەر بۇ ئىشقا يۈكسەك دەرىجىدە ئەھمىيەت بېرىپ، دەرھال نەخ مەيداندا پەيدا بولۇپ، ئوت ئۆچۈرۈش، قۇتقۇزۇش خىزمىتىگە ئۆزى بىۋاسىتە قوماندا - لىق قىلدى. نەچچە كۈن ئالدىدا كەسپىي خادىملار كېلىپ تەكشۈرۈپ، ئوت ئۆچۈرۈش ئەسلىھەلىرى تو - لۇق، مەسىلە چىقىش ئېھتىمالى يوق، دېگەنىدى.

ئورمانلىققا ئوت كەتتى. كۆيگەن ئورماننىڭ كۆ - لىمى 400 گېكتاردىن ئاشىدۇ. لېكىن، ئۆلۈم - يېتىم ھادىسىسى كۆرۈلمىدى. رەھبەرلەر بۇنىڭغا يۈكسەك دەرىجىدە ئەھمىيەت بېرىپ، دەرھال ئوت كەتكەن جايغا كېلىپ، ئوت ئۆچۈرۈشكە ئۆزى بىۋاسىتە قوماندانلىق قىلىپ، زىيانى ئەڭ نۆۋەن چەككە چۈشۈردى. بۇنىڭدىن نەچچە ئاي بۇرۇن ئورمان مۇھاپىزەتچىلىرى ئوت ئۆچۈرۈش ئەسلىھەلىرىنى سېتىۋېلىش توغرىسىدا يۈ - قىرىغا دوكلات يازغانىدى.

سۇ ئامبىرى يار ئېلىپ كەتتى. نەچچە مىڭ مو زىرائەت، نەچچە يۈز دېھقاننىڭ ئۆيى سۇ ئاستىدا قالدى. رەھبەرلەر بۇنىڭغا يۈكسەك دەرىجىدە ئەھمىيەت بېرىپ، شۇ ھامان ئاپەت يۈز بەرگەن جايغا كېلىپ، ئۆلگەن ئا - دەم، چارۋىلارنى سۈزۈشكە، يوقاپ كەتكەنلەرنى ئىز -

ئالىمجان سادىق نامىدىكى

مۇكاپاتلىق فېلىيەتون

قۇتقۇرۇش، داۋالاش تەدبىرىنى مۇزاكىرە قىلىپ بېرىپ كىتتى. شوپۇر دوختۇرخانىدا قۇتقۇزۇلۇپ، ھايات قالدى. سىلا، قاتتىق بىر تەرەپ قىلىپ، ئېغىر جازالاپ، باش قىلارغا ئىبرەت قىلىشنى جىددىي تەلەپ قىلدى. تېخى ھەپتە ئىلگىرى بىخەتەر ئىشلەپچىقىرىش، قاتناش قاتلىمىدىكى رىئايە قىلىش، تۈرلۈك ھادىسىلەرنىڭ يۈز بېرىشىنى قەتئىي مەنئى قىلىش توغرىسىدا قاتلاممۇ قاتلام مەسئۇلىيەتنامە ئىمزالانغانىدى.

جەمئىيەتتە كىشىلەرنىڭ ئىرادىسىگە باقمىغان ھالدا، نۇرغۇن كۈتۈلمىگەن ئىشلار بولۇپ تۇرىدۇ. كېلىشىملىك ئۆتكەندە رەھبەرلەرگە خەۋەر بېرىپ، ئۇلارنى زىيادە چارچىتىپ يۈرگۈچە، ئاۋۋال ئۆز مەسئۇلىيىتىمىزنى ياخشى ئادا قىلىپ، ئىشتىن بۇرۇن كۆپرەك كېلىپ، يوشۇرۇن خەۋپنى تەكشۈرۈپ تېپىپ بېرىشكە تەكلىپ قىلغان تۈزۈك. مۇشۇنداق قىلغاندا، ئالدىنقى ئېلىشقا پايدىلىق بولىدۇ. شۇڭا، بىزمۇ ئۇلارنىڭ سالاھىيەتلىكىگە يۈكسەك دەرىجىدە ئەھمىيەت بېرىپ، كۈل بۆلۈپ تۇرساق، نېمىشقا بولمىغۇدەك! (ئايئور: چىرا ناھىيلىك خەلق قۇرۇلتىيى دائىمىي كومىتېتىنىڭ پېنسىونېرى) تەھرىرى: تۇرسۇنجان مۇھەممەت

ران زىرائەت مائىسلىرى جەڭدە بېشى كېسىلگەن لەشكەرلەردەك جانسىز ياتاتتى. كېلىپ چىققان زىياننى مۆلچەرلەپ بولمايتتى. بۇ ئىش يەنىلا رەھبەرلەرنى ئارا-مىدا قويىمىدى. ئۇلار بۇنىڭغا يۈكسەك دەرىجىدە ئەھمىيەت بېرىپ، ئەتىسى ئەتىگەندىلا بوران ئاپىتى ئېغىر بولغان جايلارغا دەرھال يېتىپ بېرىپ، ئاپەت ئەھۋالىنى تەكشۈرۈش، ئىگىلەشكە ئۆزى بىۋاسىتە قۇماندانلىق قىلدى ھەمدە ئومۇمىي زىياننى يۇلتاغ سۇندۇرۇپ، ۋاقىتنى چىڭ تۇتۇپ، يۇقىرىغا ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش پۇلى تەلەپ قىلىش توغرىسىدا دوكلات يېزىشنى ئورۇنلاشتۇردى. تېخى ئالدىنقى كۈنى كەچتە ھاۋا رايىدىن بېرىلگەن ئالدىن مەلۇماتتا «بۈگۈن كېچە ھاۋا ئوچۇق بولىدۇ، غەيرىي ھاۋا رايى كۆرۈلمەيدۇ» دېيىلگەنىدى.

قاتناش ۋەقەسى يۈز بەردى. ۋەقەدە ئىككى ئادەم ئۆلۈپ، ئۈچ ئادەم يارىلاندى. شوپۇرنىڭ يارىسى ھەممىدىن ئېغىر ئىدى. بۇنىڭدىن خەۋەر تاپقان رەھبەرلەر بۇ ئىشقا يۈكسەك دەرىجىدە ئەھمىيەت بېرىپ، دەرھال ۋەقە يۈز بەرگەن نەخ مەيدانغا يېتىپ كېلىپ، ۋەقە يۈز بېرىشنىڭ سەۋەبىنى سۈرۈشتۈرۈپ، ئۆلگەنلەرنىڭ ئاخى-رەتلىك ئىشلىرىنى ئورۇنلاشتۇرۇپ، يارىلانغانلارنى

«يېڭى قاشتېشى» ژۇرنىلىغا مۇشتەرى بولۇڭ!

ھۆرمەتلىك ئوقۇرمەن دوستلار، خاسىيەتلىك يېڭى يىل بىزنى يەنە ئۇچراشتۇرۇش ئالدىدا تۇرۇپتۇ. سىز بىلەن نەچچە يىلدىن بېرى ئورنىتىپ كەلگەن دوستلۇق رېشىمىزنىڭ يېڭى يىلدا يەنىمۇ چىڭىدىغانلىقىغا قەتئىي ئىشىنىمىز. سىز بۇ يىلدىمۇ ژۇرنىلىمىزنىڭ ئىخلاسمەن قوللىغۇچىلىرى — ئاتاقلىق يازغۇچى — شائىرلار، ئەدەبىيات — سەنئەت تەتقىقاتچىلىرى يېڭىدىن يازغان، جەمئىيەتتىكى قىزىق نۇقتا مەسىلىلىرى ۋە دىيارىمىزنىڭ تارىخى، مەدەنىيىتى ئەكس ئەتتۈرۈلگەن تۈرلۈك ژانىردىكى نادىر ئەسەرلىرىدىن داۋاملىق ھۆرۈرلەش پۇرسىتىگە ئېرىشەلەيسىز. بىز سىزنىڭ تەلەپ — ئېھتىياجىڭىزدىن چىقالايدىغان ئەڭ ياخشى ئەسەرلەر بىلەن سىز ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىمىز.

مۇشتەرى بولۇڭ، دوست بۇرادەرلىرىڭىزگە بىز ئۈچۈن خالىس تەشۋىق قىلىڭ، سىزنىڭ ژۇرنىلىمىز ئۈچۈن جان كۆيدۈرگىنىڭىز ئەمەلىيەتتە ئۇيغۇر ئەدەبىياتى ئۈچۈن، ئۇيغۇر تىلىنىڭ پاساھىتى ۋە بالاغىتى ئۈچۈن قىلغان خالىس خىزمىتىڭىز بولۇپ قالغۇسى.

ژۇرنىلىمىزغا مۇشتەرى قوبۇل قىلىش خىزمىتى 15 - ئۆكتەبىر باشلىنىدۇ، 20 - نويابىر ئاخىرلىشىدۇ، پۇرسەت غەنىيمەت، ۋاقىتنى ئۆتكۈزۈۋەتمىگەيسىز!

ژۇرنىلىمىزنىڭ يەككە باھاسى 5 يۈەن، يىللىق باھاسى 30 يۈەن.

پوچتا ۋاكالىت نومۇرى: 26 - 58، سىز ھەر قايسى پوچتىخانىلارغا بېرىپ مۇشۇ نومۇرنى دەپ بەرسىڭىزلا

ژۇرنىلىمىزغا مۇشتەرى بولالايسىز.

ھۆرمەت بىلەن:

خوتەن ۋىلايەتلىك «يېڭى قاشتېشى» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمى

ئەيچىك شېئىرلىرىغا تەقىرىز

ئايال ھەيكەلتاراش جاڭ دېدىغا

ئەيچىك

قولۇڭدىن ئاقىدۇ چاچلار ئالمۇ ئال،
چېكىدە ئىز سالغان مېھنەتلىك يىللار،
ئۇ گونا ئۆرگەشلىك دولقۇنغا تىمسال.

قولۇڭدىن ئاقىدۇ كۆزلەر يىلىنچاي،
قاراشلار ھەسرەتلىك، تۆكۈلىدۇ غەم؛
چىك - مەھكەم يۇمۇلغان لەۋلەرمۇ شۇ تاپ.

قولۇڭدىن ئاقىدۇ «بىر مەن» تاراملاپ،
مۇبادا، يولۇقسا بەختسىز ھايات،
ئۇزارتىم ئۆمرۈمنى بىر ساڭا ئاتاپ.

قولۇڭدىن ئاقىدۇ «بىر مەن» تاراملاپ

گوياۋخىن

ئەيچىكنىڭ ھەيكىلى مېھمانخاننىڭ بىر بۆلۈ-
گىغا قويۇلغان.

ئۇ ھەقىقەتەن شائىرنىڭ تاشقى قىياپىتى ۋە
ئىچكى دۇنياسىغا ئوخشايدۇ، ئۇنىڭ كەڭ پېشانىسى
شائىرنىڭ ئاق كۆڭۈل قەلبىنى نامايان قىلسا، ئەگم -
ئەگم قورۇقلاردا شائىر بېسىپ ئۆتكەن جاپا - رىيازەتلەر
پۈتۈلىدۇ. كۆز، بۇرۇن، ئېغىزىدىن شائىرنىڭ ساددىل -
قى، مۇلايىملىقى، ھەم ئۇنىڭ زېرەكلىكى، ئەقىل - پاي -
راستى تۆكۈلۈپ تۇرىدۇ.

ئەيچىك بۇ ھەيكىلنى بەك ياخشى كۆرىدۇ، ئۇ
دوستلىرىغا: «بۇ ھەيكەل ماڭا ئوخشايدۇ» دەيدۇ. ئۇنىڭ
دوستلىرىمۇ بۇ ھەيكەلنى ئىنتايىن ياخشى كۆرىدۇ. دا -
ئىم دېگۈدەك ھەيكەلنىڭ ئالدىدا ئۇزاقتىن - ئۇزاق

توختاپ تۇرۇپ، سىنچىلاپ قارىشىدۇ، نۇرغۇن دوستلار
بۇ ھەيكەل توغرىسىدا شېئىرمۇ يېزىشىدۇ.

بۇ ھەيكەلنى ئايال ھەيكەلتاراش جاڭدېدى ئەي -
چىڭغا ئاتاپ، كۆڭۈل قويۇپ تارىغان. جاڭدېدى ئەي -
چىڭنىڭ بىر چوڭ، بىر كىچىك ئىككى ھەيكىلىنى
تارىغان بولۇپ، كىشىلەرنىڭ ھەممىسى بۇ چوڭ ھەي -
كەلنى ناخسى كۆرىشىدۇ. ئازادلىقنىڭ دەسلەپكى مەز -
گىلىدە. جاڭدېدى بىلەن ئۇنىڭ ئېرى مەركىزى گۈزەل
سەنئەت ئىنستىتۇتىنىڭ ئوقۇغۇچىلىرى بولۇپ، ئەي -
چىڭ ھەربىي ۋەكىل ئىدى. ئۇلار تونۇشۇپ، بىللە
ھەيكەلمۇ ئىشلىگەنىدى. جاڭدېدى رەسسام، ئاتاقلىق
شائىر ئەيچىكنى تولىمۇ ھۆرمەتلەيتتى، جاڭغىڭنىڭ
دەۋەت قىلىشى بىلەن جاڭدېدى ئەيچىكنىڭ سۈرىتى
بىلەن ئالاقىدار ماتېرىياللارنى تېپىپ كېلىپ، كۆڭۈل
قويۇپ تەييارلىق قىلىش نەتىجىسىدە بۇ ھەيكەلنى
يۇتتۇرىدۇ. ئەيچىك بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەنىدى: «بۇ
ئادەم ئىنتايىن ئىستېداتلىق بولسىمۇ، بىراق، ئۇنىڭ
سىياقىدىن بۇنى كۆرگىلى بولمايدۇ، ئۇ بەكمۇ ساددا ۋە
كەمتەر، ئۇ 1957 - يىلى «ئىچكى جەھەتتىكى ئوڭچىل»
قىلىنىپ قويۇپ (قالپاق كىيىدۈرۈلمەي، ئىچكى جەھەتتە
تىزگىنلىنىدىغان ئوڭچىل) شىزاڭغا ئەمگەك بىلەن
ئۆزگەرتىشكە چۈشۈرۈلىدۇ، ئۇ شىزاڭلىقلارنىڭ تۇرمۇ -
شىغا ئىنتايىن پىششىق، بۇ خىل تۇرمۇش جۇغلانمىسى
ۋە تەسىراتى ئۇنىڭ ھەيكەلتاراشلىق سەنئىتىنى مۇس -
تەھكەم ئاساسقا ئىگە قىلىدۇ، ئۇ تارىغان شىزاڭ بالى -
لىرىنىڭ ھەيكىلى بەكمۇ سۆيۈملۈكتۇر».

1982 - يىلى ئەيچىك «ئايال ھەيكەلتاراش جاڭدې -
دىغا» ناملىق شېئىرنى يازىدۇ.

شائىر جاڭدېدىنىڭ پەزىلىتى، خاراكتېرى، بەد -
ئىي ئىستىداتى، كەچۈرمىشلىرىنى بەكمۇ پىششىق

يەت ئۈسلۈبىنى تولۇق ئىپادىلىگەن دېيىشكە بولىدۇ. شائىر بۇ تۆت تۈرلۈك تەلەپ ئۈستىدە مۇنداق ئېنىق چۈشەنچە بېرىدۇ: ساددا بولۇش: ھەشەمەتلىك سۆزلەر بىلەن بوش-لۇقنى تولدۇرۇشتىن ئاڭلىق ساقلىنىش. ساپ بولۇش: بىر سەزگۈ ۋە كۆزقاراشنى بىر ھېكمەتلىك ئوبراز بىلەن يارقىنلاشتۇرۇش. ئىخچام بولۇش: ئۆزى تاللىغان ئاساسى تېمىنى پۈتۈن كۈچ بىلەن تاماملاش.

يارقىن بولۇش: مەھجۇل سۆزلەرنى ئىشلەتمەسلىك، چۈشىنىش قىيىن بولغان ئىدىيىنى يازماسلىق، «مېنىڭ شېئىرىغا قويغان تەلەپلىرىم»

بىز «ئايال ھەيكەلتاراش جاڭ دېدىغا» دېگەن شېئىردىن شېئىرىغا قويۇلغان بۇ تۆت تۈرلۈك تەلەپنى تولۇق ھېس قىلالايمىز.

شېئىرنىڭ ئاخىرقى ئۈچ مىراسىنى بەزىلەر ئوخشىمىغان ھالدا چۈشىنىدۇ، ئۇنى قانداق چۈشەندىگەندە توغرا بولىدىغانلىقى ھەققىدە جاڭدىدى ئەيىچىكىدىن سورايدۇ، ئۇنىڭغا ئەيىچىڭ ئېنىق جاۋاب بېرىدۇ.

جاڭدىدى: «... شېئىرنىڭ ئاخىرقى كۈپلىتىغا قارىتا، بەزىلەردە ئوخشىمىغان چۈشەنچىلەر بار، بىر خىلدىكىلەر بۇ مەدەنىيەت ئىنقىلابى قايتا قوزغالسا پاچاقلىنىدۇ، دېگەنلىك دەپ قارايدۇ، يەنە بىر خىلدىكىلەر بۇ مىراس باشقىچە مەنىگە ئىگە، دەپ قارايدۇ. سىزنىڭچە ئۇنىڭ مەنىسى نېمە؟ دەپ سورايدۇ.

ئەيىچىڭ جاۋاب بېرىپ: «ئالدىنقى مەنىدە، مۇبادا ھەقىقەتەن مەدەنىيەت ئىنقىلابى قايتا قوزغالسا، يەنە ئوخشاشلا پاچاقلىنىدۇ» دەيدۇ.

(ئەيىچىڭنىڭ مەشھۇر ئەسەرلىرىدىن بەھرىلىنىش) ناملىق كىتابتىن تەرجىمە قىلىندى، جۇڭگو تىنچلىق نەشرىياتى 1993 - يىلى نەشرى

ئۈچ تۈپ شەمشاد ئەيىچىڭ

بىخلىدى ياش شەمشاد شۇنچىلىك يۇمران، ئاقىدۇ گويا سۇ تامچىغان سىياق. ھويلىدا چىملىققا تۆكۈلەر شەبنەم، ھۆل بولۇپ كېتىدۇ باسقاندا ئاياغ.

چۈشىدۇ ئەتىگەن شەبنەمگە قۇياش، چاقنايدۇ ھەر شەبنەم شۇنچە يالتىراق. ئۆزدۈم مەن بىر تاللا شەمشاد مېۋىسى،

بىلىدۇ. دېمەك، شائىر جاڭدىدىغا ئاتا پېتى يازغاندا، نۇرغۇن نەرسىلەرنى شېئىرىغا كىرگۈزەلمەيدۇ. ھەتتا بۇ ھەقتە بىر داستان يازسىمۇ بولىدۇ. ئەمما، ئۇ شېئىردا نۇرغۇن نەرسىلەرنى يازماستىن، بەلكى، ناھايىتى ئوبدان بىر نۇقتىنى تاللاپ، ئىككىيلەن ئوتتۇرىسىدىكى دوستلۇق بىلەن ھېسسىياتىنى ئىنتايىن ئىخچام يېزىپ چىقىدۇ ھەمدە جاڭدىدىنىڭ بەدىئىي ئىستىداتىنىمۇ يازىدۇ.

بۇ شېئىر ئايال ھەيكەلتاراش تاراشلىغان شائىرنىڭ ھەيكىلىدىن باشلىنىدۇ. شائىرنىڭ بۇ نۇقتىنى تاللىشى ئورۇنلۇقتۇر. چۈنكى، ھەيكەل ئىككىيلەن ئوتتۇرىسىدىكى دوستلۇقنى باشقا ھەر قانداق سۆزنى ئېيتقانغا قارىغاندا مەركەزلىك، ئوبرازلىق ھالدا ئەكس ئەتتۈرەلەيدۇ ۋە تېخىمۇ تىپىك ئەھمىيەتكە ئىگە بولىدۇ. شائىر ھەيكەلدىن قول سالىدۇ، ئايال ھەيكەلتاراشنىڭ قانداق ئىشلىگەنلىكى ھەم بەدىئىي ئىستىداتىنى بىۋاسىتە يازمايدۇ، شائىر نەزىرىنى ئايال ھەيكەلتاراشنىڭ قولغا مەركەزلەشتۈرىدۇ، ئوبراز تېخىمۇ كۈنكۈرت، يارقىنلىققا ئىگە قىلىنىدۇ.

پۈتۈن شېئىر 12 مىراس، تۆت كۈپلىتىدىن ئىبارەت، ئالدىنقى ئۈچ كۈپلىتنىڭ بىرىنچى مىراسى مۇنداق يېزىلىدۇ:

قولۇڭدىن ئاقىدۇ چاچلار تالمۇ تال؛ قولۇڭدىن ئال-قىدۇ كۆزلەر يېلىنچاپ؛ قولۇڭدىن ئاقىدۇ «بىر مەن» تاراملاپ. بۇ ئۈچ مىراسنىڭ ھەممىسىدە «قولۇڭدىن» يېزىلىپ، خۇددى كىنولاردىكى ئالاھىدە كۆرۈنۈشلەر-دەك، قول قايتا - قايتا تەكىتلىنىدۇ. بۇنىڭدىن كىتاب-خانلار ئايال ھەيكەلتاراشنىڭ ئوبرازىنى ئېنىق ھېس قىلالايدۇ، بۇ يەردە، بولۇپمۇ «ئاقىدۇ» دېگەن سۆزنى ئالاھىدە كۆرسىتىپ ئۆتۈش كېرەك. چۈنكى، ئۇ پۈتۈن شېئىرنىڭ كۆزى ھېسابلىنىدۇ، مۇشۇ شېئىرلاشقان تۇيغۇ ۋەجىدىن پۈتكۈل شېئىر جانلىق ھالەتكە كىرىدۇ. ھەيكەل ئايال ھەيكەلتاراشنىڭ قولىدا بارغانسېرى روشەنلىشىدۇ ۋە جانلىنىدۇ. «قولۇڭدىن ئاقىدۇ چاچلار تالمۇ تال، چېكىدە ئىز سالغان مېھنەتلىك يىللار، ئۇ گويا ئۆزىگە شىك دولقۇنغا تىمسال. قولۇڭدىن ئاقىدۇ كۆزلەر يېلىنچاپ، قاراشلار ھەسرەتلىك، تۆكۈلىدۇ غەم؛ چىڭ - مەھكەم يۇمۇلغان لەۋلەرمۇ شۇ تاپ. قولۇڭدىن ئاقىدۇ «بىر مەن» تاراملاپ؛ گۈپۈلدەپ تۇرىدۇ ئۇندا تىنىقىم، ئىسسىقىم كېلىدۇ تەپتىمدىن تاراپ» دېگەن مىراسلار بىلەن شائىرنىڭ جانلىق ئوبرازىمۇ نامايان بولىدۇ.

بۇ شېئىر ناھايىتى زور دەرىجىدە يىغىنچاقلىغان بولۇپ، شائىرنىڭ ساددا، ساپ، ئىخچام، يارقىن ئىجادى.

چاپلاشتى قولۇمغا شۇئان خۇش پۇراق.

چاپلاشتى قولۇمغا شۇئان خۇش پۇراق كوباۋچىن

شېئىر جانلىق بولۇشى كېرەك.

ھېسسىيات شېئىرنىڭ قېنىدۇر. ھېسسىياتسىز شېئىر قانسىز جەسەتكە ئوخشايدۇ، شېئىردىكى ھېسسىيات شائىرنىڭ ھېسسىياتىدىن كېلىدۇ. تىل بىلەن مۇقىملاشتۇرۇلۇپ، شېئىرنىڭ ئورگانىك تەركىبى قىسمىغا ئايلىنىدۇ. گەرچە ئۇنى كۆرگىلى، تۇتقىلى بولمىسىمۇ، لېكىن بىز تىل ئارقىلىق ئۇنى ھېس قىلالايمىز.

چۈنكى شېئىر ھېسسىياتلىق سەنئەتتۇر.

شېئىر شائىر ھېسسىياتنى لىرىك ئىپادىلەيدىغان بىر خىل ئەدەبىي ژانىر، شۇنداقلا ھېسسىياتنى ئەڭ مەركەزلىك، ئەڭ ئىخچام ئىپادىلەيدىغان بىر خىل شەكىلدۇر.

شېئىر تەپەككۈر كۈچى، ئوبراز كۈچى بىلەن كىشىلەرنى تەسىرلەندۈرۈپلا قالماستىن، يەنە ھېسسىيات كۈچى بىلەنمۇ كىشىلەرنى ھاياجانلاندىرىدۇ.

ئەيچىكنىڭ 1957 - يىلى 7 - ئايدا ئىجاد قىلغان «ئۈچ تۈپ شەمشاد» ناملىق شېئىرى ھېسسىيات توپۇشقا تاشقان شېئىردۇر. ئەلۋەتتە، بۇ شېئىردا تەبىئىي تۇرغان ھېسسىيات تۇتۇق، ھەسرەتلىك بولماستىن، بەلكى ئارامبەخشلىكتۇر.

ئادەتتە شېئىردا ئىپادىلەنگەن قايغۇلۇق، ھەسرەتلىك ھېسسىيات كىشىلەرنى ئاسان ھاياجانلاندىرالايدۇ. ئەكسىچە، شېئىردا شاد - خۇراملىق ھېسسىياتنى ئىپادىلەش بىلەن كىشىلەرنى ئاسان ھاياجانغا سالغىلى بولمايدۇ. چۈنكى، شاد - خۇراملىق ھېسسىيات كۆپۈنچە ئاشكارا بولغاچقا، ئىگىلىمەك قىيىنغا توختايدۇ.

«ئۈچ تۈپ شەمشاد» ناملىق شېئىر ھەقىقەتەن تەسىرلىك يېزىلغان بولۇپ، ئاسانلىقچە ئۇنتۇلمايدۇ. يېڭى جۇڭگو قۇرۇلۇپ، جۇڭگو تارىخىدا يېڭى سەھىپە ئېچىلدى، ئازاب - ئوقۇبەتتىن ئازاد بولغان خەلق ئاممىسىنىڭ گۈللەپ - ياشناۋاتقان قۇرۇلۇش جەريانىدىكى شاد - خۇراملىق ھېسسىياتى ۋەتەن تۇپرىقىدا جۇشقۇن - لۇققا تولغان بولۇپ، شائىرنىڭ ئۆزىمۇ بۇنىڭدىن مۇستەسنا ئەمەس ئىدى. شائىر مۇنداق شاد - خۇراملىققا تولغان نۇرغۇن شېئىرلارنى يازدى. «ئۈچ تۈپ شەمشاد» ئەنە شۇنداق شېئىرلارنىڭ بىرى ھېسابلىنىدۇ.

بۇ شېئىردا شائىرنىڭ ئارتۇقچىلىقلىرى جارى

قىلدۇرىلىدۇ.

شېئىردا قۇرۇقتىن - قۇرۇق مۇھاكىمە، ھاياجاندىن ئۇرغۇپ چىققان ۋارقىراشلار يوق، ئەكسىچە ئاددىي، ئېنىق ئوبرازلارنى سۈرەتلەش ئارقىلىق كىتابخانلارنى تەسىرلەندۈرىدۇ. «بىخلىدى ياش شەمشاد شۇنچىلىك يۇمران، ئاقىدۇ گويا سۇ تامچىغان سىياق. ھويلىدا چىملىققا تۆكۈلەر شەينەم، ھۆل بولۇپ كېتىدۇ باسقاندا ئاياغ. چۈشىدۇ ئەتىگەن شەينەمگە قۇياش، چاقنايدۇ ھەر شەينەم شۇنچە يالتىراق. ئۈزدۈم مەن بىر تاللا شەمشاد مېۋىسى، چاپلاشتى قولۇمغا شۇئان خۇش پۇراق.»

شائىرنىڭ شاد - خۇراملىق ھېسسىياتى شەمشاد دەرىخىنى تەسۋىرلەش ئارقىلىق ئىپادىلەندۈرۈلگەندە، شەمشاد دەرىخى يالتىراپ، يۇمران بىخ سۈرىدۇ، قۇياش نۇرىدا شەينەملەر يېلىنجايدۇ، جۇشقۇنلۇق قايناپ - تاشىدۇ. «مەن» نېمىشقا سۆيۈنۈپ، خۇشالانىمىسۇن؟ بولۇپمۇ ئۇنىڭ ئەڭ ئاخىرقى ئىككى مىراسىدا بۇ شاد - خۇراملىق تۇيغۇسى ۋە كەيپىياتى تېخىمۇ كۈچىيىدۇ: «ئۈزدۈم مەن بىر تاللا شەمشاد مېۋىسى، چاپلاشتى قولۇمغا شۇئان خۇش پۇراق» كىتابخانمۇ گويا مېۋىنىڭ خۇشپۇرىقىنى پۇرىغاندەك بولىدۇ.

شائىر بۇ شېئىرنى يازغاندا، شەمشاد شائىرنىڭ شاد - خۇراملىق كەيپىياتىنى قوزغىغانمۇ ياكى شائىرنىڭ شاد - خۇراملىق كەيپىياتى شەمشادقا يولۇقۇپ، ھېسسىياتى تۆكىدىغان مۇشۇنداق بىر يوقۇق تېپىلغانمۇ؟ ئېھتىمال ھەر ئىككىلىسى باردۇر. بۇ يەردە شائىرنىڭ شاد - خۇراملىق كەيپىياتى ئاساسى ئورۇندا تۇرىدۇ. گەرچە شەمشاد دەرىخى شۇنچىلىك سۆيۈملۈك بولسىمۇ، ئۇ پەقەت شائىر ھېسسىياتىنىڭ تايانچىسىلا بولالايدۇ. ئەلۋەتتە، شەمشاد دەرىخىنىڭ سۆيۈملۈكلىكى شائىر قەلبىدىكى شاد - خۇراملىق كەيپىياتىنى قوزغىتالايدۇ. مۇنداق غىدىقلاش كەم بولسا بولمايدۇ. شەيئەلەردە «مەن»، «مەن» دە شەيئەلەر بولغاندىلا، ئاندىن «مەن» نۇرلىنىپ، شېئىرىي ھېسسىياتىنى ئۇرغۇتالايدۇ. ئادەتتە ھېسسىياتلىق كەيپىيات شائىر قەلبىدە، مۇنداق كەيپىيات بولمىسا، يېڭى شەيئەلەرگە يولۇققاندا، ئۇ خۇددى چاقماق چاققاندا، شۇ ھامان يالقۇنلىنىپ، ئوت ئالىدۇ. ئەگەر شائىر قەلبىدە مۇنداق كەيپىيات بولمىسا، يېڭى شەيئەلەرگە يولۇققان تەقدىردىمۇ ھېچنەم چىقمايدۇ. ئۇ ھالدا شېئىرىي ھېسسىياتمۇ، شېئىرمۇ بولمايدۇ. مۇبادا باشنى ئۇرۇپلا يازغان ھالەتتىمۇ، بەك ئازاب چىكىپلا قالماستىن، ياخشى شېئىر يېزىپ چىققىلىمۇ بولمايدۇ.

ئەيچىك شېئىر يېزىشتا، كەيپىياتقا بەكمۇ ئەھمىيەت بېرىدۇ ۋە ئۇنى تولمۇ قاتتىق تۇتىدۇ. ئۇ مۇنداق

داق دەيدۇ:

«شېئىر يېزىشتا، كەيپىيات ئۇرغۇپ تاشقاندا، مەيلى خۇشاللىق ياكى قاينغۇلۇق بولسۇن، ھەممىسىدە يا مۇنداق، يا ئۇنداق كەيپىيات قەلبىگە ئۈسۈپ كىرىپ كەندىلا ئاندىن تۇتۇش قىلىش كېرەك» («شېئىر ۋە ھېسسىيات»).

ئۇ يەنە مۇنداق دەيدۇ:

«ھەممىشە يېڭى شەيئىلەر، ئاشۇ يېرىم ئۇيقۇلۇق ئاڭدىن بىزنى ئويغاتقان شەيئىلەر بىزنىڭ كەيپىياتىمىزنى قوزغىتالايدۇ، بىز ئۇزاق كۈلەرەڭ قىشنى باشتىن كەچۈرۈپ، بىر كۈنى ئەتىگەندە، ئالتۇن قۇياش نۇرىنىڭ ئۈستۈمۈت دەرىزىمىزدە پەيدا بولغانلىقىنى، سۈيسۈزۈك باھارنىڭ كەلگەنلىكىنى كۆرگىنىمىزدە، قەۋەت خۇشاللىقىغا چۆمۈپ كېتىمىز، بۇ خىل تۇيغۇ بىزدە بىر خىل كۈچ پەيدا قىلىدۇ. مۇنداق تاشقى دۇنيادىكى شەيئىلەر قوزغاتقان يېڭى كەيپىيات كۆپ ھاللاردا، شېئىرىي كەيپىيات بولىدۇ. بۇ خىل يېڭى كەيپىيات، شېئىرىي ئىجادىيەتكە نىسبەتەن ئېيتقاندا، تولىمۇ قىممەتلىك نەرسىدۇر».

ئەيچىڭ شېئىر يېزىشتىكى تەلەپ ۋە بۇ خىل كەيپىياتنىڭ قوزغىلىش ھالەتلىرى توغرىسىدا، ھەقىقەتەن ۋايىغا يەتكۈزۈپ بايان قىلىدۇ. ئىجتىمائىي تۇرمۇشتا كىشىلەرنىڭ ھېسسىياتى خىلمۇ خىل بولىدۇ، بۇ خىل ھېسسىياتنىڭ ئاشكارىلىنىشىمۇ خىلمۇ خىل شەكىللەردە، يەنى يىغلاش، كۈلۈش، دەرد تۆكۈش، ھاراقا ئىچ پۇشۇقنى چىقىرىش... قاتارلىق ھالەتلەردە بولىدۇ. لېكىن، بۇ خىل كەيپىياتنى يازغاندا، جەزمەن شېئىرنىڭ بەدىئىي قانۇنىيەتلىرىگە ھۆرمەت قىلىش كېرەك.

«ئۈچ تۈپ شەمشاد» ناملىق شېئىردا، ھېسسىيات ئىنتايىن ياخشى بىر تەرەپ قىلىنىدۇ. شائىر ئۆزىنىڭ ھاياجانلىق ھېسسىياتىنى يوشۇرۇپ، بىۋاسىتە ئاشكارىلىماستىن، ئۇنى جانلىق ئوبرازلار ئىچىدە سۈرەتلەيدۇ، مۇنداق قىلغاندا ھېسسىياتنىڭ كۈچى ئاجىزلاشماستىن، ئەكسىچە بۇ خىل كۈچ تېخىمۇ كۈچىيىدۇ، شېئىرنى تۈس تېخىمۇ ئاشىدۇ.

شېئىر يېزىشتا ھېسسىيات بولمىسا بولمايدۇ. «تۇرمۇشتىن پەيدا بولغان مول، كۈچلۈك ھېسسىيات شېئىر يېزىشنىڭ بىرىنچى شەرتىدۇر. ھېسسىيات يېتەرلىك بولماي تۇرۇپ يېزىشقا تۇتۇنغاندا، ياخشى يازغىلى بولمايلا قالماستىن، كىشىلەرنى تەسىرلەندۈرگەنلىكىمۇ بولمايدۇ. («شېئىر ۋە ھېسسىيات»). ئەيچىڭ شېئىرىي ھېسسىياتى بەك مۇھىم بىلىدۇ، شۇنداقلا ئۇنى «بىرىنچى شەرت» لىك ئورۇنغا قويىدۇ. بىراق، بىر

پارچە ياخشى شېئىر يېزىپ چىقىشتا، يالغۇز ھېسسىياتنىڭ بولۇشىلا كۇپايە قىلمايدۇ. چۈنكى، شېئىر دېگەن ھامان شېئىر، ئۇنىڭ خۇددى ئەيچىڭ ئېيتقاندا «مول تەسەۋۋۇر، شېئىرىي تىل، شېئىرنىڭ ئىپادىلەش ۋاسىتىلىرى، شېئىرىي قۇبۇبە، قاتارلىق ھازىرلاشقا تېگىشلىك باشقا شەرتلىرىمۇ بولىدۇ.

ئەمەلىيەتتەمۇ شۇنداق، ھەر بىر نورمال ئادەمنىڭ ھەممىسى ھېسسىياتقا ئىگە بولسىمۇ، بىراق، ھەممىسى ئادەم شائىر بولالمايدۇ، شائىر جەزمەن ئۆزىگە خاس چىنىقىشقا ۋە تەربىيىگە ئىگە بولۇشى شەرت.

خادا تاش
ئەيچىڭ

دولقۇن كەينىدىن دولقۇن كۈۋەجەپ،
كېلەر تېنىمىز ئاڭا ئۇرۇلۇپ.
ھەر دولقۇن ئۇنىڭ ئاياغ ئاستىدا،
كېتىدۇ تارقاپ كۆپۈكچە بولۇپ.

ئۇنىڭ يۈزلىرى، تېنى ھەر قاچان،
قويغاندەك گۇيا پىچاقتا تىلغاپ.
بىراق، ئۇ تۇرار ئۇندا يەنە تىك،
كۈلگەنچە دېڭىز، ئوكيانغا قاراپ.

بىراق، ئۇ تۇرار ئۇندا يەنە تىك
گۇباۋچىن

«كۈلگەنچە دېڭىز، ئوكيانغا قاراپ...»
بۇ «خادا تاش» دىكى بىر مىسرا شېئىر، ئەيچىڭ باشقىلارغا بېغىشلىما يازغاندا دائىم دېگۈدەك مۇشۇ بىر مىسرا شېئىرنى ئىشلىتىدۇ. مەسىلەن، 1985 - يىلى ئەيچىڭ چىڭ خاۋاڭداۋغا زىيارەتكە بارغاندا، ياشلارغا يېزىپ بەرگەن بېغىشلىمىسىدا مۇشۇ بىر مىسرا شېئىرنى ئىشلىتىدۇ.

«خادا تاش» ناملىق بۇ شېئىر 1954 - يىلى يېزىلغان بولۇپ، 1985 - يىلىغا كەلگەندە، ئارىلىقتا 31 يىل ئۆتتى. بۇ ئۇزاق ۋاقىت ئىچىدە، شائىر 20 يىللىق رىيازەتنى باشتىن كەچۈرۈپ، ھاياتىنىڭ ئەجەل بوسۇغىسىدا تىرىشىپ، قايتا ھاياتلىققا ئېرىشىدۇ، شۇنداقسىمۇ ئۇ «كۈلگەنچە دېڭىز، ئوكيانغا قاراپ...» دېگەن مىسرا رانى ئېسىدە چىڭ ساقلايدۇ. بۇنىڭدىن بۇ بىر مىسرا شېئىرنىڭ شائىرنىڭ كۆڭلىدە قانچىلىك سالماقنى ئىگىلەيدىغانلىقىنى كۆرۈۋالغىلى بولىدۇ. بۇ بىر مىسرا شېئىر شائىرنىڭ دەستۇرىغا ئايلانغان، شائىر ئۇنىڭ

ئىجتىمائىي تۇرمۇشتىكى بىر خىل ئوبراز بولۇپ، ئۇ ئىپادىلىگەن روھىي مۇھىت ئىجتىمائىي تۇرمۇشتا ناھايىتى بايان بولىدىغان بىر خىل روھىي مەنزىلدۇر. مۇنداق يۈكسەك روھىي مەنزىل كىشىلىك ھاياتتا شائىرلارلا ئەمەس، جەمئىيەتتىكى ئاق كۆڭۈل كىشىلەر تەلپۈن-دىغان بىر خىل ئەڭ گۈزەل پەللىدۇر.

بۇنىڭدىن شائىرنىڭ گۈزەللىكىگە بولغان بىر خىل چۈشەنچىسىنى، بىر خىل ئالىيجانابلىقىنى كۆرۈۋالغىلى بولىدۇ. ئىجتىمائىي تۇرمۇشتىكى گۈزەللىك دېگەن نېمە؟ گەرچە، «ئۇنىڭ يۈزلىرى، تېنى ھەر قاچان، قوي-خاندەك گويىا پىچاققا تىلغاپ» دەك، جاراھەتلەرگە تولغان بولسىمۇ، شائىر خادا تاشنى گۈزەل دەپ ھېسابلايدۇ. دېمەك، شائىرنىڭ ئىجادىيەت ھاياتىدا، شېئىرىي گۈزەللىك ھەققىدىكى قەيەرىلىك بىلەن ئىزدىنىشىدە، خادا تاش ئىپادىلىگەن گۈزەللىك، ئۇ قوغلاشقان شېئىرىي گۈزەللىكنىڭ مۇھىم مەزمۇنىدۇر. «خادا تاش» ناملىق شېئىرنى كۆرۈپ، مەن تەبىئىي ھالدا «ئۇ ئىككىنچى قېتىم ئۆلدى»، «كانايچى» قاتارلىق جەڭجەملەرنىڭ شانلىق ئوبرازى تەسۋىرلەنگەن شېئىرلارنى ئەسكە ئالدىم، خادا تاش ئوبرازى كىشىنى ھاياجانغا سالدىغان مۇشۇ ئوبرازلار ئىچىدە مۇھىم ئورۇن تۇتىدۇ. شائىر مۇشۇنداق شېئىرىي گۈزەللىكنى ئىگىلەش ۋە ئىزدىنىشتە بوشاشماي چىڭ تۇرىدۇ. ئون نەچچە يىلدىن بۇيان، مۇشۇنداق شېئىرىي گۈزەللىك شائىر ئىجادىيىتىدە ئۆزئارا تۇتۇشۇپ كەتكەن ئۈزۈلمەس يۈكسەك چوققىلارنى پەيدا قىلغان دېيىشكە بولىدۇ، بۇ خىل ھالەت 30 - يىللاردىن باشلاپ تا بۈگۈنكىچە داۋاملىشىپ كېلىۋاتىدۇ.

بۇ شېئىر پەقەت سەككىز مىسرادىن تەركىب تاپقان بولۇپ، تولىمۇ چۈشىنىشلىك يېزىلغاندۇر. ئۇنىڭدىكى دولقۇن، خادا تاشقا تىنىمىز ئۇرۇلغان دولقۇن، جاپا - مۇشەققەتكە، رەزىل كۈچلەرگە ۋە كىلىلىك قىلىدۇ، خادا تاش ھەققانىيەتنىڭ قەيسەر ناماياندىسىدۇر. ئەپسۇسكى، بەزىلەر بۇ شېئىرغا باھا بەرگەندە، قانداقتۇر: «خادا تاش ھاكاۋۇرلۇقنىڭ توشۇغۇچىسى، ئۇ چوڭ، كىچىك كېمە، پاراخوتلار بىلەن دۈشمەنلىشىدۇ، دېگەنلىك» دېگەندەك غەلىتە يەكۈنلەرنىمۇ چىقىرىشتى، بۇ ھەقىقەتەن كىشىنى ئويغا سالىدۇ، ھەتتا ئادەمنىڭ كۈلكىسىنى كەلتۈرىدۇ.

كۆك چىچەك
ئەيچىك

كىچىككىنە كۆك چىچەك،

ياشلارنىڭ ھەمدە باشقىلارنىڭمۇ دەستۇرىغا ئايلىنىشىنى ئۈمىد قىلىدۇ. بۇ بىر مىسرا شېئىر ھەقىقەتەن چوڭقۇر، مول مەزمۇنغا ئىگە بولۇپ، ئۇنى شائىر ھاياتىنىڭ يەكۈنى دېسىمۇ ئاشۇرغۇچە تەكىتلىك بولمايدۇ. ھايات، جەمئىيەت، تارىخقا قانداق پوزىتسىيە تۇتۇش كېرەك؟ شائىر بۇنى «كۈلگەنچە دېگىز، ئوكيانغا قاراپ...» دېگەن مىسراغا يىغىنچاقلايدۇ.

بۇ كۈلۈش ئازاب - ئوقۇبەتلەر ئالدىدا بىر خىل ئۆزىگە ئىشىنىش، ۋەھشى دۈشمەن ئالدىدا غالىبلارچە بىر خىل مەنىستەملىك، خۇشاللىق ۋە غەلبىگە ئېرىشكەندە بىر خىل ئازادلىقتۇر. ئومۇمەن، تارىخنىڭ بوران - چاپقۇنلىرى ياكى شەخسنىڭ زاپە بولۇۋاتقان سەپىرىدە بولسۇن، تۇرمۇشى بىر خىل ئاكتىپ پوزىتسىيىدە تۇرۇپ، مەردانلىق بىلەن كۈتۈۋېلىش كېرەك. تۈرلۈك رىقابەتلەرگىمۇ مەردانلىق بىلەن يۈزلىنىش كېرەك.

ھېچقانداق كۆپتۈرمەستىن ئېيتىشقا ھەقىقىيەتچىمىزكى، بۇ مىسرا شېئىردىن شائىرنىڭ ھەر قايسى تارىخىي مەزگىللەردىكى خىسلىتى كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ. دېمەك، ئۇ شائىرنى چۈشىنىش، شائىرنى تونۇش ۋە ئۇنىڭ شېئىرلىرىنى چۈشىنىشتىكى ئاچقۇچ. بۇ بىر مىسرا شېئىرنىڭ چوڭقۇر، مول مەزمۇنىنى چۈشەنگەندىلا، ئاددىن شائىرنىڭ ھاياتى ۋە ئۇنىڭ تۇرمۇشىغا تونقان پوزىتسىيىسىنى، شائىر ئىجادىيىتىنىڭ تۈپ مەلۇمىدىنى سىنى چۈشەنگىلى بولىدۇ.

قارىماققا بۇ مىسرا قىينالمايلا يېزىلغاندەك قىلىدۇ، ئەمەلىيەتتە ئۇ شائىر ھاياتىنىڭ جەۋھىرى، شائىرنى چۈشەنگەنسىرى ئۇنىڭ پولاتتەك چىڭ سالىمىنى تېخىمۇ ھېس قىلغىلى بولىدۇ، «خادا تاش» ناملىق شېئىردا خاتا تاش يېزىلىدۇ، نۇقتىلىق ھالدا خادا تاشنىڭ مەزمۇتى، ئېگىلىمەس - سۇنئىي روھى يېزىلىدۇ. دېمەك، ئۇ شائىرنىڭ ئۆز سۈرىتىدۇر. شائىر ئۆسمۈرلۈكتىن باشلاپ بىرخىل قەيسەر خىسلىتىنى ئىپادىلەيدۇ. ئۇ ئاتىسىنىڭ بېسىمىغا باش ئەگمەي، باتۇرلۇق بىلەن پومبىشچىك ئائىلىسى ۋە ئۇنىڭدا چوڭقۇر يىلتىز تارتقان كونا كۆز قاراشلاردىن جۇدالىشىدۇ. كېيىنچە بۇ خىل قەيسەرلىك دۈشمەن تۇرمىسىدە تۈپلەنىپ، مۇستەھكەم باتۇرلۇققا ئايلىنىدۇ، كېيىنكى 20 نەچچە يىللىق جاپا - مۇشەققەت سىناقلىرىدا ئۇ تېخىمۇ يۈرەكلىك بولۇپ كېتىدۇ. ئەلۋەتتە، بۇ خىل قەيسەرلىك شەخسنىڭ خىسلىتىلا بولۇپ قالماستىن، بەلكى ئۇ تۇرمۇشقا قەتئىي ئىشىنىش، ھەققانىيەتتە قەتئىي چىڭ تۇرۇشتەك ئامىللارنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

بۇ شېئىر يەنە كەڭ مەنىگىمۇ ئىگە، خادا تاش

ئېچىلدى كۆپكۆك تاغنىڭ بېلىدە،
ئېچىلدى بىنەپشە قىيا ئۈستىدە.

كىچىككىنە كۆك چېچەك،
كۆكتۈر كۈزدىكى كۆپكۆك ئاسماندىن،
كۆك ھەتتا چاقنىغان كۆپكۆك ياقۇتتىن.

كىچىككىنە كۆك چېچەك،
كۈلۈمسىرىشى تاغۇ دالانىڭ،
تەنھا سۆيگۈسى قايتال - قىيانىڭ.
1956 - يىل

تاغۇ دالانىڭ كۈلۈمسىرىشى
گوباۋچىن

«كىچىككىنە كۆك چېچەك، ئېچىلدى كۆپكۆك
تاغنىڭ بېلىدە، ئېچىلدى بىنەپشە قىيا ئۈستىدە».

شائىر 1956 - يىلى يازغان «كۆك چېچەك» ناملىق
شېئىر جەمئىي توققۇز مىسرا، ھەر بىر مىسراىنىڭ بوغۇم
سانىمۇ كۆپ ئەمەس، تىلى ئاددىي، ئاددىلىقتا گويا كۆك
چېچەككە ئوخشايدۇ.

«كىچىككىنە كۆك چېچەك، كۆكتۈر كۈزدىكى
كۆپكۆك ئاسماندىن، كۆك ھەتتا چاقنىغان كۆپكۆك يا-
قۇتتىن، كىچىككىنە كۆك چېچەك، كۈلۈمسىرىشى تاغۇ
دالانىڭ، تەنھا سۆيگۈسى قايتال - قىيانىڭ».

شېئىرى تىلنىڭ ئاددىيلىقى شائىرنىڭ ئۈستى-
گىدۇر، شۇنداقلا ئۇ ئەيچىڭ ئۇسلۇبىنى شەكىللەند-
دۈرگەن مۇھىم ئامىللارنىڭ بىرىدۇر. ئەيچىڭ شېئىر-
نىڭ تىل سەنئىتى، تىلنىڭ ساپلىقى، شېئىرنىڭ تە-
لىپى ۋە شېئىرىي گۈزەللىكىنىڭ تەلىپى ئىكەنلىكىنى
چوڭقۇر بىلىدۇ.

تولىستوي مۇنداق دەيدۇ:

«ئىشنىمەنكى، ئىنسانىيەت تىلىدىكى ھەقىقىي
گۈزەللىك پەقەت ئاددىي گۈزەللىكتۇر، بۇنى بىلمەيدى-
غانلار بولمىسا كېرەك».

رومن روللان مۇنداق دەيدۇ: «قىسقا، ئاددىي.
يارقىن... بولۇش، گومېر سەنئىتىنىڭ ئامىللىرىدۇر».
بۇ تىل ئۇستازلىرىنىڭ ھەممىسى تىلىدىكى ئاددىي
گۈزەللىكىنى تەكىتلەيدۇ.

ئەيچىڭ ئۆزى مۇنداق دەيدۇ:

«بىز شېئىرىي تىلنىڭ نەسر تىلىغا قارىغاندا،
تېخىمۇ ساپ، مەركەزلەشكەن، تېخىمۇ يۈكسەك دەرد-
جىدە ئىخچاملاشقان، ئىپادىلەش ئىقتىدارىنىڭ تېخىمۇ
كۈچلۈك، كىشىلەرنى تېخىمۇ تەسىرلەندۈرەلەيدىغان
بولۇشىنى تەلەپ قىلىمىز».

«كۆك چېچەك» ناملىق شېئىردا، تىلنىڭ ئاددىي-
لىقىنى كىتابخانلار بېقىنلاشقان ھامان ھېس قىلالايدۇ،
شېئىردا ھەشەمەتلىك، مۇرەككەپ تىللار يوق، شېئىرىي
جۈملىلەر خۇددى دېڭىز سۈيىدە چايقالغان مەرۋايىتتەك
ساپ ۋە سۈزۈكتۈر.

ئالدىنقى ئۈچ مىسرادا كۆك چېچەك تۇرغان ئورۇن
«كىچىككىنە كۆك چېچەك ئېچىلدى كۆپكۆك تاغنىڭ
بېلىدە، ئېچىلدى بىنەپشە قىيا ئۈستىدە» يېزىلىدۇ.
شائىر يەنە رەڭلەرنى تەڭشەشكەمۇ ئەھمىيەت بېرىدۇ.
مەقسەتلىك ھالدا «كۆك» بىلەن «بىنەپشە» رەڭنى كۆك
چېچەككە تەڭلىك قىلىدۇ. بۇ يەردە تىل ئىنتايىن تازا
ۋە يارقىنلىققا ئىگە قىلىنىدۇ. ئوتتۇرىدىكى ئۈچ مىس-
رادا، گەۋدىلىك ھالدا «كىچىككىنە كۆك چېچەك،
كۆكتۈر كۈزدىكى كۆپكۆك ئاسماندىن، كۆك ھەتتا چاق-
نىغان كۆپكۆك ياقۇتتىن» ئارقىلىق كۆك چېچەكنىڭ
«كۆك»لىكى يېزىلىدۇ، بۇ يەردە پەقەت ئىككى ئوخ-
شىتىش بىلەن كۆك چېچەكنىڭ سۈزۈك، يارقراقلىقى
تەسراتچانلىققا ئىگە قىلىنىدۇ. «كۆك» لىك يېزىلىپلا
قالماستىن، «كۆك» لىكىنىڭ ئادەملەرگە بەرگەن گۈزەل-
لىك تويغۇسىمۇ يېزىلىدۇ. ئاخىرقى ئۈچ مىسرادا، كۆك
چېچەكنىڭ «كىچىككىنە كۆك چېچەك، كۈلۈمسىرىشى
تاغۇ - دالانىڭ، تەنھا سۆيگۈسى قايتال - قىيانىڭ» دەك،
روھى ھالىتى يېزىلىدۇ، بۇ ئىككى مىسرا ئارقىلىق كۆك
چېچەكنىڭ سۆيۈملۈكلىكى كىتابخانلارغا ئايان قىلى-
نىدۇ.

شېئىرىي تىلنى مۇنداق ئاددىي، ساپ يېزىش
ئۈنچە ئاسان ئىش ئەمەس.

ئالدى بىلەن شېئىرىي تىلدا تۇرمۇشتىكى جانلىق
تىللارنى تاللاش تەلەپ قىلىنىدۇ، تۇرمۇشتىكى جانلىق
تىللارنى تاللاشتا، تۇرمۇشقا پىششىق بولۇش، تۇرمۇش
تىلىغا پىششىق بولۇش، ئۇزاققىچە توپلاش كېرەك.

ئۇندىن باشقا، تۇرمۇش تىلى ھامان شېئىرىي تىل
ئەمەس، شائىر شېئىر يازغاندا، ئۇ جەزمەن پىششىقلاش-
تىن ئۆتىدۇ. مەزمۇن، كەيپىيات ئېھتىياجىغا ئاساسەن
تاللاشقا توغرا كېلىدۇ. ئەلۋەتتە، شېئىرىي تىل يېزىق
ئويۇنى ئەمەس، بولمىسا تىل پىششىقلاش ئاساسىدىن
ئايرىلىپ قالىدۇ.

«پىششىقلاش» دېگەنلىك، كۈندۈلۈك قوللىنىلى-
دىغان تىللاردىكى سان بولمىغان نەرسىلەرنى چىقىرىپ
تاشلاش دېگەنلىكتۇر. بۇ خىل پىششىقلاش جەريانىنى
تۆمۈر مەدەنىلىرىدىن تۆمۈرنىڭ قانداق تاۋلاپ ئېلىنىد-
ىدىغانلىقى، تۆمۈرنىڭ پولاتقا قانداق ئايلىنىدىغانلىقى
بىلەن چۈشەندۈرۈشكە بولىدۇ، مۇنداق ئاددىي، ساپلىق،
ئىخچاملىق، يارقىنلىق پەقەت بىر ئادەمنىڭ ئىدىيە،

گوبياۋچىن

كۆرسىتىپ ئۆتۈش كېرەككى، ئىنسانلار ئىنسانىيەتتە شېئىر بارلىققا كەلگەن، شېئىر ئىنسانلار بىلەن تەڭ قەدەمدە، تەڭ ۋاقىتتا بارلىققا كېلىپ تەڭ راۋاجلانغان.

بىراق، تىل دۇنياغا كېلىشتىن بۇرۇن، ئىنسانلار- نىڭ شېئىرى ئۇنىڭ ئېغىزىغا، كۆزىگە، يۈرىكىگە يې- زىلغانىدى. پەقەت تىل دۇنياغا كەلگەندىن كېيىنلا، ئاندىن ئىنسانلار شېئىرنى تۇراقلاشتۇردى. ئىنسانلار تەبىئەتنىڭ بىر قىسمى، تەبىئەت كۆڭۈل قويۇپ ئۆس- تۈرگەن بىر بۇۋاق، ئىنسانلارنىڭ نۇرغۇن شېئىرلىرىنى تەبىئەت ياراتقان بولۇپ، ئۇنى پەقەت ئىنسانلار پىش- شىقلاپ ئىشلەشتىنلا ئۆتكۈزگەن، ئەگەر تەبىئەت بول- مىغان بولسا، تەبىئەتنىڭ ئىلھامى بولمىغان بولسا، ئۇ ھالدا ئىنسانىيەت بىر قۇملۇقتىنلا ئىبارەت بولۇپ، ئۇ- نىڭ شېئىرلىرىنى تەسەۋۋۇر قىلغىلىمۇ بولمايتتى.

تاغ، دەريا، دەل - دەرەخ، گۈل - گىياھلار تەبىئەت- نىڭ زېمىنىغا يازغان شېئىرلىرىدۇر. بۇ شېئىرلار ئىن- سانلارنى، شائىرلارنى ئىلھاملاندۇرىدۇ، شائىرلارنى تە- بىئەت بىلەن ئالاقە قىلىشقا ئەڭ ھېرىسمەن ئادەملەر دېيىشكە بولىدۇ. چۈنكى، شائىرلار تەبىئەتتىن سان- سىزىلغان ئىلھاملارغا ئېرىشەلەيدۇ.

ئەيچىڭ تەبىئەتكە ئەڭ ھۆرمەت قىلىدۇ، بۇرۇن ئۇ ئۆزىنى «دالا ئوغلى» دېگەنىدى. ئۇ، «شائىر توغرىسى- دا» دېگەن ئەسىرىدە مۇنداق دەيدۇ:

«پەقەت، شائىر دۇنياسىدىلا، تەبىئەت بىلەن ھايات ئۆزئارا ئۇيغۇنلىشىدۇ، دالا بىلەن تاغ كېچە - كۈندۈز سۈرەن سالالايدۇ، قىيا تاش ئويغا پاتىدۇ، دەريا - ئېقىن- لار سۆزلىيەلەيدۇ...»

شامال، يەر - زېمىن، دەل - دەرەخلەر مىجەز - خاراكتېرىغا ئىگە بولىدۇ.

«دالا ئوغلى» تەبىئەتنى چۈشىنىدۇ، «دالا ئوغلى» تەبىئەتنىڭ ھەر بىر تۈپ گۈل - گىياھىنى سۆيىدۇ، ئۇ كۈچلۈك ئارزۇ - ئارماندا، مەيلى ياشلىقتا ياكى ياشان- خاندا بولسۇن، تەبىئەتتىكى ھەممە مەۋجۇتلۇقنى شېئىر قىلىپ يازىدۇ.

بەرھەق، شېئىر يېزىشنىڭ نۇرغۇن سىرلىرى دەل مۇشۇ يەردە: ئېيتىلىق، ئادەم ۋە تەبىئەت ئوتتۇرىسىد- كى مۇناسىۋەتنى كۆزەتكەندە، بىر قەدەر ئوڭۇشلۇق ھالدا شېئىرىي ھېسسىياتقا ئېرىشكىلى، بىر قەدەر ئۇ- نۇملۇك ئىپادىلەش ئۇسۇلىنى تاپقىلى بولىدۇ.

شېئىرىيەت باغچىسىدىكى «نەشپۈت دەرىخى» بولۇق ياشناپلا قالماستىن، بەلكى ئۇنىڭ مېۋىسىمۇ

ھېسسىيات جەھەتتىكى تاۋلىنىشى ئارقىلىقلا ئىشقا ئا- شىدۇ. («شېئىرنىڭ شەكلى توغرىسىدىكى مەسىلە- لەر»). بۇنىڭدىن كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى، شېئىرىي تىلنىڭ ئاددىيلىقى ھە دېسلا ئېرىشكىلى بولىدىغان نەرسە ئەمەس.

شائىر كۆك چېچەكتىن ھۇزۇرلانغاندا، ئۇنىڭغا ھېرىسمەنلىك قىلىدۇ، شېئىردا بۇ خىل تۇيغۇنى قان- داق ئىپادىلەش كېرەك؟ كۆك چېچەك گۈزەل، ئاددىي، شۇڭا شائىر ئاددىي تىلدا ئىپادىلەيدۇ، قارىماققا تەبىئىي چىققاندا، ھېچقانداق پىششىقلاشتىن ئۆتمىگەندەك كۆرۈنىدۇ. ئەمەلىيەتتە شائىر بەزى «تاۋلاش» ئارقىلىق ئاندىن ئۇنىڭغا ئېرىشىدۇ. كۆزنىڭ كۆپكۈك ئاسمىنى كۆڭۈلنى يايىراتسا، كۆك ياقۇت كىشىنى سۆيۈندۈرىدۇ. كۆك چېچەكنى مۇنداق سۆيەتلەش شائىرنىڭ كۆك چېچەككە بولغان قايىناق سۆيگۈسىنى ئەڭ جايدا ئىپا- دىلەپ بېرىدۇ، كۆك چېچەكنىڭ تەبىئىتىنى دەل جايدا ئىپادىلەپ بېرىدۇ.

بۇ يەردە كۆك چېچەكنى چۈشىنىش ئاچقۇچ، چۈشەنگەندىلا ھېسسىيات پەيدا بولىدۇ. ھېسسىياتنى توغرا ئىككىلىگەندىلا، ئاندىن مۇۋاپىق سۆزنى تاللىغىلى بولىدۇ. دېمەك، بىر ئادەم پەقەت شەيئىلەرنىڭ ماھىيى- تىنى بىلگەندىلا، ئاندىن تىلنىڭ «ساپ» لىقىغا يېتە- لەيدۇ. («شېئىرنىڭ شەكلى توغرىسىدىكى مەسىلە- لەر»).

كۆك چېچەكنىڭ تەبىئەتتە ئېچىلىشى زېمىن تاللىغان بىر خىل تىل، جەلبىكارلىققا ئىگە شېئىرىي تىلدۇر.

نەشپۈت دەرىخى

ئەيچىڭ

تۇرىدۇ ئۇياقتا نەشپۈت دەرىخى،
كۆكلىگەن شۇنچىلىك ئۆسۈپ باراقسان.
تاشلانغان ئېتەككە ئوخشايدۇ گويا،
تېگىشكە يەرگە ئۇ ئازغىنا قالغان.

ئۇ قۇياش نۇرىغا چۆمۈلگەن تامام،
تۇرىدۇ كۆز، يامغۇر، شەبنەم قۇچاقلاپ،
مېۋىسى شاخلاردا شۇنچىلىك ئەلۋەك،
شۇنچىلىك تولغان ئۇ چاقىنار پارقراپ،
گۈزەلدۇر ئەجەب ئۇ، گويا سۈتكە باي،
ياشقىنا بىر ئانا تۇرىدۇ قاراپ.

ياشقىنا بىر ئانا تۇرىدۇ قاراپ

شېرىندۇر.

بۇ شائىرنىڭ ئادەم ۋە تەبىئەت ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتنى كۆزىتىپ، ئېرىشكەن ئىلھامنى پىش- شىقلاپ ئىشلىگەندىن كېيىن بارلىققا كەلتۈرگەن بە- دىئىي سەنئەت ئەسىرىدۇر.

«تۇرىدۇ ئۇياقتا نەشپۈت دەرىخى، كۆكلىگەن شۇنچىلىك ئۆسۈپ باراقسان. تاشلانغان ئېتەككە ئوخ- شايدۇ گويا، تېگىشكە يەرگە ئۇ ئازغىنا قالغان».

شائىرنىڭ نەشپۈت دەرىخىنى يېزىۋاتقانلىقى نا- ھايىتى ئېنىق، نەشپۈت دەرىخىنىڭ گۈزەللىكى شائىر- نىڭ ئوي - خىيالىنى قوزغىتىدۇ. بىراق، شائىر تېزلا بىر ئادەمنى ئەسكە ئالىدۇ. «تاشلانغان ئېتەككە ئوخ- شايدۇ گويا، تېگىشكە يەرگە ئۇ ئازغىنا قالغان» بۇ يەردە نەشپۈت دەرىخىنىڭ ئەلۋەك گۈزەللىكى قەيت قىلىنىپ، ئۇ ئادەمنىڭ ئېتىكى بىلەن سۈپەتلىنىدۇ. گەرچە نەش- پۈت دەرىخى يېزىۋاتقان بولسىمۇ، ئۇنىڭغا ئادەملەر- نىڭ ئوبرازىمۇ بىللە قوشۇلۇپ كېتىدۇ. دەرەخ ئادەمگە ئوخشاپ، دەرەخ بىلەن ئادەم بىر گەۋدىگە ئايلىنىپ كېتىدۇ، بۇ شېئىردىكى تۈپ ئوي - پىكىردۇر. بۇ تۈپ ئوي - پىكىر ئادەم بىلەن شەيئى ئوتتۇرىسىدىكى مۇ- ناسىۋەتلەرنى تەپەككۈر قىلىش ئارقىلىق بارلىققا كې- لىدۇ.

تۆۋەندىكىلىرىمۇ شۇنداق بولۇپ، ئۇ پەقەت بىر قەدەم ئىلگىرىلىگەن ھالدا سۈرەتلەشتىن ئىبارەت.

«ئۇ قۇياش نۇرىغا چۆمۈلگەن تامام، تۇرىدۇ كۈز، يامغۇر، شەبنەم قۇچاقلاپ، مېۋىسى شاخلاردا شۇنچىلىك ئەلۋەك، شۇنچىلىك تولغان ئۇ چاقىنار پارقراپ، گۈزەلدۈر ئەجەب ئۇ، گويا سۈتكە باي، ياشقىنا بىر ئانا تۇرىدۇ قا- راپ».

بۇ ئالتە مىسرادا نۇقتىلىق ھالدا نەشپۈت دەرىخى مېۋىسىنىڭ كۆپلۈكى، بولۇقلۇقى، گۈزەللىكى، سۈلۈق- لىقى يېزىلىدۇ. بۇ يەردە نەشپۈت دەرىخى يېزىۋاتقان بولسىمۇ، ئۇ يەنىلا ئادەم بىلەن مۇناسىۋەتلىكتۇر. «- ياشقىنا بىر ئانا تۇرىدۇ قاراپ» بىر ياش ئانىنىڭ ئو- رازى ئارقىلىق نەشپۈت دەرىخى يېزىلىدۇ، بۇنىڭ بىلەن نەشپۈت دەرىخىنىڭ ئەلۋەك، گۈزەل، سۆيۈملۈك ئىكەن- لىكى يېزىلىپلا قالماستىن، ئادەمنىڭ ھېسسىياتىمۇ قوشۇۋېتىلىدۇ.

مۇنداق يېزىلغاندا، شېئىردا نەشپۈت دەرىخى رو- شەن ئوبرازغا ئىگە بولۇپلا قالماستىن، بەلكى ھېسسە- يات، خاراكتېرىمۇ ئىگە بولىدۇ. كىشىنىڭ ھەۋىسىنى كەلتۈرىدىغان بىر تۈپ نەشپۈت دەرىخى كىتابخانلارنىڭ ئالدىدا تۇرغۇزۇلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن بىرگە، ئېتىكى يې- يىلغان ياش بىر ئانىمۇ كىتابخانلارنىڭ ئالدىدا پەيدا

بولىدۇ. بۇ ئىككى ئوبراز بىر گەۋدىگە ئايلىنىپ، شە- ئىرىي گۈزەللىكىنى شەكىللەندۈرىدۇ.

بىزنىڭچە، شائىر ئادەم بىلەن دەرەخنىڭ ئوخ- شاشلىقىدىن شېئىرىي ھېكمەتنى بايقايدۇ، شۇنداقلا، ئىپادىلەش ۋاسىتىلىرىنىمۇ بايقايدۇ. دەرەخ ئادەملەش- تۈرۈلۈپ، خاراكتېرىغا ئىگە قىلىنىدۇ، جانلىق ھالەتكە كەلتۈرۈلىدۇ.

ئادەتتە، شېئىر يېزىشنىڭ مۇنداق سىرلىرىنى چۈشۈنۈۋالغاندا، شېئىر يېزىش ئاسانلىشىدۇ؛ ئەلۋەتتە ئۇنداق ئەمەس.

«نەشپۈت دەرىخى» ناملىق شېئىردا، ئېتىكى كەڭ يېيىلغان بىر ياش ئانىنىڭ ئوبرازى ئارقىلىق نەشپۈت دەرىخى يېزىلغانلىقتىن، ئۇ ئىنتايىن يېقىملىق، جان- لىق ھېس قىلىنىدۇ، كىشىلەر ئاسان چۈشىنىدۇ ۋە ئا- سان قوبۇل قىلىدۇ. مۇبادا ئۇ باشقىچە ئوبراز ئارقىلىق سۈپەتلەنگەندە، ئېھتىمال ئۇنچىلىك يېقىملىق بول- ماسلىقى، ھەتتا ئېتىراپ قىلىنماسلىقىمۇ مۇمكىن. پەقەت، نەشپۈت دەرىخىنىڭ تاشقى، ئىچكى خۇسۇسى- يەتلىرىنى چوڭقۇر چۈشەنگەندىلا، ئاندىن دەل جايىدى- كى ئوبرازلارنى تېپىپ سۈرەتلىگىلى بولىدۇ. ئەگەر ئۇ زىچ بېرىكمىسە دەل جايىدا بولمىسا، ئېھتىمال شېئىر- نىڭ جەلپىكارلىقىغا تەسىر يېتىدۇ. ھەتتا ئوقۇغاندا كۈلكىگە قېلىشىمۇ تۇرغان گەپ.

نەشپۈت دەرىخى تەبىئىي نەرسە، ئۇ پەقەت شائىر تەرىپىدىن يېزىلغاندىلا، شائىر قەلبىدىكى ئوبرازغا ئاي- لىنىدۇ. كىتابخان ئوقۇغاندىلا، كىتابخان قەلبىدىكى ئوبرازغا ئايلىنىدۇ. شېئىردىكى نەشپۈت دەرىخى گەرچە ئوبىيېكتىپ شەيئىنىڭ قايتا ئىپادىلىنىشى بولسىمۇ، ئۇ تامامەن ئوبىيېكتىپ نەرسىنىڭ ئۆزىمۇ ئەمەس، بەلكى ئۇ شائىرنىڭ سۈبىيېكتىپ كۆز قارىشىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بولىدۇ. دېمەك، شېئىردىكى نەشپۈت دەرىخى شېئىرلا- شقان دەرەخ، سەنئەتلەشكەن دەرەختۇر.

جاھاندىكى مەۋجۇداتلار شائىرغا ئىلھام ئاتا قىلىدۇ، شائىر تەرىپىدىن پايدىلىنىدۇ، ئۇنىڭدىن قانداق شې- ئىرلارنى يېزىپ چىقىش، تامامەن شائىرنىڭ ماھارىتىگە قاراشلىق ئىشتۇر.

ئەيچىڭ «دالا ئوغلى» دۇر. تەبىئەتتىكى ھەر بىر تۈپ گۈل - گىياھ ئۇنىڭ قەلىمى ئاستىدا پارلاق نۇر چاچىدۇ، بۇ ئۇنىڭ دائىم دېگۈدەك تەبىئەت بىلەن سۆزلىشىپ، ھېسسىيات ئالماشتۇرغانلىقى ۋە شېئىرىي ھەقىقەتنى پىششىق ئىگىلىگەنلىكىنىڭ سەۋەبىدۇر.

(ئەيچىڭنىڭ مەنۇر ئەمىرىدىن بەرلىسى، ناملىق كىتابتىن مۇھەببەت چاۋاز نەرسىسى (نەرجىمان: خوتەن ۋىلايەتلىك مەنۇرى مەھكىمىنىڭ پېسىيونېرى)

تەھرىرى: تۇرسۇنجان مۇھەببەت

يەر شارىدىن كۆچۈش پىلانى

(چۆچەك)

مىدى. ئىتىز لارنى، باغلارنى قۇرت. قوڭغۇز لار قاپلاپ كەتتى. لېكىن، ئادەملەر يەنىلا نەپسىنىڭ كەينىدىن مېڭىپ ئاق قۇشقاچلارغا زىيانكەشلىك قىلىشنى توختاتمىغانىدى. بۇر كۈت پادىشاھنىڭ غەزىپى ئۆرلەپ يەپىلىرى پاخىيىپ كەتتى. لېكىن، ئۆزىنى بېسىۋېلىپ:

— تەبىئەت ئۆز قوينىدىكى بارلىق جانلىقلارنىڭ ئورتاق. ئادەملەر بۇنى بىلمەيدىكەن ياكى بىلىشمۇ نەپسىنى باشقۇرالمىدىكەن، — دېدى. يەنە بىر دەم ئويلانغاندىن كېيىن قوشۇپ قويدى، — سىلەر ئاق قۇشقاچلار ئادەملەردىن ئۇچ ئېلىشقا بېتىشەلمەيدىكەنسىلەر. مەن قارا قۇشقاچ، ھۆبۈپ، قارلىغاچ، سۈندۈكلەرغا دەپ قوياي. زىرائەتلەرگە زىيانلىق بولغان قۇرت. قوڭغۇز، ھاشار اتلارنى پەقەت يېمەسۇن. مۈشۈك ياپىلاقمۇ چاشقانلارغا زەرەر يەتكۈزۈشمۇن. قىلغىلار ياكى، باشقۇنماقلىرىنى كۆپلەپ ئوغرىلىسۇن. يەنە بىر گەپ، سىلەر ئاق قۇشقاچلار تۇمۇ چۇقلار بىلەن ھەمكارلىشىپ ئۈزۈملەر نىڭ ھەممىسىنى چوقۇلاپ تېشىپ قويۇڭلار، ھەل زىرچە شېچىلىك جازالاپ تۇرايلى. ئۇلار زىيانكەشلىكتىن يەنە قولىنى تارتىمسا، چوڭ ئۇچ ئېلىشنىڭ تەدبىرلىرى ئۈستىدە شۇ چاغدا مەسلىھەتلىشەرمىز.

— جانابىلىرى چەكسىز دانادۇر، — دېدى ئاق قۇشقاچ كەينى. — كەينىدىن تەزىم قىلىپ، — ئۆزلىرىنىڭ بۈگۈنكى پەرىمانلىرى بويىچە ئىش قىلىدىغانلا بولساق، ئىنسانلار ئۆز گۇناھلىرىغا چوقۇم بۇشايمان قىلىدۇ. ئاق قۇشقاچ پۇررىدە ئۇچۇپ بۇر كۈت پادىشاھنىڭ كۆزىدىن غايىپ بولدى.

بۇر كۈت شاھ تەبىئىي كۈللەر قۇرۇپ كېتىپ ياۋاغا، ياۋا ئۆردەك، تۇرنا قاتارلىق سۇ قۇشلىرىنىڭ ماكانىسىز قالغانلىقىدىنمۇ خەۋەر تاپقانىدى. ئۇنىڭ غەم — ئەندىشىسى كۈندىن — كۈنگە ئېغىرلىشىۋاتاتتى. ئۇ ئادەملەر بىزنى بوزەك قىلىشنى داۋاملاشتۇرۇۋەرسە، يەر شارىدىن كەتمەي بولمى.

ئىگىز تاغ چوققىسىغا قونۇۋالغان بۇر كۈت پادىشاھ قاناتلىقلار مەملىكىتىنىڭ بۇلۇك — يۇشقاچلىرىغىچە بەر — شان ھالدا كۆز تىكىپ ئولتۇراتتى. بىر ئاق قۇشقاچ ئۇچۇپ كېلىپ ئۇنىڭ ئالدىدىكى ئاشقا قوندى ۋە بىر نەچچە قىتىم تەزىم قىلغاندىن كېيىن دېدى:

— جانابى شاھ ئالىيلىرى، بىز ئاق قۇشقاچلارغا كېلىۋاتقان دەرد — ئەلەملەر بارغانسېرى كۆپىيىۋاتىدۇ. ئادەملەردىن قانداق ئۇچ ئېلىشىمىز توغرىسىدىكى پەرىمانلىرىنى ئاڭلىغىلى كەلدىم.

بۇر كۈت شاھ يېقىنقى يىللاردىن بېرى ئادەملەر قۇشقاچنى كاۋاپ قىلىپ ساتىدىغانلىقىنى، قۇشقاچ مېكىسىدىن ئەرلىكنى كۈچەيتىدىغان دورىلارنى ياسايدىغان بولۇپ كەتكەنلىكىنى ئاڭلىغانىدى. ئادەملەر قۇشقاچ تۇتۇشنىڭ تۈرلۈك چارە — ئاماللىرىنىمۇ ئىجاد قىلغانىدى. قىش كۈنىلىرى ئىتىز لاردا دان ياكى قۇرت. قوڭغۇز لار بولمىغانلىقتىن، ئاق قۇشقاچلار سامانلىقلاردىن ياكى خامان قىلىنغان يەرلەردىن دان ئىزدەيتتى. بەزى كىشىلەر قۇشقاچلار دان ئىزدەيدىغان يەرلەرگە ئىنچىكە، رەكسىز يېتىلتۈپ قۇلغان كەڭ ھەم ئۇزۇن تورنى ئىككى خادىغا تارتىپ قوياتتى. نورغا يېقىن جايغا بۇغداي، تېرىقلىرىنى سامانغا ئارىلاشتۇرۇپ چېچىپ قوياتتى. ئۇزاق ئۆتمەي بۇ يەرگە دانلىغىلى چۈشكەن بىر نەچچە مىڭ قۇشقاچنى تور نەرىپكە قوغلايتتى. ئۇر كىگەن ئاق قۇشقاچلار ئۇچۇپ بېرىپ رەكسىز تورغا ئېلىنىپ قالاتتى. تورغا ئېلىنىپلا قالسا، قۇتۇلالشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى. يەكشەنبە بازاردا زىخقا سانچىلىپ كاۋاپ قىلىنىپ سېتىلىدىغان ئاق قۇشقاچلار يۈز مىڭدىن كەم بولمايتتى.

تۆت — بەش يىل ئىلگىرى بۇر كۈت پادىشاھ بۇ ئەھۋال لارنى ئاڭلاپ قاتتىق رەنجىگەن ھەم ئادەملەردىن قانداق ئۇچ ئېلىش توغرىسىدا ئېنىق كۆرسەتمە بەرگەنىدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئاق قۇشقاچلار قۇرت. قوڭغۇز لاردىن بىرىنىمۇ يې

غىدەك، دەپ ئويلىدى. بىراق، نەگە كېتىش، قانداق كېتىش ھەققىدە ئۇنىڭ كۆڭلىدە ئېنىق پىلان يوق ئىدى.

تۆت پۈتۈلۈقلەر دۆلىتىنىڭ پۇقرالىرى ئومۇمى سايلام ئارقىلىق يېشى توختالغان بىر ئەركەك شىرنى شاھلىق تەختىگە چىقارغانىدى. ئۇنىڭ مېڭىسىنىڭ ياخشى ئىش لىيىدىغانلىقىنى، نۇرغۇن ئاچچىق - تاتلىق كەچمىشلەرنى بېشىدىن ئۆتكۈزگەنلىكىنى، چارە - تەدبىرى جىق، ئىنىكلا سى تېز، ھەرىكىتى چاققان بولۇشتەك ئارتۇقچىلىقىنى ھەممە ئېتىراپ قىلاتتى. كۈچلۈك، سەۋر - تاقەتلىك پىل ئوڭ قول ۋەزىرلىككە، قورقما، پەم - پاراسەتلىك مايىمۇن سول قول ۋەزىرلىككە سايلانغانىدى.

بىر كۈنى پىل بىلەن مايىمۇن يولۋاس دورغىدىن بىر پارچە باغاق تاپشۇرۇپ ئالدى. ئوقۇپ باقسا شىر پادىشاھ، ۋەزىرلەرنى مۇھىم بىر ئىشنى مەسلىھەتلىشىشكە چاقىرىپتۇ. ئىككى ۋەزىر ئەمدىلا شىر شاھنىڭ ئالدىغا كېلىپ سالام قىلىۋاتقاندا، بۇ يەرگە دىڭ قۇلاق ئىككى توشقان بالىسى يۈگۈرۈپ كەلدى. ئۇلار كىچىك بولغاچقا، چوڭلارغا ئىززەت - ئېكرام بىلدۈرۈشنى بىلمەيتتى. ئۇلاردىن بىرى ئۇدۇللا:

— ھەي پادىشاھ، ۋەزىرلەر، ئۆزۈڭلار بىخەتەر يەرگە كىرىۋاپسىلەر. بىزنى ئادەملەر ناھەقتىن - ناھەق ئۆلتۈردۈمۇ ۋەتسە كارىڭلار يوقما؟ — دېدى. شىر پادىشاھ بۇ بالا توشقاننىڭ قوپال گەپلىرىگە رەنجىمۇ كەتمىدى. باشتا توشقانلارنىڭ چوڭراقى گەپنى بىلگىنىچە سىلىقلاپ:

— ھۆرمەتلىك شاھ ئاتا، بىزدەك يېتىم نەۋرىلىرىنىڭ داد - پەريادىغا قۇلاق سالغايلا، — دېدى. شىر پادىشاھ:

— ھەي نەۋرىلىرىم، نېمىشقا ئۆزۈڭلار كەلگەنسىلەر، ئاناڭلار ياكى داداڭلار كەلسە بولاتتىغۇ؟ — دېدى ئىچ ئاغرىتىپ.

— بىزنىڭ ئاتا - ئانىمىز ئۆلۈپ كەتتى، — دېدى بالا توشقانلارنىڭ كىچىكى. چوڭى:

— بىز ئىككىمىز ئاكا - سىڭىل بولىمىز، — دەپ ئىزاھلىدى. شىر پادىشاھ يەنە سورىدى:

— سىلەرنىڭ ئاكا - ئاچىلىرىڭلار، ئىنى - سىڭىللىرىڭلار باردۇ؟

— بىز ئالتە بىر تۇغقان ئىدۇق، تۆت ئۈكۈمىز تېخى ئەمچەكتىن ئايرىلمىغان. ئانىمىز ئۆلۈپ كەتكەندىن كېيىن ئۈكۈملىرىمىز ئوت - چۆپ بېيىشكە كۆنەلمەي ئاچلىقتىن ئۆلۈپ كەتتى، — دېدى بالا توشقانلارنىڭ چوڭى قىزىل كۆزىدىن ياش ئاققۇرۇپ. پىل ۋەزىرنىڭ كۆڭلى پەرىشان بولۇپ كەتتى ۋە:

— ئانا - ئاناڭلار نېمە كېسەل بىلەن ئۆلگەن؟ — دەپ سورىدى.

— كېسەل بىلەن ئەمەس، ئادەملەرنىڭ زەھەرلىشى بىلەن ئۆلدى، — دېدى بالا توشقانلارنىڭ كىچىكى. پىل

ۋەزىر گەۋدىسىنى غەزەپ بىلەن سىلكىگەندىن كېيىن: — بۇ ئىشنىڭ جەريانىنى تەپسىلىي رەك سۆزلەپ بېرىڭلار، — دېدى.

ياۋا توشقانلار بىپايان قۇملۇقتىكى چاتقاللار ئارىسىدا ياشايتتى. كۆپىنچە يانتاقنىڭ يوپۇرماقلىرىنى، چېچەكلىرىنى يەپ قېرى توغراقلار تۈۋىدىكى كاتەكلەردە، قۇيۇق يۇلغۇنلار ئارىسىدا تۇغۇپ كۆپىيەتتى. يېقىنقى يىللاردىن بېرى ئادەملەر بۇ يەرلەرگە يوغان - يوغان ماشىنىلارنى ئەكەلدى، ئېگىز بىنالارنى سالدى، شۇنىڭ بىلەن توشقانلار - مەجبۇر بولدى. قاچقان توشقانلارنىڭ بىر قىسمى ئادەملەر ئولتۇراقلاشقان يۇرت - مەھەللىلەرگە كۆچۈپ كەلدى. بۇ توشقانلار ئادەملەرگە زىيان سالماي، تاشلاندىق مېۋە - چۆۋىلەرنى، كۆكتات قالدۇقلىرىنى يەپ جان باقتى. ئادەملەردىن بىرى «توشقانلار ئېتىزلىقتىكى سەۋزىلەرنى غاچاپ قويىمى - سۇن» دەپ ئارتۇقچە ئېھتىيات قىلىپ، پوستى سويۇۋېتىپ كەن بىر نەچچە تال ھۆل ئۈزۈمنى چاشقان دورىسىغا مەلەپ، سەۋزىلىككە تاشلاپ قويدى. بىر جۈپ توشقان بۇ ئۈزۈملەرنى يەپ شۇ يەردىلا جان ئۈزدى. ئۆلگەن بۇ بىر جۈپ توشقان ئۈز - شىكايەت قىلغان ئىككى بالا توشقاننىڭ ئاتا - ئانىسى ئىدى.

بۇنى ئاڭلىغان پىل ۋەزىر غەزىپىنى باسالماي ئۇزۇن خارتومىنى بىر نەچچە قېتىم سىلكىگەندىن كېيىن پادىشاھقا:

— جانابى تەقسىر، ماڭا ئىجازەت بەرگەيلا، مەن قېرىنداشلىرىمنى باشلاپ بېرىپ ئادەملەردىن بىر نەچچىنى ئۆلتۈرۈپ توشقانلار ئۈچۈن ئىنتىقام ئالاي، — دېدى. شىر پادىشاھ مايىمۇن ۋەزىرگە سىزنىڭچە قانداق قىلىمىز، دېگەن مەنىدە كۆز تىكتى.

— بولمايدۇ، — دېدى مايىمۇن ۋەزىر بېشىنى ئاستا چايقاپ، — بىز ئادەملەردىن ئۈچ ئالساق، ئۇلار بىزدىن نەچچە ھەسسە ئاشۇرۇپ ئۈچ ئالالايدۇ. ئۇلاردا مىللىتى بار، بىزدە يوق. بىز ئۇلارنىڭ زۈلمىدىن قۇتۇلۇشنىلا ئويلايلىكى، ئۈچ ئېلىشنىڭ يولىغا كىرمەيلى.

— قانداق قۇتۇلىمىز؟ — دەپ سورىدى شىر پادىشاھ گەدىنىنى قاشلاپ تۇرۇپ.

— ئادەملەر يوق جايغا كېتەيلى.

— مەسىلەن نەگە؟ — قىزىقىپ سورىدى شىر پادىشاھ.

— شىمالىي قۇتۇپقا.

— بولمايدۇ، — دېدى شىر پادىشاھ كۆزلىرىنى چىم - چىقىلىتىپ پىل ۋەزىرگە قاراپ، — پۇقرالىرىمىزنىڭ نۇر - غۇنلىرى شىمالىي قۇتۇپنىڭ سوغۇقىغا چىدىيالمايدۇ. بولۇپمۇ سىلە بېرىپ بولۇپ قايتىپ كېلەرلا پىل ۋەزىرىم.

ئۇنىڭ ئۈستىگە — دەپ سۆز قوشتى مايمۇن ۋەزىر،
ئادەملەر شىمالىي قۇتۇپقىمۇ ئاياغ باسقۇلى تۇردى. شىر
پادىشاھ ئىككى ۋەزىرگە:

— قانداق قىلساق ئادەملەرنىڭ زۇلۇمىدىن قۇتۇلالايمىز؟
بۇ ھەقتە ئەتراپلىق، چوڭقۇر ئويلىنىلى، — دېدى.
ئىككى ۋەزىر كۆزلىرىنى يۇمۇپ ئويلىغانلىقى تۇردى.
لەھەڭ ۋەزىر كىت پادىشاھتىن:

— جانابى ئالىيلىرى، قۇتلۇق سەپەرلىرى قايماقتا —
كىن؟ — دەپ سورىدى ئېھتىرام بىلەن.

ئەۋەلىكىمىزنى كۆزدىن كۆچۈرۈپ مېڭىمىگە ئۇزۇن
يىللار بولۇپ كەتتى. دېڭىزنىڭ چوڭقۇر يېرىدىكى ئوردامدا
تۇرۇپ زىرىكىمۇ قالدىم. ئادەملەرنىڭ دېڭىزغا يېقىن
جايلاردا ئاسمانغا تاقاشقىدەك ئېگىز بىنالارنى سالغانلىقىنى،
كۆڭۈلنى مەھلىيا قىلغىدەك سەيلىگاھلارنى بىنا قىلغانلىقىنى
قىنى ئاڭلىغانىدىم. قىرغاق تەرەپلەرگە بېرىپ ئۆز كۆرۈم
بىلەن كۆرۈپ باققۇم كېلىۋاتىدۇ، — دېدى كىت پادىشاھ.
لەھەڭ ۋەزىر جىددىي تۈستە ئېيتتى:

— خەتەرلىك، بەك خەتەرلىك. ئادەملەر بۇلغانغان
سۇلارنى دەريا — دېڭىزلارغا ئاققۇزۇپ، تەرەپلەرگە نىلىكتىن، بېلىق
پۇقرالىرىمىز مىڭلاپ — تۈمەنلەپ ئۆلۈپ كېتىۋېتىپتۇ. بۇنى
مەن ئۆز كۆرۈم بىلەن كۆردۈم. ئۇ تەرەپلەرگە بارىسلا مۇبارەك
تەنلىرىگە زەرەر يېتىپ قېلىشىدىن ئەنسىرەيمەن.
كىت پادىشاھ سورىدى:

— كۆز بىلەن كۆرۈم دېگىنىڭىزگە قارىغاندا، قىرغاق
تەرەپلەرگە بېرىپسىز. بۇلغانغان سۇدىكى زەھەرلىك ماددىلار
سىزگە زىيانلىق تەسىر يەتكۈزۈپمىدۇ؟

— مېنىڭ بەدىنىم بېلىقنىڭكىدىن نەچچە يۈز
ھەسسە چوڭ بولغانلىقتىن، زەھەرلىك ماددىلارنىڭ زىيانلىق
تەسىرى دەرھال بىلىنىدى. سەيلىگاھلارغا قاراپ بىر نەچچە
ھەپتە تۇرۇپ قاپتىمەن، بارا — بارانەپەسلىنىشىم بۇرۇنقىدەك
نورمال بولمايۋاتقانلىقىنى سەزدىم — دە، دەرھال كەينىمگە
ياندىم، — دېدى لەھەڭ ۋەزىر.

— نەپەسلىنىشىڭىز ھازىر مۇتەسەۋۋۇ؟
— قىرغاق تەرەپتىن بۇ ياققا قاراپ يولغا چىققىنىمغا
ئىككى ئايدىن ئاشتى، — دېدى لەھەڭ ۋەزىر، — قىرغاقتىن
يىراقلاشقانسېرى زەھەرنىڭ تەسىرى تارقاپ نەپەسلىنىشىم
نورماللىشىپ قالدى.

— بارايلى، — دېدى كىت پادىشاھ كەسكىنلىك بىلەن،
سەيلىگاھلارغا يىراق تۇرۇپ نەزەر سالايسى. ئۇنىڭ
ئۈستىگە مېنىڭ بەدىنىم سىزنىڭكىدىن نەچچە ھەسسە چوڭ
بولغاندىكىن زەھەرلىك ماددىلار ماڭازەھەر يەتكۈزۈلمەس.
— جانابى ئالىيلىرى، — دېدى لەھەڭ ۋەزىر، — ئەمەس
شورا بېلىقىدىن ئىككىنى ھەمراھ قىلىۋالغىلى، ئۇلار سالا —
مەتلىكلىرىنى تەكشۈرۈپ داۋالاشقا مەسئۇل بولسۇن.

شۇنداق قىلىپ كىت پادىشاھ بىر لەھەڭ، ئىككى شو
رانىڭ ھەمراھلىقىدا يىراق سەپەرگە ئاتلاندى. كىت پادى
شاھنىڭ بىنادەك چوڭ گەۋدىسى تولىمۇ ئاستا قوزغىلاتتى.
لەھەڭ ۋەزىر بىلەن شورا دوختۇرلار ئەدەبىيلىك قىلىپ پى
دشاھنىڭ ئالدىغا ئۆتۈپ كەتمەسلىك ئۈچۈن ئەسلىدىكى
سۈرئىتىنى ئاستىلىتىپ، ئۈزۈشكە مەجبۇر ئىدى. شۇ ھالدا
ئۈزۈش بىلەن ئۇلار بىر نەچچە ئايدىن كېيىن قىرغاققا يېقىن
جايدا توختىدى. قىرغاق تەرەپتىن نەچچە مىڭلىغان كىچىك
بېلىقلارنىڭ شوخلۇق بىلەن ئويناپ كېلىۋاتقانلىقىنى
كۆرگەن كىت پادىشاھ پولاتاي كۆزلىرىنى لەھەڭ ۋەزىرگە ئا
لايتتى:

— سىزنىڭ دېگىنىڭىز بىلەن مېنىڭ كۆرگىنىم
ئوخشاش ئەمەسمۇ؟!

لەھەڭ ۋەزىر قورقۇپ تولىغىنىپ تۇرۇپ سۆزلىدى:
— جانابىلىرىغا يالغان ئېيتىشقا ھەددىم ئەمەس. بىر
قانداق ئۆزگىرىش بولدىمۇ نېمە، مۇشۇ بېلىقلاردىن سوراپ
باقايلا.

كىت پادىشاھ كىچىك بېلىقلاردىن:
— ئەي بالىلىرىم، بۇلغانغان سۇلار سىلەرگە زىيان
يەتكۈزۈلمىدىمۇ؟ — دەپ سورىدى. بىر كىچىك بېلىق
قۇيرۇقىنى ئوينىتىپ ئەر كەلپ:

— شانۇ شەۋكەتلىك شاھ ئاتا، بىزگە كۆڭۈل بۆلگەن
لىرىڭىز بارىكالا. يېقىندىن بۇيان ئىنسانلارنىڭ پادىشاھلىق
رى سۇ جانلىقلىرىنى ئاسراش ئۈچۈن زاۋۇتلاردىن، بىنالار —
دىن چىققان پاسكىنا سۇلارنى دەريا — دېڭىزغا قويۇۋېتىشنى
چەكلىدى. خىلاپلىق قىلغانلارغا كۆپلەپ شىتراپ قويدى.
بىزنىڭ ياشاش مۇھىتىمىز ياخشىلانغانلىقتىن، خالىساق
دەرياغا چىقىپ، خالىساق دېڭىزغا چۈشۈپ ئەرگىن — ئازادە
ئوينىيالايدىغان بولدۇق، — دېدى. كىت بۇگەپلەرنى ئاڭلاپ
خۇشال بولۇپ كەتتى. ئۇ ھەمراھلىرى بىلەن قىرغاققا خىلا
تىر جەم يېقىنلاپ كېلىپ بىرىدىن — بىرى جەلىپكار سەي
لىنىگاھلارنى قانغىچە كۆرۈۋالدى. بۇ يەرگە بۇرۇنراق كەلسە
كىنىگە پۇشايمان قىلدى، بىر نەچچە كۈندىن كېيىن ئەھۋال
تۇيۇقسىز ئۆزگەردى. تۈر كۈم — تۈر كىچىك بېلىقلارنىڭ
ئوڭدىسىغا لەيلەپ يۈرگىنىنى كۆرگەن كىت پادىشاھ ئۇلار
ئارىسىدىكى تېخى جېنى چىقىپ بولالمىغان بىرىدىن سو —
ردى:

— سىلەرگە نېمە بالا — قازا كەلدى بالىلىرىم؟
نېمىجان بېلىق ھالىسىز ئاۋازى بىلەن شاھنىڭ قۇلىقىغا
پىچىرلىدى:

— ئادەملەرنىڭ ئەسكىلىرى پاسكىنا سۇلارنى دەرياغا
قۇيۇۋېتىپ، بىزنى مۇشۇنداق پاجىئەگە گىرىپتار قىلدى.
ئۆزلىرى بىزنىڭ ئاتىمىز تۇرۇپ بېپەرۋا يۈرۈۋەرسە بول —
ماس، — نېمىجان بېلىق بۇگەپنى دەپ بولۇپلا جىمىپ قالدى.

ئۇ ئۆلگەنىدى.

شورا دوختۇر كىت پادىشاھنى بۇ يەردىن تېزراق قايتىشقا دەۋەت قىلدى. كىت پادىشاھ قايتىش سەپىرىدە قۇلۇلە، راک، قىسقۇچ پاقا... قەبىلىلىرى بىلەن ئايرىم-ئايرىم سۆھبەتلىشىپ ئۆتتى. ئۇلار ئادەملەردىن كېلىۋاتقان ئاپەتلەرنى، كېيىنكى تەقدىردىن ئەنسىرەۋاتقانلىقىنى سۆزلەگەندە، كىت پادىشاھ دۈمچىسىدىن ئاسمانغا قارىتىپ سۇ پۇرىكىدى. ئۇ ۋەھىمە ھېس قىلسا شۇنداق قىلاتتى. ئۇلار ئىككى-ئۈچ ھەپتە ئۆزگەندىن كېيىن تۈيۈقسىز قاراڭغۇ لۇق ئىچىدە قالدى، بۇرغىغا ئۇرۇلغان سېسىق پۇراققا چىدىيالماي كەتتى. كىت پادىشاھ تاقەتسىزلىنىپ:

—بۇ نېمە ئىش؟ دەرھال ئېنىقلاپ چىقىڭ! — دەپ لەھەڭ ۋەزىرىنى بۇيرىدى. لەھەڭ تېز ئۇزۇش ماھارىتىنى ئىشقا سېلىپ، بىر دەمدىلا سۇ ئۈستىگە چىقتى. كۆزدىكى، دېڭىز ئۈستىنى كەڭ دائىرىدە ماي قاپلاپ كېتىپتۇ. بىر پاراخۇت ۋەيران بولۇپ، كۆز يەتكۈسىز يەرگە ماي يېيىلىپ كېتىپتۇ. لەھەڭ بىر شۇڭغىغانچە كىت پادىشاھنىڭ ئالدىغا چۈشۈپ: —جانابلىرىغا مەلۇم بولغايكى، سۇ ئۈستىگە يېيىلىپ كەتكەن ماي كۈن نۇرىنى توسۇۋالغاققا، بىز قاراڭغۇدا قايتىمىز، بىزنى سەسكەندۈرگىنىمۇ ماينىڭ پۇرىقى ئىكەن، — دەپدى. كىت پادىشاھ:

—ئادەملەر بىزنىڭ ھاياتىمىزغا ھەقىقەتەن سەل قارايدىكەن، مېنى بۇ يەردىن چاپسان ئېلىپ كېتىڭلار — دەپدى. ۋەزىر بىلەن دوختۇرلار كىت پادىشاھنىڭ ئىككى يېقىمىدىن ئىتتىرىپ ئۇنىڭ سۇ ئۇزۇش سۈرئىتىنى نەچچە ھەسسە تېز لەتتى. ئۇلار ھوشىدىن كېتىشتىن بۇرۇن، يورۇق، سېسىق پۇراقسىز جايغا بېرىپ بولدى. كىت پادىشاھ يۇقىرىدىكى ئەھۋاللارنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەندىن كېيىن ئىنسانلاردىن ئۈچ ئېلىش نىيىتىگە كەلدىمۇ، قانداق قىلىپ ئۈچ ئېلىشقا ئەقلى يەتمىدى. ئىلگىرى بىر نەچچە ئادەمنى يېگەنلىكىنى يادىغا ئېلىپ «توغرا قىپتىكەنمەن» دەپ خۇشال بولدى. لەھەڭ ۋەزىر:

—شاھ ئالىيلىرى، بىزگە بۇيرۇق بەرگەيلا. بىز بارلىق لەھەڭلەر دېڭىز سۈيىنى قىرغاق تەرەپكە دولقۇنلىتىپ تاشقىن پەيدا قىلايلى. بۇ تاشقىندا مىڭلىغان ئادەم ھالاك بولىدۇ. كۈچ — قۇدرىتىمىزنى كۆرسىتىپ قويمىساق ئۇلار ھوشىنى تاپالمىغىدەك، — دەپ مەسلىھەت بەرگەنىدى، كىت پادىشاھ: —ئۇنداق قىلمايلى، ياخشى — ياماننىڭ ھەممىسىنى بىر تايىقتا ھەيدىسەك بولماس، — دەپدى.

قىرغاۋۇل، قارچۇغا، قاغا، تۆمۈر تۇمشۇق، مۈشۈك ياپىلاق، تۇرنا، غاز قاتارلىق نەچچە ئون مىڭ قۇش بۇر كۈت پادىشاھنىڭ قوماندانلىقىدا ناھايىتى چوڭ بىر پارچە قارا بۇلۇتنى تەكلىماكان تەرەپكە سۈرۈپ كېتىۋاتاتتى. بۇنچىۋالا نۇرغۇن قۇشنىڭ قانات قېقىشىدىن ھاسىل بولغان كۈچلۈك شامال

بۇلۇتنى تېز سۈرئەتتە ھەيدەيتتى.

بۇر كۈت پادىشاھ قايتا-قايتا ئويلىنىش ئارقىلىق قىلانلىقلار مەملىكىتىنىڭ بارلىق پۇقرالىرىنى ئېلانلىققا كۆچۈرۈپ كېتىش نىيىتىگە كەلگەنىدى. ئۇنىڭ ئاڭلىشىچە، ئېلانلىققا سۇ، دانمۇ يوق ئىكەن. بۇ ئەھۋالنىڭ قىيىنچىلىقىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن بۇر كۈت پادىشاھ تاغ قۇشلىرى قەبىلىسى، ئورمان قۇشلىرى قەبىلىسى، سۇ قۇشلىرى قەبىلىسى باشلىقلىرى بىلەن كېڭەش قىلىپ، يەر شارىدىكى بۇلۇتلارنى ئېلانلىققا ھەيدەپ بېرىپ يامغۇر ياغدۇرۇشنى قارار قىلدى. بۇر كۈت پادىشاھ پۇقرالىرىنىڭ كۈچ-قۇدرىتىنى بېلىپ بېقىش ئۈچۈن ئۇلارنى بىر پارچە بۇلۇتنى تەكلىماكان قۇملۇقى ئۈستىگە ھەيدەپ بېرىش مەنۇبىرىغا تەشكىللەگەنىدى. ئىنسانلارنىڭ زىيانكەشلىكىدىن جاق تويغان قىلانلىق پۇقرالارنىڭ خاتىرجەملىكىگە بولغان تەلپۈنۈشى چېكىگە يەتكەنلىكتىن، پۈتۈن كۈچى بىلەن پىداكارلىق كۆرسىتىپ ئۈچ كۈنگە مۆلچەرلەنگەن مۇساپىنى ئىككى كۈندىلا تۈگەتتى. بۇلۇت نىشانلانغان جايغا توختىلىپ، يامغۇر يېغىشقا باشلانغاندا، كەپتەر، پاخەك، جىگدىچى، تۇمۇچۇق، ھەم ھەرخىل قۇشقاچلار بۇغداي، قوناق، شال، ئۇزۇم، جىگدە قاتارلىق زىرائەت ۋە مېۋىلەرنى تېرىشقا تەييارلىنىپ تۇرغانىدى. بۇر كۈت پادىشاھ پۇقرالىرىنىڭ غەيرىتىگە قاراپ X پىلانلىققا سۇ ھەم دان مەھسۇلىنى ھەل قىلىشقا بولغان ئىشەنچىسى ھەسسىلەپ ئاشتى.

بۇر كۈت پادىشاھ يەر شارىدىن ئېلانلىققا بۇلۇتلارنى سۈرۈپ بارغىچە پۇقرالارنىڭ سۇ ئىچىش مەھسۇلىنى قانداق ھەل قىلىش توغرىسىدا قەبىلە باشلىقلىرى بىلەن پىكىرلەشتى. تاغ قۇشلىرى قەبىلىسىنىڭ ئاقساقلى لاجىنىنىڭ ئېيتىشىچە، قارا قۇرۇم تاغلىرىنىڭ ئىچىدە بىر خاس يەتلىك بۇلاق بار ئىكەن. بۇ بۇلاقنىڭ سۈيىدىن بىر يۈتۈم ئىچىۋالغان قاناتلىق ياكى تۆت پۈتلۈقلەر سەككىز مىڭ ئادەمنى بىر قېتىم ئايلىنىپ كەلگىچە ئۇسساپ قالمايدىكەن. بۇر كۈت پادىشاھ بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ خۇشاللىقتىن بوينىنى ئېگىز تىكلىدى. ئۇ تازا ئۇسسغانىدى. بىر كۈن ئۆتتى، بىر ھەپتە ئۆتتى، بىر ئاي ئۆتتى. بۇر كۈت پادىشاھقا سۈنى سېغىنىشتىن بىرەر ئالامەت كۆرۈلمىدى. ئۇ پۇقرالىرىمىزنىڭ ئۇسۇلۇق قىيىنچىلىقى ھەل بولدى، دەپ خۇشال بولۇپ ئولتۇرغانىدى، تورا كېلەڭسىز قاناتلىرىنى تەسلىكتە يىغىشتۇرۇپ كېلىپ توختىدى. بۇر كۈت پادىشاھ ئۇنىڭدىن:

—مەن سىزگە ئۇچار گىلەمنى تېپىپ كېلىڭ دېگەندىم. قۇرۇق قول كەپسىزغۇ؟ — دەپ سورىدى. تۇرنا ئۇزۇن بوينىنى سوزۇپ تۇرۇپ: —ئالىيلىرى، ئۆزلىرىگە مەلۇم بولغايكى، ئادەملەر ئايرىپىلانغا ئىگە بولغاندىن كېيىن، ئۇچار گىلەمنى ئاپتاپ

لىققا تاشلىۋەتكەنمەن، ئۇچار گىلەم كۈن نۇرىدا چىرىپ كېتىپتۇ، — دەيدى.

— ئەستايغۇرۇللا، — دەيدى بۇر كۈت پادىشاھ پەيلى رىنى پاخپايتىپ، — سەپىرىمىز قىيىنلىشىپتۇ. مېنىڭ سۈرۈشىمىدە ئۇچساق X پلانتقا بىر يىلدا بارالايمىز. ئۇچار گىلەم بولغان بولسا بەش كۈن كېتەتتى ئەمەسمۇ؟

بۇر كۈت پادىشاھ بىر كۈنى ھۆبۈپ موللامغا X پلانتقا كۆچۈش ئۈچۈن قىلغان تەييارلىقلىرى ھەم ھەل قىلالمىغان قىيىنچىلىقلىرى توغرىسىدا بىر پارچە مەكتۇپ يازدۇردى. كەپتەر ئالاقىچىغا بۇ مەكتۇپنى شىر پادىشاھنىڭ ئۆز قولىغا يەتكۈزۈشنى بۇيرىدى.

شىر پادىشاھ كۆزەينىكىنى ئاقاپ، كالتە بارماقلىرى ئارىسىغا قەلەمنى چىڭ قىسىپ تۆۋەندىكىلەرنى يازدى:

«جانابى بۇر كۈت پادىشاھ ئايلىرى، ئۆزلىرى ئەۋەت كەن مەكتۇپنى تاپشۇرۇپ بېرىپ چەكسىز خۇشالاندىم. ئۆزلىرىنىڭ تەكلىماكانغا يامغۇر ياغدۇرۇپ، زىرائەت ۋە مېۋە-چېۋە تېرىش مائىۋىلىرىنىڭ غەلبىلىك بولغانلىقى تۆت پۈتۈلۈقلەر مەملىكىتىدىكى ياش-قېرى، ئەركەك-چىشى بارلىق پۇقرالىرىمىزنىڭ قەلبىنى لەرزىگە سالىدى. كەلگۈسىدە X پلانتقا كۆچكەن ۋاقتىمىزدا يېمەك-ئىچمەكتىن غەم قىلمايدىغان بولۇپتۇرمىز.

ئويلاپ باقسام ئۆزلىرى بارلىققا كەلتۈرگەن نازۇ-نەمەتلەرگە بىزمۇ تەڭ شىرىك بولىدىكەنمىز. بۇ ھال مېنى چوڭقۇر خىجىللىق دەرياسىغا ئىتتىرىۋەتتى. مەن ئۆزلىرىگە شۇنداق ۋەدە بېرىمەنكى، مەن (مەھلىيا، ھۆسن تۈزەش ئورنىغا كىرىپ، بەدىنىمىدىكى تۈكلەرنى چۈشۈرۈپتېتىپ، كۆرۈمىمىز چىرايىمنى سۈپەتلەيمەن. ئېسىل رەختلەردىن كىيىم كىيىپ كېلىشكەن ئادەم سىياقىدا ياسىنىمەن — دە، بىر ئامال قىلىپ سۈنئى ھەمراھ ياسايدىغان ئالىملارنىڭ قەلبى تارىغا كىرىۋالسىمەن. تىرىشىپ ئادەملىك ئالەم كېمىسى يىل ساش تېخنىكىسىنى ئىگىلەيمەن. شۇنداق قىلىپ X پلانتقا كۆچۈش سەپىرىمىزنىڭ ۋاقتىنى نەچچە ئونمىڭ ھەسسە قىسقارتىمەن. سەپەر مۈشكۈلاتلىرىنى يوق قىلىمەن. ئۆزلىرى بارلىق پۇقرالىرى بىلەن مەن پەيدا قىلغان بۇ ئىمكەنلىك نىيەتلەردىن بەھرىمەن بولغايلا.

يەنە بىر گەپ، مېنىڭچە X پلانتقا كۆچۈپ كېتىش خىيالىمىزدىن سۇدا ياشايدىغان بۇرادەرلىرىمىزنى خەۋەر-لەندۈرۈشىمىز لازىمغۇ دەيمەن. قوش ماكانلىق قۇمچاق چوكاننىڭ ئېيتىشىچە، دېڭىز پۇقرالىرىنىڭ ئەھۋالى بەك خاراڭىز. ئۇلارنىڭ بىز بىلەن X پلانتقا كۆچۈپ كېتىش خىيالى بار. يوقلىقىنى بىلىپ باققان بولساق، سىراق، مېنىڭ پۇقرالىرىمىزنىڭ ھېچقايسىسى دېڭىزنىڭ ناھايىتى يىراق يېرىگە ئوردا سالغان كىت پادىشاھنىڭ يېنىغا بېرىپ — كېلىش ئىقتىدارىغا ئىگە ئەمەس، ئۆزلىرى پۇقرالىرىدىن بىر

رىنى كىت پادىشاھ بىلەن سۆزلىشىپ كېلىشكە بۇيرۇغان بولسالا، يەنە بىر ئىشنى ئۆزلىرىگە مەلۇم قىلىمەنكى، بىز X پلانتقا بارغاندىن كېيىن زىرائەتلەر ئۈنۈپ پىششىقچە ئۈچ — تۆت ئاي ۋاقىت ئۆتدۇ. بۇ ئارىلىقتا نېمە يەيمىز دېگەننى ئويلىنىپ ئاۋارە بولمىغايلار. بىزنىڭ تۆت پۈتۈلۈقلەر مەملىكىتىمىزدە مەندىن باشقا ھېچكىم بىلمەيدىغان، سوقماق دەپ ئاتىلىدىغان بىر خىل يېمەكلىك بار. قۇرۇق ئۈزۈم بىلەن ياڭاق مېغىزى قوشۇپ ياسىلىدىغان بۇ يېمەكلىك شۇ قەدەر قۇۋۋەتلىككى، ئۇچارلىقلار بىر چوقۇمدىن، ماڭارلىقلار بىر چىشلەمدىن يېسە ئالتە ئايغىچە قورسىقى ئاچمايدۇ. مەن چاشقان، توشقان، مۇغا قاتارلىق پۇقرالىرىمىزنى سەپەرۋەر قىلىپ، ئۆزلىرى قاغا، تۇمۇچۇق، ياۋا كەپتەر، ئاق قۇشقاچ قاتارلىق جەڭچىلىرىگە بۇيرۇق بەرسە ناھايىتى جىق ئۈزۈم ۋە ياڭاق زاپىسىغا ئىگە بولالايمىز. مۇبارەك تەنلىرىمىزگە ساغلاملىق تىلەيمەن. ئېھتىرام بىلەن شىر پادىشاھ ئاق قاناتلىق بېلىقچى قوشنىڭ شەرق تەرەپكە ئۈچ-ۋاتقىنىغا بىر ھەپتىدىن ئاشتى. بەزىدە قاتمۇ قات ئېگىز تاغلار ئۈستىدىن، بەزىدە ئەينەكتەك سۈزۈك كۆللەرنىڭ، كۆۋەجەپ ئاققان دەريالارنىڭ ئۈستىدىن ئۇچۇپ ئۆتەتتى. بىپايان بېشىل ۋادىلار، قويۇق ئورمانلىقلار، چەكسىز سايلار ئۇنىڭ كەينىدە قېلىۋەردى. بېلىقچى قۇش كۆپكۆك، پايانسىز دېڭىزنىڭ ئۈستىدە ئۇچۇپ كېتىۋېتىپ ھېرىپ قالسام نېمىگە قونارمەن، دەپ ئەنسىرىدى. لېكىن، قايتىپ كېتىشكە بولمايتتى، ئۇ ئۇچۇۋەردى، بىر چاغدا دېڭىزنىڭ يىراق بىرىرىدە قارامتۇل داغدا بىر نەرسە كۆرۈندى. بېلىقچى قۇش شۇ تەرەپكە يېقىنلاشقانسىرى قارامتۇل داغنىڭ دېڭىزدىن كۆتۈرۈلۈپ چىققان تاغ ئىكەنلىكىنى كۆردى. ئۇ چوڭ بىر تاشقا قونۇپ ئولتۇرۇپ تۆت تەرەپكە نەزەر تاشلىدى. ئاسمانغا تاش قاشقىدەك ئېگىز، باراقسان دەرمەخلەرنىڭ شاخلىرىدا ئاق، سېرىق، قىزىل، يېشىل، قارا، گۈللىك چوڭ — كىچىك قۇشلار شۇ خۇلق بىلەن ناخشا ئوقۇشاتتى. بىر — بىرىگە ئەرگىلىشىپ كۈلكە چاقچاق قىلىشاتتى. بېلىقچى قۇش ئادەملەر — نىڭ ئايىغى يەتمىگەن بۇ جايدىكى ئۇچارلىقلارنىڭ شۇ قەدەر بەختلىك ياشاۋاتقىنىنى كۆرۈپ، ئىچ — ئىچىدىن خۇشال بولۇپ كەتتى. ئۇ ھاردۇق ئېلىپ بولغاندىن كېيىن ئاسمانغا كۆتۈرۈلۈپ ئۇچۇشنى داۋاملاشتۇردى، دەرمەخلەرنىڭ تاغلار ياكى تاقىر سايلار ئۇچرىسا توختاپ ئارام ئالدى، ئۇچرىمىسا چىداپ ئۇچۇۋەردى. ئەللىك — ئاتىش كۈندىن كېيىن دېڭىزنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى بىر تاغنى كۆردى. دە، كېلىپ تاغنىڭ پەس يېرىگە قوندى، ئۇ سۇغا قارىغانىدى، بىنا دە يوغان بىر بېلىقنىڭ يۇقىرىغا ئۈزلۈكسەنلىكىنى كۆردى. بېلىقچى قۇش ئۇ بېلىقنىڭ چوڭلىقىغا قاراپ كۆڭلىدە ئۇنى كىت پادىشاھ دەپ جەزمەشتۈردى. بېلىقچى قۇش بىر ئازدىن كېيىن سۇ ئۈستىگە چىققان كىت پادىشاھقا:

تەلەكلىرىنى ئىز ھار قىلىپ، بېلىقچى قۇشنى ئۈزۈپ قويدى.

بۇر كۈت پادىشاھ بېلىقچى قۇشنىڭ دوكلاتىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ئۇنىڭ خىزمىتىدىن مەنئۇن بولغان ھالدا: — قورسىقىڭىز ئاچتىمۇ؟ — دەپ سورىدى.

— بىراق، — دېدى بېلىقچى قۇش، — بۇ يەردىن چىقىشنىڭ ئالدىدا سوقماقتىن بىر چوقۇم يەۋالغانىدىم، سەپىرىم تۆت ئايچە داۋاملىشىپتۇ. قورسىقىم ئاچقانداك ئەمەس. خاتىمە

ئۈچ پادىشاھنىڭ ئاخىرقى قارارنى چىقىرىش يىغىنى دېڭىز قىرغىقىدىكى چوڭ قورام تاش باغرىدا ئېچىلدى، شىر پادىشاھ بىلەن بۇر كۈت پادىشاھ قورام تاشنىڭ پەس تەرىپىدە پاقاقلىرى سۇغا چىلاشقان ھالدا ئولتۇرۇپ، كىت بولسا سۇدىن بېشىنى چىقىرىپ تۇرۇپ يىغىنغا قاتناشتى. ئۈچ پادىشاھ X پلانتقا كۆچۈپ كېتىشنىڭ بارلىق تەييارلىقلىرى مۇكەممەل بولغانلىقىنى، ھازىرلا سەپەرگە ئاتلىنىش مۇمكىنلىكىنى مۇئەييەنلەشتۈرگەندىن كېيىن، ئارىدا بىر دەم جىمجىتلىق ھۆكۈم سۈردى. بۇر كۈت پادىشاھ بۇ جىمجىتلىقنى بۇزدى:

— بىز بۇلۇتلارنى X پلانتقا ھەيدەپ كەتسەك، يەر تارىغا ياغىدىغان قار — يامغۇرلار توختاپ كېتىدۇ. ۋاقىت ئۇزۇرغانسىرى مۇزلۇق تاغلار ئېرىپ تۈگەيدۇ. دەريا — دېڭىزلار قۇرۇپ قالىدۇ. ئۇ چاغدا بىز بىلەن مەنپەئەت تالاشمىغان، بەلكى بىزگە زۆرۈر ياشاش شارائىتى ھازىرلاپ بەرگەن دەل — دەرەخ، گۈل — گىياھلار نايۇت بولىدۇ. ئادەملەرگە كۆنۈپ كەتكەن توخۇ، غاز، كەپتەر، قوي، كالا، ئات قاتارلىق قېرىنداشلىرىمىز مۇ ئۆلۈپ تۈگەيدۇ، ئادەملەرنىڭ بىزگە ئەسكەلىك قىلمىغان ياخشىلىرىمۇ، سەبىي بۇۋاق، ئۆسۈرلەر مۇ تىرىك قالمايدۇ. ئۇ ھالدا بىز تەڭرىنىڭ غەزىپىگە ئۇچراپ كېتىشىمىزدىن ئەنسىرەۋاتىمەن.

— توغرا، — دەپ گەپ قىستۇردى كىت پادىشاھ كېلەكسىز گەۋدىسىنى ئاستاقوزغاپ، — ئىنسانلارغا بېرىدىغان زەربىمىز ئۇلارنىڭ بىزگە قىلغان زۇلۇمىدىن نەچچە ھەسسە ئېشىپ كەتسە ئادالەتسىزلىك بولۇپ قالار.

— ئەمەس يەنە بىر مەزگىل تاقەت قىلايلى، — دېدى شىر پادىشاھ قورسىقىنى قاشلاپ تۇرۇپ، — ئىنسانلار بىزنى بوزەك قىلىشنى توختاتسا بىزمۇ يەر شارىدىن كېتىش پىلانىمىزدىن ۋاز كېچەيلى. بولسا X پلانتقا كۆچكىنىمىز كۆچكەن. ئۇ چاغدا ئىنسانلار پاجىئەلىك ئاقسۆڭەككە قالسا ئۆزىنىڭ شورى.

بۇر كۈت پادىشاھ بىلەن كىت پادىشاھ شىر پادىشاھنىڭ پىكرىنى چىن كۆڭلىدىن قوللىدى. (ئايئور: قارا قاش ناھىيىلىك مەدەنىيەت موزىيىتى)

تەھرىرى: داۋۇت ئادىل

— ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم كىت پادىشاھ ئالىيلىرى. مەن جانابلىرىغا بۇر كۈت پادىشاھ بىلەن شىر پادىشاھنىڭ سالاھىتىنى ئېلىپ كەلدىم، — دېدى. ئاندىن X پلانتقا كۆچۈپ كېتىش ئۈچۈن ئۇچارلىقلار بىلەن ماڭارلىقلارنىڭ قانداق تەييارلىق قىلغانلىقىنى تەپسىلىي تونۇشتۇردى. ئۇنىڭ بىلەن ياننى ئاڭلاپ بولغاندىن كېيىن كىت پادىشاھ:

— بىزمۇ خاتىرجەم ماكانغا كۆچۈپ كېتىشنى خالايمىز. ئەمما، بىز ھېچقانداق چارە — ئامال ئويلىماپتەيمىز، سىلەرنىڭ تەدبىرلىكلار ئىشەنچلىككەن. ئەمما، بىز سىلەرگىلا تايىنىۋېلىشتىن خىجىل بولىمىز، — دېدى. بېلىقچى قۇش:

— خىجىل بولىدىغان نېمىسى بار؟ بېشىمىزغا دەرد — ئەلەم كەلگەندە بىر — بىرىمىزگە يار — يۆلەك بولىشىمىز كېرەككى، تۆھپىنى كۆز — كۆز قىلماسلىقىمىز لازىم، — دەپ تەسەللىي بەردى.

— سىلەر بىر ئىشنى ئويلىمىغاندەك تۇرىسىلەر، — دېدى كىت پادىشاھ بىر دەم خىيال سۈرگەندىن كېيىن. بېلىقچى قۇش سەگە كىلىشىپ كالتا بويىنى تىكلدى. — ئالىيلىرى، قايسى ئىشنى ئويلىماپتەيمىز، كۆر — سەنمە بەرگەيلا.

— سەپەر دېگەندە زەخمىلىنىش، ئاغرىق — سىلاق سادىر بولۇپ تۇرىدۇ. بۇ جەھەتتە بۇر كۈت پادىشاھ بىلەن شىر پادىشاھ غەم قىلمىغاي. بىزنىڭ شورا دوختۇرلىرىمىز ھەر قانداق جاراھەت ھەم كېسەللىكلەرنى داۋالاپ ساقايتالايدۇ. — ئىككى پادىشاھقا ۋاكالەت بۇ تۆھپىلىرىگە بار كالا ئېيتىمەن، — دېدى بېلىقچى قۇش، بىر دەم خىيال سۈرگەندىن كېيىن سورىدى، — بىر ئىش بىزگىمۇ ئېنىق بولسۇن. سۇ جانلىقلىرى سۇدىن ئايرىلغان ۋاقىتنىڭ ئۆزىدىلا جېنى چىقىپ كېتەتتى. بۇنى قانداق ھەل قىلىدىلىكىمىز؟

— بۇ ئىشتىن بىز خاتىرجەم، — دېدى كىت پادىشاھ، — دېڭىزنىڭ تېگىدە بىر خىل ئۆسۈملۈك بايقالدى. بۇ ئۆسۈملۈكنىڭ يوپۇرماقىدىن بىر تالنى بۇرنىمىزنىڭ ئۈستىگە قويۇۋالسا قانچىلىك سۇغا ئېرىشكۈچە ياشاۋېرىمىز، — كىت پادىشاھ بىر دەمدىن كېيىن ئەنسىرگەن قىياپەتتە سورىدى، — لېكىن بايقى يوپۇرماق ھاياتىمىزغا مەڭگۈلۈك كاپالەت بولالمايدۇ، X پلانتتا دېڭىز — ئوكيانلار بولمىسا قانداق قىلارمىز؟

— چاشقان، مۇغا، سالما، پاتمىچۇق قاتارلىقلار يەرنى كولىسا، بىز قۇشلار بۇلۇتلارنى سۈرۈپ بېرىپ، يامغۇر ياغ دۈرساق، دېڭىز — ئوكيانلار ھاسىل بولىدۇ ئەمەسمۇ، — دېدى بېلىقچى قۇش، كىت پادىشاھ كۈلگەنلىكتىن بەدىنى سىلە كىنىپ كەتتى. ئۇ:

— ئەمدى خاتىرجەم بولدۇم، — دېدى. ئاندىن ياخشى

ئۈچ ئايال ۋە بىر قۇر كىيىم

شۈ شىنگاۋ

سىزنىڭ دوكتىرىڭىزغا كەلگەندىم. ئەگەر ئىشەنمىسىڭىز، كىيىم كىمىنى كۆرۈپ بېقىڭ، — دېدى — دە، كىيىملىكىنى چىقىرىپ ۋېين رۇفاڭغا تەڭلىدى.

كىيىملىكىنى كۆرگەندىن كېيىن، ۋېين رۇفاڭ ئۇنىڭ سۆزلىرىگە ئىشەندى ۋە گەپ — سۆز قىلمايلا ئىككى يۈز يۈەن پۇلنى ئايالغا بەردى. ئايال پۇلنى ئېلىپ ناھايىتىمۇ تەسرلەنگەن ھالدا: — رەھمەت، سىزگە كۆپ رەھمەت، — دېدى.

ئايال كەتكەندىن كېيىن ۋېين رۇفاڭ يەنە گۇمانلىنىپ قالدى: «ئۇ ئايالنىڭ كىيىمى، بۇ چاپاننى ئۇنىڭغا توڭ مۇئەللىم سوۋغا قىپتۇ، شۇنداق بولغاندىكىن، ئۇ چاپانغا يۇقىرىراق باھا قويىمۇ بولاتتىغۇ، نېمە ئۈچۈن شۇنچە ئەرزان سېتىۋېتىدۇ؟»

ۋېين رۇفاڭ ھارام مال سېتىش جىنايىتىگە چىتىلىپ قېلىدىغان شىدىن قورقتى. ئۇ دەھال سېتىشتىن كېيىنكى مۇلازىمەت خاتىرىسىدىن ئوڭ مۇئەللىمنىڭ تېلېفون نومۇرىنى ئېسىپ، ئۇنىڭغا تېلېفون بەردى:

— توڭ مۇئەللىم، سىز ئالدىنقى كۈنى مېنىڭ دوكتىرىمىدىن سېتىۋالغان مامۇق چاپاننىڭ سۈپىتى قانداقراقكەن؟

— ناھايىتى ياخشىكەن، بىراق، مەن ئۇ چاپاننى ھېلىلا بىر سىگە بېرىۋەتتىم، — دېدى توڭ مۇئەللىم، ئۇ تولىمۇ سۆزمەندەك قىلاتتى. ئارقىدىنلا ئۇ تېلېفوندا ۋېين رۇفاڭغا مۇنۇلارنى ئېيتىپ بەردى: توڭ مۇئەللىمنىڭ ئۆيىدە بىر ئۆي خىزمەتچىسى ئايال بوپ، لۇپ، يېزىدىن كەلگەنىكەن، ئۇ تولىمۇ ئاق كۆڭۈل ۋە ئىشچان بوپ، لۇپ، توڭ مۇئەللىمنىڭ ئائىلىسىدىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئۇنى ياخشى كۆرىدىكەن. بىر نەچچە كۈن ئاۋۋال ئۇ ئايالنىڭ ئائىلىسىدە جىددى ئىش چىقىپ قالغاچقا، ئىستېپا سوراپ كەتمەكچى بوپتۇ. مېڭىشتىن ئىككى كۈن ئاۋۋال، توڭ مۇئەللىم ئۇ ئايالغا ئازراق سوۋغات تەييارلاپ كۆڭلىنى بىلدۈرۈپ قويماقچى بولغانىكەن، ئۇ ئايال ئۆزىنىڭ ھېچقانداق سوۋغا قوبۇل قىلمايدىغانلىقىنى ئېيتىپ تۈرۈپتۇ. شۇ كۈنلەردە سوغۇق ئېقىم كىرگەن بولغاچقا، ھاۋا سوغۇق ئىدى. توڭ مۇئەللىم ئۇ ئايالنىڭ كىيىملىرىنىڭ يېلىڭ ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭغا بىر مامۇق چاپان ئېلىپ بېرىشنى ئويلىغان بولسىمۇ، بىراق ئۇ ئايالنىڭ يەنە قوبۇل قىلغىلى ئۇنىمىسلىقىدىن ئەنسىرەپ، باشقا بىر چارە تېپىپتۇ. يەنى ئايالنى ئۆزىنىڭ قوبۇل قىلغان چاغدا، توڭ مۇئەللىم ئۇنىڭغا ھازىر ھاۋانىڭ بەك سوغۇق ئىكەنلىكىنى، شۇڭا قېلىنراق كىيىنۋېلىش كېرەكلىكىنى ئېيتىپ، كىيىم ئىشكاۋىدىن ھېلىلا سېتىۋالغان مامۇق چاپاننى ئېلىپ چىقىپ، بۇ چاپاننى ئۆزى ئىلگىرى كىيگەنلىكىنى، ھازىر بەدىنىگە ماس كەلمىگەچكە، خېلىدىن بېرى كىيىم ئىشكاۋىغا تاشلاپ قويغانلىقىنى، شۇڭا مۇشۇنى بولسىمۇ كىيىۋېلىشنى ئۈنۈنۈپتۇ. ھېلىقى ئايال بۇنىڭغا ئىشىنىپ مامۇق چاپاننى قوبۇل قىپتۇ.

توڭ مۇئەللىمنىڭ سۆزلەپ بەرگەنلىرىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، ۋېين رۇفاڭنىڭ كۆڭلى نېمىشقىدۇر غەشلىككە تولدى. ئۇ توڭ مۇئەللىم بىلەن ئۆزىنى سېلىشتۈرۈپ كۆرۈپ، ئۆزىنى بىر ئەرزمەس ئادەمدەك ھېس قىلدى.

شۇندىن كېيىن ۋېين رۇفاڭ ھېلىقى مامۇق چاپاننى ئانچە كۆزگە چېلىقمايدىغان بىر بۇلۇڭغا ئېسىپ قويىدى. ئۇ شۇ يەردە ئىككى يىل ئېسىقلىق تۇردى.

ۋېين رۇفاڭ بىر ئالىي مەكتەپنىڭ يېنىدا كىيىم — كىچەك مەخسۇس سېتىش دۇكىنى ئاچتى. بۇ يەرگە كېلىپ كىيىم ئالدىغانلارنىڭ كۆپىنچىسى ئوقۇتقۇچى ۋە ئوقۇغۇچىلار بولۇپ، تىجارىتى ئوبدان كېتىۋاتاتتى.

بۈگۈن كەچقۇرۇن، ئاسماندىن قار ئۇچقۇنلىرى چۈشۈشكە باشلىدى، كۈچىدا ئادەم شالاڭ ئىدى. ۋېين رۇفاڭ قايتماقچى بولۇپ ئەمدىلا دۇكاننى تاقاي دەپ تۇرۇشقا، دۇكانغا بىر ئايال خېرىدار كىرىپ كەلدى. كەينىدىن قارىغاندا يېزىدىن كەلگەندەك قىلاتتى. ئۇ دۇكان ئىچىنى بىر قۇر ئايلىنىپ چىققاندىن كېيىن، مامۇق كىيىملەر ئېسىلغان جازا ئالدىغا كېلىپ توختىدى. ۋېين رۇفاڭ ئۇنىڭدىن قىزغىنلىق بىلەن ئەھۋال سورىدى، بىراق ئۇ ئايال دۇدۇقلىغىنىچە بىر نېمىلەرنى دېدى — دە، قولىدىكى سومكىدىن كىيىم جازىسىدىكى مامۇق چاپان بىلەن ئويۇخاش بىر مامۇق چاپاننى ئېلىپ پەس ئاۋازدا:

— ھاڭا يازدەم قىلىپ بۇ چاپاننى سېتىۋەتسىڭىز، قاراڭ، تېخى يېڭى، — دېدى.

ۋېين رۇفاڭ كىيىم — كىچەك دۇكىنى ئېچىۋاتقىلى خېلى يىللار بولغان بولسىمۇ، كىيىمنى رەنگە قويدىغان ئىشقا دۇچ كېلىپ باقمىغانىدى. ئۇ رەت قىلىشنى ئويلىدىمۇ، لېكىن مۇشۇ چاپاندىن بىرنىڭ ئالدىنقى كۈنى سېتىلغانلىقى، ئۇنى پېداگوگىكا ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ توڭ مۇئەللىملىك بىر ئايال ئوقۇتقۇچىسىنىڭ سېتىۋالغانلىقىنى ئېسىگە ئالدى. ئۇ كۆڭلىدە: «بۇ ھارام مال بولمىسۇن يەنە، بۇ ئايال ئوغرى بولسىچۇ، لېكىن تۇرقىدىن قارىغاندىغۇ ئوغرىغا ئوخشىمايدىكەن» دېگەنلەرنى ئويلىدى. ئۇ ئايالغا قاراپ بىر دەم تۇرۇپ قالغاندىن كېيىن، ئۇنى سىناپ باقماقچى بولۇپ: — نەچچە پۇلغا ساتسىز؟ — دەپ سورىدى.

ئايال يېنىك بىر تىن ئالدى ۋە كۈلۈمسىرەپ تۇرۇپ: — سىز ئاۋۋال كۆرۈپ بېقىڭ، مەن مال تونۇمايمەن، بۇ كىيىم سىز چىقىرىپ قويغان باھادا مىڭ يۈەندىن ئاشىدىكەن. لېكىن، سىز ماڭا ئىككى يۈز يۈەن بەرسىڭىزلا بولىدۇ، — دېدى. قارىغاندا بۇ ئايال پۇلغا جىددىي ئېھتىياجلىقتەك قىلاتتى. ۋېين رۇفاڭ كىيىمنى قولغا ئالدى ۋە:

— بولىدۇ، سىز كىيىمنى قويۇپ كېتىڭ، كىيىم سېتىلغاندىن كېيىن پۇلنى بېرەي، — دېدى. ئايال بۇنى ئاڭلاپ بىردىنلا جىددىيلىشىپ:

— بولمايدۇ! ماڭا جىددىي پۇل كېرەك، — دېدى — دە، ۋېين رۇفاڭنىڭ قولىدىن چاپاننى ئېلىپ، مېڭىشقا تەمىشەلدى. ۋېين رۇفاڭ بۇ ئايالنى بۇنداقلا كەتكۈزۈۋەتمەي، بۇ ئىشنىڭ تېگى — تەكتىنى بىلىپ باقماقچى بولدى:

— ھاقۇل ئەمەس، مەن سىزگە نەق پۇل بېرەي. بىراق، سىز ماڭا بۇ كىيىمنىڭ نەدىن كەلگەنلىكىنى ئېيتىپ بەرگەن بولسىڭىز، بۇنداق دېسەم كۆڭلىڭىزگە ئالماسىز ھە؟ — دېدى. ئايال بىر ئاز ئوڭايىز لانغاندەك بولۇپ:

— ئەسلىدە سىز مېنى ئوغرى ئوخشايدۇ، دەپ قايتىكەنسىز — ھە، ھاقۇل، مەن راستىنى ئېيتاي، بۇ كىيىمنى ماڭا پېداگوگىكا ئۇنىۋېرسىتېتىدىكى توڭ مۇئەللىم بەرگەن، قارىسام يېڭىكەن، كىيىمگە كۆزۈم قىيمىدى، شۇڭا بۇنى ئازراق پۇل قىلغىلى بولامۇ دەپ

دېدى.

ۋېن رۇفاڭ مەيۇس ھالدا كۈلۈمسىرەپ قويدى، ئۇنىڭ قەلبىنى ئازايلىق بىر تۇيغۇ قىنىماقتا ئىدى.

شۇنداق قىلىپ «ئويۇن» باشلاندى. قىز باياتىنى مامۇق چاپاننى ئېلىپ، ئايىسىنى كىيىپ بېقىشقا تۇندۇ، ئايىسى:

— بولدى، بۇ چاپان بەك قىممەت بولسا كېرەك، ئالمايلى — دېدى ۋە چاپاننى كىيىپ باققىلىمۇ تۇنمىدى.

بۇ چاغدا ۋېن رۇفاڭ بىر چەتتە تۇرۇپ:

— قىممەت ئەمەس، ئاران يۈز يۈەن، — دېدى.

لىكىن، ئايال چاپاننىڭ شۇنچە ئەرزان ئىكەنلىكىگە ئىشەن گۈمىسى كەلمەي، چاپاننى تۇرۇپ — چۆرۈپ كۆرۈشكە باشلىدى. تو.

ساتتىن. ئۇ بىر نېمىنى ئېسىگە ئالغاندەك بولۇپ:

— بۇ چاپان راستلا يۈز يۈەنمۇ. — دەپ سورىدى.

ۋېن رۇفاڭ ئايالنىڭ بۇ چاپاننى تونۇپ قالغانلىقىنى پەملىدى. دە، ئەينەن ئەھۋالنى چۈشەندۈرۈپ:

— يەڭگە، سىزگە راستنى ئېيتسام، بۇ ئىككى يىل ئىلگىرىكى مال. ئەيىسى چاغدا ئۇنىڭ باھاسى ئىككى يۈز يۈەن ئىدى، نې.

مىشقىدۇر پەقەت سېتىلمىدى. شۇڭا، مەن ئۇنى بېرىم باھادا سېتىۋەتمەكچى بولۇۋاتىمەن، — دېدى.

قىز جىددىيلەشكەندەك بولۇپ كۆزلىرى چوڭ ئىچىلدى: «بۇنى قانداقمۇ ھەمكارلاشقانلىق دېگىلى بولسۇن، ساراڭلىققۇ بۇ!»

بىراق، ئويلىمىغان يەردىن ئايىسى بىر دەم تۇرۇپ قالغاندىن كېيىن:

— بولدى، مۇشۇ چاپاننى ئالايلى، — دېدى.

ۋېن رۇفاڭ قىزغا قاراپ كۈلۈمسىرەپ قويدى. قىز تولىمۇ خۇشال بولۇپ كەتكەن ئىدى. ۋېن رۇفاڭ چاپاننى خالىغا قاچىلاپ بولغاندىن كېيىن، قىز سومكىسىدىن يۈز يۈەن پۇلنى ئېلىپ ۋېن رۇفاڭغا بەردى. بۇ چاغدا ئايىسى تۇيۇقسىز:

— ھازىر خەقنىڭ سودا قىلىشىمۇ ئاسان ئەمەس، ئىككى يۈز يۈەندىن كىرگۈزگەن مالنى يۈز يۈەندىن ساتسا زىيان چىقمايدۇ؟ مەن پۇلنى بەك تىجىپ ئىشلىتىمەن، بىراق، ۋىجدانم كۆتۈرمەيدىغان ئىشى قىلمايمەن، — دېدى. دە، يانچۇقىدىن يۈز يۈەنلىك پۇلدىن بىرنى چىقىرىپ ۋېن رۇفاڭنىڭ قولىغا تۇتقۇزۇپ قويدى ۋە:

— سىڭلىم. رەھمەت سىزگە، — دېدى.

قىز ئايىسىنىڭ ئارتۇق پۇل تۆلۈۋەتكىنىگە خاپا بولمىدى، ئەكسىچە. ئايىسىنىڭ مامۇق چاپاننى ئېلىشقا ماقۇل بولغاندىن تولىمۇ خۇشال ئىدى. ئىككى يىل ئىلگىرىكى شۆبىرغانلىق كېچىدە، ئايىسىنىڭ دەل مۇشۇ مامۇق چاپاننى ئىككى يۈز يۈەنگە سېتىپ، پۇلنى ئۆزىگە ئەۋەتىپ بەرگەنلىكىنى ئۇ ئەسلا بىلمەيتتى.

ئانا. بالا ئىككە يىلەننى ئۆزىتىپ قويغاندىن كېيىن، ۋېن رۇفاڭ دەرھال پوچتىخانغا كېلىپ يەتتە يۈز يۈەنلىك پروۋوت ھۆججىتىنى تولدۇردى، پۇل تاپشۇرۇۋالغۇچى دەل باياتىن ئايىسىغا مامۇق چاپان ئېلىپ بەرگەن قىز ئىدى. پۇلنى يوللۇۋەتكەندىن كېيىن، ئۇ يەنە ئۇنىڭغا بىر پارچە خەت يازدى، قويۇق مېھرى — مۇھەببەتكە تولغان ھېلىقى مامۇق چاپاننىڭ ھېكايىسى يېزىلغان ئىدى.

«ھېكايىلەر» بېرىم ئايلىق ژۇرنىلىنىڭ 2005 - يىللىق 10 - سانىدىن ئالمىجان ئابلىم تەرجىمىسى.

(تەرجىمان: كىرىيە ناھىيىلىك ئىدىيەيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىدە)

تەھرىرى: داۋۇت ئادىل

ئىككى يىل ئۆتكەندىن كېيىنكى بىر كۈنى دۇكانغا بىر كىرىپ كەلدى. ۋېن رۇفاڭ ئۇ قىزنى تونۇيتتى: ئۇ ئالىي مەكتەپتىكى ئەڭ تىرىشچان ئوقۇغۇچىنىڭ بىرى بولۇپ، جۇڭگو ئىلى فاكولتېتىدا ئىدى. ئۇ يېقىندا ئوقۇش پۈتتۈرۈپ مۇشۇ مەكتەپكە خىزمەتكە چۈشكەن ئىدى. قىز كىيىم ئالدىغاندەك قىلاتتى، ئۇ دۇكان ئىچىنى ئايلىنىپ بىردىنلا بۇلۇڭدا ئېسىقلىق تۇرغان ھېلىقى مامۇق چىلپاننى كۆردى. دە، خۇشال ھالدا:

— مەن بۇ چاپاننى ئالاي، قانچە پۇل؟ — دەپ سورىدى.

ۋېن رۇفاڭ بۇ مامۇق چاپاننى كۆرۈشى بىلەنلا كۆڭلى بىئاراملىققا تولدى، چاپانغا باھا قويۇشقىمۇ راھى بولمىدى.

— خالىغىنىڭىزنى بېرىڭ، — دېدى ئۇ ئارانلا.

قىز بىر ئاز ھەيرانلىق ھېس قىلدى، لېكىن چىرايىدىن يەنىلا خۇشاللىق چىقىپ تۇراتتى. ئۇ ۋېن رۇفاڭغا قاراپ:

— مەن بۇ چاپاننىڭ باھاسىنى سۈرۈستۈرۈپ كۆرگەن، سەككىز يۈز يۈەن ئەتراپىدا ئىكەن، مانا بۇنى ئېلىڭ، — دېدى. دە، سومكىسىدىن پۇلنى ئېلىپ ۋېن رۇفاڭغا ئۇراتتى.

ۋېن رۇفاڭ بىر ئاز ئىككىلەنگەندەك بولدى. يۈ، پۇلنى ئېلىپ سانمايلا سومكىسىغا سالدى. قىز ئۇنىڭغا:

— نېمىشقا ساناپ ئالمايسىز، مەن يۈز يۈەننى كەم بەردىم جۇمۇ، — دېدى.

— ھېچقىسى يوق، — دېدى ۋېن رۇفاڭ ۋە چاپاننى قاتلاپ خالىغا قاچىلاشقا تۇتۇش قىلىۋېتىدى، ئويلىمىغان يەردىن قىز ئۇنى تۇتۇپ:

— بولدى، چاپاننى ھازىرچە يەنىلا ئەسلى جايىغا ئېسىپ قويۇڭ، — دېدى.

ۋېن رۇفاڭ تولىمۇ غەلىتىلىك ھېس قىلىپ، ئۇنىڭدىن: — نېمە؟ يەنە ئەسلى ئورنىغا ئېسىپ قويۇڭ دەۋانامسىز؟ — دەپ سورىدى.

— توغرا، ئەسلى جايىغا ئېسىپ قويۇڭ، — دېدى قىز، — مەن بىر دەمدىن كېيىن ئايامنى باشلاپ كېلىمەن، ئۇ ئۆزىگە كىيىم ئېلىشقىمۇ كۆزى قىيمايدۇ. بىر نەچچە يىلدىن بېرى ئايام مېنى ئالىي مەكتەپتە ئوقۇتۇش ئۈچۈن كۆپ جاپا چەكتى. ھازىر مېنىڭ خىزمەتتىم بار بولدى، مەن تۇنجى قېتىملىق مائاشىمنى ئالغاندىن كېيىن، ئايامغا ياخشىراق بىر مامۇق چاپان ئېلىپ بېرەي دېسەم، ئايام بۇنىڭغا شۇنچە كۆپ پۇل خەلپە نېمە قىلىمىز دەپ تۇنمىدى.

مەن ئايامغا ھازىر مامۇق چاپاننىڭ باھاسى چۈشتى دېگەن بولساممۇ ئۇ يەنىلا ئىشەنمىدى. مەن سەل تۇرۇپ ئۇنى باشلاپ كەلگەندە، سىز ئۇنىڭغا ھازىر مامۇق چاپاننىڭ باھاسى چۈشۈپ كەتكەنلىكىنى، يۈز يۈەنگىلا سېتىلىدىغانلىقىنى ئېيتتىڭ، شۇندىلا ئايامنى بۇ مامۇق چاپاننى ئېلىشقا ماقۇل كەلتۈرگىلى بولدى. شۇڭا، مەن باياتىن سىزگە يۈز يۈەننى كەم بەردىم.

ۋېن رۇفاڭ قىزنىڭ بۇ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ، قەلبىنى بىر خىل ئىللىق تۇيغۇ ئىگىلىدى ۋە دەرھال قىزغا ماقۇللۇق بىلدۈردى.

چۈشتىن كېيىن ھېلىقى قىز بىر ئايالنى باشلاپ دۇكانغا كىرىپ كەلدى. ۋېن رۇفاڭ دەرھال ئۇنى توندى. دە، ھەيرانلىقتىن تۇرۇپلا قالدى. ئۇ دەل بۇندىن ئىككى يىل ئىلگىرى بايقى مامۇق چاپاننى ئۆزىگە سېتىپ بەرگەن ھېلىقى ئايال ئىدى. ۋېن رۇفاڭنىڭ ئاغزى گەپكىمۇ كەلمىدى. ھېلىقى ئايال تولىمۇ خاتىرجەم ھالدا كۈلۈمسىرەپ ۋېن رۇفاڭغا بېشىنى لىڭشىتىپ قويدى ۋە سپايە ھالدا:

— بۇنىڭدەك ئېسىل دۇكانغا تۇنجى قېتىم كىرىشىم —

خوتەن ۋىلايىتىدە ئەدەبىي ئىجادىيەت مۇھاكىمە يىغىنى ئېچىلدى

خوتەن ۋىلايەتلىك پارتكوم تەشۋىقات بۆلۈمىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى، ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىنىڭ رەئىسى مەجىت باقى يىغىندىن خۇلاسىە چىقارماقتا.

يىغىن مەيدانىدىن بىر كۆرۈنۈش

يىغىن قاتناشچىلىرى لوپ ناھىيە بۇيا يېزا ئوتتۇرا مەكتىپىدە.

يىغىن قاتناشچىلىرى خوتەن ناھىيە لايىقا ئوتتۇرا مەكتىپىنىڭ تەرەققىيات ئەھۋالىنى ئېكسكۇرسىيە قىلماقتا.

يىغىن قاتناشچىلىرى خوتەن ناھىيە لايىقا يېزىسىنىڭ ياڭاچىملىق بازىسىنى كۆزدىن كەچۈردى.

يىغىن قاتناشچىلىرى خوتەن ناھىيە لايىقا يېزىسىدىكى شاۋ-شېڭ يېڭى كەنتىدە ئەھۋال ئىگىلىمەكتە.

يىغىن ئەھلى سوتسىيالىستىك يېڭى يېزا قۇرۇش تەلپى بويىچە سېلىنغان خوتەن شەھەر شورباغ يېزىلىق دوختۇرخانىسىدا.

يىغىن قاتناشچىلىرى خوتەن ناھىيىسىنىڭ ئىچملىك سۇ ئۆزگەرتىش خاتىرە سارىيىدا.

خوتەن ناھىيىسىدە چاقىرىلغان ئەدەبىي ئىجادىيەت مۇھاكىمە يىغىنى خاتىرىسى
تۇرسۇنجان مۇھەممەت فوتوسى

新玉文艺

NEW JADE LITERATURE

يېڭى جەمىيەت

2007年 第6期 (文学双月刊)
 编辑:《新玉文艺》杂志编辑部
 地址:和田市北京西路2号
 出版单位:和田地区文联
 印刷:乌鲁木齐晓名纸品印刷有限公司
 发行:和田地区邮政局
 订阅:全国各地邮政局
 开本:1/6, 787X1092, 6印张
 国外发行:BM6670
 国外发行点:中国国际图书贸易总公司
 国内统一连续出版物号:CN65-1088/1
 国际标准连续出版物号:ISSN 1002-929X
 邮政编码:848000 邮政代号:58-26

2007 - يىلى 6 - سان (قوش ئايلىق ئەدەبىي ژۇرنال)
 تۈزگۈچى: «يېڭى قاشتېشى» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمى
 ئادرېسى: خوتەن شەھەر غەربىي بېيجىڭ يولى 2 - قورۇ
 نەشر قىلغۇچى: خوتەن ۋىلايەتلىك ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسى
 ئۈرۈمچى شياۋ مىڭ باسمىچىلىق چەكلىمە شىركىتىدە بېسىلدى
 خوتەن ۋىلايەتلىك پوچتا ئىدارىسى تارقىتىدۇ
 مەملىكەتنىڭ ھەممە جايلىرىدىكى پوچتخانىلار مۇستەرى قوبۇل قىلىدۇ
 فورماتى: 1/16، 787X1092 م م، 6 باسما تاۋاق
 چەت ئەللەرگە تارقىتىش ۋاكالىت نومۇرى: BM6670
 جۇڭگو كىتاب سودىسى باش شىركىتى چەت ئەللەرگە تارقىتىدۇ
 مەملىكەت بويىچە بىر تۇتاش ژۇرنال نومۇرى: CN65-1088/1
 خەلقئارالىق ئۆلچەملىك ژۇرنال نومۇرى: ISSN 1002 - 929X
 پوچتا ۋاكالىت نومۇرى: 58 - 26 پوچتا نومۇرى: 848000

电话: 2023792 定价: 5.00元

تېلېفون نومۇرى: 2023792 باھاسى: 5.00 يۈەن